

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**TÜRK KÖYÜNDE YENİ MODERNLEŞME EĞİLİMLERİ VE
KÜLTÜREL DEĞİŞİM: POLATLI/ KABAK KÖYÜ ÖRNEĞİ**

Ömer DEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

TÜRK KÖYÜNDE YENİ MODERNLEŞME EĞİLİMLERİ VE KÜLTÜREL
DEĞİŞİM: POLATLI/ KABAK KÖYÜ ÖRNEĞİ

Ömer DEMİR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Ömer DEMİR

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Abdulkerim SÖNMEZ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Ömer DEMİR

TEŞEKKÜRLER

Tez yazım sürecinin her aşamasında özveriyle bana yol gösteren ve beni destekleyen danışman hocam Doç. Dr. Abdulkerim SÖNMEZ' e en içten teşekkürlerimi sunarım. Tez metni içerisindeki birçok konu, her ne kadar şahsına atıfta bulunulmamış olsa bile kendisi ile her hafta düzenli bir biçimde yapılan görüşmelerin ve tartışmaların bir ürünüdür. Bu sebeple her konuda beni dinleyip fikirlerini benimle paylaştığı için kendisine minnet borçlu olduğumu belirtmek isterim.

Savunma sınavımda jüri üyesi olan Doç. Dr. Cenk BEYAZ ve Doç. Dr. Selda TAŞDEMİR AFŞAR' a tezimi detaylı bir şekilde inceledikleri ve kıymetli önerilerde buldukları için teşekkür ederim.

Burada ismini veremediğim, köydeki bireylerle görüşmemi sağlayan, köyde bulunduğum süreçte beni yalnız bırakmayan ve yardımını esirgemeyen kişilere teşekkür ederim. Ayrıca köyde bulunduğum süre boyunca bana gösterdikleri misafirperverlik, zaman ve sabır için Kabak köyü sakinlerine de en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecinin her aşamasında yanımda olan, her zaman desteğini hissettiğim, kahrımı çeken, beni yüreklendiren ayrıca metin içi düzeltmelerimi yapan Ayşenur DEMİRAY' a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Süreç içerisinde içinden çıkamadığım konularda benimle birlikte okuma yapan, tartışan, bana yol gösteren ve ufkumu genişleten dayım Ensar ÖZTÜRK' e ve yazım sürecinde benden yardımını esirgemeyen kuzenim Mevlüde ÖZTÜRK' e ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak yüksek lisans eğitimimi bitirebilmem için maddi manevi desteğini esirgemeyen, her halde ve şartta arkamda duran annem Ayşe DEMİR ve babam İlyas DEMİR' e teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

DEMİR, Ömer. *Türk Köyünde Yeni Modernleşme Eğilimleri ve Kültürel Değişim: Polatlı/ Kabak Köyü Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Bu çalışma Türk köyünde yeni modernleşme eğilimleri ve kültürel değişim hakkındadır. Bu konu Ankara ilinin Polatlı ilçesine bağlı Kabak Köyü'nde yapılmış olan bir alan araştırması vasıtasıyla üç konu ekseninde incelenmektedir. Bunlar: (i) Ailenin kuruluş ve işleyişine yön veren değerler, normlar, algılar ve ilişkilerdeki biçimsel ve özsel değişimler, (ii) benzer şekilde köy cemaatinin üyeleri ve bu kapsamda hanehalkları arasındaki yardımlaşma ve dayanışma ilişkileri ve uygulamalarındaki değişimler ve (iii) üretim-tüketim, sosyal, iktisadi refah ve yaşam tarzındaki değişimler. Çalışmada, değişim sürecinin nasıl değerlendirildiği aynı hane içinde yaşayan farklı kuşaklara mensup bireylerle yapılmış olan derinlemesine mülakat verilerine dayalı olarak ele alınmaktadır. Bu yolla değişim sürecinin belli bir vaka bağlamında nasıl işlediği ve köyün kendisini kuşatan dış dünya ile temas ve ilişkilerinde geleneksel-modern ikiliğini nasıl yeniden konumlandığı, yorumladığı ve yeni bir kırsal varoluş biçimi ortaya koyduğu aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Araştırma kapsamında köy cemaatinin üyesi olan 23 kadın ve 37 erkek ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Araştırma bulguları farklı kuşaklar arasında ailenin biçimsel ve özsel niteliklerinde, komşuluk ilişkilerinde ve köyün iktisadi yapısında birçok değişim olduğunu ortaya koymaktadır. Bu değişimler bazı hallerde modernleşme kuramlarının hanehalkı/aile biçimlerinin değişmesi, hane içi otorite yapısının değişmesi, bireyselleşme, hane ve cemaat içi dayanışma bağlarının çözülmesi ve özgürleşme iddiaları ile uyumlu bir yönde iken bazı hallerde kişilerin değişimlere direnç gösterdikleri, eski durumu sürdürdükleri veya değişim sürecini kendi durumlarına uyarlama yönüne gittikleri görülmektedir. Dolayısıyla, köyde aile ve komşuluk ilişkilerindeki eski saygı ve otorite biçimleri kaybolmaya, bireyselleşme ve özgürleşme artmaya ve komşular arasındaki yardımlaşma/dayanışma eskiye göre zayıflamaya başlamış olmakla birlikte niteliksel olarak bu durumun aşırı boyutlara ulaşmadığı aksine “biz bilinci” ve dayanışma ilişkilerinde zayıflama olarak görülen birçok hususun, dayanışmanın eski biçimleri ile sürdürülmesine gerek olmaması ile alakalı olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Modernleşme, Kırsal Alanlar Sosyolojisi, Sosyal Değişim.

ABSTRACT

DEMİR, Ömer. *The New Trends for Modernisation and Cultural Change in Turkish Village: The Case of Kabak Village in Polatlı*. Master's Thesis, Ankara, 2024.

This study is about new modernisation trends and cultural change in a Turkish village. This issue is examined through the field study that took place in Kabak, a village in Polatlı district in Ankara, on axis of three main subjects: (i) formal and substantive changes in the values, norms, perceptions and relations that shape the organisation and function of family, (ii) similarly, changes in the relations and practices of cooperation and solidarity among the members of the village community and households in this context, and (iii) changes in production-consumption, social and economic welfare and lifestyle. Within the study, the evaluation of this change is handled through in-depth interviews with individuals from different generations in the same household. In this vein, how the process of change operates in the context of a certain case, how the village community repositions and interprets the traditional-modern dichotomy during its contact and relations with the outside world, and how it reveals a new form of rural existence are aimed to be scrutinised. This study is designed in accordance with intensive research design and it covers in-depth interviews conducted with 23 females and 37 males who are the members of the village community. The findings of research put forwards that there have been many changes in the formal and substantive qualities of family, neighbourhood relations and economic structure of the village across different generations. In some cases, the direction of these changes is in line with the discourses of the thesis of modernisation, changes in the structure of household authority, individualisation, resolution of the community relations whereas in other cases, it is observed that the individuals either resist to the changes by preserving the early situation or revise the new situation according to them. On this issue, it is revealed that the old forms of respect and authority in family and neighbourly relations in the village have started to disappear, individualisation and liberation have increased, and cooperation/solidarity between neighbours has weakened. However, it is safe to claim that this situation has not reached its extremes yet. Indeed, it is observed that many issues perceived as a decay in the sense of “we” and cooperation relations are related to the fact that the old versions of village solidarity are not necessarily preserved.

Keywords: Modernisation, Sociology of Rural Areas, Social Change.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜRLER	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
TABLOLAR DİZİNİ	xi
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	4
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE KENDİLERİYLE MÜLAKAT YAPILAN BİREYLER.....	17
2.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK YAKLAŞIMI.....	17
2.2. ARAŞTIRMANIN TASARIMI VE MÜLAKAT SÜRECİ	19
2.3. KENDİLERİYLE MÜLAKAT YAPILAN BİREYLERİN SOSYO- DEMOGRAFİK DURUMU.....	22
2.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	24
3. BÖLÜM: KÖYÜN TARİHİ VE KÖYDEKİ HANE HALKLARININ GENEL REFAH DURUMU	27
3.1. KÖYÜN TARİHİ VE KÖY HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	27
3.2. KÖYDEKİ HANE HALKLARININ GENEL REFAH DURUMU.....	30
4. BÖLÜM: KABAK KÖYÜNÜN İKTİSADİ YAPISINDAKİ DEĞİŞİMLER..	34
4.1. 1950-1980 ARASI DÖNEMDE İKTİSADİ DURUM.....	34

4.2. 1980 SONRASI İKTİSADİ SÜRECİ	40
4.3. ÜRETİM VE TÜKETİM ALIŞKANLIKLARI.....	45
5. BÖLÜM: AİLENİN KURULUŞU VE EVLİLİKTE DEĞİŞİM	51
5.1. BİÇİMSEL DEĞİŞİMLER	51
5.2. AİLENİN BİÇİMSEL DEĞİŞİMİNİN KÖYLÜLER TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	58
5.3. EVLİLİK	65
5.3.1. Evlilik Yaşında Değişim.....	65
5.3.2. Evlilikte Tarafların Gözettiği Hususlar ve Beklentilerde Değişim	68
5.3.3. Eş Seçiminde Rıza ve Görücü Usulü	77
5.3.4. Evlilik Adetlerinde Değişim.....	79
5.4. EĞİTİM-ÖĞRETİMİN EVLİLİK YAŞAMINA ETKİLERİ VE ÇİFT İKAMETLİLİK	81
5.5. AİLE İÇİNDE DEĞİŞEN İLİŞKİ BİÇİMLERİ VE GÖREVLER.....	83
5.5.1. Ebeveyn Kuşağının Evlendiği Dönemde Hanedeki Durum.....	84
5.5.2. Evlat Kuşağının Evlendiği Zaman Hanedeki Durum.....	89
5.5.3. Hane İçi İş Bölümünde ve Algılardaki Değişim.....	92
6. BÖLÜM: KOMŞULUK VE AKRABALIK İLİŞKİLERİNDE DEĞİŞİM.....	98
6.1. DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMADAKİ DEĞİŞİMLER.....	98
6.2. İLİŞKİLERDEKİ DEĞİŞİMLER	107
6.3. YAŞLILIK VE ERKEK OTORİTESİNDEKİ DEĞİŞİMLER.....	110
7. BÖLÜM: AİLE VE KOMŞULUK İLİŞKİLERİNDEKİ DEĞİŞİMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	115
ÖZET VE SONUÇ	126
KAYNAKÇA.....	138
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	145
EK 2. ETİK KURUL İZİNİ	147

EK 3. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU.....	148
EK 4. HANE HALKININ BARINMA KOŞULLARI VE GENEL REFAH DURUMU MÜLAKAT CETVELİ.....	149
EK 5. YETİŞKİN BİREYLER MÜLAKAT CETVELİ.....	155
EK 6. GENÇ BİREYLER MÜLAKAT CETVELİ.....	160

KISALTMALAR DİZİNİ

akt.	Aktaran
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. James M. Henslin (2009) Geleneksel ve Modern Toplum.....	7
Tablo 2. Mülakat Yapılan Bireylerin Sosyo-Demografik Bilgileri.....	22
Tablo 3. Hanelerin Evlerinde Bulunan Bazı Eşyalar	32

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. Köyün Uzaktan Görünümü ve Köy Meydanı	27
Görsel 2. Köy Mezarlığındaki Eski Mezarlar	28
Görsel 3. Köy Kahvesi ve Köy Konağı ile Muhtarlık	29
Görsel 4. Köy Okulu ve Camisi	29
Görsel 5. Köydeki Eski Yapılar	31
Görsel 6. Köydeki Yeni Yapılar	31
Görsel 7. Köydeki Eski ve Yeni Sokaklar	32

GİRİŞ

Sosyolojik düşüncede ve tarih felsefesinde tarihsel ve toplumsal değişimin döngüsel veya doğrusal bir karaktere mi sahip olduğu, kesintili mi yoksa kesintisiz mi devam ettiği, hangi etkenlerin bu değişim veya kesintide önemli bir rol üstlendiğine dair soruların cevabı çoğunlukla dışarıdan bir bakışla ya da araştırmacıların kendi kuramsal anlayış ve yaklaşımları çerçevesinde değişkenler veya etkenler arasında nedensel veya işlevsel ilişki düzenekleri şeklinde aranan bir husus olagelmiş, buna karşılık değişimin, dönüşümün veya sürekliliğin bu değişmeyi tecrübe eden bireysel ve/veya kolektif öznelerin gözünden neye tekabül ettiği, ne değer veya anlam taşıdığı, nasıl başarıldığı ya da nasıl yorumlandığı daha az ilgilenilen bir husus olmuştur. Dışarıdan bakışın tipik örneklerinden biri olarak Belik Kıray toplumsal ve kültürel değişim sürecinin bu sürece işlerlik kazandıran yeni kurumların, mekanizmaların, ara formların eski toplumsal-kültürel yapı ile tarihin seyri gereği oluşması kaçınılmaz yeni toplumsal-kültürel yapı arasında bir araçlık yapması ve toplumun kurumsal yapısının bütünüyle parçalanmasını önlemesi suretiyle gerçekleştiğini düşünmektedir (2006, s. 8).

Türkiye’de toplumsal ve kültürel değişimin nasıl ve ne oranda, hangi hızda ve doğrultuda gerçekleştiğine dair önemli bir inceleme ve tartışma alanı ülkenin modernlik yolundaki serüveninde kırsal alanın değişmesi olagelmiş ve bu konu etrafında hatırı sayılı bir literatür oluşmuştur. Bu çerçevede öncelikle dikkat çekmek gerekir ki, Türkiye’de kırsal alan ve köylülük hem küresel hem de yerel ölçekli değişimler ve politikalardan etkilenmektedir. Bu etkiler kırsal alanda belli bir değişime sebep olmakla birlikte tüm kırsal alanı eşit biçimde etkilememektedir. Kırsal alanların farklı ekonomik, coğrafi, kültürel ve sosyal dinamiklere sahip olmaları, çevre köyler, ilçeler, şehirler ile hatta yer yer dünya pazarlarıyla farklı etkileşimlerde bulunmaları değişimin hızı ve yönünün farklılaşmasına sebep olmaktadır (Derdiyok Kılıçarslan, 2019, s. 3). Nitekim Türkiye kırsalında yapılan çalışmalarda; köye kara ve demir yolunun gelişi, köyde veya köyün yakınında fabrika açılması, köyün şehir merkezlerine ve pazara yakın olması, doğal kaynakları (orman, maden vb.), arazi ve sulama imkanları, iklimin ve toprağın ürün çeşitliliğine elverişli olması, köyün sosyal ve kültürel değişime açıklığı gibi etmenlerin varlığı değişimin hızını arttıran sebepler olarak görülmektedir.

Sönmez'in belirttiği üzere, 20.yüzyıl Türkiye'nin modernleşme çabasına girdiği ancak tam anlamıyla modern olma başarısının kesinleşmediği bir yüzyıl olmuştur. Her şeyden önce modern toplum iktisadi anlamda tarım dışı üretim ve etkinliklere dayalı bir toplumu ifade etmektedir. İktisadi olarak tarıma dayalı düzenden modern bir düzene geçiş büyük bir toplumsal dönüşümü beraberinde getirmektedir. Bu iktisadi ve toplumsal dönüşümün hem vasıtası hem de somut bir aracı olarak kentleşme, modern toplumun ikinci temel özelliği olmuştur. Söz konusu iki özellik modern toplumun evrensel görünümünden olmakla beraber modern toplum olma sürecinin hiçbir toplumda aynı şekil ve şartlarda gerçekleşmediğini söylemek mümkündür (2020, s. 15). Zira sürecin tarihsel ve kültürel zemini, nasıl bir kültürel atmosferde varlığını devam ettirdiği, siyasal ve toplumsal kurumlar ile ilişkisi ve ortaya çıkarmış olduğu sonuçlar bakımından aynı ölçüde evrensel olmadığı aşikardır. Bu anlamda bir coğrafyanın veya toplumun modernleşme yolunda attığı her adım incelenmeye değerdir ve anlaşılabilirliği önem arz eden özgün nitelikleri kendi bünyesinde barındırmaktadır. Söz konusu özgün niteliklerin incelenmesinde kendisinden kaçınılması gereken hususların başında toplumsal dönüşümün siyasal, ideolojik ve iktisadi bir değişkenle veyahut belli başlı toplumların tarihsel sürecini temel almış kuramsal modellerle ya da tek bir disiplinin verilerine bağlı olarak yanlış ve genelleştirmeye yorumlanması, anlaşılması ve açıklanmasıdır (Sönmez, 2020, s. 15-16).

Bu çalışma yukarıda kısaca ifade edilmiş olan genel çerçeve içinde kırsal alanda toplumsal ve kültürel değişim konusunu Ankara kent merkezine 120 km uzaklıkta, Polatlı ilçesine bağlı küçük bir köy olan Kabak köyünde farklı kuşak mensubu bireylerin gözünden ele almakta, yedi bölüm halinde incelemekte ve değerlendirmektedir. Birinci bölümde araştırmanın konusu ve amacı konu hakkındaki literatürle ilişkilendirilerek kısaca takdim edilmektedir. İkinci bölümde araştırmanın metodolojisi, çalışma kapsamında kendileriyle mülakat yapılmış olan bireylerin sosyo-demografik özellikleri ve araştırma verilerinin analizinin nasıl yapılmış olduğu takdim edilmektedir. Üçüncü bölümde alan araştırması esnasında derlenmiş veriler yardımı ile Kabak köyünün kısa bir tarihi ile köy ve hane halklarının genel refah durumu hakkında bazı genel bilgiler aktarılacaktır. Dördüncü bölümde köyün iktisadi yapısında; köyün ve köylünün refah durumunda, gelir geçim kaynaklarında, üretim ve tüketim alışkanlıklarında ve ikamet biçiminde nasıl bir değişim olduğu ile köylülerin iktisadi yapıdaki değişimlere verdiği

tepkiler ve geliştirdiği beka stratejileri incelenecektir. Beşinci bölümde ailenin biçimsel yapısında, evlenme yaşında, evlenme adetlerinde, evlenme şartlarında ve eş seçme biçiminde, hanedeki ilişkilerde, otorite biçimlerinde, adetler ve görevlerdeki değişimlerin neler oldukları ve bireylerin bunları nasıl değerlendirdikleri incelenmektedir. Bu bölümde ayrıca eşlerin eğitim-ğretim seviyesinin evlilik yaşantısına etkileri ve hanelerin çift ikamet uygulamasını niçin ve nasıl sürdürdükleri incelenmektedir. Altıncı bölümde komşular ve akrabalar arasında yardımlaşma, dayanışma ve ilişki biçimlerinde, köydeki yaşlı ve erkek otoritesinde meydana gelen değişimler ve bunların kendileriyle mülakat yapılan bireyler tarafından nasıl değerlendirildiği incelenmektedir. Yedinci bölümde ise aile ve komşuluk ilişkilerinde ve hane içinde otorite biçimlerinde meydana gelen değişimlere dair algılama, değerlendirme ve yorumlar bir bütün halinde ele alınmakta bunların ilgili literatürdeki kuramsal tartışma ve/veya ampirik veriler dahilinde neye işaret ettikleri, farklılıklar ve benzerliklerin neler olduğu incelenmektedir.

Bu anlamda araştırmada farklı kuşaklar arasında ailenin biçimsel ve özsel niteliklerinde, komşuluk ilişkilerinde ve köyün iktisadi yapısında birçok değişim olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında kuşaklar arasındaki mevcut değişimlerin neler oldukları ve değişimin kişiler tarafından nasıl algılandıkları ve yorumlandıklarından işe başlanarak ortaya çıkan sonuçların tek bir kuramsal yönelimle açıklanması yerine sonuçların alana dair birçok kuramsal yaklaşımlar ile benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda değişmelerin bazı hallerde modernleşme kuramlarının iddiaları ile benzer biçimde ilerlerken bazı hallerde kişilerin değişimlere direnç gösterdikleri, eski durumu sürdürdükleri veya değişme sürecini kendi durumlarına uyarladıkları görülmüştür.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Bu araştırma Türk köyünde yeni modernleşme eğilimleri ve kültürel değişme hakkındadır. Modernleşme süreci bir toplumun bütününde ve makro seviyede yani toplumsal kurumlar (yani iktisat, siyaset, sanat vb.) düzeyinde ele alınabilecek bir husus olduğu kadar belli bir cemaat yahut bireysel düzeydeki tezahürleri şeklinde de ele alınabilecek bir süreçtir. Bu çalışmada ikinci yol izlenmekte olup, makro süreçlerin küçük bir kırsal cemaatin toplumsal sınırları içinde nasıl tezahür ettiğinin, algılandığının ve değerlendirildiğinin anlaşılması ile ilgilenmektedir. Bu kapsamda çalışmada iki ana konu üzerinde durulmaktadır. Bunlar modernleşme sürecinde, Kabak köyü örneğinde: (i) ailenin kuruluşu-evlilik, aile içi ilişkiler, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin işleyişine yön veren değerler, normlar ve inançlardaki biçimsel ve özsel değişmeler ve (ii) köyün iktisadi yapısındaki; üretim ve tüketim alışkanlıkları, ikamet biçimleri, gelir geçim kaynakları ve refah seviyesindeki değişmelerin neler oldukları ve bunların farklı kuşaktan bireyler tarafından nasıl değerlendirildiğidir. Dolayısıyla, çalışmada amaçlanan şey aslen incelenecek vakada bireylerin ne ölçüde modernleştikleri veya modernleşmemiş oldukları değil, bu süreci nasıl algıladıkları, değerlendirdikleri ve yorumladıklarıdır. Bu nedenle öncelikle modernleşme sürecinin hangi değişim alanlarını içerdiği, bu çalışmanın hangi değişim alanlarına odaklandığı ve Türkiye kırsalına nasıl bir katkı sağlamayı planladığına daha ayrıntılı bir biçimde bakmakta yarar görülmektedir.

Smith, genel olarak modernleşme kavramının çeşitli anlamlarda kullanıldığını belirtmektedir. Bu anlamlardan ilki modern/modernleşme kelimesinin gündelik dilde kullanılan şeklidir. Gündelik dilde modern kelimesi çağdaş/en çağdaş kelimesi ile aynı anlama gelmekte ve modernleşme süreci çağdaş biçimlerin eski durumların yerini alması olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda gündelik dilde modernleşme, ilerleme ile ilişkili olarak da düşünülmektedir. Smith gündelik dildeki bu iki kullanım biçiminin kavramın betimsel içeriğini ve ıstılah (terim) anlamını kavramaya bir fayda sağlamadığını belirtmektedir. İkinci anlamı ise modernleşmenin tarihsel bir süreci ifade etmesidir. Bu anlamda Avrupa'da Reform ve Rönesans döneminde başlayıp günümüze doğru ilerleyen,

laikleşme ve kapitalizmin gelişimi ile ifade edilen bir tarihsel döneme atıfta bulunmasıdır. Modernleşmenin son kullanımı ise gelişmekte olan ülkelerde değişimleri tetikleyen liderler veya siyasi seçkinler tarafından gerçekleştirilen bir dizi politikaya verilen isimdir. Bazen ise modernleşme toplumsal sorunların ortaya konulması anlamında gelişme kelimesi ile de eş anlamlı kullanılan bir terimdir. (1996, s. 88-90).

Ancak, birer terim olarak modern, modernlik ve modernleşme (ya da asri, asrılık ve asrileşme, çağdaş, çağdaşlık ve çağdaşlaşma) kavramlarının nasıl tanımlanacağı ihtilafli bir konudur. Bu tartışmalar içerisinde çağdaşlaşma, modernleşme, batılılaşma vb. kelimeler bazen birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Sınai bir iktisadi yapı, kapitalist veya sosyalist bir iktisadi düzen, kentleşme ve sekülerleşme modernlik veya modernleşme sürecinin temel bileşenleri olarak düşünülmekte olup bu süreçte bütün toplumların erken dönemde sanayileşmiş Batı ülkelerinin bir örneğini temsil ettiği yönde ve doğrultuda bir modernleşme süreci deneyimleyecekleri varsayımı geçmişte genel bir kabul görmüştür. Ancak, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında az gelişmiş ülkelerin modernleşme deneyimlerini inceleyen çalışmaların sonuçları modernlik ve modernleşme süreçlerinin her toplumda aynı yönde ve şekilde ilerlemediğini ve tek tip bir modernleşme sürecinden, biçiminden ve modernleşme ölçütlerinden söz edilemeyeceğini göstermiştir.

Öte yandan, bu kavramlar toplumsal, iktisadi, siyasi yapılardan bireysel öznenin kuruluşu ve eylemde bulunma biçimine -örneğin Lerner'in (1958) Balgat çalışmasında muhtar ile bakkal örneğinden hareketle ifade ettiği seyyar şahsiyet (mobile personality)- kadar çok kapsamlı ve devam eden bir süreci tanımlamaktadır. Bu nedenle verili bir zamanda ve mekânda hangi vasıfların, ilişkilerin veya değerlerin modern olanı temsil ettiği ve buna neye istinaden karar verileceği ister istemez büyük bir ihtilaf doğurmakta ve çoğu halde belli ülkelerin -pratikte Avrupa'nın erken dönemde sanayileşmiş bazı ülkelerinin- deneyimlerini olması gereken kıstaslar olarak konumlandırmak suretiyle aynı zamanda bir tür kültürel tahakküm dili de üretmektedirler. En temelde modernleşmeyi geleneksel olan veya dini olandan kesin bir kopuş olarak algılayan ve bütün toplumların aynı doğrultuda (somut olarak Batı doğrultusunda) ilerlediği iddiası (yani convergence thesis) hem kuramsal hem de ampirik olarak sürdürülebilir bir iddia olarak görünmemektedir. Aksine ampirik olarak sürecin herhangi bir toplumda ve hayatın herhangi bir alanında

kesintiler olduğu kadar süreklilikleri de içinde barındırdığı ve hem toplumsal hem de bireysel düzeyde uyum, benimseme, geri çekilme-içine kapanma, radikal karşı çıkış gibi birçok farklı biçimde ilerlediğini söylemek daha isabetli olur.

Benzer şekilde Fichter, pek çok sosyoloğun değişmenin aşağı bir aşamadan yüksek aşamalara doğru tek bir yönü olduğu fikrini terk ettiğini ve bu fikrin mevcut toplumların tarihsel seyirleri göz önüne alındığında anlamını yitirdiğini belirtmektedir (2006, s. 196-197). Nitekim Oğuzhan'a göre, Türkiye özelinde modernleşme süreci Batının kendi iç dinamikleri sonucunda gelişen modernleşme sürecinden farklı bir seyir izlemiştir. Türkiye tarihinde modernleşme, Batı'yı model alarak başlamış ancak toplumun kendi iç dinamikleri üzerinden ilerlemek yerine siyasal veya toplumsal seçkinler eliyle uygulanmaya çalışılan bir süreç olmuştur. 19. yüzyıl Osmanlı elitinden Mustafa Kemal'e kadar bu seçkin kesimin ortak noktası devleti mevcut sıkıntılı durumdan kurtarmak için modernleşmeyi yukarıdan aşağıya doğru ilerleyen bir süreç olarak algılamalarıdır (Oğuzhan, 2007, s. 114). Fakat modernleşme çabası içerisinde kurumların, isimlerin, şekillerin vb. değişmesi ile insanların yaşam dünyasının, kültürlerinin ve davranışlarının beklenen düzeyde değişmediği görülmektedir. Bu anlamda modernleşme çabaları bireysel bazda yeni duruma uyma, direniş ya da eski durumu yeni duruma göre revize etme şeklinde karşılık bulabilmektedir. Bazı noktalarda ise davranışta, değerlerde ve inançlarda bir süreklilik görülmektedir. Çünkü geleneksel değerler ile modern değerleri her anlamda bir karşıtlık olarak düşünmek yanlış olacaktır. Bu iki değer sistemi bazı noktalarda birbiri ile uyum sağlayabildiği gibi bazı noktalarda birbirlerini etkileyebilmektedir (Türkdoğan, 1988, s. 75).

Modernleşme süreci, sadece iktisadi ve teknolojik gelişmeleri değil aynı zamanda sosyal, kültürel, siyasi ve hukuki anlamda da birtakım değişme ve gelişmeleri varsaymaktadır. Modernleşme süreci içerisinde iktisadi yapıda meydana gelen temel değişimleri; iş bölümü ve uzmanlaşmanın artması, geçimlik tarımdan piyasa için üretime geçilmesi, sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin iktisadi alanda önemini ve ürün/hizmet kalitesini arttırmak için üretimde ileri teknolojik araçların kullanılması, piyasaların genişlemesi, ekonomik rollerde uzmanlaşma ve sermaye birikimi şeklinde özetlemek mümkündür (Cevizci, 1999, s. 604; Baransel, 1974). Modernleşme süreci içerisinde siyasal alandaki

değişimler; siyasal gücün ulaşabildiği alanın genişlemesi, merkezi hükümetlerin güçlenmesi, siyasi rejimin halka dayalı demokratik sistem doğrultusunda gelişmesi, devlet organlarının merkezileşmesi ve devletin çokça sosyal görevler üstlenmesi şeklinde ifade edilmektedir. Modernleşme süreci içerisindeki sosyo-kültürel değişimler ise; laikleşme eğilimleri ve ulusçu ideolojilere bağlılığın artması, geleneksel otoriter ve ataerkil yapının kentleşme ve okuryazarlığa bağlı olarak gerilemesi ve demokratikleşmesi, aile biçimi ve işlevlerinin değişmesi, yeni meslek ve iş olanaklarının ortaya çıkması, bazı mesleklerin öneminin azalması ve eğitim şeklinde sıralanmaktadır (Cevizci, 1999; Baransel, 1974). Yukarıda bahsi geçen değişme alanlarının genel görünümüne ek olarak Henslin (2009)'in geleneksel ve modern toplumlar üzerinden yaptığı şemalaştırma bu değişme alanlarının ne olduğu ve hangi yönde olduğuna dair ayrıntılı bir sınıflandırma sunmaktadır.

Tablo 1. James M. Henslin (2009) Geleneksel ve Modern Toplum

Nitelikler	Geleneksel toplumlar	Endüstrileşmiş toplumlar
Genel özellikler		
Sosyal değişme	Yavaş	Hızlı
Grup büyüklüğü	Küçük	Büyük
Dini yönelim	Fazla	Az
Eğitim	Resmi değil	Resmi
İkamet yeri	Kırsal	Kentsel
Aile büyüklüğü	Büyük	Küçük
Bebek ölümü	Yüksek	Düşük
Sağlık hizmeti	Evde	Hastanede
Yaşam beklentisi	Kısa	Uzun
Zamansal yönelim	Geçmişe	Geleceğe
Demografik geçiş	Birinci aşama	Üçüncü ya da dördüncü aşama
Maddi ilişkiler		
Endüstrileşme	Yok	Var
Teknoloji	Basit	Karmaşık
İş bölümü	Basit	Karmaşık
Gelir	Düşük	Yüksek
Mal-mülk sahipliği	Az	Fazla
Sosyal ilişkiler		

Temel organizasyon	<i>Gemeinschaft</i>	<i>Gesellschaft</i>
Aile	Geniş	Çekirdek
Yaşlılara saygı	Fazla	Az
Sosyal tabakalaşma	Katı	Daha açık
Statüler	Daha çok doğuştan elde edilen	Daha çok sonradan elde edilen
Cinsiyet eşitliği	Daha az	Daha fazla
Kurallar		
Ahlak görüşü	Kesin	Göreceli
Sosyal kontrol	Gayri resmi	Resmi
Farklılıklara tolerans	Daha az	Daha fazla

Modernleşme sürecinde bahsi geçen değişimlerin yönü her ne kadar ifade edilenler şeklinde düşünülse de yukarıda ifade edilmeye çalışıldığı gibi bu sürecin her toplumda ve kültürde aynen ve pürüzsüz bir şekilde ilerlediğini düşünmek yanlış olacaktır. Bu sebeple bu çalışmanın da cevaplamaya çalıştığı temel sorun kişilerin modernleşme sürecinde bu değişim alanlarında-spesifik olarak sosyo-kültürel alanda-var olan değişimlere tepki üretip üretmediği veya bu değişimleri nasıl değerlendirdiğidir.

Kültürel yapı ve toplumsal yapı arasındaki sıkı bağlar toplumsal değişim ve kültürel değişim arasındaki yakın etkileşimi meydana getirmekte; birinde meydana gelen değişim diğerinde bir değişime sebebiyet vermektedir. Bazı görüşler bu iki alandan birine başlatıcı bir faktör olarak öncelik tanıyabilmektedir (Kaya, 2022, s. 53). Gürkan'a göre, toplumsal değişme sosyal kurumlarda ya da kurumlar arası ilişkilerde ortaya çıkan değişimleri; kültürel değişme ise inanç, örf, adet, bilgi ve teknolojilerindeki değişimleri ifade etmektedir (Gürkan, 1969, akt. Kaya, 2022, s. 54). Bu tanımsal ifade ile bile bu iki değişim alanı arasındaki çizgileri net bir biçimde çizmek mümkün görünmemektedir. Değerler, normlar, inançlar ve kurumlar arasındaki sıkı ilişki ve toplumsal veya kültürel alandaki bir değişimin diğerini de tetiklemesi bu muğlaklığı arttırmaktadır. Uğuzman Er'in belirttiği gibi, toplumsal değişmeyi kültürdeki değişmelerden ayırmanın zor olması sebebi ile tüm toplumsal değişme sosyo-kültürel değişme adı altında toplanabilmektedir (2002, s. 4-5) ki, bu çalışmada da esas olarak böyle bir yaklaşım benimsenmektedir. Bu kapsamda sosyo-kültürel değişmeyi sosyo-kültürel sistemin unsurlarında meydana gelen değişmeler olarak anlamak mümkündür. Sosyo-kültürel değişmeler; toplumsal rol ve

statülerde, toplumların ekonomik varlığında, nüfus artış hızında, üretim ilişkilerinde, insan aklının olaylara bakış açısında, aile ve akrabalık ilişkilerinde, dinsel kurumlarda, gelenek ve göreneklerde, dayanışma ilişkilerinde, üretimde kullanılan araç gereçlerde, konut biçimlerinde, çocuk bakımındaki kural ve uygulamalarda, kitle iletişim sistemlerinde, kişilik sistemlerinde, eğitim amaçları ve felsefesinde, yerleşme büyüklüklerinde, sanatta ve dildeki değişimler şeklinde sıralanmaktadır (Güvenç, 1976, s. 30-31; Tezcan, 1984, s. 3). Bu değişimlerin esas olarak neyi içerdikleri veya temelde değişen şey nedir diye sorduğumuzda karşımıza, cevap olarak belirtilen unsurların işleyişine yön veren değerler, normlar ve inanışlardaki değişimler çıkmaktadır. Bu sebeple kültür, değer, inanç ve normun ne olduğunu ya da bu çalışma kapsamında ne anlanacak olduğuna temel seviyede değinmekte fayda görülmektedir.

Kültürün tanımı ve anlamı farklı tarih ve farklı toplumda değişmiştir ve günümüzde yüzün üstünde kültür tanımı olduğu bilinmektedir. Kavram 18. yüzyıla kadar tekil anlamıyla belli ilkelere göre hareket eden, zevk ve eleştiri yeteneğini geliştiren, nefisini terbiye eden kişileri nitelemek için kullanılmıştır. 18.yüzyıl sonlarına doğru ise tekilci anlamı ile birlikte kültür bir toplumun, ulusun ya da uluslar topluluğunun düşünsel, felsefi, bilimsel ve teknik yönlerini tanımlamak için çoğulcu anlamda kullanılmaya başlanmıştır (Özlem, 2010, s. 157-158). Williams, tarihsel gelişim sürecinde kültür kelimesinin üç farklı kullanımı olduğunu belirtmektedir. Birinci kullanımda 18. yüzyıl ile birlikte kültür zihinsel, manevi ve estetik gelişime ilişkin genel bir süreci ifade eder. İkinci kullanımda kültür ister özel ister genel biçimde kullanılsın, çağın, toplumun veya belli bir grubun yaşam biçimini anlatmaktadır. Son kullanımda ise kültür entelektüel ve sanatsal etkinlik ürünleri ve uygulamalarına atıfta bulunmaktadır (2012, s. 109).

Eagleton ise epistemolojik kökeni kırsal emek (rural labour) olan kelimenin 19. yüzyıl öncesinde terbiye benzeri bir anlama geldiğini; 19.yüzyılda ise entelektüel, tinsel ve maddi ilerleme anlamında neredeyse uygarlık kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanıldığını belirtmektedir. Uygarlığın eş anlamlısı olarak kullanılan kültür; dünyevi anlamda rekabet, ileri olmak ve kendini geliştirmek anlamında aydınlanmanın genel ruhunun bir parçasıdır (2016, s. 18-19). 19.yüzyıl sonlarına doğru kültür kavramı bazı evrelerden geçerek uygarlığın eş anlamlısı olmaktan çıkmış aksine zıt bir anlam kazanmıştır. Bu dönemde en

genel anlamı ile uygarlık; soyut, yabancılaşmış, mekanik, vb. maddi sürece duyulan bir inanç; kültür ise bütünsel, organik, duyumsal ve geçmişi kapsayıcı bir anlam kazanmıştır. Bu anlamda kültür ve uygarlık arasındaki çatışma ilerleyen süreçlerde geleneksel ve modern çatışmasının bir parçası olmuştur (2016, s. 19-21). 19. yüzyıl sonları 20. yüzyıl başları ile birlikte kültür kelimesinin temelini 18. yüzyıl sonlarındaki düşünce yapısından alan çoğulcu anlamına tekrardan dönmeye başladığı görülmektedir. Kelime çoğullaştırılarak farklı dönem veya ulusların kültürü olarak kullanılmış, ayrıca ulus içerisindeki farklı toplumsal ve ekonomik kültürlerden bahsetmek için de bu kelimeye başvurulmaya başlanmıştır (Eagleton, 2016, s. 22).

Bu çalışma özelinde kültür kavramı çoğulcu anlamı ile düşünülmekte olup insanların düşünce şekilleri, davranış tarzları ve maddi nesnelere beraber bireylerin yaşam biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda kültür ne düşündüğümüzü, nasıl davrandığımızı, neye sahip olduğumuzu ve nasıl hissettiğimizi şekillendiren geniş bir kavramdır (Macionis, 2013, s. 59-60).

Değerler ise insanların iyiye ve güzele karar verirken başvurdukları kültürel olarak oluşturulmuş standartlardır (Macionis, 2013, s. 59-60). Sosyolojik anlamda değerler; kişilerin, toplumun ya da grubun belirli bir hedef, örüntü ya da sosyokültürel nesnelere önemi hakkındaki doğal değeri ya da öznel kişisel değerlendirmeleri ile doğrudan ilişkili olmayan ölçütlere göre tanımlanmaktadır. Bu sebeple sosyal bilimcinin ilgilendiği değerlerin; paylaşılabildiği (toplumun çoğunun üzerinde uzlaşması), ciddiye alınır (kişilerin değerleri refahın korunması ve sosyal gereksinimlerin karşılanması ile bağlantılı görmesi), coşkulu (kişiler değerleri için gerektiğinde özveride bulunması, dövüşmesi ya da ölmesi), soyutlanabilir (değerlerin kişiler arası uzlaşma gerektirdiği için kavramsal olarak diğer değerli nesnelere soyutlanabilirliği) olma özelliği bulunmaktadır (Fichter, 2006, s. 166-167).

İnançlar, insanların doğru kabul ettiği belirli türden düşüncelerdir. Değerler soyut standartların ifadesiyken inançlar bu standartlara göre değerlendirilen somut durumların ifadesidir. Başka bir deyişle değerler inançları destekleyen genel/soyut ilkelerken inanç,

insanların doğru ya da yanlış olarak değerlendirdiği özel konulardır (Macionis, 2013, s. 66).

Son olarak normlar ise toplumsal değerlerden meydana gelen davranış kuralları ve beklentilerdir. Bu anlamda değerler, normların ortaya çıkmasına dayanak oluşturmakta ve normlar değerlere göre şekil almaktadır. Aynı zamanda normlar kişilerin toplumda nasıl davranması gerektiğini belirleyen ve kişileri bunları yapmaya zorlayan kurallar bütünüdür. Toplum içinde normlara uygun davranan kişiler ödüllendirilirken uymayanlar cezalandırılmakta ve toplumsal normlar resmi ve resmi olmayan şeklinde iki grupta toplanmaktadır. Yasa, anayasa yönetmelik, yönerge vb. resmi normlar kapsamına girerken örf, adet, gelenek, görenek vb. resmi olmayan normlar kapsamında değerlendirilmektedir (Özcan, 2022, s. 28-29)

Modernlik ve modernleşme süreci Türkiye açısından yeni bir süreç değildir. Aksine, en azından 19.yüzyılın ortalarından itibaren bu sürecin etkilerinin Türkiye'nin siyasi, iktisadi, toplumsal ve kültürel yapısı üzerinde yoğun bir biçimde hissedildiği fakat kırsal alanın; modernleşmenin iktisadi, toplumsal ve kültürel etkilerine daha fazla açık hale gelmesinin II. Dünya Savaşı sonrasında rastladığı görülmektedir. Derdiyok-Kılıçaslan'ın da ifade ettiği gibi Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye nüfusunun büyük bir kısmını kırsal nüfusun oluşturması sebebi ile devlet destekli birçok modernleşme ve sanayileşme hamlesi yapılmış fakat kısa süreli ve küçük çaplı girişimler nedeniyle bu çabalar istenilen sonuçları üretememiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında veya 1950'ler ile birlikte ABD, komünizmi kendisine tehdit görerek Truman Doktrini'ni yayınlamıştır. Bu doktrin ile ABD, komünizm tehdidi altında gördüğü ülkelere mali ve askeri yardım yapacağını açıklamıştır. Bu düşünce sonucunda Türkiye'ye de Marshall yardımları ulaşmış ve bu yardımlar sonucunda Türkiye kırsalındaki ilk büyük çözülme de başlamıştır (Derdiyok Kılıçaslan, 2019, s. 7).

Geç Osmanlı döneminden 1950'lere kadar kır ve kentlerin kopukluğunu gidermek adına kırsala demiryollarıyla, 1950'lerden sonra ise demir yollarının ulaşamadığı alanlara kara yolları ile ulaşılmaya çalışılmıştır. Yollar dışında kırsal alanı etkileyen önemli bir unsur hem üretim hem de iletişim amaçlı olarak yeni teknolojilerin kırsala girmeye başlaması

olmuştur. Örneğin önemli bir teknolojik araç olarak radyo vasıtasıyla kırsalda yaşayan kişiler kentler ve dünya hakkında daha fazla bilgi öğrenmeye başlamıştır (Ceylan ve Somuncu, 2018, s. 1144). Belik-Kıray'a (2006) göre bu süreçte köylünün hayatına giren en önemli teknoloji traktördür. Traktör ile birlikte, yeni ürünler ve bunların pazara dönük üretimi büyük sayıda köylüyü topraktan kopartmıştır. Genel olarak bu süreçte iktisadi, siyasi, hukuki ve sosyo-kültürel modernleşmeye yönelik alt yapı, eğitim hizmetleri, kitle haberleşme araçları ve modern araçların/tekniklerin köylere girdiği görülmektedir. Bunların sonucunda köyün kısmi kapalı toplum özelliğinden çıkarak geleneksel yapı ve değerlerinde birçok değişimin olduğu gözlenmektedir (Tuğaç vd., 1970, s. 252).

Türkiye'de modernleşme eğilimi sonrası toplumsal değişimi anlamaya ve açıklamaya yönelik birçok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmaların bazıları kırsal alanda meydana gelen değişimleri ele almıştır. Türkiye'de kır sosyolojisi alanında yapılan çalışmaları Arslan 1930'lar, 1940'lar, 1950'ler, 1960-1979 arası ve 1980 sonrası olmak üzere dönemselleştirerek incelemiştir. Özellikle 1950'lerle birlikte Türkiye'de kır sosyolojisi alanındaki çalışmaların sayısında ciddi bir artışın olduğunu ifade eden Arslan, 1950'lerdeki kırsal çalışmaları 4 kategoride toplamının mümkün olduğunu belirtmiştir. Bunlar; (i) toplumsal değişim araştırmaları (Turhan, 2015; Yasa, 1955), (ii) doğrudan tarımda makineleşmeyi ele alan çalışmalar (Tanyol, 1958), (iii) sosyal antropolojik ve etnolojik çalışmalar (Stirling, 1953; Erdentuğ, 1956) ve (iv) monografik çalışmalardır (Arslan, 2019, s. 127). Bu dönemde değişimi inceleyen çalışmalar genel olarak motorlu ulaşımın izin veren kara yolu ağının, traktörün ve yeni teknolojilerin kırsala ulaşmasıyla kırsalda sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda ne gibi değişimlerin meydana geldiği üzerine olmuştur.

1960-1980 arasındaki yıllarda ise sol söylem çerçevesinde köyde kapitalistleşme süreçlerini, küçük ve büyük köylülük arasındaki eşitsizlik biçimlerini ele alan çalışmaların (Belik-Kıray, 1964; Akşit, 1966; Silier, 1976) sayısının artmaya başladığı görülmektedir. Aynı zamanda sosyo-kültürel değişim (Yasa, 1969; Güçbilmez, 1972; Balaban, 1967; Türkdoğan, 1973), siyasi davranış (Kili, 1978), kırsalda kadının konumu gibi konularda da çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemdeki konular kırsaldaki mülkiyet ilişkileri, pazar için üretim, kırsala barajın, yolun ve fabrikaların yapılması ile yaşanan

iktisadi ve kültürel değişmeler üzerine odaklanmıştır. Arslan'a göre, önceki döneme nazaran bu süreçte kuramsal temellerin sağlamlaşmaya ve hipotezlerin daha belirgin hale gelmeye başladığı ve incelenen konuların daha detaylı bir şekilde ortaya konulmaya çalışıldığı görülmektedir (2019, s. 153).

II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de devlet destekli politikalar vasıtası ile tarım ulusal ekonomiye eklemleştirilmeye, fiyat desteği ve çeşitli sübvansiyonlar ile de kırsal alanda bir istikrar sağlanmaya çalışılmıştır. 1980'lere kadar devlet eliyle kalkınma planlarının yerini 1980'den sonra küreselleşmeyle beraber neoliberal yaklaşım almış ve bu dönem sonrasında devlet politikalarının pazar risklerine karşı güvencesi azalmıştır. Küreselleşme Türkiye kırını alışılmış bilgi üretim ve pazarlama ağını değiştirmiş ve bu dönem sonunda kırsal alanda üretimin uluslararasılaşması, tarımda ve gıda üretiminde sanayileşmenin artması, dünya piyasalarındaki uyarılara açık hale gelinmesi, gibi sonuçlar ile karşılaşmıştır (Keyder ve Yenal, 2018, s. 91-92).

Bu toplumsal atmosferin sonucunda 1980'lerde köy çalışmalarının yerine kent, göç, gecekondu vb. olguların ön plana çıkmaya başladığı ve köy/kır araştırmalarının bu süreçle birlikte bitme noktasına geldiği görülmektedir (Arslan, 2014, s. 178). 1980'den itibaren sosyolojide kır-kent arası geçiş, köylülüğün tasfiyesi, kırsaldaki ve gıda rejimindeki değişimler (Keyder ve Yenal, 2018) ele alınmıştır. Ayrıca 1990 sonrası tarım politikaları ve kalkınma yaklaşımları çalışma konusu olmaya başlamış ve toplumsal yapıya dair çalışmalar azalmıştır (Nerse, 2021, s. 3).

Modernleşme ve küreselleşme olgularının köylülük kavramının da içeriğini dönüştürdüğünü söylemek mümkündür. Köylülük kavramı da tıpkı modernleşme ve kültürün tarihsel zaman içerisinde anlamının değişmesi gibi tarihsel olarak değişen toplum ve dünyada anlamsal farklılıklara ve çeşitliliğe uğramıştır. Bu çalışma kapsamında kavramın kendisi ile analitik bir işlem yapılmayacak olmasına rağmen kendisi tarafından ve dışarıdan köylü olarak nitelendirilen kişilerin yaşadıkları dönüşümleri yorumlayabilmek ve analizini yapabilmek açısından köylülük tanımları ve tartışmalarının yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

TDK Türkçe Sözlük (2023)'te "köylü" kelimesi köyde yaşayan veya köyde doğmuş kimse olarak ifade edilmekte, bu şekilde kavramın kişilerin mesleği, yaşam tarzı ve pazar ile olan ilişkileri anlamında bir şey söylemediği görülmektedir. Köylülüğü bu sonraki hususlarla ilişkili olarak tanımlamaya kalktığımızda ise karşımıza çeşitli tanımlama sorunları çıkmaktadır. 1969 yılında yayımlanan *20. Yüzyılda Köylü Savaşları* kitabında Wolf köylülüğü ekimle ilgilenen ve tarımsal süreçlerde bağımsız karar alabilen, hane halkının geçiminde sürekliliği garanti etmek için piyasa ile arasına bir mesafe koyan ve satış için üretime ancak geçimlik üretimini sağlama aldıktan sonra olumlu bakan kişiler olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda kırsalda yaşayan balıkçılar, rençberler ve çiftçiler Wolf'a göre köylü sayılmamakta, kırsalda yaşaması tek başına kişiyi köylü yapan bir kıstas olmamaktadır (2019, s. 13-14).

Köylülük tanımlamalarında Marksist literatür içerisinde de çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bazı Marksist düşünürler Wolf'un belirttiği gibi genel bir köylülük tanımının aksine kavramın kültürel, antropolojik ve ekonomik anlamda artık var olmadığını bu sebeple bu kavramın yerine küçük meta üreticileri, gizli proleterler gibi kavramları kullanmanın daha doğru olduğunu ifade etmektedirler. Onlar, bu bakış açısı ile küçük üreticileri, sermayenin baskılarına az da olsa direnç göstermeye çalışsalar bile bu baskılar karşısında üretim ve yaşam tarzını değiştirmek zorunda kalarak büyük ölçüde geçimlik üretimden kopan, pazar için üretim yapan ve pazar tarafından üretim koşulları belirlenen küçük meta üreticisi olarak algılanmaktadırlar (Aydın, 2018, s. 15-18). Bu anlamda köylülüğü zamanın gerisinde kalan bir olgu olarak gören Hobsbawn'a göre, 1950'lerden sonra köylülük artık ölmüştür (2020, s. 336). Bu dönemlerde Marksist literatürde kapitalist işletmelerin toprak miktarı ile verimlik arasında doğru bir orantı olduğuna ve köylülüğün tasfiyesinin zorunlu bir sonuç olduğuna inanılmaktadır.

Yaşanan toplumsal ve kültürel dönüşümlere rağmen köylülüğün (içeriği ve tanımlaması farklılaşmasına rağmen) halen daha varlığını devam ettirdiği gerçeği karşımızda durmaktadır. Bu sebeple Chayanov'dan etkilenen bazı Marksist görüşler köylülüğün kendine özgü nitelikleri olduğunu bundan dolayı zorlaşan koşullara rağmen varlıklarını devam ettirdikleri ve çeşitli beka stratejileri geliştirdiklerini belirtmişlerdir (Aydın, 2018, s. 19).

Yukarıda kısaca ifade edilmeye çalışıldığı gibi bu çalışma kapsamında köylülüğün genel bir tanımının yapılması ya da iktisadi faaliyetler bakımından tanımlanması çeşitli belirsizliklere ve tartışmalara sebebiyet vermektedir. Özellikle günümüz kırsalında kişilerin sadece tarım ve hayvancılıkla uğraşmamaları ve kent ile bağlantılı olarak başka kazanç kaynaklarının olması, kentlerden kırsala dönerek geçimlik ya da ticari tarım/hayvancılıkla uğraşmaya başlamaları vb. gibi durumlarda bu kişilere köylü denilip denilemeyeceği gibi birçok tartışma da ortaya çıkmaktadır. Bu araştırma kapsamında köylülük kavramı araştırma açısından analitik bir araç olarak kullanılmayacağı için böyle bir tartışmaya girilmeyecek olup kelime TDK sözlük anlamı ile bir köyde (ya da kırsal mahallede) ikamet eden kişiler anlamında kullanılacaktır.

Modernleşme hakkındaki ulusal literatür incelendiğinde, özellikle 1950–80 arası dönemde modernleşme eğilimlerinin kırsala etkileri ele alınırken araştırmacıların Türkiye’deki modernliğin başlangıç dönemindeki sorunlarla ilgilendikleri görülmektedir. Bugün ise kırsal alanın tecrübe etmekte olduğu değişim ve dönüşümler artık eski paradigmlar ve yaklaşımlar ile ele alınamayacak derecede farklılaşmıştır. Ceylan ve Somuncu’ya göre, günümüzde hızla kentlileşen ve mekân üzerinde kentsel bir yayılma gösteren ülkelerde kentten kırsal alana doğru ekonomik, sosyal, politik ve kültürel öğelerin taşınmaları sebebi ile kırsal ve kentsel alanların sınırlarının belirsiz hale geldiği görülmektedir (2018, s. 1142). Bu sebeple kırsal alanın geçmişteki kimliği, dokusu ve işlevinin tamamen farklılaştığını söylemek mümkündür. Ancak, kır ile kent arasındaki ilişkilerin ve iki kesim arasındaki kültürel alışveriş süreçlerinin tek yönlü olmaktan ziyade en azından iki yönlü olduğunu ve dahası bunun küresel bir etkileşme sürecini ifade ettiğini belirtmek gerekir. Kırsal göçmenin kente uyumu kendi kültürel değerlerinden bütünüyle kopuk veya ondan arınmış bir şekilde gerçekleşmemektedir. Aynı bireylerin, kır ile sürdürdükleri yoğun iletişim ile aynı zamanda yeni kültürel öğeleri kıra taşıyan bireyler olduklarını ifade etmek gerekir (Beyaz, 2019).

Bu çerçevede belli bir vaka özelinde kırsal alanın günümüzdeki görünümünün ve değişiminin ortaya konması bu çalışmanın ana hedefidir. Bu hedefe belli bir köy cemaatinin üyeleri olarak değişim sürecinin öznelerinin deneyim ve yorumları üzerinden konular ele alınmak suretiyle erişilmek istenmektedir. Zira, Perez-Vitoria’nın deyimi ile

“Kimse onları anlamak istememişti, çünkü herkes modern olmakla meşguldü.” (Perez-Vitoria, 1950, akt. Ploeg, 2005, s. 17). Yine Kemal Karpat’ın da ifade ettiği gibi, modernleşme hakkındaki çalışmaların çoğunda vurgu “dönüştüren” ve “lider” üzerine, çok az olarak da “dönüşen” ve “izleyen” üzerine gerçekleşmektedir. Dahası yine Karpat’ın 1970’ler Türkiye’sinin durumunu tarif ederken belirttiği gibi, kır için yeni olan çoğu kent için de yenidir (2020, s. 24) ve kenti geriden takip edildiği düşünülen yeniliklerin birçoğu bugün geçmişe kıyasla çok daha kısa bir süre içerisinde kırsal yaşamda kendine yeni bir yer ve mevki edinmektedir.

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE KENDİLERİYLE MÜLAKAT YAPILAN BİREYLER

2.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK YAKLAŞIMI

Bu araştırmada incelenmekte olan konular “realist” olarak nitelendirilen ve temel kabulleri Sayer (2020, s. 28-29) tarafından ifade edilmiş olan bir metodolojik yaklaşım ve anlayış çerçevesinde ele alınmaktadır.¹ Araştırmanın tasarımı da yine Sayer’in “yoğun araştırma” olarak tarif ettiği türden nitel bir araştırma tasarımına dair ilkeler ve anlayışa uygun olacak şekilde yapılmıştır. Sayer’e göre, yoğun araştırma; belirli bir vakada veya sınırlı sayıda vakada nedensel süreçlerin nasıl işlediği ile ilgilenen, kişilerin fiili ilişkilerine bakarak etkinlikler ve özellikler arasındaki bağımlılık ilişkilerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bir araştırma türüdür. Az sayıda vaka, kişi ya da hanenin ele alındığı böyle tasarımda her birim kendi bağlamında ve tarihi içinde yoğun bir şekilde incelenir. Bu tasarımın büyük bölümü niteldir ve belirli özelliklere dair istatistiklerden ziyade

¹ Metodolojik, bilimsel veya eleştirel birçok realizm vardır (Perri 6 ve Bellamy, 2012). Sayer kendi konumunu esas olarak eleştirel realizm olarak adlandırmakla birlikte onun tarafından ifade edilmiş olan bazı metodolojik kabullerin bir ölçüde diğer realistler tarafından paylaşılması nedeniyle realist olan ve olmayan yaklaşımların neler olduklarına kestirme bir yoldan atıfta bulunmada (Moses ve Knutsen, 2020) entelektüel bir işlevi de vardır. Bu nedenle ana başlıkları ile onun realist metodolojisinin temel kabullerinin neler olduklarını kısaca ifade etmekte yarar bulunmaktadır: İlk olarak, dünya bizim onun hakkındaki bilgimizden bağımsız olarak mevcuttur. Bu anlamda Sayer, inşacı paradigmanın özne tarafından oluşturulmuş bir gerçeklik fikrinin aksine pozitivist paradigma ile benzer biçimde kişilerden bağımsız nesnel bir gerçeklik olduğu fikrini benimsemektedir. İkinci olarak, bizim dünya hakkındaki bilgimiz kuram yüklü ve yanılabilir niteliktedir. Fakat bilgi ampirik denetimden muaf olmadığı gibi bilginin maddi pratiğe yön verme ve açıklamadaki başarısı da şans eseri değildir. Üçüncü olarak, bilgi tümüyle bir kuramsal çerçevede birikerek, sürekli bir biçimde gelişmediği gibi tümüyle süresiz, kesintili bir süreç de değildir. Dördüncü olarak, doğal veya toplumsal nesnelere belli nedensel güçleri veya eylemde bulunma biçimleri ve hassasiyetleri zorunlu olarak onlarda mevcuttur. Beşinci olarak, dünya sadece olayları değil, olay yaratma güç ve kapasitesine sahip nesne ve yapıları da içeren, katmanlaşmış, farklılaşmış ve tabakalaşmış bir varlık alanıdır. Sayer’e göre bu yapıların düzenli olay örüntüleri meydana getirmediği yerlerde de mevcut olabileceği unutulmamalıdır. Altıncı olarak kurumlar, eylemler ve metinler gibi toplumsal olgular kavrama bağlı olgulardır. Bu sebeple bu olguların sadece üretim ve etkilerinin açıklamasıyla kalmayıp ne anlama geldiklerini anlamak ve yorumlamak zorundayızdır. Yedinci olarak, herhangi bir bilginin üretimi toplumsal bir pratiktir ve iyi ya da kötü bilginin üretim şartları ve sosyal ilişkiler bilginin içeriğini etkilemektedir. Aynı zamanda bilgi büyük oranda dil bilimseldir. Dilin doğası ve iletişim kurma biçimimiz ile bilgi ve onun iletişim ile aktarılması tesadüfi ve önemsiz değildir. Son olarak sosyal bilim sosyal olguları anlamak ve açıklamak için kendi nesnesine eleştirel olarak yaklaşmak zorundadır (2020, s. 28-29).

ilişkilere, etkinliklere ve süreçlere odaklanmaktadır. Belli toplumsal ya da doğal nesnelere belirli nedensel güç ve kabiliyetlerinin olduğu kabulü ile araştırmada nesne ya da olayların üretiminin, genellenebilir olmaktan uzak olsa da nedensel açıklaması yapılmaya çalışılmaktadır. “Fiili somut kalıplar ve olumsal ilişkiler” genellenebilir olmaktan uzak olmasına rağmen ortaya çıkan zorunlu ilişkiler tarafların bulunduğu her yerde tekrardan ortaya çıkacaktır. Bu anlamda nesnelere güç ve kabiliyetleri onların asli özellikleri olduğundan başka bağlamlara da genellenebilmektedir. Bu doğrultuda yoğun araştırma tasarımında genellikle görülen yöntemler; kişilerin nedensel bağlamları içerisinde incelenmesi, etkileşimli görüşmeler, niteliksel analiz ve etnografyadır (2020, s. 297-299).

Perri 6 ve Bellamy'nin işaret ettiği üzere nesnelere kendi nedensel güç ve kabiliyetlerini icra ederken süreç, toplumsal hayatın kendisi için doğrusal bir seyir izlememektedir. Aksine nedensellik çoğu kez ilmekler (loops) halinde, yani ortaya çıkan sonucun kendisini meydana getiren sebep veya nedenleri etkilemesi şeklinde oluşmaktadır. Nedensellik sorununda diğer önemli bir husus ise etkenler arasındaki etkileşimin, bir sistemin bütününe vafeden aşkın bir hal alması ve bu halin geriye dönüp her bir etkeni etkilemesidir. Bütün ile parça arasındaki ilişki iki yönlü çalışmakta ve bu ilişki değişime yol açacağı gibi mevcut durumun sürdürülmesi veya muhafaza edilmesi şeklinde de sonuçlanabilmektedir. Düşünelere göre bu gibi ilmekleşme durumlarında; etkileşimi zaman içerisinde sürdüren şeyin ne olduğu, uzun vadede odakta yer alan güçlerden birinin daha temel bir mahiyet taşıyıp taşımadığı, nedenselliğin bir yönünün yerel şartlardan bir yönünün daha evrensel ve sabit etkenlerden etkilenip etkilenmediği, etkileşimi başlatan mekanizma veya bağlamların neler olduğu ve nedenselliğin hangi yönünün daha güçlü olduğu gibi sorulara dikkatle cevap vererek nedensel açıklamayı ilerletmemiz mümkündür (2012, s. 189-190).

Toplumsal olguların kavrama bağlı olduğunu ve ne anlama geldiklerini anlamak ve yorumlamak zorunda olduğumuzu ifade eden Sayer, bu yorumlamanın araştırmacının anlam çerçevesinden başlaması gerektiğini belirtmektedir. Her ne kadar araştırmacının anlam çerçevesini araştırma sürecinin dışında tutması mümkün olmasa da bu araştırmada kendisi ile mülakat yapılan bireylerin algıları ve yorumları başlangıç noktası

olarak kurgulanmıştır. Kişilerin yorumları ile toplumsal olguların ne anlama geldiği arasında bir fark olması muhtemel olmasına rağmen toplumsal olgunun anlamını kuran unsurlardan biri olarak kişilerin algıları, toplumsal olgunun asli unsurunun ilk ipuçlarını yakalamayı da mümkün hale getirecektir. Bu sebeple araştırmada mevcut değişimlerin neler olduğu ve kişilerin bu değişimleri nasıl yorumladıkları ve algıladıklarından başlamak ile beraber yaşanan değişimlerin ve bu değişimlere dair algıların literatürdeki bazı çalışmalarla benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca alana dair kuramsal bir yönelimle araştırma sürecine başlamak yerine kişilerin değişen durumlara dair yorumları, algıları ve ifadeleri ile işe başlanıp daha sonrasında çıkan sonuçlarla alana dair kuramsal yaklaşımların hangi hususlarda örtüşüp örtüşmediği ifade edilmeye çalışılacaktır.

2.2. ARAŞTIRMANIN TASARIMI VE MÜLAKAT SÜRECİ

Araştırma, üç kuşaktan (yani büyük ebeveyn, ebeveyn ve evlat) bireyin birlikte yaşadıkları ve böylelikle aralarında ebeveyn-evlat, karı-koca ve kardeşlik ilişkileri bulunan bireylerin bulunduğu bir hane halkı model alındığında aynı haneye mensup ve aralarında fiili aile ilişkileri bulunan kadın ve erkek bireylerin aynı konuları değerlendirmelerindeki benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkaracak şekilde tasarlanmıştır. Ek-4, Ek-5 ve Ek-6'da örneği sunulmuş olan mülakat cetvellerinde görüleceği üzere mülakatlardaki ana konu başlıkları, Ek-4'te örneği sunulmuş olan *Hanehalkının Barınma Koşulları ve Genel Refah Durumu Mülakat Cetveli* 'nde hane halkının kimlerden oluştuğu ve bu kişilerin sosyo-demografik durumunun ne olduğundan; Ek-5'te örneği sunulmuş olan *Yetişkin Bireyler Mülakat Cetveli* 'nde evlilik biriminin kuruluşu ve aile içi ilişkilerin evlenilen zaman itibarıyla durumu, bugün itibarıyla kendi hanesi içindeki ilişkileri, aile ve evlilik konularında kendi çocuklarına neyi tavsiye edecekleri ve bunların gerekçeleri, geçmişe kıyasla köy hayatı ve köyde haneler arası ilişkiler hakkındaki değerlendirmelerinden; Ek-6'da örneği sunulmuş olan *Genç Bireyler Mülakat Cetveli* 'nde ise bir evlilik biriminin kuruluşu için nelerin gerekli görüldüğü, kendisinin bu bakımdan durumunun ne olduğu; kendi ebeveynlerinin, akranlarının, arkadaşlarının, komşularının genel hali düşünüldüğünde onların evliliklerinde neleri iyi buldukları veya

bulmadıkları, evlilik ve bir aile kurma konularındaki düşünceleri ile köy hayatı ve köyde haneler arası ilişkiler hakkındaki değerlendirmelerinden oluşmaktadır.

Ancak, köyde büyük ebeveyn kuşağına mensup sadece üç kişi ile mülakat yapılabilmiş, hatta bu üç kişiden ikisi hayli yaşlı ve hasta olduklarından mülakatlarda ulaşılması amaçlanan derinliğe ve ayrıntıya çok fazla erişilememiştir. Bu sebeple araştırma ebeveyn ve evlat kuşağına mensup kişiler ile sınırlı tutulmuştur.² Bu veri açığının giderilmesinde, kısmen olsa bile ebeveyn kuşağı ya da evlat kuşağında yer alan bireylerin kendilerinden önceki kuşak hakkındaki beyanlarının sağlamış olduğu veriler yardımcı olmuştur. Böylelikle araştırma sürecinde her kuşaktan bireyin tecrübe ettikleri hayat ve ilişkiler hakkında hem dikey (kuşaklar arası) hem de yatay yönlü (kuşak içi) değerlendirmelerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Bu tasarım aynı zamanda her bir kuşağın deneyiminin yaklaşık olarak belli ve ortak bir zaman dilimine atıfta bulunması nedeniyle beyan edilen hususların hangi döneme ait oldukları hakkında da doğrudan bir fikir vermektedir.

Bir araştırmacı olarak Kabak köyünde³ bulunulan süreçte (25.07.2023-15.09.2023 tarihleri arasında), mülakat yapmaya ek olarak, köyde yapılmış olan düğün ve cenaze merasimlerine, bazı hanelerin tarım ve hayvancılık faaliyetlerine katılmak suretiyle birinci elden gözlemler yapılmış ve böylelikle araştırma sürecinin sadece mülakat yapmaktan ibaret bir süreç olmamasına da gayret gösterilmiştir. Böylelikle kişilerin kendi durumları hakkındaki beyanları ile fiilen olana dair gözlemlerin birbirini destekleyip desteklemediği ya da somut olarak neye atıfta bulunduğu hakkında bir kanaat geliştirmek de mümkün olmuştur. Mülakatlar esnasında kendileriyle mülakat yapılan bireyler, kendilerine sorulmamış olmasına rağmen çalışma ile alakalı olduğunu düşündükleri

² Büyük ebeveyn kuşağına mensup kişilerden “Komşuluk ve Akrabalık İlişkilerindeki Değişim” bölümünde sadece bir alıntı yapılmıştır.

³ Araştırma kapsamında Kabak köyünün seçilmesinde araştırmayı kolaylaştırıcı bir etken olarak köy ile bağlantılı anahtar bir kişinin varlığından başka özel bir gerekçe bulunmamaktadır. Bu araştırma aktörlerin gözünden sürecin nasıl gerçekleştiğini göz ardı eden çalışmalara bir tepki ve alternatif niteliğinde olup araştırma Türkiye'nin herhangi bir köyünde de yapılabilirdi.

hususlara da temas etmişler ve onların bu yolla sağlamış oldukları bilgiler mülakatlara daha bir derinlik kazandırmış, yeni bilgilerin edinilmesine katkı sağlamıştır.

Giddens'in da ifade ettiği gibi, önemli değişimi belirlemek bir durum veya nesnenin asli yapısında ne kadarlık bir değişim olduğunu da göstermeyi gerektirmektedir. Ayrıca değişime dair tüm açıklamalarda değişimin kıyaslanabileceği sabit ve istikrarlı kalan şeyin ne olduğu, gösterilmesi gereken önemli bir husustur (2013, s. 79). Bu anlamda bu araştırmada da farklılıklar belirtilmesine rağmen belirli bir konuda değişim olsa dahi o konuda sabit kalan noktalar da ifade edilmeye çalışılmıştır. Bunun ile değişimin yönü, büyüklüğü ve hızının daha rahat anlaşılması amaçlanmıştır.

Araştırma sürecinde toplam 25 farklı hanenin üyesi olan 3'ü büyük ebeveyn, 36'sı ebeveyn ve 21'i evlat kuşağından olmak üzere toplam 60 kişi ile mülakat yapılmıştır. Bu süreçte, her bir hane ile ilgili olarak önce hane reisi veya yetişkin bir üyesi ile örneği Ek-4'te verilmiş olan *Hanehalkının Barınma Koşulları ve Genel Refah Durumu Mülakat Cetveli* kullanılarak durum tespiti amaçlı mülakat yapılmıştır. Bu mülakatlar ortalama 20 dakika sürmüştür. Ardından yaşı ve medeni durumu her ne olursa olsun bir hanede yaşayan evli veya dul toplam 52 birey (3'ü büyük ebeveyn, 36'sı ebeveyn ve 13'ü evlat kuşağına mensup) ile örneği Ek-5'te verilmiş olan *Yetişkin Bireyler Mülakat Cetveli* vasıtasıyla mülakat yapılmıştır. Bu mülakatlar ortalama 45 dakika sürmüştür. Yasal olarak evlenme yaşında olup henüz evlenmemiş olan 18-30 yaş aralığındaki evlat kuşağına mensup toplam 8 kişi ile de örneği Ek-6'da verilmiş olan *Genç Bireyler Mülakat Cetveli* vasıtasıyla mülakat yapılmıştır. Bu mülakatlar da yaklaşık 40 dakika sürmüştür. Böylelikle 2'si büyük ebeveyn, 14'ü ebeveyn, 7'si evlat kuşağı olmak üzere toplam 23 kadın ve 1'i büyük ebeveyn, 22'si ebeveyn ve 14'ü evlat kuşağı olmak üzere toplam 37 erkek ile mülakat yapılmıştır. Bu mülakatlar 55 kişi ile köydeki kendi evlerinde veya evlerinin önündeki açık mekânda, 5 kişi ile ise kendilerinin şehir merkezindeki evlerinde yapılmıştır.

Her bir mülakattan önce kendileriyle mülakat yapılacak olan bireye ilk olarak örneği Ek-3'te verilmiş olan *Gönüllü Katılım Formu* okunmuş/okutulmuş ve sözlü olarak onayları alınmıştır. *Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'na Başvuru Formu*'nda belirtildiği ve

Komisyon tarafından da onayladığı şekli ile *Gönüllü Katılım Formu*'nun okunması ve ilgili birey tarafından sözlü olarak onaylanması süreci aynı zamanda kişilerin izinleri doğrultusunda ses kaydına alınmıştır. Bir kişi hariç olmak üzere, kendisiyle mülakat yapılmasını onaylayanların hepsi mülakatların ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınmasına izin vermiş, bu bir kişi ise mülakatın ses kayıt cihazı kullanılmaksızın yapılmasına müsaade etmiştir. Bu nedenle bu kişi ile yapılan mülakatta sadece not tutmakla yetinilmiştir.

2.3. KENDİLERİYLE MÜLAKAT YAPILAN BİREYLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK DURUMU

Bu araştırma ismi belli ve nüfusu çok küçük olan bir yerleşim yerinde yaşayan bireylerle yapılmış olduğundan, etik bir zorunluluk olarak onların kimliklerini saklı tutabilmek ancak onlar hakkındaki çoğu bilginin de saklı tutulmasıyla mümkündür. Bu nedenle kendileriyle mülakat yapılmış olan bireyler aşağıdaki tabloda, daha sonra kendilerine yapılan atıfların takibini kolaylaştırmak için hangi haneye mensup kaçınıcı kişi oldukları tablonun ilk sütununda (örneğin H1 K1, yani birinci hanede yaşayan kendisi ile ilk mülakat yapılan kişi) bir kod verilerek ve cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu ve hangi kuşaktan olduğuna dair bilgiler eşliğinde takdim edilmiştir. Araştırma yapılan Kabak köyünün nüfusunun az olması sebebi ile kendisi ile mülakat yapılan bireylerin yaşları ve evlenme tarihleri kişilerin kimliğini ortaya çıkarabileceğinden araştırma boyunca bu bilgilere yer verilmemiş olup iki kuşağa mensup bireylerin ortalama yaşlarını ve evlendikleri yıl aralıklarını vermek araştırma metninin takibi için yeterli görülmektedir. Kendisi ile mülakat yapılan ebeveyn kuşağına mensup bireylerin yaş ortalaması 61, evlendikleri yıl aralığı 1970-1990'dır. Kendisi ile mülakat yapılan evlat kuşağına mensup bireylerin ise yaş ortalaması 30 iken evlendikleri yıl aralığı 2000-2020'dir.

Tablo 2. Mülakat Yapılan Bireylerin Sosyo-Demografik Bilgileri

Birey No	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Kuşak Bilgisi
H1 K1	Erkek	Evli	Ortaokul	Ebeveyn Kuşağı
H1 K2	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı

H1 K3	Erkek	Evli	Ortaokul	Evlat Kuşacağı
H1 K4	Kadın	Evli	İlkokul	Evlat Kuşacağı
H1 K5	Erkek	Evli	Lise	Evlat Kuşacağı
H1 K6	Kadın	Evli	Ortaokul	Evlat Kuşacağı
H2 K1	Erkek	Evli	Lise	Ebeveyn Kuşacağı
H2 K2	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşacağı
H3 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşacağı
H4 K1	Erkek	Evli	Ortaokul	Ebeveyn Kuşacağı
H4 K2	Kadın	Evli	Ortaokul	Ebeveyn Kuşacağı
H4 K3	Kadın	Evli	Lisans	Evlat Kuşacağı
H4 K4	Kadın	Bekar	Lise	Evlat Kuşacağı
H5 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşacağı
H5 K2	Kadın	Evli	Okula Gitmedi	Ebeveyn Kuşacağı
H5 K3	Erkek	Evli	Lise	Evlat Kuşacağı
H5 K4	Erkek	Evli	Lise	Evlat Kuşacağı
H5 K5	Kadın	Bekar	Ortaokul	Evlat Kuşacağı
H6 K1	Erkek	Evli	Lise	Ebeveyn Kuşacağı
H7 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşacağı
H7 K2	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşacağı
H7 K3	Erkek	Bekar	Ortaokul	Evlat Kuşacağı
K7 K4	Erkek	Bekar	Lise	Evlat Kuşacağı
H8 K1	Erkek	Evli	Lisans	Evlat Kuşacağı
H9 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşacağı
K9 K2	Kadın	Dul	Okula Gitmedi	Büyük Ebeveyn Kuşacağı
H10 K1	Erkek	Evli	Ortaokul	Ebeveyn Kuşacağı
H11 K1	Erkek	Evli	Ortaokul	Ebeveyn Kuşacağı
H11 K2	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşacağı
H12 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşacağı
H12 K2	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşacağı
H13 K1	Erkek	Evli	Lise	Ebeveyn Kuşacağı
H13 K2	Kadın	Evli	Lise	Ebeveyn Kuşacağı
H13 K3	Kadın	Dul	Okula Gitmedi	Büyük Ebeveyn Kuşacağı
H13 K4	Erkek	Evli	Lise	Evlat Kuşacağı
H14 K1	Erkek	Evli	Lise	Ebeveyn Kuşacağı
H15 K1	Erkek	Evli	Ortaokul	Ebeveyn Kuşacağı

H15 K2	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H15 K3	Erkek	Evli	Lise	Evlat Kuşağı
H15 K4	Kadın	Bekar	Lisans	Evlat Kuşağı
H16 K1	Erkek	Evli	Lise	Ebeveyn Kuşağı
H16 K2	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H16 K3	Erkek	Bekar	Lise	Evlat Kuşağı
H17 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H17 K2	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H18 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H19 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H19 K2	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H19 K3	Erkek	Bekar	Lisans	Evlat Kuşağı
H20 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H21 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H22 K1	Erkek	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H23 K1	Erkek	Evli	Lise	Ebeveyn Kuşağı
H23 K2	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H23 K3	Erkek	Evli	Lise	Evlat Kuşağı
H23 K4	Erkek	Evli	Lise	Evlat Kuşağı
H23 K5	Erkek	Bekar	Lise	Evlat Kuşağı
H23 K6	Kadın	Evli	Ön Lisans	Evlat Kuşağı
H24 K1	Kadın	Evli	İlkokul	Ebeveyn Kuşağı
H25 K1	Erkek	Dul	Okula Gitmedi	Büyük Ebeveyn Kuşağı

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Üç farklı mülakat cetveli kullanılarak yapılmış olan mülakatların toplam uzunluğu 50 saat olan ses kayıtları önce herhangi bir yardımcı program kullanılmadan araştırmacının kendisi tarafından dinlenip, ilgili mülakat cetveli üzerinde yer alan soruların altına yazılmak suretiyle yazılı bir metin haline getirilmiştir. Araştırma metni içerisinde kişilerden alıntı yapılırken onların aksanlarına ve konuşmalarına müdahale edilmeden söylendiği şekli ile aktarılmıştır. Bazı bireylerin konu ile alakalı olmayan ya da kimliğini ifşa edebilecek bölümler aktarılan alıntılardan çıkarılarak sunulmuştur. Alıntıdan çıkarılan bölümler metin içinde üç nokta (...) ile belirtilmiştir. Aksandan veya yerel

dilden dolayı anlaşılması güç olacağı düşünülen ifadelerden hemen sonra ise köşeli parantez ([]) içerisinde kastedilenin ne olduğu yazılmıştır. Aynı zamanda yine kişilerden alıntılanan bölüm içerisinde kişilerin kullandıkları isimleri gizlenmek için rastgele bir harf sonrası yıldız simgesi (A*, B* vb.) kullanılmıştır

Bir metin haline getirilmiş olan mülakat verileri önce hane ve kişi bazında ayrı ayrı okunmuş, ardından yetişkin ve genç birey mülakat cetvellerinde yer alan bölümlerin konuları dâhilinde kişilerin tek tek yorumları ve değerlendirmeleri hakkında özet notlar alınmıştır. Daha sonra tüm bireylerin aynı soruya ve bölüme verdikleri cevaplar okunmuş ve aynı kuşak, aynı medeni durum veya aynı cinsiyet mensubu bireylerin sorulara verdikleri cevapların farklılaştığı ve benzeştiği noktalar not edilmiştir.

Analiz sürecinde bunlara ek olarak benzerlik ve farklılıkların olduğu konu başlıklarının ilgili literatür içindeki çalışmalarla karşılaştırılması yapılmış, literatürde ifade edilen değişim konularının mülakat verilerinde mevcudiyeti taranmış, farklı kuşak, medeni durum, cinsiyetler arasında benzer bir durumun varlığı kontrol edilmiş ve eğer benzer bir durum varsa verilen tepkilerin karşılaştırılması yapılmıştır. Mülakat verilerinin kendi içinde ve benzer çalışmalarla farklılıkları ve benzerliklerinin belirlenmesinden sonra bu benzerliklere ve farklılıklara neyin sebebiyet verdiğini açıklayan bazı kuramsal yaklaşımlarla mevcut durumun açıklanabilir olup olmadığı yine mülakat verileri ile kıyaslanarak sorgulanmış ve bunlar ana bölümler halinde düzenlenerek çalışmada ifade edilmiştir.

Araştırma sürecinde kullanılmış olan *Hanehalkının Barınma Koşulları ve Genel Refah Durumu Mülakat Cetveli* nicel veriler de içerdiği için bunların betimlenmesi de buna uygun bir dil kullanımını gerektirmiştir. Ayrıca bazı nitel verilerin (örneğin kısa cevaplar) tasviri de bazen onların sayı, sıklık olarak ifade edilmesini gerektirmiştir. İzlenen bu yol “İktisadi Yapı” bölümünde hanelerin mevcut durumları ile değişimi açıklamada ve “Aile” başlığı altında verilen cevapların farklılaştığı noktalarda durumu veya değişimi resmetmek adına bir kolaylık sağlamıştır.

Araştırmanın metodolojik yaklaşımı ve diğer süreçleri hakkındaki açıklamaların ardından izleyen Bölüm 3'te araştırmanın yapılmış olduğu yerleşim biriminin bir tanıtımı yapılacaktır.

3. BÖLÜM

KÖYÜN TARİHİ VE KÖYDEKİ HANE HALKLARININ GENEL REFAH DURUMU

3.1. KÖYÜN TARİHİ VE KÖY HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Kabak köyü Sakarya Nehri'nin batı kıyısında, Eskişehir il sınırındadır. Köy, Polatlı ilçe sınırına 43 km, Polatlı-Yunak karayoluna ise 6 km mesafede Türktaciri, Besköprü, Kocahacılı, Özyurt ve Yaralı köyleri ile komşudur. Danışmendlü aşiretine bağlı konargöçer bir Türkmen Yörükân kabilesi olan Kabaklı, 1530 Tapu Tahrir Defteri'nde Haymana'ya bağlı 7 haneli 607 akçe yıllık vergi geliri olan bir cemaattir (Türkay 1993, akt. Erdoğan 2013, s. 361) 1850 yılında Ankara Sancağı Günyüzü kazasına bağlı olan köye Terkanlı Aşireti Mahmudanlı cemaatinden 9 aile, daha sonra ise Gümüşhane ve Erzurum'dan gelen aileler yerleşmiştir (Erdoğan, 2013, s. 361). Sivrihisar'a bağlı olan köy 1964 yılında Polatlı'ya bağlanmıştır. Kabak köyü, 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı kanununun 1'inci maddesi, 2'nci fıkrası hükmü kapsamında Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarının ilin mülki sınırlarına genişletilmesine, aynı maddenin 3'üncü fıkrası ile bu mülki sınırlar dahilinde tüzel kişiliğe sahip olan köylerin mahalle tüzelkişiliğine dönüştürülmesine dair amir hükmü gereği Polatlı'ya bağlı bir mahalle haline gelmiştir.

Görsel 1. Köyün Uzaktan Görünümü ve Köy Meydanı

Köy sakinlerinin bildiği kadarıyla, köyde meskûn en eski akrabalık grupları Konuklar, Koyuncular, Çakırlar, Sakaryalar, Kayalar, Sarılar, Akdağlar ve Yıldırımlar adları ile anılanlardır. Araştırmanın yapıldığı dönemde köyde meskûn veya köyde arazisi olup ara sıra köyü ziyarete gelenler ise Sakarya, Çevik, Yıldırım, Daşkiran, Ada, Sarı, Konuk, Açıktepe, Çakır, Özcan, Akdağ, Koyuncu, Yalçın, Bal, Kaya, Aslan, Çelik soy isimlerini taşıyan hanelerdir. Köyde bir evi bulunan toplam 45 hane vardır. Fakat bu 45 haneden 10-11'i ya köye hiç gelmemekte ya da arada sırada köyü ziyaret etmektedir. Bu sebeple köyde bilfiil tarım veya hayvancılıkla uğraşan hane sayısı 34'tür.

Köy meydanında bir köy çeşmesi, muhtarlık ve şu an atıl durumda olan bir köy konağı, kahvehane ve otobüs durağı bulunmaktadır. Köyün mezarlığında ise kimisi hayli eski kimisi daha yeni olan taş veya mermerle çevrilmiş mezarlar bulunmaktadır. Eski mezarlar etrafı taş ile çevrili olup, bunların bazılarının mezar taşlarında kim olduğunu ve ölüm tarihini belirten yazılar bulunmakta iken bazılarında herhangi bir yazı bulunmamaktadır. Taş ile çevrilmiş ve mezar taşında bir yazı bulunanlardan bazılarının öldüğü tarihte köyde ağa olarak anılan kişilerin mezarları olduğu ve bunların işlemeli bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Eski mezarlardan bir kısmı ise taş ile çevrili, üzerinde herhangi bir yazı bulunmayan fakat hayli yüksek mezar taşları olan mezarlardır ki bu ölenin toplum içindeki yüksek mevkii ile alakalı bir sembol olabilir. Yeni mezarlar ise mermer ile çevrili ve ölenin kimliğini ve doğum-ölüm yılını/tarihini açıkça belirten mezar taşlarına sahiptir.

Görsel 2. Köy Mezarlığındaki Eski Mezarlar

Görsel 3. Köy Kahvesi ve Köy Konağı ile Muhtarlık

Ayrıca, köyde 2000'lerin başında kapatılan bir köy ilkokulu ve okul bahçesinde küçük bir oyun parkı bulunmaktadır. 2000 öncesinde, ilköğrenimlerini tamamlayan öğrenciler taşımali sistem ile Karahamzalı köyünde bulunan ortaokulda öğrenimlerine devam etmekte iken bugün aynı sistemle hem ilk hem orta öğrenimlerine yine Karahamzalı İlk-Ortaokulunda devam edebilmektedirler. Fakat köyden çok az öğrenci taşımali sistem ile bu okula gitmekte, büyük çoğunluğu Polatlı'da öğrenim görmektedir. Aynı zamanda köy içerisinde 1903 yılında Ahmet Oğlu Süleyman Efendi tarafından yaptırılmış minareli, ahşap tavanlı, taş duvarlı tarihi bir cami vardır.

Görsel 4. Köy Okulu ve Camisi

3.2. KÖYDEKİ HANE HALKLARININ GENEL REFAH DURUMU

Köyde bulunan yaklaşık 34 hanenin tamamı tarım ile uğraşmaktadır. Yaklaşık 15 hane ise aynı zamanda küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık ile de uğraşmakta ve kışları köyde geçirmektedir. Köyün esas geçim kaynağı olan tarım ise hem kuru hem sulu olarak yapılmaktadır. Köyde Sakarya Nehri'nden uzak tarlalara borular ile su taşınarak sulu tarım yapılması yaygındır. Köy genelinde yaygın olarak arpa, buğday, yonca, soğan, kanola, şeker pancarı ekilmektedir. Tarımda işlerin yapılması için Türkiye'nin doğu bölgelerinden (genellikle Şanlıurfa ilinden) gelen çok sayıda mevsimlik tarım işçisi ve göçmen tarım işçileri çalışmaktadır (genellikle Suriyeli mevsimlik işçiler). Aynı zamanda köydeki çoğu hanede 12 ay boyunca *bekar* olarak isimlendirilen bir çalışan ve hayvancılıkla uğraşan hanelerde de bir çoban bulunmaktadır.

Tarım ile uğraşan ve kendisi ile mülakat yapılan 25 hanenin 6'sının 100 dönüm altında, 14'ünün 100-500 dönüm arasında ve 3'ünün 500 dönüm üzerinde işleyebileceği toprak mülkiyeti bulunmaktadır. Fakat kişilerin komşularından, akrabalarından veya devletten kiraladıkları tarım arazileri ile birlikte düşünüldüğünde hanelerin ekip-biçtikleri tarım arazilerinin miktarı değişmektedir. Kiralanan alanlarla 25 hanenin 2'sinin 100 dönüm altında, 2'sinin 100-150, 15'inin 150-500, 6'sının 500 ve üstü dönüm arazi üzerinde tarım faaliyetlerinin sürdürüldüğü görülmektedir. Kişilere yıllık nakdi gelirlerinin ne olduğu sorulduğunda ise çoğu bunu hesaplamanın kendileri açısından zor olacağını veya kazançlarının seneden seneye çok değiştiğini ifade ederek bu soruyu cevaplamamışlardır.

Hanelerin genel refah durumuna dair önemli göstergelerden biri ise köyde sahip olunan evin yapısında ortaya çıkmaktadır. Köydeki eski evlere bakıldığında evlerin taş duvarlı, toprak çatılı, genellikle tek katlı yapılar olduğu göze çarpmaktadır. Eve eklenti veya aynı avlu içerisinde yapılan diğer tek katlı evlerin dış kapılarının genellikle geniş bir avluya açıldığı ve evlerin pencerelerinin yeni yapılara göre çok daha küçük olduğu görülmektedir. Ayrıca hanelerin eski evlerinin köydeki diğer hanelerin evlerine bitişik veya çok yakın inşa edildikleri ve köyün eski sokaklarının oldukça dar olduğu gözlenmektedir. Bugün köyde eski taş evlerinde evi restore ederek oturmaya devam eden haneler olduğu gibi özellikle 2000 sonrasında apartman tipi betonarme yapıların sayısında

da artış olmuştur. Bu evlerin genellikle 2-3 katlı yapılar oldukları, hanelerin evlerinin diğer hanelerin evlerine olan uzaklığının eskiye oranla artmaya ve yeni sokaklarının ise geniş tutulmaya başladığı görülmektedir. Günümüzde hane üyeleri genellikle ya 2-3 katlı evlerinde hanenin diğer üyeleri ile ayrı dairelerde yaşamakta ya da aynı avlu içerisinde her evli çift için 1-2 katlı bir ev veya köyün farklı bölgelerine farklı müstakil konutlar inşa etmektedir. Kendisi ile mülakat yapılan 25 hanenin köyde evleri olduğu gibi 23 hanenin şehirde de en az bir evi bulunmaktadır.

Görsel 5. Köydeki Eski Yapılar

Görsel 6. Köydeki Yeni Yapılar

Görsel 7. Köydeki Eski ve Yeni Sokaklar

Kendisi ile mülakat yapılmış bireylerin evleri hakkında ifade ettikleri bilgilere göre evler 100-200 metrekare arası büyüklükte ortalama 4 odalı olup evlerden 10 tanesi 40 ve üzeri yaşta. Tüm evlerde şebeke suyu mevcut olup evlerin tamamının içinde ve dışında borulu su sistemi bulunmaktadır. Tüm hanelerin evlerinde elektrik mevcutken köyde internet hattı olmadığından hiçbir evde sabit internet bulunmamaktadır. Evlerdeki sıcak su ihtiyacını temin etmek için tüm evlerde güneş paneli sistemi kullanılmaktadır. Kışın ise evlerin çoğunda şofben, elektrikli su ısıtıcısı veya soba vasıtasıyla sıcak su temin edilmektedir. Ev ısıtmasında ise köyde doğalgaz hattı bulunmadığı için çoğu evde soba, az sayıda hanede ise kömür yakıtlı kalorifer kazanı sistemi kullanılmaktadır. Tablo 3’de kendisi ile mülakat yapılan 25 hanenin evlerinde sahip oldukları eşyalara dair diğer bilgiler aktarılmıştır.

Tablo 3. Hanelerin Evlerinde Bulunan Bazı Eşyalar

Eşyalar	Sahip Olan Hane Sayısı	%
Evin banyosunda hazır sıcak su tertibatı (şofben, termosifon)	12	48
Evde (çatıda) sıcak su temini için güneş paneli sistemi	25	100
Evde sabit telefon hattı	0	0
Gazlı (LPG’li) ocak	25	100
Elektrikli fırın	21	84
Mikro-dalga fırın	17	68
Buzdolabı	25	100
Derin dondurucu	23	92

Bulaşık makinesi	17	68
Mutfak aspiratörü	16	64
Çamaşır makinesi	25	100
Çamaşır kurutma makinesi	0	0
Ütü	25	100
Elektrik süpürgesi	25	100
Halı yıkama makinesi	7	28
Dikiş makinesi	11	44
Klima	2	8
Bilgisayar	6	24
Televizyon (LCD)	25	100
Yayını alma biçimi (çanak)	20	80
Yayını alma biçimi (uydu)	5	20
Radyo	6	24
Teyp/CD çalar	8	32
Video/DVD	6	24
Fotoğraf makinası	3	12
Video kamerası	0	0
Bisiklet	13	52

Son olarak kendisi ile mülakat yapılmış hanelerin genel refah durumunun bir göstergesi olarak araç sahipliği hakkında vermiş oldukları bilgilere göre; köyde arabası bulunmayan 1, 1 arabası bulunan 11, 2 arabası bulunan 9, 3 arabası bulunan 1, 4 arabası bulunan 3 hane mevcuttur. Ayrıca köyde 2 hanede traktör bulunmazken 11 hanede 1, 5 hanede 2, 6 hanede 3, 1 hanede de 4 traktör bulunmaktadır.

Köyün tarihi, köy hakkında genel bilgiler ve köydeki hanelerin genel refah durumu hakkındaki açıklamaların ardından izleyen Bölüm 4'te köyün iktisadi yapısında meydana gelen değişimler açıklanacaktır.

4. BÖLÜM

KABAK KÖYÜNÜN İKTİSADİ YAPISINDAKİ DEĞİŞİMLER

Köyde iktisadi değişme ve köylülüğün geleceği Türkiye’deki kır araştırmalarının önemli ve temel konularından biri olmuştur. Bu bölümde daha önce yapılmış bazı köy araştırmalarındaki kuramsal tartışmalar ve ampirik bulgular da dikkate alınarak Kabak köyünde gözlemlenmiş olan değişmelerin önceki çalışmaların bulgularına benzeyen ve onlardan ayrılan yanları incelenecektir. Bu inceleme tartışmaların seyri de dikkate alınarak 1950-1980 arası ve 1980 sonrası dönemdeki tartışmalar ve bu kapsamda pazar için üretimin artması ve küreselleşme bağlamında yapılacaktır. Aynı zamanda bu değerlendirmeler içerisinde köylülerin yaşanan iktisadi değişimlere verdikleri tepkiler ve geliştirdikleri beka stratejileri ele alınacaktır.

4.1. 1950-1980 ARASI DÖNEMDE İKTİSADİ DURUM

Kabak Köyü’nde 1980 ortalarına kadar Sakarya Nehri kenarlarında bulunan tarlalarda ağırlıklı olarak sebze ve meyve üretimi, köyün nehirden uzak olan kısımlarındaki tarlalarda ise bir sene ekim bir sene nadas şeklinde kuru tarım yapılmıştır. Kendileriyle mülakat yapılan bireylerin ifadelerine göre 1975-1980’e kadar köyde 5-6 tane traktör bulunmakta olup bu traktörler ise köyün ileri gelen zengin ailelerinin mülkiyetindedir. Bu tarihlerde dışarıya kısmen büyük çaplı ürün satanlar da bu aileler olmuştur. Toprağı daha küçük olan ailelerin ise evde kullanılacak ve hayvanlarını besleyecek ürünleri ayırdıktan sonra satmak için fazla ürünü kalmamaktadır. Yine de fazla ürünlerini satmak ya da takas etmek isteyen kişilerin seçebilecekleri dört temel yol bulunmaktadır.

Bunlardan ilki fazla ürünlerini köye gelen *çerçicilere*⁴ (köye at arabası ile gelip mal alıp-satan kişiler) satıp nakit para almak ya da mal değiş tokuşu yapmak şeklinde olmuştur.

⁴ *Çerçicilik* sadece bu yöreye özgü bir uygulama değildir. Cahit Tanyol, Elifoğlu köyü araştırmasında aynı isim ile bu meslektan bahsetmektedir. Bu köye gelen *çerçi* de iğne, iplik, lastik, ayna gibi malzemeler ve köyde yetişmeyen meyveler getirmekte; getirdiği malzemeleri bazen tahıllar ve köyde yetişen meyvelerle takas etmekte bazen ise para karşılığında satmaktadır (1962, s. 108).

Bu tarihlerde köyde yaşanan nakit para sıkıntısı sebebi ile değiş tokuş daha fazla tercih edilmiştir. Köylüler tarafından *çerçiciden* deri, yün ve yumurta karşılığında kendilerinde olmayan naylon ayakkabı, mutfak eşyaları, çeyizlik eşyalar, işleme için boncuk, dikiş ipliği, iğne, leblebi vb. alınmıştır. *Çerçiciler* köye at arabası ile geldikleri için yukarıda ifade edilen ürünler gibi hafif ürünleri tercih etmekte buğday, arpa gibi ağır ürünleri almamaktadır.

Fazla ürünlerini değerlendirmek için başvurulanan ikinci yol ise köy bakkalında malların takas edilmesi yöntemi olmuştur. 1970'lere kadar köyde bir bakkal bulunmakta olup bakkalın sahibi köyün ileri gelen zengin hanelerinden birinin hane revidir. Köydeki kişiler buğday, arpa, yumurta vb. malların fazlasını bakkala verip kendi ihtiyacı olan malları buradan alabilmektedir. Ayrıca kişilerin bakkaldan ihtiyacı olan ürünleri talep edebildikleri ve hasat zamanı ya da hayvan satışı sonrası borçlarını ödeyebildikleri veresiye usulü bir alış-veriş sistemi bulunmaktadır. 1970 öncesine kadar malların daha çok, H23 K2'nin de belirttiği gibi, takas usulü ile alındığı görölmektedir. Bakkalın toplumsal statüsü Akşit'in Manavgat'ın iki köyünde yaptığı çalışmasında da görölmektedir. Akşit bu çalışmasında köylünün ürettiği ürünlerini pazara götürecektir imkân ve vasıtaların gelişmemesi sebebi ile pazara ulaştıramadığını, bunun ancak bakkal tarafından yapılabildiğini dile getirmektedir. Pazara ulaşamayan köylülerin yıl içinde ihtiyacı olan ürünleri, hasat zamanı susam cinsinden ödemek üzere bakkaldan aldıklarını belirtmektedir (1966, s.93-94). Borçların bakkal tarafından tutulduğu bu sebeple malların değişim değerlerini de bakkalın belirlediği tek yönlü bir tekelliliğin olduğunu belirten Akşit'e göre bakkal köylünün malını daha ucuza alıp daha pahalıya satarak sermayesini arttırmaktadır (1966, s. 95). Ancak, Kabak köyü özelinde bakkalın böyle bir şey yapmaya fırsatı varken süreci böyle ilerletmediği görölmektedir. Bakkal sermayesini arttırma gayesinde olmayıp kendisine borcu olan köylüleri zorlamamakta aksine durumu iyi olmayan hanelere de yardım etmektedir. Bu durumu H23 K3 şu şekilde ifade etmektedir:

60'larda köy bakkalı vardı. Ambarı dolu buğday isteyene verirmişti. İlk önce parasız ben işte ne zaman ödeyeyim? 3 ay sonra ödeyeyim. Tamam tamam der verirmişti. Ödeyemeyenin de çok üstüne varmazmıştı. Balkonda otururken benim malım deniz

yemeyen domuz dermişti. Yabancıyı bile öyle dermiş çağırırımıştı (**H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı**).⁵

60'larda köyün bakkalı vardı. Bakkalda bir dönem köylü, alışverişi buğday ilen, arpa ilen yapmış. Sen buğdayını götürüyon reçel götürüyon marketten. Bu takas usulü 70'den sonra kalkmaya başladı (**H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı**).

Bakkal köylü ilişkisinde ortaya koyulmaya çalışıldığı gibi Manavgat'taki durum bakkalın tek yönlü tekelci sermaye biriktirdiği süreç olsa dahi bireysel özellikler sürecin bazı bölgelerde farklı işlemesine sebebiyet verebilmektedir. Kabak köyünde bakkalın hangi motivasyonla böyle davrandığı net olarak bilinmemesine rağmen dini inanış ve aile değerlerini bu durumun muhtemel sebeplerinden bazıları olarak düşünmek mümkündür.⁶ Köydeki bu bakkalın 1970'lerde kapanması ile köylü, ihtiyaçlarını şehirdeki belli bir bakkaldan senede bir iki kere olmak üzere yine veresiye usulüyle karşılamaya devam etmiş olup bu süreç 1980'li yıllarda şehirdeki bakkalların veresiye usulünü kaldırmasına dek sürmüştür.

Fazla ürünlerini satmak veya takas etmek isteyen köylülerin başvurdukları üçüncü yol, köylünün ortaklaşa mallarını şehre götürmeleridir. Köydeki çoğu hanenin şehre götürmek için fazla bir malı olmadığından komşular ile birlik olmak köylüye malını pazara ulaştırabilme imkânı sunmuştur. Köylü, özellikle 1970 öncesinde şehre mallarını satmak için giden bir komşusunun at arabasına ya da traktörüne kendi mallarını da belirli bir ücret karşılığında yükleyerek ürünlerinin satışını gerçekleştirmiştir. Böylece hem aracı ile şehre giden köylünün maliyeti azalmış hem de ürününü normal şartlarda pazara ulaştıramayacak olan köylünün ürününü pazara ulaştırması sağlanmıştır.

Dördüncü yol; köylülerin kendilerine göre daha fazla üretim yapan, şehirle bağlantısı ve şehre gitme imkânı bulunan, köyün görece zengin hanelerine ürünlerini satması ya da bu

⁵ Metodoloji bölümünde de ifade edildiği üzere kişilerin dillerine saygının bir gereği olarak kişilerin ifadeleri, açıklamaları, yorumları ve değerlendirmeleri kendi aksanları ile yazıya geçirilmiştir.

⁶ Böyle düşünülmesinin ana sebebi köylülerle yapılan mülakatlarda bu kişinin dini görevlerini yerine getiren bir kişi olduğunun söylenmesi ve aynı sülaleden ayrılan diğer hanelerinde yardımlaşma konusunda bu kişi ile benzer şekilde hareket etmesidir.

hanelerin şehre kendi mallarını satmak için götürürken durumu kötü olan köylünün malını da kendi malı ile birlikte götürmesi ve ürünün satışı sonrası gelen parayı köylüye vermesidir. Kendisi ile mülakat yapılan bireyler hatırladıkları dönemde durumu iyi olan, aynı sülaleden gelen üç hanenin olduğunu ve 1980'lere kadar sadece bu hanelerde traktör bulunduğunu belirtmektedir. Bu haneler durumu iyi olmayan diğer hanelere gerektiği zaman traktörleri ile yardıma gitmekte bunun karşılığında kişiler hasat ya da ekim zamanı bu büyük ailelerin eleman eksikliğini gidermektedir. H23 K2 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Erkekler kendi işlerini hak edip de nereye gidecek! İllaki dışardan adam buluyorlardı. Bunlar gitse de para amaçlı değil. Tarlada adam kalmış çıkamıyor napacan? Güçlü motoru gidermişti para için değil ama. Büyük aileler parası ile değil o kaba kuvvete gelirdi parasıylan. Bunlar gidermişti mesela yardıma ama motordan inmezmişti. Ben A* amcan B* amcan günlüğünlen yardıma gittiğini bilmem. Motor ile işi var komşunun motoru yok. A*, B* geliver derlerdi onlar da giderdi. Ha o giderdi ama ondan sonra o, onun karşısına gücü ilen gelirdi. O gelirken parasıylan ona gidilirken bedava ağaya, büyük ya (**H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı**).

1980'e kadar olan dönemde "tarım sorunu" tartışmaları altında tarımın kapitalist gelişmelere nasıl bir katkı sağlayacağı aranırken aynı zamanda köylülüğün modernleşme ve kapitalistleşme sürecini desteklemediği düşünülmüştür. Bu düşüncelerin temelinde ise tarımın sanayinin kullanacağı artığı sağlayamayacağı ve verimlik ile toprak miktarı arasında doğru bir orantı olduğu, bu sebeple köylülüğün tasfiyesinin bir zorunluluk olduğu fikri vardır (Aydın, 2018, s. 18-19). Böyle bir varsayıma rağmen birçok düşünürün de dile getirdiği gibi köylülüğün tasfiyesi tamamıyla gerçekleşmemiştir. Kautsky'e göre bu durumun sebebi küçük işletmelerin meta değil emek satmasıdır. Küçük işletmeler yok olmak yerine emek satın alan büyük çiftçilerin tamamlayıcısı konumuna gelmekte ve köylülüğün proleterleşmesine sebep olmaktadır (Kautsky, 1899, akt. Aydın, 2018, s. 46-47). Bu anlamda tarım proletaryası sanayi proletaryasından farklı olarak üretim araçlarından kopmamıştır. Sadece köylü hanenin yeterince toprağı olmaması sebebi ile emeğini büyük toprak sahiplerine satmak zorunda kalmıştır. Aydın'ın da işaret ettiği gibi burada seçilen analiz birimi birey değil hanehalkıdır (1986, s. 138).

Kabak köyü özelinde de bu durum bireyler üzerinden değil hane halkı üzerinden işlemektedir. Büyük toprak sahiplerinin çalışana ihtiyacı olduğunda her haneden belli

bireyler gitmekte, diğere bireyler de kendi işleri ile ilgilenmektedir. Köylü hanesinin az miktar toprağı üzerinde ürettiğı ürünler genelde satmak için değıil kendi tüketimleri için kullanılmaktadır. Köylü, toprağının ve dolayısı ile ürettiğı ürünlerin miktarının az olmasından dolayı yeterince nakdi gelir elde edememektedir. Bu sebeple hane ihtiyaç duyduğı gelirin tamamlayıcısı olarak kendi emeğini satma yoluna gitmektedir. Bu durum Kabak köyünde 2000'lere kadar devam etmiş fakat 1990'dan sonra azalmaya başlamıştır. Bu tarihlere kadar küçük tarımsal araziye sahip köylülerin daha büyük tarımsal arazisi olan köylülerin işlerinde çalıştığı Kautsky'nin tezinin paralelinde bir durum söz konusudur. Bu durum aslında köylülerin toprak miktarının artmamasına karşın aynı toprak ile geçinmesi gereken nüfusun artması gibi bir tezatlığa karşı geliştirmiş oldukları bir beka stratejisidir.

Büyük toprak sahipleri için özellikle ekim ve hasat zamanlarında günlük çalışmanın yanı sıra bazı hanelerin üyeleri içerisinde bir ya da iki kişi bu büyük toprak sahiplerinin yanında sürekli durarak onların işlerini yapmış ve aylık ödeme almıştır. Kautsky'nin tarımın proleterleşmesi üzerinden açıklamaya çalıştığı bu mesele Immanuel Wallerstein'da "proleter bir hane halkı" ve "yarı-proleter bir hane halkı" olarak karşımıza çıkmaktadır. Wallerstein hanenin ömür boyu gelirinin yüzde 50'sinden fazlasını "ücret-gelirin" oluşturduğu haneleri proleter hane halkı, yüzde 50'den aşağıda olan aileleri ise yarı-proleter hane halkı olarak sınıflandırmaktadır (2018, s. 70). Bu açıklamaya göre gelir oranları net bir biçimde bilinmemesine rağmen köyde az toprağı olan ve geçinebilmek için köy içi ücretli olarak çalışan köylülerin hanelerinin yarı proleter haneler olduğunu söylemek mümkündür. Wallerstein mevcut sistem içerisinde işverenlerin proleterden ziyade yarı-proleter hanelerden kişiler ile çalışmayı daha avantajlı bulacağını belirtmektedir. Bunun sebebi olarak ise ücretli iş gücünün hane halkının esas geçim kaynağı olduğu durumlarda kişinin ne kadar ücret alacağına dair asgari bir tabanın zorunlu olarak var olduğunu ve bunun ödenmesi gerektiğini fakat yarı-proleter bir ailede hane halkının bekasını tehlikeye atmamak şartı ile asgari tabanın altında bir ücretin ödenebileceğini göstermektedir (2018, s. 70-71). Düşünür bu ilişki biçimlerinin daha çok tarım dışı alanlarla bağlantısını kursa da tarım işçiliğı için Kabak köyünde böyle bir durum kısmi olarak doğru kabul edilebilir. Köyde büyük ailelere çalışan hanelerin yan bir geçim kaynağı olarak ücret aldıkları görülmektedir. Bu ücretlendirmede sabit bir asgari

düzyey net bir şekilde belirlenmemiş olup genelde hanenin sürekliliği gözetilerek büyük toprak sahiplerinin inisiyatifinde ilerlemektedir.

Tarım dışı istihdam alanları için ise Kabak köyünden göçenler için böyle bir durum söz konusu değildir. Köyden göç edenleri ayrı bir beka stratejisi başlığında incelemek mümkündür. Artan nüfus karşısında yeterince toprağı olmayan haneler ya tüm hanehalkıyla beraber ya da genellikle hanenin içinden bir kişi çekirdek ailesi ile beraber köyü terk etme yoluna gitmiştir. Köyü çekirdek ailesi ile birlikte terk edenler söz konusu olduğunda ne köyden göç eden kişilere köydeki yakınları tarafından ne de köyde kalan hane üyelerine göçen kişiler tarafından maddi destek sağlanabilmekte ancak ev veya tarla alma-satma gibi konularda yine de göçenler ve köyde kalanlar arasında kısmi bir birliktelik bulunmaktadır. Çünkü köyden göç eden kişiler çoğunlukla Sivrihisar ve Polatlı'daki fabrikalarda, sanayideki dükkanlarda işçi, çok az bir kısmı ise şehirde memur olarak çalışmakta olup ancak kendisi ile birlikte göç eden çekirdek ailesinin yaşamını idame ettirebilecek bir kazanca sahiptir. Bu kişilerin tek gelir kaynağı genelde işverenden aldıkları ücret olduğundan göç eden kişiler Wallerstein'ın proleter hanehalkı sınıflandırmasına girmektedir. Tüm hanenin köyü terk ettiği durum söz konusu olduğunda yine hanenin geçim kaynağını “ücret-geliri” oluşturduğundan bu hanelerin de proleter hane halkı sınıflandırmasına dahil olduğunu söylemek mümkündür.

Sönmez, Ordu'nun Kayadibi köyünde yaptığı çalışmada köyü terk edip iç veya dış emek göçüne katılanlar dışında 3 farklı köylü tipinden bahsetmektedir. “Bunlar kentte düzenli ya da günlük işlerde ücretli olarak çalışan fakat köyde ikamet eden köylü, sürekli olarak hem köyde hem de kentte ikamet eden köylü ve nakit gelir getirici tarımsal üretimini çeşitlendirmiş köylü.” (2001, s. 96) Sönmez, Kayadibi'nde 1960 ile birlikte ilk iki tipin artmaya başladığını belirtmektedir. Kabak köyünde ise bu durumun daha farklı bir biçimde ve tarihte gerçekleştiği görülmektedir. Köy için şehirle bağlantılı bir yol olmasına rağmen 1980 ortalarına kadar 4-5 hanede araç bulunmaktadır. Köyün şehir ile bağlantısını arttıran dolmuş ise yine 1980'den sonra seferlerine başlamıştır. 1980'e kadar köyün şehre uzak olmasından ayrıca köylünün araba ve dolmuş eksikliğinden dolayı kentte çalışıp köyde ikamet eden bir köylü tipi oluşmamıştır. 1980'den günümüze kadar yukarıda

belirtilen koşullar sağlanmasına rağmen yine de mevzu bahis olan köylü tipi görülmemektedir.

Hem köyde hem şehirde ikamet eden köylü tipi ise Kabak köyünde 1990'lı yıllara kadar sadece ekonomik durumu iyi ve şehir ile ticari bir münasebeti olan 4-5 hane haricinde bulunmamaktadır. Bu tarihten itibaren Kabak köyünde yine Sönmez'in belirttiği gibi eğitim-öğretim ihtiyacının giderilmesine bağlı olarak çift ikametli köylü tipinde bir artış görülmüştür.⁷

4.2. 1980 SONRASI İKTİSADİ SÜRECİ

Akşit, 1980'lere gelindiğinde, Türkiye kırsalında beş köy tipinin ortaya çıktığını belirtmektedir. Bunlar kapitalist çiftçi köyü, zengin ve orta çiftçi köyü, farklılaşmış ve kentle bütünleşmiş köy, faaliyet alanları çeşitlenmiş köy ve terkedilmiş köydür. Bu sınıflandırma içerisinde Kabak köyü ile benzerlikleri bulunan köy tipi zengin ve orta çiftçi köyü olmaktadır. Akşit (1966), Antalya'nın köylerinde yaptığı araştırmada bu dönem içerisindeki kuramsal çerçeveye ışığında büyük toprak sahiplerinin topraklarını daha da büyüteceğini, orta ölçekli toprak sahiplerinin bazılarının büyüyüp kapitalistleşeceğini bazılarının ise küçük toprak sahipliğine geçeceğini, küçük toprak sahiplerinin ise bir kısmının ücretli işçiliğe bir kısmının ise kentlere göçeceğini öngörmüştür. Fakat düşünür 1979 yılında aynı bölgede yaptığı çalışmada sürecin böyle ilerlemediğini tespit etmiştir. Bölgede topraktan çıkartma, ücretli işçilik ve kente göç zayıf bir eğilim olarak kalmış "ortakçı" çiftçilerin birçoğu ücretli işçiliğe değil "orta-çiftçiliğe" evrilmiştir (1985, s. 82-84, 98). Yine Polatlı'nın köylerinde yapılan bir çalışmada (Keyder, 1983) 1960'ta bölünmeye başlayan topraklarını satarak kente göçen bireyler köyde toprak yoğunlaşmasına sebebiyet vermiş olmalarına rağmen ilerleyen süreçte beklenenin aksine köyde birkaç adet kapitalist çiftlik yerine aile emeğinin kullanıldığı orta ve zengin çiftçi hane sayısının arttığı görülmüştür.

⁷ Bu konu ilerleyen bölümlerde "Aile" bölümü altında daha detaylı bir biçimde incelenecektir.

Kabak köyü için bu araştırmada hanenin sahip olduğu toprak ve kazanç üzerinden köylülerin kendilerini ve diğer haneleri nasıl tanımladıklarına bağlı olarak bir sınıflandırmaya gidilmesi mümkündür. Bu anlamda 150 dönümün altında araziyi işleyen (sahip olan veya kiralaayan) kişilerin iktisadi durumlarının diğer ailelere göre kötü olduğu yaklaşık 10 hane (orta altı), 150-500 arası araziyi işleyen yaklaşık 18 hane (orta), 500 ve üstü tarlayı işleyen ise 6-7 hane (zengin) bulunmaktadır. ⁸ Örneğin H23 K3, H3 K1 ve H19 K1'in ifadelerine göre, 100 dönümden daha az toprağa sahip olup köyde yaşamaya devam eden hanelerin üyelerinin bazıları köyde, bazıları ise şehirde çalışarak geçimlerini sağlamaktadır. Köyde şu an 100 dönüm altında toprağa sahip olan birçok hane topraklarını kiraya vermiş ve şehirde yaşamaktadır. 150 dönüm ve özellikle 400-500 dönümden daha fazla toprağa sahip olanların ise hane reisi ve çocuklarının tarım işlerini birlikte yürüttükleri ve nadir olarak bazı hanelerin tarım ile birlikte şehirde sanayi vb. alanlarda dükkân sahibi oldukları ama bu alanlardan gelecek kazanç muhtaç olmadıkları ve asıl kazançlarını tarımdan sağladıkları görülmektedir.

Tarla az, bebeleri şehirde kendi burda olan var. 100'den aşağı yeri olanların bebeleri genelde köyde değil. Gelip giderler. Köyde olup da duranlar öyle. İcara [kiraya] verenler de var. 50-100 var, adam veriyor gidiyor (**H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı**).

Orta halli. Ama çok çalıştı bu amcan ha. Orta halli geldiysem çok çalışmamın şeyiyle geldim. Zengin göremem çünkü zengin görecektek durumda değiliz biz. 150 dağar [dekar, dönüm] ile köy gibi bir yerde ben kendime zengin diyemem. Çocuklar da işlerine girdiler onları da everirsek ne mutlu bize o zaman zenginiz işte çekilcez geriye oğlan da çekilcek biz de çekilcez. Kendi yağyılan kavrulan bir kişi diyebiliriz (**H3 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Köyü terk etmeyip köyde kalanların hiç yoksa 80-100 dönüm tarlası var. Tabi tabi. Hemen hemen köyümüzde hiç olmayanın yine 80-100 dönüm yeri vardı (**H19 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Mülakatlar esnasında verilen bilgilerden, daha önce Kabak köyünde ikamet etmekte olanlardan 30-35 hanenin kente göç ettiği anlaşılmaktadır. Bu hanelerin 20-25'inin göçü 1990 öncesinde olmuştur. Hatta 2000 sonrasında bazı aileler şehirden geri gelerek köyde tarım ve hayvancılıkla uğraşmaya başlamıştır. Geri kalan 40'a yakın hanenin 1980

⁸ Bu sınırların çizilmesi köylülerin açıklamalarından yapılan çıkarımlarla oluşturulmuştur.

sonrasında ekonomik durumunda iyileşme görülmüştür. Büyük toprak sahipleri, hane reisinin ölmesi ile toprakları bölünerek “orta-çiftçi” olurken az toprak sahibi hanelerin ise bazılarının ekonomik durumları iyileşerek toprak satın aldıkları ve “orta çiftçi” veya “zengin çiftçi” haline geldikleri görülmektedir.

1980 sonrasında meydana gelen bu değişimlerin en önemli tetikleyicisi köye yeni teknolojilerin girmesi ve 1990 yılında sulama sisteminin gelişmesidir. Köyde 1980’de 4-5 hanenin, 1990 yılında yaklaşık 15 hanenin, 2000 sonrasında ise neredeyse her hanenin traktör sahibi olduğu görülmektedir. Yine aynı dönemde köylünün sahip olduğu ulaşım araçlarının sayısı artmış ve köyde dolmuş seferleri başlamıştır. Bu gelişme köyün şehir ile olan ilişkisini arttırmıştır. Bu durum aynı zamanda köylünün daha fazla ürün üretmesini ve pazar ile olan ilişkisinin artmasını da sağlamıştır.

Kabak Köyü için belki de en önemli dönüm noktası sulama sisteminin gelişmesi olmuştur. 1980 yılına kadar Sakarya Nehri’nin kıyısındaki tarlaları ekebilen köylü bu tarihten sonra kıraç toprakları sulamaya başlamıştır. Bu yıllarda köylülerin salma yöntemi dediği toprağın kazılması ile tarlaya bir suyolunun (hark) açıldığı ve sulamanın böyle yapıldığı bilinmektedir. Büyük toprak sahipleri ise 1980-1990 arasında demir su boruları döşeyerek nehre 300-500 metre uzaklıkta bulunan tarlalarda sulama yapabilmektedir. Bu dönemlerde köyde iktisadi durumu ortalama bir ailenin Sakarya kenarında 10-20 dönüm sulu tarıma uygun arazisi, kıraç alanda ise 50-100 dönüm arazisi bulunmaktadır. Kıraç topraklarda kuru tarım yapılmakta, bir sene kuru tarım yapılan bir sene nadasa bırakılan araziler köylüye pek fazla ek gelir getirmemektedir. 1990 yılından sonra ise sulama sisteminde plastik borulara geçilmesi kilometrelerce uzaklıktaki tarlaların sulanmasını mümkün hale getirmiştir. Bu da ekonomik durumu çok iyi olmayıp toprağından fazla verim alamayan ve 50-100 dönüm kıraç arazisi olan köylünün, topraklarında sulu tarım yaparak gelirini arttırmasının yolunu açmıştır. Özetle kıraç topraklarda da getirisi yüksek sulu tarımın yapılması, tarımsal teknolojilerin gelişmesi, gübreleme ve ilaçlama yöntemleri ile ürün miktarının artması ve ürün fiyatlarının iyileşmesi köylünün gelirini arttırmaya başlamıştır. H23 K3 de kimi hanelerin bazı seneler getirisi yüksek olan soğan, kavun gibi ürünleri fazla ekmesi ile ellerine toplu para geçtiğini ve bu hanelerin iktisadi durumunun düzelmeye başladığını belirtmektedir. Özetle tarımsal arazisi az olup eskiden

büyük toprak sahiplerine işçi olarak giden birçok hane zamanla tarımsal arazisini genişletmiş, üretim araçlarına sahipliğini arttırmış ve iktisadi olarak büyümüştür. Bu durum Akşit'in (1985) "orta çiftçi" hanelerin sayısının artması olarak ifade ettiği tespit ile paralel bir sonuç vermiştir. Son olarak yapılan mülakatlarda birçok kişi köyün durumunun iyileşmesinin 2000 yılı sonrasında bankaların kredi vermesinin bir sonucu olduğunu düşünmektedir. Köylü 2000 sonrasında bankaların kredileri arttırdığını ve elinde para olmayan birçok kişinin de bu sayede kendilerine traktör ve ekipman alabildiklerini ve bu durumun halen devam ettiğini belirtmektedir.

Sulama sistemi çoğalıp mesela şey olanda 90'dan sonra parayı vuranlar. Kavun yeşil [sulu tarım] ekmeye daha çoğalınca kavun, soğan, pancar bunları çok ekenler vuruyo gidiyo. Önceden kıraçtı bir sene ekiyordu bir sene ekmiyordu. Şimdi su gidince yeşil ekmeye başladı. Yeşilin getirisi kurudan daha fazla. Şimdi bir sene yeşil bir sene kuru. Su yokken bir sene buğday bir sene nadas. Hayvanıydı şunuydu bunuydu kendine yetecek biraz da satmalık oluyordu. Önceden kıraç 250 kilo verirdi, şimdi sulayınca 500 kilo almaya başladı. Verimden arttı su gelince bi de bir sene boşken şimdi yeşile çevirdi. O da avantaj. Şimdi bizim köyün yaklaşık 14 bin dönüm arazisi var. Ee 14 bin arazinin bini sulaktı 13 bini kıraçtı. Şimdi yaklaşık 4-5 bin ya da daha fazlası sulu oldu kıracımız azaldı (**H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı**).

1990 sonrasında sulama sistemi ile birlikte ekilen alanların artması ekim, hasat, çapa vb. işlerde çalışacak insan gücü ihtiyacının da artmasına sebep olmuştur. Daha önce de yapıldığı gibi ihtiyaç duyulan işgücü 2000'li yıllara kadar köy içinden ve civar köylerden temin edilmiş fakat 2000'lerle birlikte yerel işgücüne alternatif olarak Türkiye'nin doğusundan çalışmak üzere insanlar bu bölgeye gelmeye başlamıştır. Doğu bölgelerinden çalışmak için gelen kişilerin ücreti yerel halka oranla daha düşük olduğu için üretici haneler bu insanları tercih etmeye başlamıştır. Bu sebeple 2000'den 2013 yılına kadar tarım işleri doğu bölgelerinden gelen çalışanlar tarafından yapılmıştır. 2013 yılından sonra ise doğu bölgelerinden gelen mevsimlik tarım işçilerine (çoğunlukla Şanlıurfa ilinden gelenlere) ek olarak yabancı uyrukluların (çoğunlukla Suriyeli göçmenlerin) sayısında artış görülmüştür. Şu anda köydeki işleri doğu bölgelerinden gelenler ve yabancı uyruklu kişiler yapmaya devam etmektedir.

1980 yılında Kabak köyü için önemli gelişmelerden bir diğeri köyün zengin hane reislerinden birinin Polatlı'da bir un fabrikasının kurucularından olmasıdır. Bu kişi fabrikanın müdürlüğünü yapmış ve köyde üretilen ürünlerin daha hızlı pazara ulaşmasını

da sağlamıştır. Köyde nakit sıkıntısı çeken kişilerin bu kişiden borç para aldıkları ve karşılığında hasat zamanı mallarını bu kişi üzerinden fabrikaya sattıkları bilinmektedir. Köydeki bireylerin ifadesi ile bu kişi köylünün malının fiyat hesabını köylünün aleyhine tek taraflı bir şekilde tutmaktan ziyade ürünün fiyatını mevcut kur üzerinden belirlemiş ve köylüye ödemesini yapmıştır.

1980 sonrası köylünün iktisadi durumu iyileşmeye başlamış bununla birlikte bakkaldan veresiye ürün alma veya köyün zengin ailelerinden borç para alma gibi durumlar azalmasına rağmen devam etmiştir. Zamanla da veresiye ürün veya borç alma gibi durumlar ortadan kalkmaya başlamıştır. Bunun sebebi olarak köylüler enflasyon oranlarının ve ürün fiyatlarının çok hızlı değişmesini göstermektedir. H23 K1 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Eskiden veresiyecilik vardı. Harmandan harmana ya. Gidiyordu bakkaldan şundan bundan yıllık yiyeceğini alıyordu. Ondan sonra ekini kaldırdığı zaman gidiyordu onu kapatıyordu. Önceden fiyatlar oturaklı duruyordu yerinde sayıyordu. Bu 80'lere kadar böyleydi hemen hemen. 80'den sonra da devam etti ama önceki gibi değildi. Zamlanmaya başladı ya zammın günü belli değil, ayı belli değil sonra onlar da kestiler. Önceden gidiyordun bakkaldan alıyordun bir ayda mı verecen, iki ayda mı veren, ne zaman getirecen demiyordu. Şimdi alırkene peşin ne zaman verecen diyor. Bu bankalar büyük krediler vermeye başlayınca veresiye işi de kalktı. Bi de zamlar arka arkaya gelmeye başlayınca millet vermiyordu. 2000'den sonra çok değişti (**H23 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Köyde fakir, orta veya zengin olarak sınıflandırılan küme içerisine kimin hangi gerekçeler ile konumlandırılacağı net olarak belli değildir. Nitekim Kabak köyü özelinde bu sınıflandırmaları işletmek sorunlu görülmektedir. Örneğin köyde durumu zayıf olarak nitelendirilen bazı hanelerin ülke bazında yapılacak bir gelir testlerine göre orta sınıf bir aile çıkması muhtemeldir. Nitekim H23 K4 köyde durumu kısmen zayıf diye tabir edilen ailelerin yaklaşık 5 hane olduğunu belirtmektedir. Bu kişilerin ise sahip oldukları tarlalar 150-200 dönümün altında olmasına rağmen bazısının sadece nakit sıkıntısı çektiği; buna rağmen traktör, araba ve hayvanının olduğu, bazılarının ise hem nakit sıkıntısı çektiği hem de traktör veya arabasının olmadığı görülmektedir.

Nakit parası yok. Arabası yok. Traktörü yok zayıf. B* nakit sıkıntısı çekiyor ama sorsan 120 dağar tarlası var. Motoru var. Kapıda 150 tane koyun var. Nakit sıkıntısı

çekiyor. Öbür türlü hepsinin mal varlığı var. Mal varlığı olmayan zaten çeker gider. 3-5 hane var böyle. Malları da aşırı yok. Ama mal satmak istemiyor işletmek için sıkıntı çekerek yapıyor (**H23 K4, Erkek, Evlat Kuşağı**).

4.3. ÜRETİM VE TÜKETİM ALIŞKANLIKLARI

Kabak köyünde özellikle 1970 öncesi 4-5 hane hariç hanelerin iktisadi eylemlerini yöneten mantığın geçimlik bir üretim olduğu söylenebilir. Fakat bu geçimlik üretim mantığı özellikle bu tarih sonrasında değişmeye başlamıştır. Aydın'a göre bu otonom yeniden üretim mantığı, hane nakit paraya ihtiyaç duyduğunda ve kendine gerekli gördüğü malları satın almak için pazara yönelik üretim yaptığında bozulmaktadır (2018, s. 113). Bu üretim mantığı içerisinde esas konu köylünün proleterleşmesi değil, kırsal alanda metalaşma sürecinin hızlanması yani pazar için üretimin ve köylülerin üretim/tüketim malları bakımından pazara bağlılığının artmasıdır (Aydın, 2018, s. 113).

Kabak köyünde üretim mantığı pazar için üretime kaymış ve geçimlik üretim mantığı terk edilmeye başlanmıştır. Artık köyde yaşayan bireylerin kendi tüketmeleri için ürettikleri pek fazla bir ürün olmadığı ve bu konuda da pazara bağımlı bir tüketici konumuna geçtikleri görülmektedir. Kendilerinin doğrudan tüketimi için üretmek artık köyde yaşayan bazı yaşlı kişiler tarafından kısmen sürdürülen bir üretimdir. Bu üretim biçimi gençler tarafından ya yapılmak istenmemekte (H1 K1, H17 K1) ya da gençlerin eğitim ve iş sebebi ile köyden uzaklaşmasından dolayı (H2 K1) böyle bir üretime devam edilememektedir.

Şunlara soracan şunlara. Bunlar garibanlar davar gelirdi sağarlardı, ondan sonra yağ yaparlardı. Eskiden üç yüz koyunumuz olurdu abimle ikimizin şimdi yedi yüz, sekiz yüz koyun var dışardan yağ alıyoz. Sağacak adam yok. Bunlar sağardı bi de ota giderdi pancar otuna. Alt kuşak bıraktı. Memnun değiliz de mecbur korkumuzdan memnun oluyoruz (**H1 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Evdeki yediklerimiz bizim çocuklar o zaman çalışıyordu. Hiç dışarıya işçiye para vermeden her imkanlarını yiyeceklerini mesela patatesini, soğanımızı, mısırımızı, fasulyemizi kurutup konserve yapıp koyduğumuz zaman hep kendimizden yetiştirirdik. Şimdi şu bahçelerde bi tane sebze yok niye hazır alıp yiyor. Ama tarlanın köşesine üç beş metre yer ayırsan senin kış altı ay yaz altı ay yediğinden sonra kışın ihtiyacını da alın oradan. Ama yapmıyor şimdiki gençler. Biz eskileri gördüğümüz için bak biz şuraya yengenle ektik diktik orda domates biberler yetişmeye başladı (**H17 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Yiyecek kadar sebzemiz var. Domates, patlıcan, biber yiyecek kadar. Eskiden hayvan vardı şimdi yok. Sütü, yoğurdu kendimiz yapardık. Şimdi yaş ilerlediği için çocuklar üniversiteye gittiler onun için yok. Yağı yağ olarak alırız da yoğurdu kendimiz yaparız (**H2 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Bu durum köyde *çerçicilerin* yerini *salıcı ve cumartesicilerin* almasında da kendisini göstermektedir. Köylünün tabiri ile *salıcı ve cumartesici*, ismini geldiği günlerden alan ve adeta seyyar bir bakkal dükkânı işletmeciliği yapan ticaret erbabıdır. H23 K2 ve H19 K1'in belirttikleri gibi bu kişiler 1990'lı yıllarla birlikte salı ve cumartesi günleri araba ile köye gelerek sebze, meyve, deterjan, sigara, şeker vb. ambalajlı ürünleri köye ulaştırmaya başlamıştır. Bu kişilerin getirdikleri ürünlere bakıldığında da köylünün eksiklerinin neler olduğu ve tüketim alışkanlıklarının nasıl değiştiği görülmektedir. Yine bu dönem içerisinde iktisadi durumu orta diyebileceğimiz az bir miktar tarlası olan bir kişi tarafından köylünün günlük ihtiyaçlarını karşılayabildiği bir bakkal daha kurulmuştur. 2000 sonrasında köylünün özel araçlarının artmasına bağlı olarak ihtiyaçlarını şehirdeki marketlerden kendi araçlarıyla gidip almaya başlamalarıyla bakkal kapanmış *cumartesici ve salıcının* da gelme sıklığı azalmıştır. Günümüzde de köyde bir bakkal bulunmamakta, *cumartesici* ise 2-3 haftada bir köye gelmeye devam etmektedir.

Cumartesici salıcı deriz. Böyle transitlemler gelirdi. Bir kasa domates getirirdi. Biber getirirdi. Bu dediğim 20 yıl. Şimdi Cumartesici geliyor ama sigaraydı ıvır zıvırdı. Şimdi adam geliyor arabası ile pazarını görüyor alışverişini yapıyor ne ihtiyacı varsa toplar gider (**H19 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Salıcı cumartesici biri sebze getirirdi. Meyve getirmezlerdi de kuruyemiş, eskiden kırık leblebi derdik. Şekerli leblebi var ya şimdi öyle şeyler işte. Biri getirmezdi de. Biride ekmek ile market eşyası getirir. Çocukların yiyeceklerinden, makarnayı, pirinçti böyle paketli şeyler. Sigaraydı böyle marketlerde olabilecek şeyler (**H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı**).

Araştırma sürecinde üyeleri ile mülakat yapılmış olan 25 hanenin tamamı evde tüketecek oldukları ürünlerin çoğunu şehirden temin etmektedir. Bu durum köyde ulaşım araçlarının ve imkanlarının gelişmesi, iletişim teknolojilerinin artması, gelirin yükselmesi ve köy ile şehir arasındaki sınırların muğlaklaşmasıyla özellikle 2000 sonrasında görülmeye başlanmıştır. Köydeki geleneksel üretim mantığının değişmesi ile köyde yaşayan bireylerin de artık şehirde yaşayan bireyler gibi tüketecek oldukları ürünleri süpermarket gibi ticari işletmelerden temin ettikleri görülmektedir. H14 K1'in de işaret ettiği gibi, şu

an köyde bir sofraya oturduğunuzda masada göreceğiniz şey yöresel ürünlerden ziyade süpermarket zincirlerinde satılan ambalajlı ürünlere dönüşmüştür.

Eskiden koyunumuzda vardı ineğimizde vardı. Şimdi yani köye geldin peynir yiye bilir miyim desen. Sen şey yersin yani hazır yersin. Köye geldin bir bardak süt isteye bilirsin misafir olarak veremeyiz yani. Bir kaymak istesen sabah kahvaltısına gelsen veremeyiz **(H14 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Hane içinde tüketim amaçlı üretimi devam ettirecek genç nüfus, kendi işleri arasında böyle bir uğraşa vakit olmadığını belirtmektedirler. Aynı zamanda özellikle genç kadınların çocukların eğitim süreci sebebiyle yılın 8-9 ayında şehirde ikamet etmeleri böyle bir alışkanlık ve yetenekten uzaklaşmalarına da sebebiyet vermeye başlamıştır. Bu sebeple bu kişiler köye geldiklerinde kentteki yaşam şekillerini sürdürme yoluna gitmektedir. Köyde yaşayan bireyler ise hane içinde tüketim için bir şeyler üretmeyi fazladan bir iş yükü olarak görmekte ve kentten alışverişin yapılması kendilerine bir rahatlık sağlamaktadır.

Bu durum İbn Haldun'un "insan alışkanlıklarının oğludur" (1990, s. 315) ifadesinin kastettiği bolluk ve rahat içinde yaşama ile gelen huy ve davranış değişikliklerini hatırlatmakta, köyde yaşayan bireylerin kendileri veya kendi oğulları ve kızları şehirde yaşamaya başladıkça köydeki alışkanlıkların değişmeye başladığı görülmektedir. 2000'li yıllardan sonra doğrudan tüketim için üretim yapma davranışında meydana gelen bu değişimler köyde bulunan okulun faaliyetinin durdurulduğu, kişilerin hem şehirde hem de köyde ikamet etmeye başladıkları zamana rastlamaktadır. Bu tarihten sonra yiyeceklerin hazır olarak satın alınması bir rahatlık olarak görülmüş, bu anlamda köylünün hem alışkanlıkları hem de H9 K1'in de belirttiği gibi yetenekleri ortadan kalkmaya başlamıştır.

O zaman doğaldı hacı annen kendi koyunları sağıp tereyağı üretiyordu. Şimdi Sana [bu ad ile bilinen margarin] yağlan pişiriyor. Tavuğumuz yumurtlarsa yiyorduk. Yumurtlamazsa yok. Koyun kuzularsa et görüyorduk. Kasaptan kıyma almıyorduk. Şu an dışardan daha çok ürün alıyoz. Çünkü yeteneklerimiz bitti. İnsanlar şehir bilmiyordu ben yirmi dört yaşına kadar Polatlı'ya gitmedim. Bilmiyordum Polatlı'yı. Patates üreticen kendi tarlandan domatesiymiş fasulyesiymiş biberiyemiş yani aklına ne geliyorsa. Önceden mesele kundura dediğimiz ayakkabıyı giymiyorduk lastik ayakkabılar vardı ondan giyorduk. Ama şimdi mesela benim annem çok elbiselerimi

yamadı benim. Şimdi yamalıklı diye bir elbise yok yani o kadar lüksüz. Genelini dışardan alıyoruz **(H9 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Köylü tarafından üretilen soğan, pancar, arpa, buğday ve kanola gibi ürünlerin devlete veya özel sektöre satılmak üzere piyasa için üretildiği görülmektedir. Bu ürünlerin seçilmesinin gerekçesi olarak ise H11 K1'in de belirttiği gibi, ürünlerin satışının kolay olması gösterilmektedir. Bu sebeple kişiler devletin veya özel sektörün taleplerine ve kalite standartlarına karşılık verecek şekilde üretim yapmaktadır. Kişiler bu ürünlerin satışından elde edilecek kârın maksimum oranda olabilmesi için çeşitli ilaçlar ve kimyasal gübreler kullanıldığını ve H14 K1'in ifade ettiği gibi kazanç sağlanabilmesi için bu durumun artık bir gereklilik olduğunu belirtmekte, aynı zamanda eski mahsullerin ve tohumların artık ellerinde olmadığını dile getirmektedir. Kişiler bu anlamda kendilerine sunulan tohumlara, ilaçlara ve gübrelere bağımlı hale gelmeye başlamış ve bu durum artık köylünün küresel veya yerel ölçekte tekelleşen tohum, gübre veya ilaç şirketlerine bağımlılığını da arttırmıştır. Bu duruma H5 K3 de köyde eskiden çok fazla ekilen ve güzel olduğunu söylediği kavunun hastalanması (kurtlanması) sebebiyle artık ekilememesini örnek göstermektedir.

Yani bunların içerisinde pancarı rahat satıyoruz, arpa buğdayı rahat satıyoruz, soğanın satışı biraz rahat değil. Onun para yapmasına bağlı arz talep meselesi. Piyasada çok olduğu zaman sıkıntı, az olduğu zaman altın gibi kıymetli olur o da öyle bi mahsul **(H11 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Fazla kazanmak için elimizden geleni yapıyoruz üretim almak için. Ama devlet bizi şeye itiyor yani fazla al, yani genleriyle oynanmış tohum ekiyoruz senin anlayacağın yani. Fazla kazanmak için yani. Yani biz topraktan kilo olarak fazla almak için her şeyi yapıyoruz. Öyle kazanabiliyoruz yani **(H14 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**

Tarlaları 1 sene nadas bırak dersen sana güllerler. Belki dövmeye bile kalkarlar sen bizle dalga geçiyorsun diye. Ama halbuki bitiyor bitiyor. Ben para kazanacağım diye bu tarlanın canını alıyorum benden sonraki nesil bunu bitiriyor. Ne yapacak adam? Eskiden kavun karpuz dediğin zaman 20 tane araba sıraya girerdi tüccar. Şimdi 1 tane kavun karpuz kalmadı. Hastalık yapıyor **(H5 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

1960'lı yıllarla birlikte dünya ekonomisinin modernleşme söyleminin (ulusal kalkınma, refah ve gelişim eksenli söylemi) önemli temsilcileri olarak Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası vb. uluslararası örgütlerin söylemleri ve direktiflerinin dünya çapında etkisi

artmaya başlamıştır. Türkiye’de de özellikle 1980 sonrasında tarım ve gıda sektöründe bu doğrultuda önemli değişimler yaşanmıştır. 1980 öncesi devlet destekli tarım politikaları enflasyonun temel sebebi olarak görülmüş, bu sebeple bu politikalar yerini neoliberal ekonomi politikalarına bırakmıştır. Bu süreçle birlikte uluslararası büyük şirketler ülke tarımında belirleyici olmaya ve tohum, ekim, ilaç, pazarlama hususunda etkinliğini arttırmaya başlamıştır (Özkan, 2016, s. 415). Keyder ve Yenal sermayenin üretim ile ilgili süreçlere suni gübre, kimyasal ilaçlar vb. kimyasal girdi ve mekanizasyon araçları ile; tüketimle ilgili süreçlere de yapay tatlandırıcılar, katılaştırıcılar vb. ile müdahalelerle doğal olan süreçlere bağıllığı azaltmaya çalıştığını belirtmişlerdir. “Tabii bütün bu müdahalelerin arkasında yatan temel itki, tarımsal üretimle ilgili doğadan kaynaklanabilecek belirsizlikleri/riskleri azaltmak, üretim sürecinde öngörülebilirliği sağlamak, standartlaşmayı ençoklaştırmak, verimliliği arttırmak ve mal arzını/talebini daha istikrarlı kılacak koşulları yaratmak- yani rasyonalizasyon.” (2018, s. 23)

Son olarak köyde maddi olanakların iyileşmesi, şehir ve dünya ile bağların artması sonucunda kişilerin tüketim nesnelerindeki değişim sadece gıda üzerinde değil, diğer eşyalar ve araçlar üzerinde de kendini göstermiştir. Üyeleri ile mülakat yapılan hanelerin neredeyse tamamında beyaz eşyanın, televizyonun, hanenin her üyesinde cep telefonunun, arabanın vb. teknolojik araçların bulunduğu görülmektedir.⁹ Kendileriyle mülakat yapılan bireylerin hepsi evinde eksik bir şey olmadığını belirtmekte ve evlerindeki eşyaları yeterli görmektedir. Onların daha müreffeh bir ev hayatı için eksikliğini duyduğu iki şeyden biri köyde henüz bulunmayan doğalgaz ve sabit internet hattıdır.

Kişilerin/hanelerin gelirlerinin artışına karşılık üretim ve günlük hayatın idamesi için gerekli araç, girdi, ürün ve hizmetlerin maliyetlerinde de artış olmuştur. Kişilerin gelir ve dışarı ile olan ilişkilerinin artması sonucunda H1 K1’in de işaret ettiği gibi istek ve

⁹ Üyeleri ile mülakat yapılmış olan 25 hane içerisinde 2 hanenin sadece köyde, 23 hanenin ise hem köyde hem de şehirde en az bir evi bulunmaktadır. Bu haneler içerisinde en az bir arabası olmayan 1 hane, en az bir traktörü bulunmayan ise 2 hane vardır. Traktörü olmayan bir hanenin üyelerinin yaşlı kimselerden oluştuğu, diğer hanenin üyelerinin ise yıl boyunca köyde ikamet etmediği, dolayısıyla her iki hanenin de tarımsal üretim yapmayan haneler olduğu görülmektedir.

beklentilerinin de değiştiği görülmektedir. Değişen istek ve beklentilerinin sonucunda bunları temin etmek için harcamalarının fazlaľařtıđı ve bu açıdan H1 K1 ve H6 K1'in ifadeleri ile çalışma miktarının da arttığı görülmektedir. İstek ve beklentilerin değişimi kuşaklar arasında da farklılık göstermektedir. Kendisi ile mülakat yapılan H23 K1'e evinde eksikliğini duyduğu bir Şeyin olup olmadığı sorulduğunda "Valla bana göre yok aslında. Yeni nesle göre var ama bana göre yok." Şeklinde cevap vermiştir. Bu açıdan köyün genel olarak istek ve beklentileri değişmesine rağmen yine de bu değişim kuşaklar arasında farklı Őekillerde ve derecelerde seyretmekte ve bazen bu durum anlaşmazlıklara sebep olabilmektedir.

Şimdi bütün makineleşti. Önceden nasıl diyim iki yüz dagar yer suluyorsak Şimdi beş yüz dagar yer suluyoz. Masraf oğaldı. Ama masraf çoğalınca Şimdi herkeşte bi telefon, evler moderinleşti, kaloriferli evler oldu. Evlerde önceden  odada bebe belik herkeş yatardı. Şimdi herkeşin ayrı ayrı odaları var. Bebelerin bile odası ayrı. Çalışma miktarı olarak dediğim gibi iki yüz dagarla uğraşıyorduk Şimdi beş yüz dagarla uğraşıyoz. Ama önceden iki tane traktör olurdu abimle birikene  traktrmz vardı. Şimdi altı traktör var. ncede iki tane taksimiz vardı. Şimdi bende üç tane pikapla dört tane, abimde de aynı. Masrafı oğalttık. Yaşam farklı bi yaşam oldu. Nasıl diyim fantazileştik. Önceden nerde her gün Polatlı'ya gidiyorduk Şimdi arabaya binen Polatlı'ya gidiyo. Eskiden otobüsle gelir giderdik. Şimdi masraf çoğaldı (**H1 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Bugün ki gelir düzeyi daha yüksek ama alışma Şartları da öncekine göre daha fazla, çok daha fazla. Eskiye göre daha çok kazanılıyor ama çok çalışılıyor. Çalışma bedenle kara gle yapılyordu. Şimdi moderin teknoloji ile yapıldığı için ekim sahası genişliyor, ekim sahası genişlediği zaman da gelir seviyesi yükseldiği için bugün daha iyi konumda. Şimdi daha fazla yoruluyoruz. Çok çalışıldığı için çok yorulunuyor. Boş zaman kalmıyor (**H6 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Köyün iktisadi yapısında meydana gelen değişimler hakkında yapılan açıklamaların ardından izleyen Bölüm 5'te ailenin kuruluşu/evlilik ve aile içi ilişkilerde meydana gelen değişimler ve kişilerin bu değişimleri açıklamaları, değerlendirmeleri ve yorumlamaları incelenecektir.

5. BÖLÜM

AİLENİN KURULUŞU VE EVLİLİKTE DEĞİŞİM

Çok değişik gerekçelerle kır araştırmalarında aile ve/veya hanehalkı dikkatle incelenen bir kurum veya toplumsal birim olmuştur. Yasa, sosyolojik bir kavram olarak aileyi üyeleri karı, koca ve varsa onların bekar çocuklarından meydana gelen toplumsal bir birim olarak tanımlamakta fakat aile biriminin köylerde bu sosyolojik anlamda mevcut olmadığını, aksine köylünün toplumsal hayatının merkezinde bir iktisadi ve idari birim olarak tanımladığı hanehalkının bulunduğunu belirtmektedir (1955, s. 146). Hane içinde genellikle birinci ve ikinci derecede kan ve kayın hısımları aynı çatı altında yaşamaktadır. Olgun bir hane içerisinde ise genellikle hane reisi, hane reisinin karısı, erkek çocukları, erkek çocukların eşleri ve çocukları, hane reisinin bekâr, bazen dul kız çocukları bulunmaktadır (Güçbilmez, 1972, s. 172). Bir iktisadi ve idari birlik olarak haneyi bir arada tutan temel olgu ise yaşa ve cinsiyete dayalı bir iş bölümü marifetiyle üretimi sürdürmesi, üretim kaynaklarının ortaklaşa kullanımı ve tüketimde bir birlik olmasıdır (Yasa, 1955, s.146; Güçbilmez, 1972, s. 171-172). Bu araştırma kapsamında hane kavramı evleri ayrı olsa dahi gelir ve geçimi birlikte olan, aralarında akrabalık bağı bulunan evli ya da bekâr kişiler topluluğunu ifade etmek için kullanılmıştır. Bu anlamda Kabak köyünün iktisadi yapısının hâlâ haneler üzerinden işlediği buna rağmen hanelerin biçimsel ve özsel olarak bazı değişimler geçirdiği görülmektedir.

5.1. BİÇİMSEL DEĞİŞİMLER

Güçbilmez 1972 yılında yaptığı çalışmasında haneden aileye geçiş ile geniş aileden çekirdek aileye geçişi benzer anlamlarda kullanmış ve hanenin/geniş ailenin yerini yavaş yavaş aileye/çekirdek aileye bıraktığını belirtmiştir. Ayrıca Güçbilmez geniş ailede “patrilokal” kuruluş kuralları etkiliyken çekirdek ailede “neolokal” kuruluş kurallarının etkili olduğunu ifade etmiştir (s. 173).¹⁰ Belik Kıray da benzer biçimde Ereğli’de artık en

¹⁰ Yeni kurulan ailenin baba ile aynı çatı altında yaşaması “patrilokallik”, yeni evlenen çiftin ayrı bir eve geçmesi ise “neolokallik” ilkesidir (Güçbilmez, 1972, s.198-199).

küçük ve kolay ayırt edilebilen birim olarak hane kavramını değil aile kavramını kullanmanın doğru olduğunu, ayrıca kasabanın yüzde 61,1'inin anne baba ve evlenmemiş çocuklardan (nükleer aile) oluştuğunu ifade etmiştir (1964, s. 113).

Kabak köyünde kendisi ile mülakat yapılp 2000 öncesinde¹¹ evlenen ve köyde ikamet eden kişiler ya babası ölene kadar aynı evde diğer bireylerle birlikte oturmuş ya da babasının sağlığında yine bir süre oturduktan sonra diğer kardeşlerin de evlenmesi ile eve sığamadıkları veya hanedeki anlaşmazlıkları önlemek için evini ayırmıştır. Fakat haneden evleri ayırmalar olsa bile kendisi ile mülakat yapılan bireyler en az bir çocuğun baba ile kalmaya devam ettiğini belirtmektedirler (H17 K1, H5 K1). Ebeveyn kuşağının evlendiği zaman itibari ile çoğu halde evlenen kişilere başlangıçta evden bir oda ya da evlere sonradan yapılan eklenti bir yer tahsis edilmiştir. 2000 sonrasında ise evlenir evlenmez ayrı bir eve geçmeyen sadece bir aile bulunmaktadır. Bu aile de çocuk okul çağına geldikten sonra şehirde ayrı bir ev açmıştır.

Çok oldu. Aşağı yukarı kırk sene oldu. Biraderlerle beraberdik. Çocukları çoğaldı, bizim çocuklar çoğaldı derken datsızlık olacaktı. Ayrılalım dedik. Herkes ayrıldı. Onlar kendi işlerini kendileri kurdu çalıştılar. Ben babamın yanında kaldım. Onlarla beraber yaşadık. Onlarla beraber yedik, içtik, kalktık. Onlar da öldü gitti rahmetlikler. Biz ailemizle baş başa kaldık. Üç tane kızımız iki tane oğlumuz oldu **(H17 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Babam sağken kardeşlerim ayrıldılar. Ee bir arada olmuyor diye, geçindirik olmaz diye birbirinlen gavga dövüş etmesin diye herkes evini aldı dağıldı. Onlar da gene bu köydeler. Biri burda da biri Eskişehir. Kendi vefat etti abim 2010'da çocukları Eskişehir'de ailesi. Öbür abim burda **(H5 K1, Erkek, Ebeveyn kuşağı)**.

2000 öncesinde ayrı bir eve geçen kişileri neolokallik ilkesi çerçevesinde biçimsel bir çekirdek aile olarak düşünmek mümkünken modern anlamda bir çekirdek aile olarak görmek pek olası gözükmemektedir. Çünkü evi ayrılan kişiler ya eski hanenin yakınında bir evde ya da aynı avlu içerisinde yapılan ayrı veya eski eve eklenti bir yapıda yaşamaya

¹¹ Araştırma metni içerisindeki 2000 öncesi ve sonrası dönemleştirmesi, kabaca 2000 sonrasında evlat kuşağı mensubu üyelerin evlenmesi, okulun kapatılması, kredi olanaklarının artması vb. sebeplerle kullanışlı görülmektedir. Dolayısıyla bu dönemleştirme dünyada gerçekleşen olaylarda ilgili olmayıp köydeki önemli değişimler ile ilişkilidir.

başlamışlardır. Bu durumda hanenin reisi olan baba, ayrılan çekirdek aile üzerindeki etkinliğini korumaktadır. Kişiler iktisadi anlamda da hane reisinin iradesi altında gelirleri ve kazançları bir olmaya devam etmekte ve bu anlamda gelir ve harcamalarında da hane reisine bağlı kalmayı sürdürmektedir. Kabak köyünde haneden ayrılan ve köy içinde yaşamaya devam eden ailelerin hem evlerini hem de gelirlerini ayırması sadece baba öldüğünde veya mallarını çocukları arasında bölüştürdüğü durumda geçerlidir. Erdentuğ, Hal köyünde yaptığı araştırmada benzer sonuçlar elde etmiştir. Oğulların baba evinden ayrılarak ferdi aileler haline gelmesinin çoğaldığını, fakat baba ölene kadar mal bölünmesinin gerçekleşmediğini, bu sebeple arazi ve malların tasarrufunun hâlâ babaya ait olduğunu belirtmektedir (1958, s. 61). Ancak Yasa biçimsel olarak çekirdek olan bu tip ailelere modern ya da çekirdek aile değil “dar aile” demeyi tercih etmiştir. Çünkü aile üyelerinin hâlâ eşit haklara sahip olmadığını, anne-baba, karı-koca, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkilerin hâlâ geleneksel kalıplara göre düzenlenmekte olduğunu ifade etmektedir (1955, s. 59-60).

2000 sonrasında evlenen ve haneden evlerini ayıran çiftler kendilerini ilgilendiren konularda kararlarını kendileri almaya başlamıştır. Bu çiftler ev içi ilişkilerinde kısmi bir özgürlüğe sahip olsalar bile baba ölünce veya baba sağken sahip olunan mallar bölüştürülene kadar hanenin malları üzerinde tek başlarına söz söyleyememektedir. Bu çiftler üzerinde hane reisinin eski otoritesi büyük oranda kalksa dahi ev içindeki kadın-erkek, karı-koca, ebeveyn-çocuk ilişkileri geleneksel kalıplardan büyük oranda farklılaşmasına rağmen tam anlamıyla sıyrılmış durumda değildir. Bu sebeple bu yeni aile biçimi ne tam anlamıyla modern çekirdek aile yapısına ne de Yasa'nın ifade ettiği dar aile tanımına uymaktadır. Bu anlamda bu tür aileleri dar aile ile modern çekirdek aile arasında ara bir aile formu olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Yasa'nın bahsettiği baba sağken veya baba öldükten sonra evden ayrılma süreçlerinde oluşan bu dar aile biçimini Güçbilmez “yeni kurulmuş olgunlaşmaya aday geniş aile” olarak tanımlamaktadır. Bu kavram haneden evini ayıran çiftin kendi çocuklarının evlenmesine rağmen aynı ev içinde onlarla birlikte yaşamaya devam ettiği geniş aile biçimini tekrardan kurması anlamına gelmektedir (1972, s. 73). Fakat Kabak köyünde ebeveyn kuşağı mensubu bireylerin durumunu açıklamak için bu kavram geçerli

görülmemektedir. Aday geniş aile biçiminin gelirden birlik olsa bile aynı evde yaşama durumunun ebeveyn kuşağı mensubu kişilerde son bulunduğu görülmektedir. Ebeveyn kuşağı mensubu bireyler bu anlamda evli oğulları ile birlikte yaşamamış ve evlenen çocuklarına evlenir evlenmez ayrı bir ev kurmuştur.

Berkes de A. köyünde yaptığı araştırmada ekonomik bazı değişimlerin imkân vermesi ile geniş aile yapısının çözülmeye ve evlerin yavaş yavaş baba ve kardeşlerle ayrılmaya başladığına, bazı kişilerin ise borç para alarak hayvancılığa yöneldiğine ve bu işten biriktirdiği para ile tarımsal arazi alabildiğine, bu anlamda babanın hanesinden maddi olarak da ayrıldığına dikkat çekmektedir (1942, s. 121-122). Kabak köyünde ise baba kendi mülkünü/terekesini çocukları arasında paylaştırmadan ya da ölmeden çocuğun hanesinden ayrı bir iş kurması sadece bir kişi tarafından yapılmıştır. Bu kişi ise kısa bir zaman sonra işleri yolunda gitmediği için babasından ayrı ve bağımsız olarak kurduğu işi bırakmak zorunda kalmıştır. Köyde çekirdek aile biçiminin artmasının sebebi olarak Kili de Çayırhan çalışmasında, benzer biçimde tarım dışında yeni iş olanaklarının çoğalmasını, tarımda verimin artmasını ve köylünün geçim olanaklarının bir ölçüde iyileşmesini göstermektedir (1978, s. 54).

Tarım dışı iş olanaklarının artması Kabak köyü özelinde şehre göçü ve kısmen modern çekirdek aile yapısının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Tarımda verim artışının olması ve köylünün geçim olanaklarının artması ile dar aile biçiminin yaygınlaşması arasında bir paralellik görmek mümkündür. Buna rağmen 1990'lı yıllara kadar geniş aile biçimi yine de köyde görülen baskın biçim olmaya devam etmiştir. Fakat köylünün geniş aile biçimini sürdürmesini sadece maddi imkansızlıklar üzerinden açıklamak da yetersiz olacaktır. Ebeveyn kuşağı mensubu bireylerin bazıları kendi evlendikleri zaman maddi imkanları olmadığı için evlerini ayırmama gibi durumları dile getirmelerine rağmen bazı kişiler için bu söz konusu değildir. Örneğin köyün en zengin ailesine gelin gelen H23 K2 ayrı bir ev yapmaya imkân olmasına rağmen evlendiklerinde uzun bir süre kayınbaba, kayınvalide, elti, kayın ve eşinin kız kardeşleri ile birlikte yaşadıklarını belirtmektedir. Köyde kalan ve şehre göç etmeyen birçok kişi ise bir değer olarak anne, baba ve büyüğe yardımı ve bakımı gerekli görmektedir. Bu sebeple anne babası ölene kadar onlarla yaşamış ve onların bakıma ihtiyacı olduğu zaman da bakımlarını yapmıştır. Bazı hallerde ise anne

babası ile ayrı evlerde yaşamasına rağmen annesi, babası hatta ağabeyinin/ablasının (köyde bir kişi şu an yaşlı ağabeyinin bakımını da yapmaktadır.) bakıma muhtaç olması halinde aynı ev içerisinde yaşamış ve bu kişilerin bakımını yapmıştır.

Geniş aile biçiminin sürdürülmesi açıklanırken öncelik sonralık ilişkisi koyulmadan iktisadi ve kültürel yapı arasında birbirine paralel ve birbirini destekleyici bir durumun söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Wolf, köylü toplumlarında/köylüler arasında, “rençperlik işlerinin ve ek ihtisasların” daha fazla emek gücüne ihtiyaç duyduğu her yerde çekirdek aileden daha büyük gruplarla karşılaşılmasının daha olası olduğunu belirtmektedir. “Geniş aile ile yiyecek bolluğu ve ek işlerin çeşitliliği arasındaki ilişki istatistiksel olarak da teyit edilmiştir. Ancak, aileyi kuşatan kültürel bağlam önemsiz değildir.” (2000, s. 110) demektedir. Geniş aile yapısı hem maddi anlamda bir birikime olanak sağlamak hem de işlerin yürütülebilmesi için gereken iş bölümü ve iş gücünü temin etmektedir. Örneğin Wolf’un belirttiği gibi Çin için geniş aile yapısı; kaynakları ve emeği yoğunlaştırmak, aynı zamanda köylü ailenin çıkarlarına en iyi hizmet edecek toprak bölünmesi ile dağılmayı önlemek açısından en uygun yapı olarak görülmektedir. Bu sebeple Wolf, emeğin aile içinde birikimini iktisadi refahın hem ön şartı hem de sonucu olarak görmektedir. Geniş aile, bu gibi avantajlarının yanında hane içerisinde çekirdek ailede mevcut olmayan gerilim alanları da yaratmaktadır. Bu gerilim, üyeleri haneye bağımlı kılan ve babanın emrine boyun eğmek üzere çocuklara verilen terbiye (ve buna uymak zorunda olan yeni gelinler) sebebi ile baba ölüp mallar bölüştürülünceye kadar ortaya çıkmamaktadır (2000, s. 112-116). Geniş aile yapısının desteklenmesinin terbiye tekniklerinde olduğu gibi törensel sahada da görülebileceğini belirten Wolf, böyle birimlerin, kaynakların ve emeğin bir araya getirilmesinin, işlevsel olduğu müddetçe işleyebileceğini de eklemektedir (2000, s. 117). Kabak köyünde de H19 K2’nin de ifade ettiği üzere, kendi zamanında köyde “birlikten dirlik doğar” inancının hâkim olduğu görülmektedir. Yine aynı dönemde evleri ve geliri ayırmak köyde ve hanelerde hoş karşılanmayan bir durum olarak kabul edilmektedir. Wolf’un da işaret ettiği gibi bu durum sadece iktisadi yapı üzerinden kültürel bağlam önemsizleştirilerek anlaşılabilir bir durum değildir. Bu gibi değişmelerde iktisadi ve kültürel yapının bazı hallerde iç içe geçmiş ve birbirini destekleyen bir seyir izlediği görülmektedir.

Aileler dağılmasın diye, bi de bir ocak kaynasın derlerdi. Yani tek ocak kaynarsa bereket olur. Kalabalık eş, dost, bebe belik hep bir arada toplanır ebe, dede. Birlik olsun diye, birbirine kenetlensin diye. Aslında güzel bi şeydi. Şimdi ne oldu ki iki kişi bir evde, iki kişi bir evde. Gene huzur yok gene huzur yok de mi? Aile bir arada aile dağılmasın diye esas amaç bu. Şimdi babanın hükmü evde sökse şimdi herkesin bir aylığı oluyor herkes kendi başına ağa olmuş. Anneler de babalar da çekimser kalıyor şimdi. Şimdi şehire köylü de uymaya başladı **(H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Wolf, geniş ailenin çözüleceği ve çekirdek ailenin daha baskın hale gelebileceği dört durumdan bahsetmektedir. Bunlardan ilki nüfusa göre toprağın bol olduğu ve bu bolluğun haneden ayrılmak isteyen çiftler için fırsatlar sunduğu yerlerdedir. İkincisi toprağın çok kıt olduğu, ailenin mevcut toprakla geçimini sağlamayacağı yerlerdir. Bu durum daha çok miras yoluyla bölünen toprakların artık aileyi geçindiremeyecek duruma gelmesi sonucunda dayanışmanın çözülmesi, gerginliklerin artması, baskılanan ayrılma eğilimlerinin güçlenmesi sebebi ile ortaya çıkmaktadır. Üçüncü olarak insanların aile bütünlüğü için değil, bireysel çalışma gücü için kiralandığı yani köylülerin ücretli işçilere dönüştüğü yerlerde çekirdek aile başat konuma gelmektedir. Son olarak ise sınırlı alanda yeterli ürünün yetiştirilebileceği yani yoğun tarımın yapılabildiği yerlerde çekirdek aile daha baskın hale gelmektedir (2000, s. 117-119).

Köydeki hanelerde çözümler çoğu halde Wolf'un işaret ettiği gibi hane üyelerinin sayısının artıp toprağın kıtlaşması ile hanenin bazı üyelerinin şehre göç etmeleri, şehirde ücretli işçi olması ve hanede oluşan gerginliğin azaltılmak istenmesi sonucunda olmuştur. Aynı zamanda Kabak köyü için Wolf'un da işaret ettiği gibi bazı haneler bu gerginlik artışının sadece toprak kaynaklarının kıtlaşması sonucunda değil, günümüzde de olduğu biçimi ile hanenin gelir durumu ve toprak miktarı artarken de hane üyeleri arasında iş bölümü, kazancın dağıtımı ve harcanması konusunda da olduğu görülmektedir. Bu gibi gerilimlerde haneler babanın ölümü sonrası ya sahip olunan malları bölüştürmeyi ve evlerini ayırmayı ya da mallar bir olsa bile evler ayrı olacak şekilde kazancın eşit dağıtımı ile kendi paylarına düşen miktar üzerindeki tasarrufa diğer hane üyelerini karıştırmadığı bir düzeni tercih etmişlerdir. Hane gelirinin ve imkânlarının artması, üyelerinin bağımsız bir birimi sürdürebilmesini mümkün hale getirmektedir. Böyle bir imkânın varlığı; hane içindeki gerilimi tetikleyebilmekte, bazen de bu gerilimin ortaya çıkmasında başat rol üstlenebilmektedir. Bazı durumlarda ise bu imkanlar bir gerilim ortaya çıkarmasa bile

hane üyelerinde daha rahat yaşama isteği uyandırabilmekte ve bunun neticesinde mevcut hane biçiminin çözülmesine sebep olabilmektedir. Şu an köyde çoğu halde kardeşler ve baba, evleri ayırmış olmalarına rağmen geçmişte olduğu gibi baba sağken veya malları bölüştürmeden çocukların haneden ayrılmalarına (yani gelir ve kazancını ayırmasına) çok da müsaade edilmemektedir. Bunun sebebi H23 K3'ün ifade ettiği gibi kaynakların ve emeğin bir arada olmasının Kabak köyündeki haneler için hala faydalı olmasıdır. Köyde şu an genellikle hanedeki aileler oluşan veya oluşabilecek gerginlikleri ayrı evlerde oturarak ve eskiden daha sıkı olan hane reis otoritesinin biçimini değiştirerek ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Hane içerisinde her dar aile; kendi evlerinin gelirleri için bir miktar parayı kendi şahsi harcamaları için ayırmakta, bunun dışındaki para için ortak bir kese oluşturmakta ve işleri böyle sürdürmektedir (H1 K3). Bu şekli ile evdeki kadının harcamalarında sadece eşine karşı sorumlu olması oluşabilecek gerginliği azaltmaya yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda evli çiftin ilişkilerine hem anne baba tarafından müdahale edilmemekte hem de böyle bir müdahaleye evli çift tarafından izin verilmemektedir.

Ya şimdi kalabalık ekiyosun tabi. Öbür türlü ayırınca şimdi mesela üç kişinin çalışması ilen tek kişinin çalışması bir olmaz. Ha ona göre de fazla ekiyon. Şimdi biz mesela üç kişi çalışıyoz üç yüz dağar ekiyoz pancar örnek vereyim. Şimdi bunu üçe ayırırsan bir kişi yüz dağarı hak edemez. Ya şimdi pancar ekiyon, buğday ekiyon, soğan ekiyon bu kalabalıklarla yağmurlama yapıyoz, tarla sürüyon. Bu kalabalıklarla daha çabuk oluyo, hızlı oluyor daha çok yapabiliyosun. Ama tek de bu kadar yapamazsın. Ben şimdi mesela kamyona biniyom satmaya geliyom, G* orda yağmurlama yapıyor, kalabalık olmak tabi çiftçilik de daha avantajlı. Örnek veriyom adam tutuyorsun. Şimdi ben tek olsam adam tutsam tek başına yapamayacak mecbur ben de olacam. Ee ben Polatlı'ya geliyom. Ee birisi lazım. Yani işi şey yapamazsın tam olarak **(H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Şimdi bizim köyde üç kişilik olan aileler var, üç gardaşı olan. Belli bir aylık vermişler örnek veriyom ayda 30 bin lira. İster bir günde ye ister hani aylığa bağlanmışsın gibi. Geri kazandığını da sermaye yapıyosun. Biriktiriyosun bi şey alıyosun. Ee tabi canım herkesin evi ayrı diyor. Evim ayrı diyor, aylığım da var diyor, o zaman kimse bir şey demiyo **(H1 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Son olarak çekirdek aile biçimi köyden kente göçün başladığı ve arttığı yıllarda köyden bekar kişilerin şehre gitmeleri ve orada evlenmeleri ya da çoğunlukla evli bireylerin haneden ve köyden ayrılarak şehre göç etmeleri sonucunda da artış göstermiştir. Bu çekirdek aile yapısında köydeki aile yapısından farklı olarak aile gelir ve geçim

konusunda hanesinden ayrılmaya başlamıştır. Bu ailelerin şehirde yaşamaları ve köy geleneğinden kısmen uzaklaşmaları modern çekirdek aile yapısına daha hızlı bir geçiş sağlamalarını da kolaylaştırmıştır. Örneğin H19 K1, 1970'lerde kente çalışmak için göç etmiş ve 1975'te evlendiği zaman köyde o dönemde mevcut olan aile içi geleneklerin çoğunu kendilerinin uygulamadığını belirtmiştir.

Şimdi Ömer biz o yönden de hiç sıkıntı çekmedik. Kendi çocuğunu gucağına alamayan aile vardı annesinin babasının yanında. Ama bizde o sıkıntımız yoktu. Benim hanım çocuğuna da bakardı sadece süt vereceği zaman ayrı odaya giderdi, geri galanda çocuğunu da gucağına alırdı, ben de alırdım. Hiçbir gün ne anne ne babam biz varken siz bunu niye kucağımıza alıyonuz niye seviyonuz böyle bi sıkıntı yaşamadık biz. Öyle şeyler vardı şurda sofrada aile yemek yiyor demi gelin oturamazdı o sofraya. Öyle aileler de vardı **(H19 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

5.2. AİLENİN BİÇİMSEL DEĞİŞİMİNİN KÖYLÜLER TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kendisi ile mülakat yapılan kişilere içinde karı-koca ve bekar çocukların yaşadıkları bir hanenin mi yoksa erkeğin ya da kadının anne-babası, evli veya bekar kardeşlerin olduğu bir hanenin mi karı-koca ilişkisi, çocuk bakımı, yaşlı bakımı, çiftlerin gelir ve kazancını dilediği gibi tasarruf etmeleri, baba/anne ile oğul; gelin ile kaynana/kaynata, kardeşler arası, kayın, elti vd. arasındaki ilişkiler bakımından daha iyi olacağı sorulmuştur. Köyde ebeveyn kuşağı (anne, baba) ve evlat kuşağı (onların evli, bekâr çocukları veya gelinleri) olmak üzere iki kuşak bulunmakta olup iki kuşak arasında bu soruya verilen cevaplar açısından bazı farklar ve benzerlikler ortaya çıkmıştır.

Evli çiftin kendi yuvasını büyütmesi, gelir ve kazancını dilediğince tasarruf etmesi ve harcaması bakımından hangi durumun daha iyi olacağı sorulduğunda ebeveyn ve evlat kuşağı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır fakat onların değerlendirmesinde iki temel eğilim ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki hem gelirin hem de evin ayrı olması gerektiğini düşünen H13 K2 ve H23 K6 gibi kişiler gelirin ve evin ayrı olması halinde kişilerin eşi ve çocukları ile ilişkisinin daha iyi olacağını ve kimsenin onlara karışamayacağını, satın aldığı veya sattığı herhangi bir şeye kimsenin müdahil olmamasından dolayı bu durumun daha iyi olacağını belirtmektedir. İkinci olarak evin ayrı gelirin bir olması gerektiğini düşünen H1 K5 ve H11 K1 gibi kişiler ise evleri

ayırmanın evli çiftin ilişkisinin daha iyi olmasını sağlayacağını fakat gelir açısından ayrılmanın kişileri sıkıntıya sokabileceğini belirtmektedirler. Bu kişiler anne, baba ve kardeşlerin birlikte çalışmasının, gelirden ve işte birlik olunmasının kazancı arttırdığını ve bu anlamda harcama açısından daha rahat olunabileceğini düşünmektedirler.

En güzeli karı kocanın baş başa kalması. Gelirleri de kendi başlarına olsa daha iyi tabii idareyi bilirler. Algıyı vergiyi bilirler. Harcamalarını bilirler. Rahat harcarlar bir taraftan da yani **(H13 K2, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

İkisinin de ayrı olması. Çünkü karışanın olmaz edenin olmaz, aldığını bilirsin verdiğini bilirsin **(H23 K6, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

Bana gelir dediğin zaman ben bir olanı isterim. Çünkü bana daha çok para geliyor. Ayrı olduğu zaman bazı şeyleri kısıtlamam lazım. Sadece eşim çalışacak. Ama şimdi ortaktan her şey geliyo her şey ortaktan gidiyor **(H1 K5, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

Kendi evi ayrı olduğu zaman onlar daha rahat yapar harcamasını. Gelirini de ayırsın mı dediğin zaman ben şunu söylerim çocuk için, evini ayırsın ama gelirini ayırmasın. Zaten bunda da çocuk avantajlı olur. Yani misal kendimden örnek vereyim hepimizin ağzında şu laf vardır ya ben bundan sonra kimin için çalışıyorum veya ben bundan sonra parayı ne yapacağım diyorsun işte ben bundan sonra çocuklar için çalışıyorum. Ben bundan sonraki kazandığımı diye düşündüğün zaman kim avantajlı olur çocuk avantajlı olur değil mi? Gelirini ayırmaz. Ama evini ayırsın kesinlikle evini ayırsın **(H11 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Karı ile koca arasındaki ilişkilerin daha iyi olması, başkalarının bu ilişkilere karışmasının önlenmesi bakımından ise ebeveyn ve evlat kuşağı mensubu kişilerin geneli ayrı bir evin daha iyi olacağına hemfikirdir. Ayrı bir evde karı ile kocanın daha rahat hareket edebileceği ve eşler arasındaki ilişkiye büyüklerin daha az müdahil olabileceği düşünülmektedir. Ama gelir birlikteliği konusunda böyle bir fikir birliği bulunmamaktadır. H17 K1 gibi bazı bireyler hem gelirin hem de evin ayrı olmasının karı koca arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğini düşünmektedir. H1 K5 gibi bireyler ise sadece evleri ayırmanın bu konuda yeterli olacağını ve hanedeki bireylerin birbirleri ile anlaşılması halinde iş konusundaki birliğin karı ile koca arasında bir sıkıntıya sebep olmayacağını belirtmektedir.

Şimdi ayırdı mıydı onlar bizim yanımızdan daha farklı olur. Neden? Ben ayrıldım gayri babamdan bana fayda yok, annemden de bana fayda yok karı ikimiz beraber

sırt sırta verem der çalışalım dosta düşmana fırsat vermeyelim şöyle iş yapam böyle iş yapam A*'nın şunu var biz o imkanları aldımıydık biz de kapımıza bir araba alıruz bi traktör alır der **(H17 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Ayrı olması lazım çünkü hep beraber olduğu zaman yoruluyorsun. Kalabalık oluyor, bir de yaşlı oluyor. O olmaz. Evler ayrı olsun. Anlaşılabilirse gelirler bir olsun. Mesela bizim gelirden biz anlaşıyoruz. Ama anlaşılamiyorsa gelir de ayrı olur ev de ayrı olur. Anlaşmaya bağlı, iki tarafın da ne düşündüğüne bağlı. Bizim ayrı olsun, mesela kayınvaliden yaşlı olsun, gelirimiz bir olsun ama herkes ayrı ayrı katta otursun **(H1 K5, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

Çocukların bakımı ve terbiyesi açısından hangi durumun daha iyi olacağı konusunda ise köydeki ebeveyn kuşağı ve evlat kuşağı arasında bazı farklar ortaya çıkmaktadır. Evlat kuşağı mensubu evli ya da bekar 21 kişinin 15'i çocuğa karşı kendi otoritelerini kurmaları, çocuğun terbiyesi ve kişisel özellikleri açısından ayrı bir evde yaşamının daha iyi olacağını düşünmektedir. Bu 15 kişiden bazısı çocuğun terbiyesi anlamında bu fikirde olmasına rağmen çocuğun bakımı konusunda kalabalık hanelerin daha iyi olacağını ve bu konudaki tecrübesizliklerini bu şekilde giderebileceğini ifade edenler de vardır (H4 K3). Bunların yanı sıra kimi bireyler de hem çocuğun bakımının hem de terbiyesinin anneleri tarafından yapılması gerektiğini ifade etmektedir (H23 K6). Evlat kuşağı içinde geri kalan 6 kişi ise kalabalık halde yaşamının çocukların büyüklerine karşı saygılı olmaları ve büyüklerinden bir şeyler öğrenmeleri veya çocukların bakımı açısından daha iyi olduğunu belirtmektedir (K23 K5). Ebeveyn kuşağı mensubu toplam 36 kişi ile yapılan mülakatlar sonucunda verilen yanıtların oransal olarak evlat kuşağının cevaplarından farklı olduğu görülmektedir. Ebeveyn kuşağı mensubu 23 kişi evlenenlerin ayrı bir evde yaşamının çocukların terbiyesi ve bakımı açısından daha iyi olacağını belirtmektedir. Bu 23 kişiden 13'ü, evlat kuşağı mensubu bireylerin değerlendirme biçimlerine benzer olarak, çocuğun terbiyesinde dede ve ninenin, baba ve annenin çocuk üzerindeki otoritesini sarsabileceğini dile getirmektedir (H14 K1). Geri kalan 13 kişiden bazıları ise birlikte yaşamının çocukların bakımında anne babaya bir kolaylık sağladığını (H2 K2) ya da çocuğun terbiyesi, büyüklerini tanıması ve saygı göstermesi açısından daha iyi olduğunu (H10 K1) ifade etmektedir.

Geliri de evi de ayrı olanda daha iyi olacağını düşünüyorum. Kalabalıkta bakım konusu daha iyi. Bunaldığında bakacak birisi oluyor, yemeğini yedirecek birisi oluyor, çocuk herkesin yanında daha mutlu olabiliyor ama bu sefer de çocuk daha şımarık olabiliyor, daha sorumsuz olabiliyor. Senin sözünü daha az dinliyor. Otorite

bu sefer ikiye üçe bölünmüş oluyor. Sözüünü dinleyeceği daha çok insan olmuş oluyor o zaman sen daha çok zorlanıyorsun çocuğa sözüünü geçirmekte ya da çocuğa bir şey anlatmakta. Diğer türlü olunca planlı bir şekilde çocuğunla vaktini ayarlıyorsun **(H4 K3, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

O da ayrı bence. Herkes kendi çocuğuna kendi bakmalı, kendi terbiye vermeli bence. Yani annenin evet dediğine sen hayır dersin, senin hayır dediğine annen evet der bu sefer çocukta bi dengesizlik oluşur o yüzden ayrı olması daha iyi. Hem ev ayrı hem kese ayrı daha iyi olur **(H23 K6, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

Ya aslında mantıken bir arada daha iyi olur. Niye çünkü kalabalık ailelerde saygı sevgi birazcık daha çocuk en azından amcadan dayıdan teyzeden çekinir. Ama ayrı olduğun zaman baba her dakika müdahale edemeyebilir. Çocuk açısından toplu şey daha iyi saygı açısından. Birliktelik daha iyi **(H23 K5, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Herkes kendi aile olduğu zaman daha iyi olur. Sen çocuğuna bağırdığın zaman annen baban arka alabiliyor mesela veya gerekli terbiyeyi tam veremiyorsun **(H14 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Bir arada olunursa anne baba çocukların torunlarına daha güzel bakabiliyor. Hele hele çocuklar çalışıyor olursa ister istemez bakıma muhtaç oluyo. Ben mesela torunlarıma bakmayı kendim isterim yani **(H2 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Toplu olsa daha iyi olur, evin dedenin terbiyesine göre yetişir. O da şimdiki gelenler kabul etmez. Beni dedem döverdi anam babam bir şey demezdi. Şimdi toruna bir tokat vuramam. Aslında toplu olunca daha terbiyeli olur. Neymiş şimdi çocuğa baskı yaptığı zaman pısrık olurmuş, ilerde başarılı olmazmış da falan filan **(H10 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Yaşlılığa ulaştığında hangi durumun iyi olacağı konusunda ebeveyn ve evlat kuşağına mensup olan kişilerde verilen cevapların çoğu yaşlı olan kişinin hasta veya kendine bakamayacak durumda olmadığı sürece ayrı yaşamasının daha iyi olacağı yönündedir. Evlat kuşağına mensup olan kişiler yaşlıların ayrı bir evde yaşamasının hem kendileri açısından hem de yaşlılar açısından daha rahat olacağını düşündükleri için bu cevabı vermiştir **(H23 K5)**. Ebeveyn kuşağına mensup kişilerin yaşlıların ayrı evde yaşamasının sebepleri olarak belirttikleri ifadeler ise üç hususta kümelenmektedir. İlk olarak bu kuşağı mensup bazı kişiler çocuklarının ve kendilerinin ayrı evlerde yaşamasının yaşlıya bakımı daha fazla garanti altına alacağını ifade etmektedir **(H23 K1)**. İkinci olarak, kendi başına yaşanılmasının yaşlı için daha iyi olacağı, gürültü ve harekete belirli bir yaştan sonra tahammülün azaldığı belirtilmektedir **(H21 K1)**. Üçüncü olarak ise aslında kendilerine

kalsa çocukları ile birlikte yaşamak istediklerini ama bir arada olmayı ya gelinlerinin istemeyeceğini ya da evlerinde tatsızlık çıkmaması için ayrı olmanın daha iyi olacağını düşünmektedirler. Ayrıca kendilerinin eskiden anne ve babalarına baktıklarını fakat şu anki ortamda bunun imkânı veya makuliyeti konusunda tereddütlerini dile getirmektedirler (H19 K2). Kendisi ile mülakat yapılan bazı bireyler kendilerinin eskiden anne babalarına baktıklarını, bunun yapılması gereken bir şey olduğunu ama şimdiki çocukların, özellikle gelinlerin, anneye/babaya-kayınvalideye/kayınpedere bakmak istemediklerini belirtmektedir (H10 K1).

Yani ayrı olsun ama çocukları da baksın yani. Ha çok düşer kendine bakacak durumda olmaz orası ayrı tabi ki aynı evde olmamız daha mantıklı ama eğer kendini taşıyabiliyorsa yemeğini yapabiliyorsa bir yaşlı o zaman evi ayrı olsun ama yine de baksınlar yani. Ben de rahat ederim yaşlı da kendi de rahat eder **(H23 K5, Kadın Evlat Kuşağı)**.

Ayrıca. Beraber olduğun zaman aha büyük gelin bakacak aha küçük gelin bakacak dicesek kimse bakmaz. Ama öbür türlü herkesin evi daha iyi olur **(H23 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Kendi başıma yaşamayı isterim. Yaşlı adam kafa kaldırmaz bebe belığı. Şurda tek başına kalsan ailenle kendin zamana göre hareket edecen **(H21 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Anne baba evladının yanındaysa daha iyi olur anne baba açısından. Evlerde biraz sıkıntı oluyor da gençler için biraz ağır geliyor ama anne baba için daha iyi olur. Mesela C* yengemlen F* amcam noldu, sırayla baktılar. Yuvaya [yaşlı bakım evi] muvaya düşmüyorlar ya eskiler bakılıyormuş. Şimdi anne babalar yuvaya düşüyor ona da çok üzülüyom. Ama bana deseler ki sen yaşlandığında ne yaparsın ben giderim yuvaya **(H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Şimdi zaten gelin kaynana kaynatanın yanında durmaz eee, eskiden dururdu. Şimdi hocalar da diyor gelinin kaynanaya bakma mecburiyeti yok diye, bakmazlar. Oğlanların da sözü geçmez. Ben şahsen bakarım da şimdiki oğlanların yüzde doksanı karı esiri **(H10 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Son olarak kendisi ile mülakat yapılan bireylere içinde sadece karı-koca ve bekâr çocukların bulunduğu bir hanenin mi yoksa erkeğin veya kadının anne-babası, evli veya bekâr kardeşlerinin olduğu bir hanenin mi; gelin ile kaynana, kaynata, görümce, kayın, elti, evli oğul ile ana-baba, kız ve erkek kardeş, erkek kardeşinin eşi ile olan ilişkiler

açısından daha iyi olacağı sorulmuştur. Kendisi ile mülakat yapılan kişilerin geneli bu soruya evleri ve geliri ayırmanın bu ilişkiler açısından daha iyi sonuçlar doğuracağı, anlaşmazlıkları ve tartışmaları azaltacağı cevaplarını vermişlerdir (H11 K2). Özellikle evlat kuşağı kadın bireylerde, H23 K5'in de belirttiği üzere "Ev ev üstüne olmaz. Kuru soğan ekmeğe ye ama ayrı olsun." anlayışının yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Sadece ebeveyn kuşağından 8 kişi bu durumun anlaşmaya bağlı olduğunu, eğer anlaşabilirlerse ilişkilerin ve birbirlerine bağlılığın kendilerinde olduğu gibi daha iyi olacağını düşünmektedir (H13 K2). Bazı bireyler ise ayrı olmanın daha makul olacağını düşünmelerine rağmen birlikte yaşamının aile bağlarını arttıracak olduğunu fakat şu an evli çiftin rahatlığı açısından ayrı evin daha uygun olacağını belirtmektedir (H1 K1). Ebeveyn kuşağına mensup evli bireylerin bazıları geçmişte bir arada yaşamının bir mecburiyet olduğunu hatta H23 K2'nin de belirttiği gibi, ayrı yaşamak gibi bir durumun düşünülmediğini ifade etmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi ayrı bir evde yaşama durumunun kendi evlendikleri zamanda kültürel olarak (H19 K2) veya maddi imkân bakımından (H3 K1) mümkün olmadığını da dile getirmektedir. H13 K2 ve H7 K2'nin de işaret ettiği gibi, eskiden birlikte yaşanabilmesinin bir diğer sebebi hane reisi ve eşinin otoritesinin hane içerisinde baskın olmasıdır. Bu otorite hane içerisinde anlaşmazlıkların ve kavgaların olmasına müsaade etmemekte ve bir arada yaşamayı mümkün hale getirmektedir.

Ya eskiden bir arada kolayca yaşıyorduk ama şimdi günümüzde gördüğümüz zaman artık böyle bir arada yaşayan çok az, yok gibi bir şey yani. Yalnız kalmak istiyor artık herkes. Yalnız olunca daha rahat bence. Çünkü sen açarsın televizyonu rahatça seyredersin, uzanırsın, kalkarsın ama kalabalık olunca bunları yapamazsın. Hep bir tedirgin olacaksın işte bir şey yapacaksın acaba memnun kalacak mı yaptığımdan ettiğimden diye. Ee yalnız olunca herkes daha rahat **(H11 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Gelir de ev de ayrı olacak. Ev ev üstüne olmaz. Kuru soğan, ekmeğe ye ayrı olsun. Rahat edemiyorsun. Rahat giyinemiyorsun. Bi çıkamıyorsun. Mesela akşama kadar otursan ya da gidip yatsan göze batar. Çünkü yemeği yapacan, temizliği yapacan gelinden beklerler çünkü **(H23 K5, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

Bak şimdi o devreyi biz geçirdik. Hep beraberiken de aynı eski günler gibi birlik beraberlik vardı biri ne derse herkes üzerine düşeni yapıyordu. O kalabalıkta daha iyi oluyor. İlişkiler daha iyiydi. Birbirine girgin oluyor insan. Ama böyle ayrı ayrı olduğu zaman da öyle sıkıntı oluyor. Bu ilişkilerde anlaşılırsa beraberlik iyi **(H13 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Şimdi devir değişti. Önceden üç hane üç gözde kalabiliyordu. Ama iyi miydi? İyi değildi. Ama aile bağı olarak daha sıkı oluyodu. Ee şimdi rahatlık bakımından herkesin evi olması daha iyi **(H1 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Önceden benim evlendiğim zaman da kendi açımdan hiç düşünmemiştim ayrı evim olsun şuyum buyum olsun diye. Düşünecek yaşta değilmişim demek ki. Ama şimdi herkesin evi olsun. Herkesin karar verebileceği bir alanı olsun. Ha anne babaya danışacakları bir şey varsa iki taraf da danışsa sorsa daha iyi olur **(H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Eskiden hep evlenenlere bir oda, giden anne baba ile yaşıyordu. Yeme içme beraber kaynana kaynatanın yediği içtiği yerde beraber. Aileler dağılmasın diye. Aileyi bir arada tutmak amaçlı. Bi de bütçe hep aynı evde kaynasın diye, bir ocak kaynasın derlerdi. Tek ocak kaynarsa bereket olur. Kalabalık, eş dost, bebe belik, ebe, dede bir araya toplanır güzel bir şeymişti. Şimdi ne oldu ki iki kişi bir evde gene huzur yok, gene huzur yok **(H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Ayrı olsa iyi olur tabi bir arada olmak iyi değil. Ama önceden yer yurt yoktu, mecbur kalınca oturuluyordu **(H3 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Evleri ayırırsan daha iyi olurlar. Hepisi birden birbirini kırıyor. Eskiden evveli dövüşmeyi ney bilmezdi ki. İki dane vurduğun zaman şurda köşede ağlar dururdun **(H13 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Anlaşırlarsa iyi, anlaşamazlarsa kötü. Ayrı olunca daha iyi. O eskidenmişti. Saygı maygı korku varmişti da seslenmiyorlarmış. Şimdi ayrılık iyi **(H7 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

İzleyen başlıklarda daha ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, hane reislerinin, gelinleri ve çocukları üzerindeki otoritesinin zayıflaması ve köye gelecek gelinlerin ve çocukların ayrı ev istemesi aynı ev içinde birlikte yaşama kültürünü zayıflatmıştır. H23 K3'ün de belirttiği gibi şu anda köydeki bir genç ile evlenecek gelinlerin önceliklerinden biri şehirde ayrı bir eve çıkmak olmaktadır. Gelinin köye geleceği zamanlarda ise hem gelinin hem de hanenin diğer üyelerinin isteği doğrultusunda evli çiftte ayrı bir ev tahsis edilmesi gerekmektedir. Bu durum köydeki evlerin yapısına da sirayet etmektedir. 2000 öncesinde evini ayıracak kişiler avlusunun büyüklüğu müsaitse aynı avlu içerisine eski usul taş evler yapmış, avlu müsait değilse köyün içerisinde başka bir yere ev inşa etmiş ya da köyü terk eden hanelerden ev kiralamıştır. 2000 sonrasında ise köyde 2-3 katlı apartman tipi evlerin sayısı artmıştır. Bu tipte hane üyeleri aynı apartmanda farklı katlarda oturmaya başlamıştır. Bir diğer yol ise genellikle aynı avlu içerisine 1-2 katlı ya da köyün farklı

bölgelerine her hane için farklı müstakil konutların inşa edilmesi olmuştur. İki durumda da çoğu halde yeme içme gibi konularda, köydeki işlerin devam ettirilmesi noktasında hane üyeleri arasında bir birliktelik olduğu görülmektedir.

Kızlar köye gelmek istemiyorlar. Ben oğlanı everiyom köye evini döşiyim şehirde istemesin diyen yok. Bebesini everipte köye döşicem köye ev yaptırıyom köyde yaşacaklar diyen yok. Geneli bir ayağı şehirde, şehirde oturacaklar bizimkisi işine bakacak öyle derler. Köy dedin mi olmuyor **(H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

5.3. EVLİLİK

Kabak köyünde, diğer sosyal alanlarda olduğu gibi, evlilik konusunda da birçok değişim meydana gelmiştir. Bu başlık altında; evlenme yaşında, evlenme adetlerinde, evlenme şartlarında, eş seçme biçimindeki değişimler ve değerlendirmeler ele alınacaktır. Aynı zamanda köyde evlenmek isteyen genç erkeklerin yaşadıkları zorluklar ve bunlara ürettiği çözümler ile eğitim- öğretim evliliğe ve aile yaşantılarına etkileri incelenecektir.

5.3.1. Evlilik Yaşında Değişim

Kendisi ile mülakat yapılan ebeveyn kuşağına mensup kişilerin evlenme yaşlarına bakıldığında, evlenme yaşlarının genel olarak 25'in altında olduğu, fakat çoğunlukla 20 yaş altında yoğunlaştığı ve içlerinde 18 yaş altında evlenen kişilerin de olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu kuşağa mensup kadınların erkeklere göre daha erken yaşta evlendikleri de tespit edilmiştir. Evlat kuşağı mensubu bireylerin ise genel olarak 25 yaş üstünde evlendikleri görülmektedir.

Ebeveyn kuşağına mensup bireylerdeki erken yaşta evlenme durumu birçok köy çalışmasında da söz konusudur. Örneğin Yasa, Hasanoğlan köyünde yaptığı çalışmasında Kabak köyü ile benzer veriler ortaya koymaktadır. Yasa, kadınların erken yaşta evlenmelerini erken yetişmiş olmalarına, genç yaşta evlenmenin köyde daha fazla kabul görülmesine ve bu yaştaki kız ve erkekler arasında istenmeyen davranışların önlenmesi amacıyla bağlamaktadır (1969, s.70).

Kabak köyünde de benzer gerekçeler ile erken evlenmeler gerçekleşmiştir. H23 K2 köyde 25 yaşına gelmiş ve evlenmemiş bir kadının “evde kalmış” etiketine maruz kalarak toplum tarafından ayıplanabileceğini belirtmektedir. Aynı zamanda H23 K2'nin ifadelerinden geleneğin de desteği ile erken evlenmenin hane nüfusunu hızlıca arttırıp iş yükünü hafifletmek gibi hane için işlevsel bir yanının olduğu da görülmektedir. H19 K2 ise erken evlendirilmenin hem dini kural olarak görüldüğünü hem de bu durumun köyde erkek ile kadın arasında uygunsuz kabul edilen davranışları engellediğini düşünmektedir. Ebeveyn ve evlat kuşağı mensubu evli bireylerin çocuklarına ya da torunlarına tavsiye ettiği ve bekar bireylerin evlenme yaşının kaç olması gerektiği üzerine fikirleri sorulduğunda yaş aralığının 23-27 arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu yaş aralığının sebebi olarak kendisi ile mülakat yapılan bireyler çocuklarının/torunlarının eğitim-öğretimini tamamlaması gerektiğini, ayrıca evlilik sürecinin daha sağlıklı yürütülmesi için kişilerin zihnen olgunlaşmalarının bu yaşlara denk geldiğini öne sürmektedir (H5 K3, H3 K1). Nitekim bu düşünceler 2000 sonrasında evlenen evlat kuşağı mensubu bireylerin evlilik yaşlarında da kendisini göstermektedir. Bu tarihten sonra evlenen bireylerden üçü hariç geri kalanları 23 yaşının üstünde evlenmiştir.

Genelde 20'den önce oluyordu. 20-25'i geçince de biraz şey olurdu. Hani sanki hele 25'i bulduğu zaman evde kalmış gibi düşünülürdü. Kadın için daha geçerli. Erkek için çok sorun değildi 25'te o da 30'a gelirse onunki de öyle şey olurdu. Acaba bir şey mi var ki? diye illaki dönüyordu halk arasında. Şimdi 25-30 normal. Önceden askere gitmeden, askerden geldi mi everirlerdi. ...Ataların bir sözü var ya, “Erken evlenen döl almış. Erken kalkan yol almış.” derler ya. Hani bir an önce çoğalalım. Köy yeri bir an önce çocuğu olsa işten kurtulur veya yardımcı olur (**H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı**).

Valla şöyle büyüklerin dediği kadarıyan buluş çağına gelince evlendirin diyo Kur'an da. Herhalde bu şimdiki gibi serbestlikte yoktu olmasın diye zinalar şunları bunları önlemek için erkenden evlendiriliyordu diye düşünüyorum ben. Benim zamanımda da 15'ini geçince evlilik çağına gelmiş deniyordu (**H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı**).

En az yirmi beş olmalı. Küçük olduğu zaman cahilce işler yapıyor evlilikte ayrılmalar çabuk oluyor. Çok geç oldu mu çocuk yirmi yaşında oluyor sen atmış o da çok beklenileni vermiyor. En fazla otuzu geçmiyor (**H5 K3, Erkek, Evlat Kuşağı**).

En kötü yirmi iki, yirmi üç yirmi beş yaşında olması lazım. Biraz daha akıllı balığ olurlarsa birbirlerinin kıymetini bilirler. Kafa biraz daha oturmalı **(H3 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Kabak köyünde ebeveyn kuşağı mensuplarının erken evlenmelerine sebep olan bir diğer etken ise devlet politikaları olmuştur. H23 K2'nin de belirttiği gibi, 1970'li yıllarda devlet yeni evlenen ve işleyecek toprağı olmayan ailelere toprak tahsis edeceğini bildirmiş ve o dönem köyde bu fırsattan faydalanmak adına birçok evlilik gerçekleşmiştir.

...Yalnız bizim köyde bir dönem devlet toprak dağıtacaktı onun için erken evlendirme o kadar hızlandı ki. Bir kış bir köyün delikanlısı bitti. Sanki o zaman çocuğı okutalım şey olsun var mıydı yoktu. İş gücü olsun yardımcı olsun bi de eskiden bir an önce çoluğı çocuğı olsun **(H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Evlilik yaşı konusunda hem eskiden hem de günümüzde dikkat edilen önemli bir husus ise kadın ve erkek arasındaki yaş farkıdır. H15 K2'nin ifade ettiği gibi köyde kadının yaşının erkekten 2-3 yaş fazla olmasında sorun görülmezken 5-10 yaş fark olması, uygun karşılanan bir durum değildir. Kendisi ile mülakat yapılan bireylerin ifadeleri ile kadının daha küçük olmasının iş gücü anlamında fayda sağlayacağını gözetildiği görülmektedir. Fakat tersi bir durum olarak erkeğin yaşının büyük olmasında bir sorun söz konusu değildir. Evlat kuşağı mensubu bekâr bireylere evlenecek bireyler arasında yaş farkının (kadının yaşının büyük olduğu durum da dikkate alınarak) önemli olup olmadığı sorulduğunda bekar kadınların hepsi H5 K5 gibi kadının yaşının erkekten büyük olmaması gerektiğini, bekar erkeklerin hepsi ise H7 K3 gibi anlaştıktan sonra bunun sorun olmayacağını ifade etmektedir.

Aşırıya giderse erkekte sorun olmuyor da bir yerde kadın da sorun oluyor ister istemez. Köy kadını çabuk yaşıyor. Eskiden iş gücü vardı mesela iş gücü aranıyordu. Fazlaya giderse tabi aranır. Bi de kadın kısmı erken yaşıyor ister istemez. Beni beş yaş büyük derler görüntü olarak. Fazla büyük olursa ister istemez ayıp olarak algılanır. Anaa büyük almışlar oğlana oğlan 20 yaşında da kız 25-30 yaşında diye. Bizden sonra evlenen var 5-6 yaş büyüğüdürü karısı oğlanlar tazeydi. Ee birazı tabi aa kocaman kız almışlar diye öyle biraz şey yapıyordu tabi. Şu an da görüntü olarak fark ediyorsa mesela evet şimdi kadınlar daha genç yaşlanabiliyor. İster istemez kendilerine daha iyi bakabiliyorlar. İş gücü azaldı hani böyle tarlada takkada. Ama yine de görüntü olarak göze batıyorsa konu olur. Aaa büyük kız almışlar diye olur. Erkekte pek olmuyor da işin gerçeğı. Kadında fark ediliyor **(H15 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

El âlem ne der. Bu kadının yaşı büyük sen bu kadını aldın bu böyle dedikodusu olarak yayılıyor (**H5 K5, Kadın, Evlat Kuşağı**).

Erkek kadından büyük olduğunda sıkıntı olmuyorsa kadında da olmayacak aramayacan onu (**H7 K3, Erkek, Evlat Kuşağı**).

Köyde ebeveyn kuşağı zamanında evlenmede uyulan bir diğer uygulama ise çocuklar arasında yaşa göre sıra güdülmeleridir. Hanede önce küçük kardeşin evlendirilmesi sadece kendinden büyük kardeşlerin rızası alınarak yapılabilmektedir. Böyle bir uygulama Erdentuğ'un (1968) Hal köyü araştırmasında da karşımıza çıkmaktadır. Erdentuğ 1960'lı yılların sonuna doğru araştırdığı Hal köyünde bu uygulamanın kalktığını belirtmesine rağmen bu uygulama Kabak köyünde 1970-80 arasında evlenen bireyler arasında hala devam etmiştir. Günümüzde ise böyle bir gelenek köyde uygulanmamakta, evden evlenmek isteyen her birey sıra gözetilmeksizin evlenebilmektedir. Fakat ebeveynler yine de oğulların evli olmadığı durumlarda ilk önce büyük çocuk için bir eş arayışına girmektedir.

Tabi canım önce sıra büyüğün. Yok, küçüğünde hani bir talibi oldu ya da istediği oldu önce abisi ya da ablası var kim varsa onun müsaadesini iznini alırlar öyle. Gönül rızası ile kırgınlık olmasın benden önce küçüğüm evlendi gibi kaprislenmesin diye onun gönlünü alırlardı. Büyük izin vermezse evlenemez. Olmazsa ya kaçacak ya göçecek. Baba büyük çocuğu kırmaz (**H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı**).

5.3.2. Evlilikte Tarafların Gözettiği Hususlar ve Beklentilerde Değişim

Bu başlık içerisinde incelenecek diğer bir konu eş seçimlerinin nasıl yapıldığı ve akraba, komşuluk ve uzak yerleşim yerlerinde evlenme oranlarının nasıl değiştiğidir. Kendisi ile mülakat yapılan bireylerden 2000 öncesinde evlenen 25 çiftin 8'inin akrabasıyla, 7'sinin aynı köyden, 7'sinin komşu köylerden, 3'ünün yakın illerden evlendiği görülmektedir. Bu oranlar kırsal alan üzerine yapılan birçok çalışmayla (Tanyol, 1961; Yasa, 1955) da benzerlik göstermektedir. Yasa akraba ile evlenme oranlarının fazlalığını; kişilerin soy-sopunun belli olması, sahip olunan malların başka ailelere geçmesinin engellenmesi ve akrabalar arasındaki dayanışma ve iş birliğinin devam ettirilmesi olarak ifade etmektedir (1955, s. 154). Kabak köyünde de akrabaya kız verilmesinin genel sebepleri H19 K2'nin de işaret ettiği gibi kişilerin huyunu suyunu bildikleri bir aileye kız vermek istemeleri,

mal bölüşümünün engellenmek istenmesi, akrabaların birbirlerini kırmak ve incitmek istememeleri dolayısıyla da ilişkilerini bozmaktan kaçınmalarıdır. Aynı köyden veya yakın köyden evliliklerin fazla olma sebebi ise yine bireyler açısından çocuklarının tanıdıkları ve kendilerine kültürel olarak yakın buldukları aileler ile evlenmelerinin daha doğru olacağına yönelik inancıdır.

Akraba oldu muydu şimdi benim dünürlen şöyle oldu. Beni bir isteyen vardı babam oraya verecekti. O da benim rızam değil de. Bu eşim tarafı da isteyince bütün akrabaları toplayıp gelmişler amcaları. Ondan sonra babam büyükler bütün gelmişse, siz münasip gördüyseniz kız benim değil sizin demiş, vermiş çıkmış. İşte böyle evlilikler oluyordu. Hikâye gibi evlilikler. ...Bi de akraba evliliğinde mal dışarı gitmesin en önemlisi. Mal almasın, toprak ortada kalsın bölünmesin, ocak dağılmasın **(H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Kendileriyle mülakat yapılan kişilere evlendikleri zaman itibari ile müstakbel eşin nesine (akraba olup olmadığına, ailesinin durumuna veya namına, kendisinin huyuna-ahlakına, sağlığına, ayrı bir işi olup olmadığına vb.) bakıldığı/bakılacağı sorusu yöneltildiğinde verilen yanıtlar neden akraba veya komşu evliliği yapıldığının gerekçeleri ile paralellik göstermektedir. Bu sorunun yöneltildiği ebeveyn kuşağı mensubu 18 kişi evlenilecek olan kişinin aile yapısına baktığını belirtmektedir (H7 K2). 7 kişi aile yapısının yanında evlenilecek kişinin kendi karakter özelliği olarak dürüstlüğüne, namuslu olup olmamasına, iyiliğine, terbiyeli ve ahlaklı olmasına vurgu yapmıştır (H2 K2). 7 kişi ise aile yapısı ya da karakteri ile birlikte çalışkanlık ve iş yapma becerisine bakıldığını ifade etmiştir (H3 K1). 4 kişi de aile yapısı ve karakterin yanında güzelliğin veya yakışıklılığın da önemli olduğunu dile getirmiştir (H6 K1).

Ne bileyim akraba tanıdık diye verdiler. Zaten cahilsin 17 yaşındasın. Çiftçiydi işte işi olupta ne işte çiftçi. Babam tanıdığımız, iyi diye verdi **(H7 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Huy, ahlak bir de aile. Nasıl bir insan, iyi bir insan mı? Yani hısımlar senin ailene uyar mı? Bir işi olup olmamasına illa ki bakılırdı da okudu ama yalnız maalesef köydeydik, köyde kaldık. Eskiden şimdiki gibi çok önem vermezlerdi işin gerçeği. Vay bunun işi varmış okumuş. Önemli olan namus, ahlak. Düzgün aile mi, düzgün ailenin çocuğu mu? Önemli olan oydu. Seni ne gadar mutlu eder. Ne gadar sana garşı anlayışlı olur. Onlar önemli yani **(H2 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Çalışkanlığına bakarlar, akraba değil bizimki de hani saygı sevgi var mıydı yok muydu araştırırlardı. Anasına bak kızını al derler biliyon mu? Ana baba öyle bir şeysiyse onun çocuğundan zarar gelmez **(H3 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Aile ortamına efendime söyleyim bunun yanında güzelliği de var. Güzelliğine boyuna posuna hal ve hareketlerine yani **(H6 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Evlat kuşağı 11 evli çiftin 3'ü akraba, 1'i yakın köy, geri kalan 7 çift ise uzak köy, başka il veya başka ülkelerden evlilik yapmıştır. 2000 sonrası evlenen bireylerde ebeveyn kuşağının aksine akraba evliliklerinin ve kendi köyünden veya yakın köyden evliliklerin azaldığı görülmektedir. Evlendikleri zaman eş adaylarının nesine bakıldığı sorusuna ise 3 kişi kültürel olarak yakın olmalarını ve ailelerini tanımalarını gerekçe göstermiştir. Geri kalan 8 kişi genel olarak eş adaylarının kendi huy, ahlak, aileye karşı tavrına ve güzelliklerine (H23 K3) bazıları ise sadece güzelliğine baktığını (H1 K6), 1 kişi ise hiçbir şeyine bakmadığını ifade etmiştir (H5 K4). 1 kişi huy, ahlak ve güzellikle birlikte daha sonrasında ailenin kültürünün de kendi ailesi ile uygun olup olmadığına baktığını belirtmiştir (H15 K3). Ebeveyn kuşağı mensubu bireylerden farklı olarak 2 kişi ise huy, ahlak, güzellik ve aile dışında köye gelip gelmeme durumuna dikkat ettiğini söylemiştir (H13 K4). Ayrıca evlat kuşağı mensubu evli kadınların tamamı evlenilecek erkeğin yukarıda ifade edilenlerden farklı olarak evi geçindirip geçindiremeyeceğine dikkat edildiğini, bu anlamda erkeğin bir işinin olup olmamasına bakıldığını belirtmiştir (H1 K5).

Oturup kalmasını bilecek. Tabi herkes yakışanı ister hem görüntü amaçlı hem kafa dengi amaçlı. E şimdi bizimki de yarı görücü oldu yarı aşk oldu. Hem iç güzellik hem dış güzellik önemli diye düşünüyom. Bizim yaş grubumuzda aile düzeyine, akraba olup olmamasına filan bakılmaz. Oğlan isterse olur. Ama bizden öncekiler tabi aile tanıdık olsun derdine düşerlermişti. Yabancı olmasın derdine düşerlermişti **H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Güzelliğine bakıldı. Ailesinin durumuna hiç bakmadık **(H1 K6, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Valla hiçbir şeyine bakmadım. Hiçbir şeyine bakmadım. Selamın aleyküm, aleyküm selam o kadar **(H5 K4, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Önce huyuna suyuna sonra aile eşraflarına durumuna bakılır sana uygun bir aile ise. Biz Anadolu insanıyız mütevazı bir aileyiz aykırı bir aile bize olmaz. Eşimle

oturdum ben şartlarımı sundum o bana şartlarını sundu. Ben dedim köyde çiftçilik yapan bir insanım sürekli köye gider gelirim bunlara karşı bana ters davranmayacaksın. Ben bir evin tek oğluyum iki gün sonra annem babam rahatsızlandığı zaman ben bunu başka bir yere atamam. Evimde gelip kalacak sen bakmasan bile ben bakacam dedim. Ona olumlu diyince oldu **(H15 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

En önemlisi saygı. Bana karşı kaynana kaynataya karşı. Bi de köye gidecek **(H13 K4, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Araştırılırdı hani mesela bir kız istediğinde kafana yattığında giderdi o köyden akrabalar. Zaten benim burada akrabalarım vardı sorulurdu durumuna bakılırdı maddi durumuna. Etrafa sorulurdu iyi mi çocuk? Mesleği var mı? İçki içiyor mu? diye. Ona bakılırdı. Zaten babam da tanıyordu kayınbabamı **(H1 K5, Kadın Evlat Kuşağı)**.

Kendisi ile mülakat yapılan evli bireylere akraba ve yakın bir yerden evlilik konusunda çocuklarına neyi tavsiye edecekleri, bekar bireylere ise neyi tercih edecekleri sorulduğunda, 11 kişi akraba evliliğinin çocuklar anlaştıktan sonra sorun olmayacağını belirtmiştir (H13 K2). Geri kalan tüm kişiler akraba evliliğini istemediklerini beyan etmiştir. Gerekçe olarak 7 kişi sağlık sorunları oluşabileceğini (H17 K2), 39 kişi ise akraba ile evlenmenin akrabalık ilişkilerine zarar vereceğini bu sebeple yapılmaması gerektiğini göstermiştir (H5 K4). Komşu ya da yakın yerleşim yerinden evlenme konusunda ise 11 kişi çocuklar anlaştıktan sonra uzak veya yakın olmasının fark etmeyeceğini, 7 kişi uzak olmasının daha iyi olacağını (H20 K1), geri kalan tüm kişiler ise ya çocuğuyla istediği zaman görüşebilmek (H23 K3) ya da ailesinin ve kendisinin örf adetinin kendi ailesine uyacağını düşünmesi sebebi ile yakın yerden evlenmesine sıcak bakmıştır (H1 K1).

Önemli değil. Anlaşsınlar isterse taa doğudan isterse taa batıdan alsın. Yeter ki gençler anlaşsınlar **(H13 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Akraba evliliği iyi değil. Kan uyuşmazlığı da oluyor. Sağlıksız da oluyor **(H17 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Ya şöyle bir durum var. Akrabadan bir tık uzak durmak iyi. Niye iyi? İyiyken kötü oluyorsun, bir ufak tartışma yaşıyorlar hemen devreye giriyorlar. Niye? Nazın sözün geçiyor çünkü sana laf söylemeye meyilli oluyor. Ama bir tık uzak olduğun zaman sana nazı geçmiyor. Aralarında tartışmalar bile karı koca veya çocuklar şey geçmiyor **(H5 K4, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Vallahi uzakta olsa daha iyi. Çünkü şöyle evvelden mesela benim eşim annemden izin almayınca babasının evi şurda elli metre babasının evine gitmezdi. Ama şimdikiler onu yapmıyor burda kaynanam var kayınbabam var bir bakmışın annesinin evinde babasının evinde ama azcuk uzak olursa kulağın dinç olur **(H20 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

...Ben kendim şöyle düşünürüm yakın olsa iyi olur. Gidersin gelirsın düğünü var cenazesi bayramı seyranı var. Gidip gelmek daha kolay olsun **(H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Tabi canım şimdi kendi çocuğun kendi biliyosun kızı evine yakıştır. Bir laf var köyünü, toyunu, sopunu bildiğin kişi olursa daha iyi olur. Bilmediğin yerden kız alıyosun onların eğitimini bilmiyosun. Babaya saygıyı nasıl yapıyor bence akraba biraz daha olur. Ya da kendi köyünden **(H1 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Evlenecek kişinin akraba veya yakın bir yerleşim yerinden olmasının istenip istenmediğinin sorgulanmasına ek olarak kendileriyle mülakat yapılan bireylere evlenecek bireylerde gelir durumu, şan-nam, toplum içinde tanınma biçimleri ve babasından ayrı evi geçindirmeye yetecek bir işinin olması gibi kriterleri arayıp aramadıkları da sorulmuştur. Benzer bir incelemeyi Güçbilmez de Yenimahalle ve Kayadibi bölgelerinde yapmış, eski yıllar ile araştırmasını yaptığı 1972 yılının karşılaştırmasını ortaya koymuştur. Bu karşılaştırmanın sonucunda eski yıllarda eş seçiminde kız tarafının karşı tarafta yani damat adayında gözettiği özelliklerin yüzde 53,3 ahlaklı veya çalışkan olması, yüzde 17,5 tahsilli olması veya ücretli ya da maaşlı işte çalışması olduğunu belirtmiştir. 1972’de yaptığı incelemede ise ahlaklı ve çalışkan olması yüzde 30’a gerilerken tahsilli olması veya ücretli ya da maaşlı işte çalışmasının yüzde 60’a çıktığı görülmüştür. Oranların böyle şekillenmesinde 1929 yılında bu bölgelere yakın bir yerde bir barut fabrikasının kurulması ve 1940’larda bu bölgede karayolu ulaşımının gelişmesi sebebi ile köyde yaşayan kişilere ücretli ve maaşlı işte çalışacak fırsatların nispeten erken sunulmasının etkisi vardır (1972, s. 179-180). Kabak köyünde şartların ve zamanın farklı olması sebebi ile Güçbilmez’in tespit ettiği oranlar biraz daha geç yıllarda ortaya çıkmıştır.

Ebeveyn kuşağı mensubu bireylerin evlendikleri zaman itibari ile evlenecek kişiden beklenen şeyler yukarıda da ifade edildiği gibi evlenilecek kişinin ailesi, ahlakı ve çalışkanlığıdır. Bunun haricinde kendisi ile mülakat yapılan bireylerin çoğu zaten köyde

yaşadıklarından karşı tarafın çalışıp çalışmadığının bilindiğini bu sebeple babasından ayrı, ilave bir işe, ayrı bir ev ve eşyaya sahip olmanın aranmadığını belirtmiştir (H11 K1). Kendisi ile mülakat yapılan bireylerin de işaret ettiği gibi, o dönemde köyde bunları temin edecek sadece 4-5 aile bulunmakta, diğerlerinde böyle bir iktisadi-maddi durum bulunmamaktadır. Bugün için bireylerin kendi çocukları evlenirken onlara neyi tavsiye ettikleri ve ne bekledikleri de büyük oranda eski durum ile paralellik göstermektedir. Görüşme yapılan ebeveyn kuşağı mensubu bireylerin çoğu evlenilecek kişinin ailesinin şanlı, namlı bir aile olmasının ve gelir, servet durumunun önemli olmadığını belirtmiştir (H3 K1). Sadece 7 kişi evlenilecek olan kişinin şanlı namlı bir aile olup olmadığına bakacağını ifade etmiştir (H6 K1). Bu 7 kişiden 4'ü aynı zamanda ailenin gelir durumuna da bakacağını belirtmiştir (H17 K2). Kişilerin bu noktada dikkat ettiği hususlar, kişinin evini geçindirecek kadar bir gelire sahip olması, ailesinin toplum içinde iyi bilinen bir aile olması ve evlenmek isteyen kişinin ahlakının iyi olması üzerine yoğunlaşmaktadır. Ayrıca kendisi ile mülakat yapılan bireylerin çoğu çocuğun babasından ayrı bir işinin olup olmamasının bir öneminin bulunmadığını ve bu yönde bir taleplerinin de söz konusu olmadığını belirtmiştir (H13 K1). Sadece 5'i kadın toplam 7 kişi evlenecek erkeğin babasından ayrı bir işinin olması gerektiğini düşünmektedir (H13 K2).

İşte huyuna bakılırdı genellikle. Bakarsın işte filancanın kızı güzel iyi huylu bize gelin olur. Bizim evimize yakışır filan diye o şekilde denilirdi, o şekilde konuşulurdu. Yani huyuna, genellikle huyuna ama güzellik de her zaman vazgeçilmez şey tabi. ...Eskiden böyle şeyler çok şey yapmazdı. Bir kat yatak, bir döşek yorgan yeterliydi. Ya biz şimdi köylü olarak düşündüğün zaman herkesin ekip biçtiği bi toprağı olur ya, yani işin o. Başka ekstradan bir iş aranmaz zaten öyle bi durum da yoktu. Herkesin köyde, benim toprağım azsa işim az olur toprağım çoksa işim çok olur gibi yani böyle herkesin iyi kötü bi işi olurdu. Kapısın da hayvanı filan olurdu iş oyudu eskiden **(H11 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Serveti bize verecek değiller. Ama kendi çocukları için olması iyi tabi. Ben evlendirirken hiçte bakmadım. Şanına namına bakmadım. İyi kötü insanlar diye de bakılması önemli yani **(H3 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Önemli tabi, önemli olmaz mı? Kökü sağlam değilse gelin de sağlam olmaz **(H6 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Olmaz olur mu? Rahatlık bakımından. Normal de olsun ağzı tatlı olsun. Zenginlikte isterim niye istemeyeyim. Darlık çekmesin. Namlı olması da ararım tabi **(H17 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

İşi düzgün ise babasıyla aynı da olsa önemli değil ayrı da olsa önemli değil **(H13 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Ya tabi ki yani. Yarın ayaklarının üstünde durması için bir kendinin maddi durumu olması lazım. Kendi işi olsa daha iyi olur tabi yoksa aile ile geçinecek. Kendi işi olsa her türlü sıkıntısını bolluğunu azlığını çokluğunu hesabını bilir. Bir de yükümlülüğü ona göre olur **(H13 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Ebeveyn kuşağı gibi evlat kuşağı mensubu bireylerin de beklentileri erkeğin evini geçindirecek kadar bir gelire sahip olması, çalışkanlığı, ahlaklı, iyi bir insan ve ailesinin iyi bir aile olması yönünde olmuştur (H23 K4, H15 K3, H8 K1). Fakat ebeveyn kuşağına göre daha yüksek oranda kişi evlenilecek kişinin babasından ayrı bir işinin olmasının daha iyi olacağını belirtmiştir. Bu konuda diğer önemli bir nokta ise erkeğin babasından ayrı gelirinin olması gerektiğini düşünen tüm kişilerin kadın olmasıdır. Özellikle evlat kuşağı mensubu evli kadınların tümü babadan ayrı bir işin olması gerektiğini belirtmişlerdir (H4 K3). Erkekler ise bu konuda evlenilecek erkeğin babasından ayrı veya birlikte işinin olması konusunda bir fark gözetmemiştir. Bu hususla paralel olarak ebeveyn kuşağı mensubu bireylerin kendi evlendikleri zaman itibariyle beklenmediğini ifade ettikleri ev (özellikle şehirde yoksa köyde ayrı bir ev), eşya, vb. istekler evlat kuşağı mensubu bireylerin evlendikleri zaman itibariyle ve şu an evlenebilmek için özellikle kadın ve kadının ailesi tarafından beklenir hale gelmiştir (H1 K4).

Ben kendim de bakarım ondan o ışığı göreyim. Hani uğraşılıyor ama şansını yerine gitmiyor olmuyor, ben uğraştığımı göreyim ben de bakarım. Onda sıkıntı yok. Ama ben beygir gibi yatayım olmuyor, çalışmayanı sevmiyom. Gelir düzeyi olacak canım işi var mı aşısı var mı? ...Babasından ayrı olup olamamasına bizlerde bakmayız. Birlikten güç doğar, bir elin nesi var iki elin sesi var **(H23 K4, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Şimdi önemli artık. Çocuğunun rahat etmesini herkes ister. Evini geçindiremeyecek birine de kuru kuruya kimse çocuğunu vermez yani. Çok mal varlığı olsun diye bakmam iyi insan olsun. Mal mülk gelip geçici. Şanına namına bakmam. İyi insan olmasına bakarım sonuçta akraba oluyor **(H15 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Gelir servet durumu önemli değil. İyi olması önemli şan namları önemli değil. Kendi ailem nazarında sıkıntı yaşayacağım bir şeyse o aileyle olmaz **(H8 K1, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Evet, sadece evleneceği kişinin ailesine babasına bağımlı olmasını istemem. Kendi işinin de kendi zanaatının da olmasını, babası olmadığı da hayatını idame ettirmesini isterim yani **(H4 K3, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

Evi var mı diye soruluyordu. Şehre gidersen evin var mı diyorlardı ilk önce mesleğin var mı? Ama köye gittiğin zaman da ne iş yapıyor, hani durumuna bakılırdı köyedekinin. Şehirdekini evi, arabası var mı diye bakılırdı. Ben evlendiğimde öyleydi. Şehre gidiyorsun evin araban var mı, köye gidiyorsun ne mesleğin var veya durumun iyi mi? Köye gidiyorum ama ne verecek, sürekli mi köyde duracağım diye sorulurdu **(H1 K4, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

Ebeveyn kuşağına mensup bireyler her ne kadar ücretli çalışmayı veya memuriyeti evlenilecek erkekte aranan özellik olarak belirtmese de evlat kuşağına mensup bireylerin ifadelerinden özellikle 2000 sonrasında aslında bu durumun evlenecek kadın ve ailesi tarafından beklenen özellikler olduğu görülmektedir. Nitekim H23 K3'ün de belirttiği gibi 2000 sonrasında birçok genç erkek bireyin hem maddi olanaklarının yetersiz olması hem de evlenecek eş bulamaması sebebiyle şehirde ücretli işçilik yapmayı köyde çalışmaya tercih ettikleri görülmektedir. Yine H23 K3'ün belirttiği gibi, varlıklı kişilerin bile bazı hallerde evlenebilmek için şehirde ücretli bir işe girmesi ya da şehirde ev kurması gerekmektedir. Ayrıca kadının ebeveynleri köyün itici sebeplerinden (sosyal olanakların kısıtlılığı, daha fazla çalışma gerekliliği, evde ve köyde özgürlük alanının sınırlılığı vb.) ötürü çocuklarına köyün aksine şehirde yaşamlarını devam ettirmelerini tavsiye etmektedir (H5 K4). Bu bireyler evlenmek istedikleri kadın ile anlaşmalarına rağmen bir müddet sonra kadın, ebeveynlerinin de yönlendirmesi ile evlilikten vazgeçebilmektedir. Çoğu durumda evlenecek kadınlar da ebeveynlerinin düşüncelerine benzer sebeplerden dolayı köye gelmek istememektedir. Örneğin H23 K6 köyün sosyal faaliyet alanlarının olmaması, daha fazla çalışma gerekliliği, kaynana/kaynata ile birlikte yaşanmasından dolayı evde rahat giyinmemek ve rahat hareket edememek gibi sebeplerle köye gelmek istemediğini belirtmiştir. Bu anlamda ebeveyn kuşağına mensup kişiler evlenecek erkekte aranan özellik olarak şehirde ücretli veya maaşlı çalışmayı aranan bir özellik olarak belirtmemelerine rağmen Kabak köyündeki mevcut durum ve evlat kuşağının açıklamaları göz önünde bulundurulduğunda Güçbilmez'in çalışmasında elde ettiği sonuçlar Kabak köyü için de büyük oranda geçerli gözükmektedir.

Köyden çıkmanın yüzde 50'si evlilik için yuva kurmak yüzde 50'si de çıktıysa işten dolayı tarlanın azlığından dolayı. 2000'den sonra evlilik için çıkanlar başladı. Ondan

sonra başladılar. Önceden bu yoğudu. Önceden köyden kız alınıyordu. Çoğu mesela 2000'den önce ya da 2005'ten önce evlenenlerin çoğu 50 gelinin 20'si köyün içindendi. 2002'de A* evlendi bizim köyden gitti kendi köylüsünü aldı. Hiç de vermeyiz demediler. Ondan sonra hele şimdi yok. Köyden alamıyorsun. Dedim ya B* aldı karşı köyden şehirde evin varsa yoksa yok hâlbuki çocuk trilyonluk ama şehirde evin var mı tamam. Tatılmış gibi gelecekler yazın bir ay iki ay. C* vardı benle yaşıt. Çocuk için yok, bulamıyoz evlenmeye. Çocuk bi fabrikaya girdi altı ay fabrikada kaldı. Altı ay içinde nişanlandı, sözlendi, evlendi, evini döşedi, şimdi köyde. Varlıklı da o sistem yapıyor. O sistem derken dolandırıcılık değil hâlbuki ne şehirde fabrikaya girdi, babası trilyonluk. Gitti aylıkçı girdi. Sırf tarla tapan kazanç ile de işin içinden çıkamazsın **(H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

...Tabi köyde kız bulması zor mu zor. İllaki sevdiğin olmuyor mu, oluyor. Ama imkân yok. Bir kere köy dedin mi bir sıfır geride başlıyorsun. Trilyonluk olsan da fayda etmiyor. Niye biliyon mu? Yeni nesil daha doğrusu babalar değil de annelerden örnek vereyim. Yeni nesil anneler aman kızım şehre git, sigortalı olsun, maaşı olsun, ne olursa olsun. Zihniyet bu. Niye? Adamlar 70'ler, 80'ler, 90'ları görmüş geçirmiş, yıl 2023, hâlâ aynı düzen gidiyor. Şimdi köydeki adam BAĞ-KUR'unu yatırmıyor mu? Sigortasını yapmıyor mu? Bu hastaneye gidince napıyor **(H5 K4, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Bir sosyal hayat yok. Bir bakkal yok. Kendini geliştirebileceğin bir yer yok. Sadece akşama kadar oturuyorsun evde, yemekti, dertti, şuydu buydu. Sadece hayatın bu yani. Mesela şehirde olsan pazara çıkıyorsun mesela. Bir şey lazım oldu mesela, çıkıyorsun, bakıyorsun, ediyorsun **(H23 K6, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

Kabak köyünde genç bireyler de yapılan mülakatlarda erkekler için köyde evlenebilmenin zorluğunu dile getirmiştir. Hem evlenecek kadınlar köye gelmek istememekte hem de aileler kız çocuklarını köyde yaşayacak bir erkek ile evlendirmek istememektedir. Bu durumda hali-vakti iyi olan haneler şehirde ev tutmak suretiyle kadına köyde yaşamayacağını teminatını vermekte ya da kişinin köyü terk ederek ücretli veya maaşlı bir işte çalışması gerekmektedir. Nitekim Kabak köyünde köy içi evlilik en son 2008 yılında yapılmıştır. Bu evlilik ise erkeğin başka bir şehre gideceğinin ve orada ücretli bir işte çalışacağını bilmesi üzerine olmuştur. Çift evlendikten sonra kısa bir müddet köyde yaşamış, daha sonrasında köyü terk ederek şehirde yaşamaya başlamıştır. Son olarak Kabak köyünde ve yakın köylerde kadınların köye gelmek istememesinin sonucunda son dönemlerde kişiler yabancı ülkelerden kadınlarla evlenme yoluna gitmeye başlamıştır. Şu anda köyde yabancı vatandaşlar ile evlilik oranı az olsa da civar köylerde bu sayının daha fazla olduğu göz önüne alındığında bu oranın ilerleyen yıllarda Kabak köyü özelinde de artacağı öngörülebilir. Benzer bir durumu Murataj'ın Sırbistan'da yaşayan Arnavut-Sırp çiftler üzerine yaptığı araştırmasında görmek mümkündür.

Sosyalist rejimin yıkılışının ardından yaşanan gelişmelerin etkisi ile Sırbistan’da kırdan kente göçün hızlandığını ve demografik anlamda kırsal boşalmaya başladığını ifade eden Murataj, bunun neticesinde kırsalda iktisadi olarak çiftçiliğe dayalı bir aile kurmak isteyen erkeklerin kırsal alanda yaşamayı kabul edecek eş adayı bulmasının zorlaştığını ifade etmektedir. Bu durumun neticesinde erkekler bekar ve çoğu halde ebeveynleri ile birlikte toplumun kenarına itilmiş bir hayat yaşamaya başlamıştır. Buna karşılık yine sosyalist rejimin Arnavutluk’ta yaşadığı çöküş genç erkek nüfusun ülke dışına çıkmasını arttırmış, bunun neticesinde ülkede evlilik çağı geçmiş ve bu minvalde marjinalleştirilmeye başlanan kadın nüfusu artmaya başlamıştır. Murataj bu anlamda Arnavut-Sırp çiftlerin evliliklerini kendilerini bu şartlarda ve halde bularak toplumun kenarına itilmeye başlayan erkek ve kadınların yaptıkları evlilikler olarak görmektedir (2020, s. 4-5).

5.3.3. Eş Seçiminde Rıza ve Görücü Usulü

Kendisi ile mülakat yapılan evli bireylere eşi ile evlenmesinin nasıl gerçekleştiği; müstakbel eşinin evlenilmeye uygun bir eş olacağına kimin karar verdiği, kendisinin rızasının veya görüşünün alınıp alınmadığı, alındı ise nasıl, alınmadı ise neden diye sorulmuş ve alınan cevaplarda iki kuşak arasında önemli farklar görülmüştür. Ebeveyn kuşağı mensubu 36 kişi müstakbel eşiyle evlenmesine kimin karar verdiği sorulduğunda; 10 kişi kendi kararıyla, 26 kişi ise büyüklerin kararı ile evlenmelerinin gerçekleştiğini belirtmiştir. Kendi kararı ile evlenen 10 kişiden 9’u evlenmeye ve evlenecekleri kişiye önce kendileri karar vermelerine rağmen büyüklerin, özellikle babanın, onayı olmasaydı evliliklerinin gerçekleşemeyeceğini belirtmiş (H6 K1) olup sadece 1 kişi büyüklerin onayı olmasa da evleneceklerini söylemiştir. Bu kişinin eşi ise eşinin aksine büyüklerin onayı olmasaydı evliliklerinin gerçekleşemeyeceği ifade etmiştir. Büyüklerin kararı ile evlenen 26 kişiden bazıları büyükler karar verdikten sonra onayının alınmadığını (H13 K2), bazıları ise onaylarının alındığını fakat bu onayın göstermelik bir onay olduğunu dile getirmiştir (H12 K2). Bu dönemde Kabak köyünde büyüklerin rızası olmadan evlenememe hem kadın hem de erkek bireyler için geçerli olmasına rağmen kadınlar üzerinde bu şartın daha belirgin olduğu görülmektedir. Nitekim köyde mülakat yapılan ebeveyn kuşağı mensubu kadınlardan çok azı müstakbel eş adayını kendisinin seçtiğini

ve evliliğinin kendi rızası ile olduğunu ifade etmektedir. Benzer sonuçlar Yasa ve Güçbilmez gibi araştırmacıların çalışmalarında da karşımıza çıkmaktadır. Yasa, Sindel’de bir genç kızın evlenmek istediği erkek hakkında ebeveynlerine bir şey söylemesinin çok ayıp karşılandığını, kızların kendi haline bırakılması sonucunda “ya davulcuya ya zurnacıya gideceği” inancının hâkim olduğunu ifade etmektedir (1960, s. 56). Güçbilmez ise Yenimahalle ve Kayadibi’nde evlenmede eşi seçme yetkisinin ebeveynlerde olduğunu, oranı az olsa bile bazı kişilerin eşlerini kendi seçtiklerini fakat bu seçimden sonra büyüklerinin rızasını aldığını belirtmektedir. Yine erkek bireylerin kadınlara göre eşlerini kendilerinin seçme oranının daha fazla olduğunu ve kadın bireylerin çoğunun evlenecekleri kişinin kim olacağına büyüklerin karar verdiğini ifade etmiştir (1972, s. 174-175).

Benim kendi rızamla. ...Büyüklerin onayı olmasa biraz zorudu ya. Şimdi o gün ki şartlarda biraz zor olurdu şimdiki gençler rahat, ille de olacak **(H6 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Görücü usulü. Rızam alınmadı eskiden vereceğiz vereceğiz tamam aa öyle **(H13 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Büyükler kararıyla nerde gendi rızamızla. ...Bize danışıldı ama danışılmasa da olurdu. Bir şey dizeydik ki. Bir şey diyecek durumunda değilsin **(H12 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Evlat kuşağı mensubu 13 evli kişiye aynı soru sorulduğunda ise 5 kişi müstakbel eşinin kim olacağına kendisinin karar verdiğini, 8’i ise evlenmesinin büyüklerin kararı ile görücü usulü olduğunu ifade etmiştir. Kişilerin müstakbel eşinin evlenmeye uygun olup olmadığına karar verme biçimlerinin oranına bakıldığında iki kuşak arasında önemli bir fark görülmemektedir. Asıl fark evlenecek kişinin rızasının alınıp alınmamasına bağlı olarak evliliğin gerçekleşip gerçekleşmediğinde görülmüştür. Evlat kuşağı mensubu bireylerden eşinin kim olacağına kendisi karar veren 5 kişi evlenecekleri adaya büyükler rıza göstermese de evliliklerinin gerçekleşeceğini belirtmiştir (H8 K1, H13 K4). Görücü usulü ile evlenen 8 kişi ise büyüklerin uygun gördüğü eş adayını kendileri uygun bulmasaydı evliliğin olmayacağını ifade etmiştir (H15 K3).

Benim rızamla, büyüklerin rızası ile. Rıza göstermeseler bile olurdu **(H8 K1, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Kendim şey yaptım anne baba onayı tabi ki. Rıza vermeselerdi kaçırdık. Gene olurdu **(H13 K4, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Görücü usulü oldu. Rızamız alındı alınmadan olmazdı **(H15 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Kendileriyle mülakat yapılan evlat kuşağı evli bireylerde görücü usulü ile evlenen kişilerin sayısının daha fazla olmasına rağmen ebeveyn kuşağı mensubu bireyler, kendilerinin köyde yaşamayan çocukları da düşünüldüğünde genelde müstakbel eşin evlenmeye uygun olup olmadığına çocuklarının kendisinin karar verdiğini belirtmişlerdir. Kişilere evlenecekleri adaylar ile nasıl tanıştıklarına yönelik ek bir soru sorulduğunda cevap olarak; şehirle teması olanların genelde kendi çevresinden ahbabları vasıtası ile müstakbel eş adayı ile tanıştığı görülmüştür. Şehirle teması ve şehirde tanıdığı olmayan kişilerin ise ailesi tarafından evlenecekleri adayların bulunduğu ve büyüklerin aracılığı ile müstakbel eş adayı ile tanıştığı görülmektedir. Ayrıca H23 K2'nin ifade ettiği üzere, şehirle teması olan kişilerin eşleri ile tanışma ve arkadaşlık kurmalarının genellikle aynı kurumlarda aldıkları eğitim sürecinde oluştuğu görülmektedir.

Şimdi şöyle oğlanın bir arkadaşı yoksa köyde şimdi okuyanların bütün oluyor da arkadaşı şehirdekilerin. Köydeyiz şimdi bulamadı yapamadı anne diyor araştırıyor kendince şey ediyor. Oğluna soruyor oğlum şurada bir kız var gidelim de bakalım diye. Oğlanı da alıyor götürüyor gösteriyor ailelerde tanışıyor öyle oluyor. Kendi bulanlara anne baba kabul ediyö, alıyo. Bulamazsa anne baba ayarlıyo. Oğlunu da yanında götürüyor onun onayını almadan da olmuyor gari[artık]. Şimdi genelde çocuklar hep okula gidiyor ya hemen hemen kendileri buluyor. Köyde öyle oldu **(H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

5.3.4. Evlilik Adetlerinde Değişim

Köyde *başlık* uygulamasının H19 K2'nin ifadeleri ışığında 1980 sonrasında kalkmaya başladığı görülmektedir. Bu tarihten sonra *başlık* uygulaması çoğu hanede kalkmış olmasına rağmen 1980'li yıllarda evlenen H15 K2'nin ifade ettiği gibi *başlık* uygulamasının yerini *süt parası* uygulamasının aldığı görülmektedir. *Süt parası*, *başlık* parasından daha az olacak şekilde gelinin annesine çocuğunun ihtiyaçları için harcaması

üzere verilen para için kullanılan bir kavramdır. Günümüzde ise bu iki uygulamanın da ortadan kalktığı görülmektedir.

Başlık vardı vardı bana da aldılar. Ben evlendim. Bana aldılar ablama aldılar. Benden sonra kalmadı pek. Yavaş yavaş kalktı. Benim küçüğüme ney gelince babam almadı. Benim küçüğüm benden 3-4 sene sonra evlendi babam almadı ondan **(H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

...Süt parası vardı başlıktan daha azdı ama. Süt parasını anneye veriyorlar o da kızının çeyizine kullansın diye. O da gine kızına harcıyordu **(H15 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Eskiden düğün, nişan vb. törenlerin köyde ve yemekli bir şekilde yapıldığı bilinmektedir. Nişanların kız evinde yemekli bir şekilde yapıldığını belirten H15 K2 bu yemekleri erkek tarafının kız evine taşıdığını ifade etmektedir. Düğünden önce yakın akrabalar davet edilirken onlara gömlek, kumaş, havlu, çorap, patik, seccade vb. hediyeler götürülmektedir. Ayrıca yine düğünden önce tarafların birbirlerine *bohça* götürmesi âdeti bulunmaktadır. H23 K2'nin belirttiği gibi düğünler 1 hafta sürmektedir. Erkek tarafının *gelin almaya* gittiği gün erkek yüksek bir taş üzerine çıkartılıp yakın akrabaların damada para takması beklenmektedir. Son olarak gelin ile damat evlendikleri günün ertesi sabahında yakın akrabalarının elini öpmeye ve hediye/*dürü* vermeye gitmektedir. Günümüzde ise bu tür adetlerin ortadan kaktığı ve köyde yapılan düğünlerin yerini şehirde kiralanan düğün salonlarının aldığı görülmektedir. Ayrıca H19 K2'nin belirttiği gibi, çeyiz ve bohça da eski şekli ile yapılmamaktadır. Eskiden bir gelinin ihtiyacı olacağı düşünülen iğne, iplik, kumaş vb. ile hazırlanan çeyiz ve bohçalar artık bir nevi göstermelik yapılmakta ve eskisi kadar kapsamlı bir alışveriş ile hazırlanmamaktadır.

Önce söz keserlerdi büyükler. Kendi aralarında. Ondan sonra bir nişan olurdu. Bir düğün olurdu. Nişanları yemekli yaparlardı. Şimdi salon tutuyorlar kuruyemiş kolaylan geçiştiriyorlar. Kolaylığa kaçıyor şimdi herkes. Ama önceden nişanları da yemekli yapardı herkes. Nişan kız evinde olurdu mesela oraya yemek dökerdi oğlan tarafı yemek yapardı oğlan tarafı. Kendi misafirini götürürdü **(H15 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Eskiden düğün 1 hafta. Hafta başı pazartesi düğün başlarmıştı. Ama benim zamanımda perşembeden başlardı. İkindileyin davul gelirdi. Saz gelirdi. Perşembe başlardı. Perşembe olurdu cuma olurdu. Cumartesi kına olurdu davullu zurnalı ondan sonra kız tarafı uzaktaysa oğlan tarafı otobüslere misafirlerini götüreceğini bindirir

götürür kınayı yakar gelirdi. Olmadı kınayı kız tarafında yaparlarsa akşam sazi kaldırırlardı kız tarafına götürürlerdi. Kız tarafında çalınır oynanır gelinirdi. Pazar da gelin alınırdı. Gelin almaya gidilirdi. Pazar gelin geldi ya damadı taşa çıkartırlardı. Gelin indikten sonra yemek verilirdi. Ondan sonra millet dağılmadan damadı getirirdi arkadaşları ayağının altına taş koyarlardı. Onu da bilmiyom ne anlama gelirdi. Yükseltirlerdi damadın ayağını. Yakın akrabaları damada para verirdi. Altın takardı omzuna ince halılar kilimler olurdu duvarlara asarlar ya şalvarlı işte gönlünden ne koparsa işte. Damada ayrı bir hediye verirlerdi. 90'dan sonra kalkmaya başladı bunlar da. Evlendikten sonra da gelinlen damat evlendiklerinin sabahı el öpmeye giderdi amcaya, dayıya, büyüklere giderken hediye götürürdü. Dürü deriz biz ona. Şimdi kalmadı bunlar **(H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Artık bazısı yapıyor bazısı yapmıyor. Çeyiz bohça işi kalktı gibi bi şey. Önceden geline iyi bir alışveriş yaparlardı. İpini, boncuğunu, patiskasını çeyizlik yapılacak şeyleri elbiselikti öyle şeyler çok alınırdı. Oğlan tarafı alırdı. Şimdi moda değişiyö deniyo ya. Zamana gelince ihtiyaç olunca alınır diyor. Fazla bi alınmıyor. Büyük alışverişler yapılmıyor. Üstünkörü bir alışveriş yapılıyor sadece **(H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

5.4. EĞİTİM-ÖĞRETİMİN EVLİLİK YAŞAMINA ETKİLERİ VE ÇİFT İKAMETLİLİK

Bölüm 3'te ifade edildiği üzere, 2000'li yılların başında köydeki ilkokul kapatılmıştır. Bu tarihten sonra çocukların eğitimine devam edebilmeleri için ya taşınmalı yöntem ile Karahamzalı köyüne ya da şehre göndermek bir mecburiyet haline gelmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi 2000'li yıllardan önce şehirde 4-5 hanenin evi bulunmaktadır. Bu sebeple öğrenim görmek üzere çocuğunu şehre gönderebilenler sadece bu haneler olmuştur. Fakat şu anki durumda köyün iktisadi gelişmesi ile birlikte neredeyse tüm hanelerin şehirde de en az bir evi bulunmaktadır. Bu nedenle köylüler çocuklarını Karahamzalı köyündeki okula göndermeyi de tercih etmemektedir. Aksine, çocuklarının şehirde daha iyi eğitim alacağı düşüncesi ile çocuklarını ya şehirdeki devlet okullarına ya da özel okullara göndermektedir. Bu sebeple okul kapanmadan önce köyde bulunan kişiler okulun kapanması ile şehirde de ev açmaya başlamıştır. 2000 sonrası okulun kapanmasından sonra evlenen bazı çiftler de çocuğu okula başlayınca kadar köyde yaşayacağını fakat çocuğu okula başladığında şehirde kendisine bir ev açılacağını bilincinde ve isteğinde olarak evlenmiş ve evliliğin ilk yıllarında köyde ikamet etmiştir **(H1 K5)**.

7 sene yıl boyunca köyde durdum. Çocuklar okula başlayınca 8 ay orda kalıyorum, 2,5-3 ay burada kalıyorum. Yazın köy, kışın Polatlı. ...Bana dediler sen 7 sene duracaksın köyde. 7 sene sonra çocuklar büyüyünce gideceksin (**H1 K5, Kadın, Evlat Kuşağı**).

Köyde okulun kapanması, kişilerin çocuklarını şehirde okutmak istemeleri ve kadınların köyde yaşamak istememelerinin sonucu olarak, Sönmez'in (2001) de işaret ettiği gibi çift ikametli köylü tipinin Kabak köyünde 2000 sonrasında artmaya başladığı görülmektedir. Çift ikametli yaşam sonucunda senenin 8-9 ayında kadın şehirde, erkek ise köyde ikamet etmektedir. Bazen hafta sonları kadın köye gelmekte ya da erkek 2-3 günde bir şehirdeki evine gitmektedir. Bazı çiftler ise yoğun çalışma günleri hariç her gün köyden şehre git gel yapmaktadır. Kışları ise köyde tarımsal faaliyet olmadığı için erkek şehirde yaşamaya devam etmektedir. Kadın ise okulların tatil olduğu zamanlarda köyde işlerin yoğun olması sebebi ile çoğu zaman köyde kocasıyla birlikte kalmaktadır. H1 K6, bu durumu "biz yarı duluz" şeklinde ifade etmiştir.

Biz yarı duluz. Üç ay hanım yanımızda kalır sömestrda yanımızda kalır. Ondan sonra çocukları okutmaya Polatlı'ya giderler (**H1 K6, Erkek, Evlat Kuşağı**).

Özetle çift-ikametli yaşamaya başlanmasının sebeplerinden ilki, yukarıda ifade edildiği gibi evlat kuşağı evlenecek kadınların köyde yaşamak istememeleri ve şehirde de ayrı bir ev kurulması şartı olmuştur. İkinci olarak kış şartlarının köyde zor olması, kışları köyde doğalgaz olmaması sebebi ile soba yakılmak zorunda kalınması ve şehrin yaşlılar için daha rahat olması sebebi ile kışları şehirde yaşamak ebeveyn kuşağı bireyler tarafından da tercih edilmeye başlanmıştır. Köyde evlat kuşağının hayvancılıkla uğraşmak istememesi ve ebeveyn kuşağı bireylerin, özellikle kadınların, yaşlanması ile hayvan bakımını bırakmaları sonucunda kışı köyde geçirmek için kişilerin bir sebebi de kalmamaktadır (H18 K1). Şu an köyde hayvancılık ile uğraşan sadece 15 hane kalmış ve bu git gide azalmaktadır. Üçüncü olarak ise okulun kapatılması ve/veya kişilerin çocuklarını şehirde okutma isteğidir. Köylüler okulun kapatılmasını bu durumun asıl sebebi olarak görmektedir. Hatta kendisi ile mülakat yapılan bazı bireyler kişilerin köyden göç etmelerini ve köy yaşamından bağlarını kopartmalarının sebebi olarak da okulun olmayışını görmektedir (H23 K1).

Kışın Polatlı'ya gidiyoz. Doğalgazdan yararlanmak için. İki üç seneye kadar inekler vardı duruyorduk. Hanım ihtiyarlayınca. Bizim burda hanım ihtiyarladıkça mal işi kalkar. Eskiden hanımlar sağardı. Sonraları ben kendim sağmaya başladım makinayla sağıyordum **(H18 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Okulun olması iyiydi. Bence iyiydi. Şehire akım azalırdı. Köyde herkesin gene kapısında meleyecek koyunu, ineği mineği hepsi olurdu. Bu eğitim. Başta yüzde 80 bu eğitim köyde durmamanın sebebi **(H23 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Altunsabak'ın Kars ili özelinde yaptığı çalışmasında bu konu hakkında Kabak köyündeki mevcut duruma benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Köylülüğün sürdürülmesini engelleyen sosyal ve fiziki birçok faktörün olduğunu belirten Altunsabak, aynı zamanda bu faktörlerin köylülüğün saygınlığını yitirmesine ve köylülüğe aidiyetin azalmaya başlamasına sebep olduğunu iddia etmektedir. Bu faktörlerin başında eğitimin geldiğini ifade eden Altunsabak, köy okullarının kapanması, taşımali eğitimdeki aksaklıklar, kırsalın eğitimde sürgün yeri olarak görülmesi, fiziki engellerin eğitimcilerin motivasyonunu azaltması gibi birçok nedeni eğitim engeli olarak görmektedir (2022, s. 245). Eğitimdeki bir diğer sorun ise, Oğuz'a göre, eğitimin kentli insan ve masa başı memur yetiştirmeyi öncelemesi ve köyde yaşamaya, köyde kalmaya yönelik bir anlayış geliştirmemesidir. Aynı zamanda yazar, kentli insanın gıda ihtiyacını ve üretiminin köyde yapıldığını unutarak köy ve köylülüğün değerli bulunmadığını, görgüsüzlük ve kabalığın köylülükle eş değer olarak kullanıldığını ifade etmektedir (2019, s. 148-149). Bu sebeple Altunsabak ve Oğuz gibi isimler köyü terk etmenin sebebi olarak oluşan bu köylülük imajından kurtulma isteğinin de olduğunu dile getirmektedir. Bu tür sosyal ve fiziki sorunların neticesinde Altunsabak "köye kız vermiyoruz" cümlesinin kullanımının arttığını ve kişilerin evlenebilmek için ekonomik getirisi az olsa dahi şehirde ücretli veya maaşlı bir işi köyde çalışmaya tercih ettiğini belirtmektedir (2022, s.245).

5.5. AİLE İÇİNDE DEĞİŞEN İLİŞKİ BİÇİMLERİ VE GÖREVLER

Ailenin biçimsel değişimine ek olarak hem kuşaklar arası hem de ebeveyn kuşağı için zaman içerisinde aile içi ilişkilerde ve görevlerde ya da iş bölümünde değişimler ortaya çıkmıştır. Bu başlık altında ilk olarak ebeveyn kuşağının evlendiği zaman ve günümüzde hanedeki otorite biçimi, ilişkileri ve adetleri anlatılacaktır. İkinci olarak Kabak köyünde evlat kuşağı mensubu bireylerin evlendikleri zaman ve bugün hane içindeki otorite

biçimi, ilişkileri ve adetlerdeki durum ve ebeveyn kuşağı ile arasındaki farklar incelenecektir. Üçüncü ve son olarak iki kuşak arasındaki kadın-erkek, karı-koca, ebeveyn-çocuk, kaynana/kaynata-gelinin değişen görevleri, işleri ve bu konulardaki algıları incelenecektir.

5.5.1. Ebeveyn Kuşağının Evlendiği Dönemde Hanedeki Durum

Kabak köyünde ebeveyn kuşağı mensubu bireyler evlendikleri zaman (yaklaşık olarak 1970-1990 arasındaki yıllara karşılık gelmektedir) itibariyle hanenin reisi erkeğin babasıdır. Hanenin reisi olan kişi hem erkek olması hem de yaşı dolayısı ile hanedeki yetkiyi elinde bulundurmaktadır. Hane reisi haneyi ilgilendiren bir karar alacağı zaman çoğu halde kimseye danışmamakta (H7 K2), bazı hanelerde ise danışılan kişi genellikle eşi olmaktadır. Bu sebeple hanede reisten sonra yetki hane reisinin eşindedir. Hanelerde nadir de olsa anne babadan sonra erkek çocukların da fikri alınmaktadır. Çoğu halde gelinlerin haneyi ilgilendiren bir konuda fikri alınmamakta ve gelinden kendisine verilen görevi yapması beklenmektedir (H17 K2).

Büyük erkekler karar verirdi. Ee rıza bazen alırdı. Kayınbaba ne derse o olurdu (H7 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

Kayınbaba, kaynanam. Oğlanların da işte bazen rızası alınırdı. Kadınların bizde fazla şeyi yoğudu şimdi bunlar büyük olduğu için onlarınki alınırdı (H17 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

Ebeveyn kuşağından bireyler (o zaman için hanenin evli oğlu ve eşi) evlendikleri zaman hane içerisinde haneyi ilgilendiren konularda genelde onaylarının alınmamasının yanında kendilerini ilgilendiren konularda da hane reisine ve eşine danışmadan karar verememektedir. Bu onay alma durumu; şehre gitmek, düğüne gitmek, kendisi için kıyafet vb. alışveriş yapmak, çocuğu için gerekli eşyaları temin etmek hatta komşuya gitmek gibi istekler için dahi geçerlidir. İzin alma durumlarında özellikle gelinler için hane içerisinde bir hiyerarşi bulunmaktadır. Genellikle gelin günlük küçük isteklerini kaynanasına danışmaktadır. Kendi ailesini ziyarete gitmek gibi daha büyük isteklerde ise önce eşine, eşinin de yönlendirmesiyle kaynanasına danışmak zorundadır. Kaynana da hane reisi olan eşine danışmakta ve onay bu şekilde verilmektedir. Görüşme yapılan

kişiler arasında hane reisi ile istekleri için direkt iletişim kurmak gelinler açısından çok mümkün olmamakta (H2 K2), genelde gelinler isteklerini dile getirememektedir. Çoğu halde kayınvalide ve kayınpeder tarafından isteklerinin fark edilmesini ve bu yönde kendisine bir teklif gelmesini beklemektedir (H13 K2).

Ya illaki saygı bekliyorlardı gaynanam gayınbabam mesela. Eşinlen muhabbet sohbet ederken onların yanında ileri gitmeyecen. O, bir saygısızlık oluyodu. Bir tarafa oturmaya gidecen izinsiz gitmezdik izin alırdık mutlaka. Bir şey alacan satacan baba, anne biz şunu istiyoz, o müsaade ederse sen alırdın, etmezse alamazdın. Şimdi gençler gendileri de alabiliyor mesela. Ama biz danışıyoduk hep soruyoduk. Zaten şehre gidip pazardan bir şey alma şansımızda yoğudu fazla kendimize. Önce büyükler, onlar götürürse. Bayram geldi, misal vereyim çocuklarımıza giyafet alacağız. Anne çocuklara bu alınacak baba çocuklara şu alınacak tamam gızım gidin alın dedi mi gidip alıyoduk. Ya bu bayram onları giyiversinler dedi mi almıyorduk misal. Evin bir eksigi var şunu alacağız, onlar müsaade ederse. Önce kaynanama söyledim. Ben kaynanama giderdim o da kayınbabaya söyledirdi (H2 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

Dört dörtlük gelinlik yaptım. Yemek mi, aşı, silmesi süpürmesi hürmetimi hep yaptım. Biz evde otururduk düğün dernek olurdu. Arabanın önüne atlar giderdi gelin haydi sen de gel yok. Kaynana biner giderdi. Biz dururduk. Bize teklif gelecek diye bekliyorduk bize teklif gelirse hemen hazırlanırdık. Bazen de kızardık aa bize söylemeden gidiyor diye (H13 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

Ebeveyn kuşağı evlendiği zaman hane reisinin gelin ile olan ilişkisi, resmiyeti ve saygısı bazı adetlerde de kendisini göstermektedir. Kabak köyünde 2000'lere kadar devam eden önemli adetlerden birisi *söylemezlik* tir. *Söylemezlik*, kayınbabanın yeni evlenen gelinine bir hediye alıp izin verene kadar gelinin kayınbaba ile hiç konuşmamasıdır. Kayınbaba kendisi ile konuşmayan geline istediği zaman altın, elbise, yüzük, kolye, vb. hediye ederek kendisiyle konuşmaya başlamasını sağlamaktadır. Bu konuşmama durumunu iki gün devam ettiren hane reisleri olduğu gibi on sene devam ettiren hane reisleri de bulunmaktadır. *Söylemezlik* adeti isminden de anlaşılacağı üzere gelinin kayınpeder ile konuşmaması durumu olmasına rağmen görüşme yapılan bazı kişiler bu adeti kendilerinin de yaptıklarını ve kayınbaba ile konuşmamakla birlikte başlangıçta birlikte yemek de yemediklerini ifade etmiştir (H12 K2).

Anne babaya tık yok saygıda, sakın babanın karşısında konuşma. Hele bizi hiç konuşturmazdı baba bizi. *Söylemezlik* yaptım. On seneden fazla. İki üç sene hiç yanlarında yemek yemedim. Ayrı tabağa korlar bana verirlerdi. Bi gün bizim elti dedi

ki kaynanam diyor ki ayrı yemek yiye yiye suratlar tesbih oldu [kilo almak anlamında kullanılan bir ifade] onu öyle dedi diye yemek yemezdim hamileydim öyle dedi diye çöp gibi oldum. Onlar mutfakta yerlerse dışarda, dışarda yerlerse mutfakta yerdim. İki üç sene sonra yemek yedim onlarla ama *söylemezlik* devam ediyordu (**H12 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı**).

Kabak'ta ebeveyn kuşağı mensupları evlendiği zaman itibari ile büyüklerin sözünden çıkmamanın ve bir şey yapılacağı zaman onlardan izin almanın yanında büyüklere saygının başka göstergeleri de bulunmaktadır. Hane reisinin yanında ayak ayak üstüne atmamak, uzanmamak, laubali hareketler yapmamak ve sigara içmemek bunların başında gelmektedir. Bunlarla birlikte evli bireylerin büyüklerinin yanında çocuk sevmesi de hoş karşılanmamakta ve saygısızlık olarak kabul edilmektedir (H1 K1). Çocuk ağladığında onu kucağına almak ve sakinleştirmek hane büyüklerinin, genellikle de kayınvalidenin yapması gereken bir işidir. Gelin veya oğlan büyüklerin yanında çocuğunu sevememekte, ağladığında onu kucağına alamamakta veya başını okşayamamaktadır (H18 K1). Hal köyü araştırmasında Erdentuğ benzer şekilde köyde baba otoritesinin çok kuvvetli olduğunu, evladın babanın yanında çocuğunu kucaklayamadığını, çocuğuna isim veremediğini, karısını adıyla çağırmadığını ifade etmektedir (1968, s. 76). Saygının bu uygulama biçimleri aynı dönemde yapılmış birçok kırsal alan çalışmasında da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Yasa, Sindel köyünde babanın idare görevini üstüne aldığını ve ondan habersiz günlük işlerin işleyişinde bir değişim yapılamayacağını ifade etmektedir. Aynı zamanda babanın yanında, her şeyi konuşmak, dedikodu yapmak, sigara içmek, uzanmak, yatmak, izinsiz iş yapmak, şakalaşmak, yemek zamanı sebepsiz sofrada bulunmamak gibi davranışlar yapılamamaktadır (1960, s. 60).

Önceden saygı biraz daha farklı. Mesela babam rahmetli kapıdan girdiği zaman hepimiz ayağa kalkardık. Lavaboya gidecek ayağa kalktı, yine biz de kalkardık. Ama şimdiki gençlerde onlar kalktı. Ayağını uzatıyor veya bebeyi kucağına alıyo bilmem ne. Önceden bizde bebe almak yoktu. Yanımıza bile oturmazdı. Bi D*'de mi ne babam kızdı da abim kucağına aldı diye. Bebelelimizin yanına duramazdık. Bebelelimize yavrum kuzum diyemezdik. Şimdi yavrum kuzum aman sen şey yapma, ağlama önceden yoğudu, bebe ağlasın dursun. Büyüğün yanında gidip de bebeyi kucağına alamazdın. Yav önceden saygı biraz farklıydı. Birbirine karşı konuşulmazdı büyük ne derse o olurdu. Mecbur yapmak zorundaydın yapmam diye bir şansın yoktu. Dayacağı yerdin (**H1 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Ben çocukları elime almadan çocuklar büyüdü. Ayıptı babanın annenin yanında çocuğunu eline almak, sevmek veya bi evladım demek çok ayıp sayılırdı. Hiç kimse

çocuğuna sahip çıkmazdı, çıkamazdı. Sadece ebeyi dedeyi bilirlerdi **(H18 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Babanın ve annenin hane içerisindeki otoritesi karı koca olarak kişilerin ilişkilerini ve birbirine davranış biçimlerini de etkilemektedir. Genel olarak evlendikleri zaman kaynana/kaynata ve bazen diğer hane üyeleri ile birlikte yaşamış olan ebeveyn kuşağından bireylere evlendikleri dönemde karı-koca olarak birbirlerine nasıl davranmaları gerektiği sorulmuştur. Verdikleri cevaplarda ise karı ve koca arasındaki ilişkilerin büyüklerin yanında daha resmi olduğunu, birbirleri ile çok fazla konuşmadıklarını ve şakalaşmadıklarını, samimi davranışlarda bulunamadıklarını ve böyle davranılmasının saygısızlık olarak karşılandığını belirtmişlerdir (H2 K2). Hatta kendisi ile mülakat yapılan bazı bireyler büyüklerin yanında eşine ismi ile bile seslenmediğini, hacı, herif vb. ifadeler kullandığını dile getirmiştir. Bugün için ise ebeveyn kuşağı mensubu bireyler bu davranış biçimlerini eskisi kadar katı olmasa da sürdürdüklerini, büyüklerin ve küçüklerin önünde birbirlerine resmi bir şekilde davranmaya devam ettiklerini ifade etmişlerdir (H13 K2).

Önce biz çekimserdik. Öyle sohbet muhabbet yapamazdık yanlarında çok gendi adıma söylüyüm. Gayınbabadan çekinirdim. Gaynanadan da çekinirdim ama gayınbabadan daha çok illa. Ee biraz resmi oluyo, çok samimi olamıyon gayınbabanın yanında bilhassa. Yanlarında çoluk çocuk sevmezdik eskiden nerde **(H2 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Büyükler varken yanımızda saygılı davranırdık. Şu anki vakitte bile kaynananın yanında yan yana omuz omuz atma yok dikkatli davranırız. Şimdi de yapmam çoluk çocuğun yanında da samimi oturma yok resmiyet var **(H13 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Ebeveyn kuşağı mensubu bireylerin evlendikleri zaman karı ve koca arasında yaygın olan biçim kadının erkeğin sözünden çıkmaması ve dediğini yapmasıdır. Kadından hanenin verdiği kararlara; sırasıyla kayınbabaya, kaynana ve kocanın yapacağı işlere karışmaması, kendine verilen görevi yerine getirmesi ve bunun haricinde hareket etmemesi beklenmektedir (H13 K2). Kadının bu şekilde davranmadığı ve beklentinin dışına çıktığı durumlarda karşılaşılabilecek şeyler genellikle hakaret veya dayak olmaktadır (H7 K1). Bu sebeple genellikle gelinler büyüklerden ve eşlerden hem çekinmekte hem de korkmaktadır. Gelinlerin çekinmesinin ve korkmasının bir diğer sebebi ise kadının evli

olduğu hanede çok ileriye gitmeyen dayak, hakaret vb. durumlarla karşılaşması halinde eski hanesine sığınmamasıdır. Çok aşırıya kaçmayan dayaklar haricinde gelinin baba evine geri dönmesi ayıplanmakta ve evlilik birliğinin sonlandırılmak istenmesi hoş karşılanmamaktadır. Ayrıca H19 K2'nin de ifade ettiği gibi köyde “gelinlikle çıktın kefenle dönersin” düsturunun kişiler tarafından kabul gören bir düstur olduğu ve buna göre davranıldığı görülmektedir. Hakaret veya dayak sadece geline yönelik değildir; hanenin erkek, kız çocukları hatta hane reisinin eşi de bazen büyüklerden özellikle hane reisinden bu davranışları görebilmektedir. Günümüzde bazı hanelerde küfür/hakaret görülebilse de dayak neredeyse tüm hanelerde kalkmış görünmektedir. Ayrıca ebeveyn kuşağı mensubu bireyler bugün yaşları ilerledikçe karı ve koca olarak birbirlerine davranış biçimlerinin eskiye göre daha iyi olduğunu, ilişkilerinin daha ılımanlaştığını ve birbirlerine karşı ilgi ve alakalarının arttığını belirtmektedir (H17 K2).

Aile işleriyle dede ilgilenirdi. Erkekler kendi aralarında yaparlardı biz ikinci plandaydık o zaman. Kayınvalidemden izinsiz yapmazdı kaynatam. Bize denilirdi şunu gidecen buna gidecen, şunu yapacan bunu yapacan bizim görevimiz oydu öbürlerine karışmazdık (H13 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

Eşim beni ikiletmez yapardı. Şimdi de ikiletmez bak. ...Yapmazsa vallahi eskiden dayak boludu. Şimdi yok. Olursa da alırsın soluğu uzaklaştırma alısın şimdi. Sıkıysa vur (H7 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı).

Evin sırrı dışarı vermez diye büyükler öyle tembihlerlerdi. Ayıplarlardı. O evin sırrı verilmez. Şimdi bi de şöyleydi “gelinliğinlen çıktın kefenliğinlen gelirsin ordan” öyle ölün çıksa çıkman sırrını vermen. Çok büyük bi şey olmayınca söylenmezdi anneye babaya. Hele babaya hiç söylenmezdi. Söylesen de baba evladına kızar geri gönderir. Ufak tefektese baba kızar bi de baba döver geri gönderirdi. İftira olur, hırsızlık olur, kocası çok döver, çok zulüm eder öyle şeyler artık söylenirdi. Ufak tefek bi tartışma kavgayı söylemeyin derlerdi. Geçim bozulmasın yuva yıkılmasın eskiden geçime çok değer veriliyormuştu (H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

Olmaz olur mu o zaman ki bir ayrı, şimdi ki bir ayrı. Gençlikte sertlik vardı, iş çok oluyordu biraz da bunalma oluyordu ama şimdi daha rahatlık var. Birbirimize o zamankinden daha bi şeyiz şimdi (H17 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

5.5.2. Evlat Kuşağının Evlendiği Zaman Hanedeki Durum

Evlat kuşağı üyeleri evlendikleri zaman (yaklaşık olarak 2000-2020 arasındaki yıllara karşılık gelmektedir) itibari ile -ebeveyn kuşağı üyelerinin evlendiği zamandan farklı olarak- hanedeki baba otoritesinin ortadan kalkmaya başladığı görülmektedir. Bu durumun en bariz göstergesi haneyi ilgilendiren bir konuda hane reisinin artık tek başına karar vermesinden ziyade konunun hane içerisinde konuşulması ve konu hakkında ortak bir karar alınmasıdır. Bir sonraki başlıkta da detaylandırılacağı gibi dışarı işleri ile alakalı olarak oğullar artık karar süreçlerine daha erken dâhil olmakta ve hanenin verdiği kararlarda daha etkin olabilmektedir.

Diğer bir gösterge ebeveyn kuşağının evlendiği zaman kendisini ilgilendiren mevzularda hane reisi ve eşinin onayını almadan hareket edememesine karşın evlat kuşağında bu durumun ortadan kalkmaya başlamasıdır. Çiftler artık çoğu halde kendi ilişkilerine anne babalarının karışmalarına izin vermemektedir. Bu durumun oluşmasında evli çiftin evlerinin anne babalarının evinden ayrı olmasının ve gelinlerin artık böyle bir duruma müsaade etmemelerinin etkisi görülmektedir. H23 K6'nın da belirttiği gibi, köye yeni gelen gelinlerin kendi yetişmiş olduğu kültür ebeveyn kuşağının yetiştiği kültür ile bazı noktalarda çatışabilmektedir. Böyle durumlarda eskiye göre gelinler artık kayınpederine, kaynanasına ve eşine karşı isteklerini ve düşüncelerini dile getirebilmekte, çekinme ya da korku hissetmemekte, çoğu halde kaynana, kayınpeder otoritesini kabul etmemektedir. Eskiden komşuya, alışverişe, düğüne, anne babayı ziyarete gitmek için büyüklerden alınması gereken onay ortadan kalkmaya başlamıştır (H19 K2). Eşler kendileri ile ilgili karar alacakları zaman çoğunlukla birbirlerine danışmakta ve kararlarına büyükleri karıştırmamaktadır.

...Bu ailede biraz ataerkil bir aile olduğu için biraz var bazı şeylerde eski geleneklere göre isteniliyor yani. Mesela sigara içme. Büyüklerin yanında burda sigara içilmiyor ama ben kendi ailemde içebiliyorum mesela. Ondan sonracağıma mesela kayınbabam konuşurken çok şey yapmam, ha fikrimi söylerim ama sözünü bölmeymiş şeymiş o yok. Yapmak istesem yaparım ama onlar daha çok özen gösterdiği için böyle şeylere ben de ayak uyduruyorum. Yapmak istemesem de bi şey olmaz en fazla birbirimize bağırıp susarız. Yani istemediğim şeyi zorla kimse yaptırılmaz bana, yapmam (H23 K6, Kadın, Evlat Kuşağı)

Kaynatadan da kocadan da korkuluyordu. Ama şimdi kocalarına diyebiliyorlar genç kızlar. Ben anneme gidiyom, çarşıya gidiyom oraya buraya gidiyom. Kaynana kaynataya zaten sormak kalktı. Genelde öyle bizde de öyle çevremde de öyle **(H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Hane reisi ve eşinin azalan otoritesi ebeveyn kuşağı mensubu bireylerin uyguladığı adetlerde de değişim gerçekleşmesine neden olmuştur. Ebeveyn kuşağı mensubu bireylerin yaptığı *söylemezlik*, büyüklerin yanında çocuk sevmeme gibi uygulamalar evlat kuşağı mensubu bireylerde görülmemektedir. Fakat büyüğün yanında uzanmama, sigara içmeme, büyüğün sözünü kesmeme gibi saygı göstergeleri devam etmektedir. Yine de H23 K3'ün de ifadelerinden anlaşılacağı üzere, bu uygulamaların günümüzde eskisi kadar sert olmadığı görülmektedir. Eskiden yorgun olsa dahi büyüğün yanında uzanmama hali bugün yorgun olan oğulun babasının yanında uzanmasına müsaade edilebilir hale gelmiştir (H1 K3). Yine eskiden büyüğün yanında çocuk sevmeme adeti de ortadan kalkmıştır. Bugün çiftler kendi çocuklarını büyüklerin yanında rahatça sevebilmekte ve bazı kişiler eskiden büyüklerin yanında çocuk sevilememesini saçma bulmaktadır (H5 K4). Ayrıca, yukarıda da ifade edildiği gibi, çocuğunun bakım ve terbiyesinde de kuşaklar arasında önemli farklar görülmektedir. Bugün çocuğun bakım ve terbiyesi hane büyüklerinden evli çiftin kendisine geçmiş olup genellikle çiftler çocuklarının bakım ve terbiyesine büyükleri karıştırmak istememektedir.

Ya biraz resmiyet biner tabi. Benim babam bizleri gucağına almazdı anasının babasının yanında. Şimdi bana saçma geliyor ben niye babamın yanında çocuğuma kucağıma almayım. ...Bizde gakıp da odada büyüklerin yanında anan baban var, aşkım şunu verir misin demek bizlerde olmuyor. Gakıp el ele tutuşmak ya da kanepede otururken yan yana kolunu atmak yani bunlar ters ayıp gibi bir şey. Biz babamızın yanında sigara bile içmeyiz yanında. Ha kötü mü değil ama içemiyoz içmiyoz, içtiğimizi biliyor mu biliyor. Bize sigara getiriyor mesela. Mesela TV izliyo uzanırken gapıdan girdiği an hemen toplanırız. Toplanırsın saygıyı gösterirsin geri pozisyonuna dönersin aynı yerde yaşadığın için **(H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Mesela sigara içmiyorum ama içecek olsam babamın yanında içerim sigara ile saygı olmaz. Evlendiğim zaman sözünü ikiletmezdim eskiden kızardı ama şimdi ikide oluyor beşte oluyor on beşte oluyor. Uzanır yatardım onda sıkıntı yok. Çünkü biz köylü adamız tarladan tarladan geliyon iki dakika oturdun mu mecbur böyle kendini koyurmak [uzanmak, yatmak] zorundasın koyuramazsan işin biter **(H1 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Eskiden şöyleydi; çocuk sevilmezmiş. Eskiden babanın yanında çocuk sevilmezdi düşün gerisini. Hatta ben uzanayım açayım bangır bangır televizyona bakayım falan imkânı yok. Ben evlendim. Daha yeni X sene olmuş. Ama bizim zamanımızda her şey değişti. Babam da seviyor ben de seviyorum. Ama 50 sene geriye gel, babanın yanında evlat sevilmezmiş o derecedeydi, sıkılık varmış. Şimdi öyle bir düzen kalmadı (**H5 K4, Erkek, Evlat Kuşağı**).

Güçbilmez'e göre, eskiden toprağın, evin ve gelirin hane reisine ait olması kişileri haneye bağlı kılmaktadır. Fakat yaşanan sosyo-ekonomik değişimler bu durumu ortadan kaldırmakta ve kişilere hane ekonomisi dışında da çalışabileceği imkanlar doğurmaktadır. Bu durum Güçbilmez'e göre hane içi ilişkileri değiştiren asıl sebep olup ilk başta oğul ile baba arasındaki ilişkiyi etkilemektedir. Oğulun babaya saygısı tümenden yitmesi de artık sadece büyük ve yaşlı olduğu için itaat ortadan kalkmıştır. Baba ile oğul arasında değişen ilişki biçimlerinin gelinlerin diğer hane üyeleri ile olan ilişkilerini de etkilediğini belirten Güçbilmez, ayrı bir işi olan ya da olabilecek erkeğin karısının eskiye göre daha bağımsız hissedebileceğini belirtmektedir. Bu bağımsızlık duygusu ise gelin ile diğer aile üyeleri arasındaki anlaşmazlıkların nedenini oluşturmaktadır. Aynı şekilde evleri ve gelirleri ayırma isteği de bu bağımsızlık arzusunun bir sonucudur. Özetle Güçbilmez geniş ailenin çözülmesinin sebepleri olarak sıralanan; evi dar ve yetersiz bulma, mahremiyet isteği, geçimsizlikler, bağımsızlık arzusu gibi etkenlerin yüzeysel sebepler olduğunu belirtmektedir. Çözülmenin asıl sebebi olarak ise, hanenin sosyo-ekonomik görevlerinin değişmesini ve gelişen yeni ekonomik ilişkiler ile geniş aile biçiminin uyuşmadığını görmektedir (1972, s. 203-204).

Bu araştırma kapsamında değişimin nedenleri üzerine bir tartışma yürütmek asıl amaç değildir. Fakat Kabak köyü özelinde hane biçiminde ve hane içi ilişkilerde meydana gelen değişimleri; hanenin iktisadi görevlerindeki değişim ile gelişen yeni ekonomik ilişkiler, bağımsızlık arzusu, mahremiyet isteği, nüfusun artması ile evin yetersiz hale gelmesi, geçimsizlikler ve sahip olunan arazideki kıtlığın tetiklediği görülmektedir.¹²

¹² İfade edilen sebepler sıralanırken Güçbilmez'in yaptığı gibi asıl nedenin ne olduğu tartışmasına girilmemektedir. Bu araştırmanın mülakat soruları böyle bir sebep-sonuç ilişkisi kurmak üzerine tasarlanmamıştır. Eldeki veriler asıl sebebin ne olduğu konusunda bir şey söylemek için yeterli olmamasına rağmen literatürdeki tartışmalar ile alandan elde edilen bilgilerin bir arada düşünülmesi bize olası sebepler hakkında ciddi ipuçları da vermektedir.

Bununla birlikte reis otoritesini sarsan ve hanedeki ilişki biçimlerindeki değişimi tetikleyen önemli bir etken -bir sonraki alt başlıkta ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere- ise hane reisinin hızla değişen teknolojiye ve yeniliklere ayak uyduramaması ile oğlanın hanenin işlerinde daha erken söz sahibi olmasıdır.

5.5.3. Hane İçi İş Bölümünde ve Algılardaki Değişim

Ebeveyn kuşağı mensubu bireylerin evlendikleri dönemde hanede ev içi iş bölümü ile alakalı işlerde (yemek, çamaşır, temizlik vb. görevler) kızları ve gelinlerine işlerin dağıtımını yapan kişi kaynanadır. Çoğu halde kaynana gelinin eve gelmesi ile ev işlerini bırakmakta sadece hafif işler yapmakta ve torunu ile ilgilenmektedir (H7 K2). Bugün ise kaynana olan ebeveyn kuşağı mensubu kadınlar eski sistemin ortadan kalktığını, kendilerinin bunu sürdüren son gelin kuşağı olduğunu ifade etmektedir. Gelin ile birlikte yaşamayan ebeveyn kuşağı mensubu kadınlar gelinleri kendilerini ziyarete geldikleri zaman da gelinlere iş vermemekte ve gelinler kendileri isterlerse ev içinde herhangi bir iş yapmaktadır. Ebeveyn kuşağından bireyler kendi dönemlerinde gelinlerinin büyüklerle küs duramadıklarını fakat şimdiki gelinlerin kendileri ile küs kalılabildiğini belirtmektedir. Bu sebeple gelinlerin kendilerine küsmeleri ve mesafe koymalarından korktuklarını ve çekindiklerini bu sebeple gelinlerine çok karışmadıklarını ifade etmektedir (H23 K2).

...Kaynanam gene yapılacak sütü neyim oturduğu yerden çekerdi. Ama temizliğe karışmazdı. Onlar bizim görevimiz. Yemeğe, temizliğe, silmeye. Bir makineyi çekerdi kaynanam oturduğu yerden. Bebelere beşik sallardı. Önceden tahta beşikler vardı ya (H7 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

Önceden biz kaynana kaynataya gelinlik yaptık. Şimdi de gelinlere gelinlik yapıyorum. Onların dediğini yaptık. Onlar üst alırsa giydik almazsa olanları idare ettik. Ama şimdiki kendileri alıyor. Kendileri alıyorlar, kendileri satıyorlar. Kendi fikirleri oluyor. Onlara da şimdi bir kaynana olarak karışmak olmuyor ister istemez. Gelinler kırılmasın diye. Önceden kaynana ya da kaynata bi şey dediğinde küs durulmazdı. Ama şimdi bi şey söyleyen ya karşılığını alırsın ya mesafe koyarlar böyle korkular var. Alttan alan yine bizim kuşak. Şimdi iki şey arasındayız. İki kuşak arasındayız. Ben eski devam gidiyorum. Gelinler geldiklerinde yaparlarsa yaparlar. Yapmazlarsa gine ben niye yapmadınız demiyom. Haa nazım geçerse diyom şunu şöyle yap diye ama genelde kendim yapıyorum. Evimin işini gelinler gelince gelinlere bırakmıyorum açıkçası. Onların isteklerine göre kendileri ne isterse onu yapıyorlar. Genelde benim ayardakiler bırakamıyor bizim kaynanalar gibi biz onlara bırakamıyoruz. Şimdi

yapmazlarsa kırılırsın yaparlarsa memnun olursun. Ama ya yapmazlarsa kırılırsam diye buyurmuyorum çoğu şeyi. Ben evlendim kaynanam çekildi. Niye çekildin demedik. Ben demedim ama benim ayarlar hiçbiri diyemedi. Ama şimdikiler posta koyabiliyorlar. Bize göre gelinler şimdi çok rahat ama bizde kaynana kaynata ne derse onu yapardık (**H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı**).

Hane dışındaki ekim, hasat vb. işlerin bölüşümü ve alım satım işlerini yapmak -ebeveyn kuşağı mensubu bireyler evlendikleri zamanda- hane reisinin görevidir. Hane reisi iyice yaşlanana kadar bu işleri kendi yapmakta ve işi oğullarına devretmemektedir. Bugün ise hane reisinin işleri daha erken yaşta oğullarına devrettiği görülmektedir. İşleri devretmese bile hane üyeleri ile fikir alışverişinde bulunulduğu ve hane reisinin eskisi gibi kararları tek başına almadığı görülmektedir. Bu durumun en büyük sebebi H23 K3'ün de belirttiği gibi hane reisinin yeni teknolojilere ve şartlara uyum sağlayamaması ve bu halde daha genç çocuklarının bilgi ve deneyimlerini dikkate almaya mecbur kalmasıdır. Bugün için hanede kimin ne yapacağına kimin karar verdiği kişilere sorulduğunda neredeyse tüm bireyler kararları ortak aldıklarını ve birbirleri ile istişare ettiklerini belirtmişlerdir (H6 K1). Genellikle dışarı işleri ile ilgili kararlar (ne ekileceği, ne kadar ekileceği, hangi malzemelerin alınacağı vb.) baba ve oğulları arasında bir karara bağlanırken kadınların bu konuda sürece pek dahil olmadıkları görülmektedir. Hane içi işlerde (eve alınacak şeyler, alışveriş vb.) ise hanenin evli üyelerinin ayrı evlerde oturmalarının da etkisi ile karı kocanın ortak karar verdiği fakat kadınların kararlarının daha ön planda olmaya başladığı göze çarpmaktadır.

Yeni nesile daha çok bırakıyorlar her şey sistemi bilgisayar olsun telefonda olsun mesela ziraat odasının kâğıtlarını telefonda çıkarıyorsun telefonda yapıyon. Banka hesaplarına aktarmayı bebeler işin içine ister istemez daha çok giriyor. Mesela babasının hesap numarası yok o buğday satıyor o hesaba yatıyor ya o ilgileniyor o yapıyor. Hesap açıyor para aktarması bankalara gitmiyor gelmiyo. İlçe tarımdan dosya çıkaracan e-devletten çıkarıyon. Benim babam 80 model 90 model traktörleri biliyor. Şimdi hangisinde tork hangisi otomatik vites hangisi süspansiyonlu bunları bilmiyor ki (**H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı**).

Fikir birliği içerisinde çocuklarla beraber çalışıyorsun onların fikrini alarak. Şimdi diyaloglar hoşgörü içerisinde daha uyumlu birbirinin fikrini alarak. Ya şunu yaparsak daha güzel olur, bunu yaparsak daha güzel olur. Karşılıklı konuşmayla karar verilir (**H6 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Kabak Köyü'nde gelin-kaynana ve baba-oğul arasında yapılan işlerdeki değişime paralel olarak kadın ve erkeğin yapacağı işlerde de değişim meydana gelmiştir. Ebeveyn kuşağından kadınlar, kadının hem hane içerisindeki ev işlerini hem de erkeklerle birlikte dışarıda yapılacak işleri yaptığını belirtmektedir (H12 K2). Bu kuşaktan erkeklerin ise daha çok güç gerektiren işlerden olan sulama borularının değişimi, tırpan kullanımı ile ürünlerin satışı-pazarlanması gibi işleri yaptıkları, onların ev içi işlerin yapılmasına katılmadıkları belirtilmektedir (H19 K2). Erdentuğ'un Hal köyü çalışmasında da kadının görevleri Kabak köyündeki kadının görevlerine benzer görülmektedir. Bu köyde de kadınların hem ev işleri hem de dışarıda yapılması gereken birçok ağır işi yaptıkları ve bunun sonucunda kadınların yüzde sekseninin rahimlerinin sarktığını belirtmektedir. H1 K2'nin de ifade ettiği gibi, Kabak köyünde de yapılan ağır işler sonucunda birçok ebeveyn kuşağı mensubu kadınların bel fitiği gibi rahatsızlıklarının olduğu görülmektedir.

Hem ev işini yapardım hem dışarı işine yardım ederdim. Amcanla beraber giderdik kıra kırdaki iş bitince geldik eve amcan yatardı sen gayri bocala hangi işi tutacan yemek yapacan, bez yıkayacan, çamaşır yıkayacan ama hiçbir tane eve yardım etmezdi **(H12 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Erkekler de yapardı çapa ama erkeklerin işleri de olduğu için kadınlar daha çok yapardı. Erkekler sulama işini yapar tarla sürmeyi ekmeyi ot biçmeyi yapar. Mesela yoncağı sapı balya makineleri yapıyor ya teknoloji ilerledi saman bile yapılmıyor artık. O işler hep tırpanla olduğu için erkekler daha çok o işlere gidiyordu. Kadınlarda çapaya. Daha güç veren işleri erkekler yapıyordu. Kadınlar biraz daha kolay işleri yapıyordu. Davar sağ, peynir yap, yoğurt yap, ev işi, çapa işi onları kadınlar yapıyordu **(H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Karıların üç tane işi vardı; çoluk çocuğa bakacan, hem ev işlerini, çamaşırını, bulaşığı, ekmeğini yapacan, hem de dışarı işlerini yapacan. Eskisi gibi çamaşır makinesi yoktu bulaşık makinesi yoktu. O çalışıklarımızı sıraya koysak biz şimdi emekliydik. E* Teyze'nin şimdi beli tutmuyor dizleri tutmuyor. Bel fitiği, bak **(H1 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Günümüzde ise köyde hem ebeveyn hem de evlat kuşağı mensubu bireylerin yaptıkları işlerin değişmeye başladığı bir durum söz konusudur. Dışarı işlerinin artık sadece erkekler tarafından yapıldığı, kadınların ise sadece ev işleri, yemek ve çocukların bakımını yapmaya başladıkları görülmektedir (H13 K2). Ayrıca erkekler eşlerinin köy dışında ücretli bir işte çalışmasını desteklememekte ya da ev dışındaki işleri yapmalarını beklememektedir (H15 K3). Kadınların görevinin ev işleri olduğu düşüncesi sadece

ebeveyn kuşağı mensubu bireylerde değil evlat kuşağı mensubu erkeklerde de devam etmektedir (H1 K3).

Gadınlar gendi evinin işini yapıyo şimdi kıra gitmiyolar. Ötekinin malı var makine çekiyor gelin var yanımda. M*'nin garısı. İki de oyana godu gitti. Bunları çoban sağıyo bu makine çekiyoy, yatsı okunurken şeyden çıkıyor. Çobanın garnını doyurur ondan sonra ben buraya gelirim o gider. Sonrasında yine galdırırveririm bulaşığımı yıkarım **(H13 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Kadın evinin işini yapacak çocuğuna bakacak yemeğini aşını yapacak gelen giden misafire hizmet edecek. Erkeğin görevi de o eve ekmek getirmek. Hanım Allah vermesin bana bi hastalık sökelik benim çalışmadığım bir durumda çalışır. Şu durumda öyle bir düşüncemiz yok **(H15 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

...Yemeğimizi versinler ben kadından başka bir şey istemiyorum. Ev işi ve yemekler. Ben kadına dışarı işi yaptırmam da yapmasını da istemem sen evi hak et yeter. Bebelere bak, evi yap yemeğimizi ver tamam **(H1 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Bu sonuçlar evli bireylerin çocuklarına evlenecekleri kadının bir işinin olup olmaması konusunda neyi tavsiye ettikleri hususunda da karşımıza çıkmaktadır. Evlat kuşağına mensup evli kadınların tümü kadının çalışıp çalışmamasının önemli olmadığını belirtmiştir. Evlat kuşağına mensup erkeklerin ise 2'si kadının işinin olup olmamasının önemli olmadığını ifade ederken diğer evlat kuşağı mensubu erkeklerin kadının çalışmasına olumlu bakmadıkları görülmüştür. Kadının çalışmasını istemeyen kişilerin bazıları kadının çalışmasının aile düzenini bozacağını (H5 K4), bazıları bu durumun dinen caiz olmadığını (H15 K3), bazıları ise kadının çalışıp çalışmamasına bakmayacaklarını ama çalışmamasının daha iyi olacağını (H23 K3), bazıları ise köyde kadınların zaten çalışmadığını ve onların bir mesleğe ihtiyacının da olmadığını (H1 K3) belirtmiştir.

Ben kadının çalışmasına her zaman karşıyım. Niye? Bir aile düzeni kurulması gerekiyorsa bir kadının evde durması gerekiyor. Niye? Ben gideyim çalışayım, koca gitsin çalışsın, çocuğu da kreşe verelim olmuyor. Yarın o bebe ana babayı görmeden yetişiyor, sen o bebeyi 20 yıl böyle yetiştirirsen 20 yıl sonra o bebe de ana babayı görmez. O da onu huzur evlerine bırakır **(H5 K4, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Dinen de caiz değil. Kadın doktora, bayan öğretmene de ihtiyaç var ama ben karşıyım **(H15 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

İster olsun ister olmasın. Valla benim oğlum çalışıyor mesleğini filan aldıysa olmamasına bakarım **(H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Yo yo bakmam. Ne yapacak mesleği. Karılar bizde zati çalışmaz **(H1 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Ancak beklenenin aksine, ebeveyn kuşağından kadın ve erkek bireyler arasında, çocuklarının evlenecekleri kadının bir işinin olup olmaması konusunda, evlat kuşağına mensup bireylere kıyasla kadının çalışmasının gerekliliği düşüncesinin daha fazla olduğu görülmektedir. Ebeveyn kuşağı 7 kadın ve 6 erkek birey çocuğunu evlendirirken müstakbel gelin adayında bir iş aramadığını kadının bir mesleğinin olup olmamasının önemli olmadığını belirtmektedir (H15 K2). 3 kadın ve 5 erkek birey ise kadının eşine bağlılığını azalttığı (H23 K1), dinen uygun olmadığı (H6 K1), kendi aile yapısına uygun olmadığı (H1 K1) gibi gerekçelerle kadının çalışmaması gerektiğini ifade etmiştir. 3 kadın ve 8 erkek birey ise kadının kendi ayaklarının üstünde durması ve eşine bağlı kalmaması açısından kadının çalışmasının iyi olacağını belirtmiştir (H19 K1). Ayrıca 1 kadın ve 3 erkek birey köyde kalırlarsa çalışabilecekleri bir işin olmadığı bu sebeple köyde de böyle bir şey aramayacaklarını fakat şehirde ise geçinebilmek için bunun iyi olacağını ifade etmektedir (H7 K1). Kadının çalışması gerektiğini düşünsün ya da düşünmesin her iki kuşaktan bireylerin düşüncelerinde ortak olan husus kadına bakması gerekenin erkek olduğu düşüncesidir. Bu sebeple kadının çalışması erkekte gözetildiği gibi bir zorunluluk değil, bir tercihtir.

Yoo hiç önemli değil benim için. Benim oğlan onu mecbur besleyecek. Evine sadık şey olsun da tek. O olsa yeter **(H15 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Ben evlenilecek gadinın mesleğinin olmasını istemem. Çünkü ayrılıkların yüzde 80'i var ya ben ayaklarımın üzerinde dururum gocaya minnetim yok, benim gelirim var bundan oluyor **(H23 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Çalışmaması daha iyi benim için. Ya kadın bizim dinimizde de bana göre de kadının yeri evidir. Evinde olan kadın eşiyile çocuğuyla ilgisi davranışı daha güzel olur. Ondandır dolayı ben çalışan kadını çok da fazla onaylamam yani **(H6 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Şimdi bizim ev yapımıza göre ben istemem. Niye istemem ben köylü kökenliyim. Yarın bi memur aldığın zaman kendi çevresine gelip gidecek yani bana gelip memur gelip bana ne yapacak. Ama normal öbür gelinlerim var köylüler. Yanımda duruyorlar. Ha iyi bi şeydir. O da çalışıyorsa memuriyet ama bana iyi olmaz **(H1 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Vallahi bence çalışsın. Eşine bağımlı olmasın. Yeri gelince kendi ihtiyaçlarını kendi giderebilsin. Her şeyinde beyinin eline bakmasın **(H19 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Bakmam. Köy yerinde olduğu için ama şehirde tabi değişir durum. Tek maaşla geçinmek zor olduğu için **(H7 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Ailenin kuruluşu-evlilik ve aile içi ilişkilerde meydana gelen değişimler ve kişilerin bu değişimleri değerlendirmeleri ve yorumlarının açıklanmasının ardından izleyen Bölüm 6'da komşular ve akrabalar arasında yardımlaşma, dayanışma ve ilişki biçimlerinde, meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin kişiler tarafından nasıl değerlendirildiği ve yorumlandığı incelenmektedir.

6. BÖLÜM

KOMŞULUK VE AKRABALIK İLİŞKİLERİNDE DEĞİŞİM

Bölüm 4'te ifade edildiği üzere, özellikle 1990'dan sonra köydeki iktisadi yapıda bazı önemli değişikliklerin yanında ve bunlarla ilişkili olarak hanelerin gelir seviyelerinde olduğu kadar köylünün ekip biçtiği alanların artması ile çalışacak insan gücüne ihtiyaçta ve şehir ile temas sıklığında bir artış yaşanmıştır. Bunlar ailedeki biçimsel ve özsel değişimleri tetiklemekle kalmayıp komşuluk ve akrabalık ilişkilerinde, dayanışma ve yardımlaşma biçimlerinde de değişimi hızlandırmış görünmektedir. Bu doğrultuda bu bölümde ilk olarak komşular ve akrabalar arasında dayanışma ve yardımlaşma biçimlerinde, ikinci olarak komşular ve akrabalar arasındaki ilişkilerde, son olarak köydeki yaşlı ve erkek otoritesinde meydana gelen değişimler incelenecektir.

6.1. DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMADAKİ DEĞİŞİMLER

Ebeveyn kuşağına mensup bireylerin beyanları ile ifade etmek gerekirse, geçmişte köyde bir iş yapılacağı zaman komşular ve akrabalar arasında bir yardımlaşma söz konusudur. Bu yardımlaşma ve dayanışma biçimleri köyde dört alanda görünür olmaktadır. Geçmişte köylüler arasında görülen yardımlaşma ve dayanışma ilk olarak tarlalarda ve bostanlarda/bahçelerde yapılacak işlerin sırayla birlikte yapıldığı durumda görülmektedir. Bu uygulamayı kişiler *öncütlük* veya *imece* olarak adlandırmaktadır. İşlerin sırayla imece usulü yapılmasının yanında bazı durumlarda, H18 K1'in ifade ettiği gibi, kişiler kendi başlarına çalıştıklarında bile işleri erken bittiği zaman evine dönmekte aksine henüz işini tamamlayamamış olan komşusuna yardıma gitmektedir. Bu husustaki yardımlaşma ve dayanışma köyde sadece kişilerin salt beden gücü ile yaptıkları işlerden oluşmamaktadır. Örneğin H1 K1'in belirttiği üzere geçmişte pancar gibi yağmurlar başlamadan toplanması gereken ürünlerde, ürünlerinin toplamasını yetiştiremeyen komşulara sahip olunan araçlarla da (ör: traktör, kamyon vb.) yardıma gidildiği görülmektedir.

Eskiden yardımlaşma vardı. Mesela eskiden harman yerine sap dökülürdü dümen sürülürdü adam geç kaldığı zaman önce bitiren ona yardıma giderdi. Hiç kimse evine çıkıp gelmezdi yani. Herkes gider birbirine yardım ederdi. Sen işini bitirdin gelirdin benim işi de yapardık ben de bitirdiğim zaman ikimiz beraber öbür komşunununkine giderdik **(H18 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Azaldı. Önceden pancarcıydık ya pancar çok ekerdik. Kış çok olurdu. Bize kendimizden örnek vereyim. Biz kalabalık pancar ekerdik yetiştiremezdik. Komşular motoru olan motoruyla gelirdi motoru olmayan yabasını alır gelirdi. Pancarımızı çekerlerdi yardım ederlerdi. Para pul hiç konuşulmazdı. Şimdi o olaylar kalktı **(H1 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Geçmişte köylüler arasında yardımlaşma ve dayanışma ikinci olarak ihtiyacı (gıda, para alet edevat vb.) olana yardımcı olma gibi konularda ortaya çıkmaktadır. Kişiler eksikliğini duyduğu ürünleri, araçları komşusundan rahatlıkla temin edebilmektedir (H19 K1). Özellikle tarlada çalışırken ihtiyaç duyulan alet edevata her köylü yeterli sayıda sahip olmadığından ihtiyaç duyulan şey komşudan ödünç alınmak suretiyle temin edilmektedir. Traktörü olan traktörü olmayanla; pulluğu olan pulluğu olmayanla; orak, yaba, tırpan gibi küçük alet edevatı olan bu araçlardan yoksun olanlarla eşyalarını paylaşmakta, bunları onlara ödünç vermektedir (H15 K1). Ödünç alınan şey iş bittiğinde iade edilmekle birlikte ödünç alınan şeyin kullanımının biçimine göre, kişiler kendisine bir şeyi ödünç veren komşusuna onun ihtiyaç duyduğu başka nitelikte bir şey vermek suretiyle yardım edebilmektedir. Örneğin tarlasını sürmek için komşusundan traktör temin eden bir köylü, traktörü olan komşusunun tarlasında beden gücüne ihtiyaç duyduğu zamanlarda o komşuna yardıma gitmektedir.

Eski daha iyiydi. İmece usulü vardı. Sen yetiştirememişsin bütün köy senin işini yapardı. Senin maddi durumun iyi değil benim maddi durumum biraz daha iyi sana yiyecek verirdi etini verirdi yardımlaşırđı. Şimdi nerde eski o yardımlaşma yok. Eski imece usulü daha iyiydi. Eskiden durumu iyi olan komşusuna sütünü veriyodu, yoğurdunu veriyodu şimdi eski hayvancılık şu bu da kalmadı köylerde **(H19 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Eskiden insanlarda çok şeyler yoktu. Eskiden insanlar birbirine traktör alır verirdi. Mesela senin traktörün yok sürülecek de tarlan var. Geldiğin zaman ben seni boş çeviremezdim al komşu git işini gör diyebilirdim yani. O açıdan mecburduk. Şimdi traktörsüz ev yok. Sende varken benden ister misin? Eskiden ben sana traktörümü vermesem sen işini yapamayacaksın. Vermem diyemezdin. Mecburiyet o şekilde **(H15 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Üçüncü olarak geçmişte köylüler arasındaki yardımlaşma, dayanışma düğün ve cenaze gibi olaylarda da görülmektedir. Eskiden köyde bir kişi vefat ettiğinde, vefat eden kişinin hanesine köylü yardıma gitmektedir. Bu yardım hem manevi olarak hane üyelerinin yanında bulunmak hem de maddi olarak 3 ila 10 gün süresince hanenin yemeklerini yapmak biçiminde gerçekleşmektedir. Bu süre zarfında hanenin yemekleri köydeki diğer haneler tarafından sırayla karşılanmaktadır. Köydeki düğünlerde de cenazelerdeki yardımlaşmalara benzer bir uygulama söz konusudur. Köyde düğün yapılacak hane evde düğün olduğunu belirtmek amacı ile evlerinin çatılarına beyaz bayrak asmakta, düğün evinin hazırlıkları ve yemekleri köydeki hanelerin yardımı ile birlikte yapılmaktadır. H19 K2'nin de ifade ettiği gibi, düğün evinde *yufka kutlama* adeti bu yardımlaşmanın bir örneğidir. Ayrıca bayrak asılan düğün evine köylüler tarafından yemek, gıda vb. hanenin düğünde ihtiyaç duyabileceği malzemeler getirilmektedir. Bunun yanı sıra köydeki bir düğün veya cenazeye katılmak üzere köy dışından gelen misafirler köydeki diğer haneler tarafından ağırlanarak düğün-cenaze evinin yükü azaltılmakta, bu işleri düzenleyen ve idare eden kişilere *delikanlı başı* denmektedir (H1 K1). Köye gelen misafirler sadece evlerde değil köy konağında da misafir edilmektedir. Köy konağında yalnızca düğün ve cenaze zamanlarında misafir ağırlanmamakta, bunun dışındaki dönemlerde de köye gelen misafirler bazı hallerde köy konağında misafir edilebilmektedir. Bu durumda da yine misafirin yemeği ve ihtiyaçları köylüler tarafından karşılanmaktadır.

Eskiden bir evde cenaze oldu muydu o evde yemek pişmezdi. En azından üç gün. Komşular pişirir getirirdi yemeği. Ne olacak ki bir evin bir günlük yemeğini pişirsen ne kadar masraf edersin? İki üç çeşit yemek pişirsen seni öldürür mü? O evin acısı var diye komşular pişirir yemek getirirdi. Düğünde de düğün evinde pişerdi ama. Yufka kutlama vardı. İki gün genç kızlar düğün evine ekmek yaparlardı. Düğün başlayacağı zaman dama bayrağı dikerlerdi. Mesela bayrağı çarşambadan salıdan dikti, misafiri çok gelecek diye bir iki gün önce başlardı. Genç kızları toplarlar 4-5 kişi, çok gittim düğün yufkacılığına. İki gün o evde yufka yapılırdı. Bayrak, düğünümüz var anlamında. Bayrak gelin gelmeden inmez, gelin almaya giderken indirirsin. Kızları toplarlar 5-6 kız bir de pişirici olur yufka yapar. Bir de oğlan yengesi derlerdi, oğlanın akrabası genç birini de başına koyarlardı. Başına da kırmızı bir mendil iğnelerdi, bilirsin ki o düğünün yengesidir. Ondan sonra o yufka yapıldı, bayrak da takıldı ya köy bilirdi düğünü başladı diye. Yufka kutlamaya gelirlerdi hayırlı olsun diyene. Leğenlerlen, hiç boş gitmezlerdi. Patates, soğan, üzüm, yemiş. Evinde komşunun neyi yoksa, komşu yazın neyi ekmedi bilirsin o düğüne dolu gidersen yemeklik. Erzak verilir. Böyle adetler vardı çok güzel şeyler onlar. Şimdi yok onlar (H19 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

Önceden düğünlerde olduğu zaman delikanlı başı olurdu. Gelen misafirle o ilgilenirdi. Yatılı olarak gelirlerdi ekseri araba doğru dürüst olmadığı için. Taksim ederdi mesela o delikanlı başı başkanı bana derdi A* amca şu üç misafir senin yemeğe götürece. Ahmet, Mehmet sen şunu dağıtım olurdu. Şimdi o olaylar kalktı. On beş sene önceden bitti. Belki de daha önceden. Eskiden köye misafir geldiği zaman başka köyden yemeğini çayını yedirmeden o misafir salınmazdı **(H1 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Son olarak geçmişte köylüler arasında yardımlaşma ve dayanışma kışlık yiyeceklerin veya bazı gıdaların hazırlandığı dönemlerde görülmektedir. Bu dönemlerde köylüler bir araya gelerek özellikle hasat ettikleri ürünlerden günlük ve kışlık ihtiyaçlarını hazırlamaktadır. Ekseriyetle kadınlar buradaki yardımlaşma ve dayanışmanın başını çekmektedir. Buğdaydan ekme, erişte ve yufka yapmakta; bulgur, fasulye gibi yiyeceklerden konserve hazırlamakta; mısır soğan gibi hasat ettikleri ürünleri işleyerek kullanıma hazır hale getirmektedirler (H17 K2, H12 K2).

Eskiden ekmeği birlikte yapardık. Erişteyi birlikte yapardık. Konserve bulgur kaynatırlardı. Hep komşular birlik olurdu. Şimdi onların hiç birisi kalmadı. O bana yardım ederdi ben ona yardım ederdim. İki komşu bir araya gelir bulgur kaynatırdık o oraya sererdi sen buraya. Şimdi onlar o kadar kalmadı. Bahçesinde biberi patlıcanı topluyor yardım ediyorduk **(H17 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Soğudu soğudu. Mısır döverdük; ayçiçeği, mısır soyardık. Soğan gelirdi damda şimdi onlar yok. Kendi işini bitirdin yardıma ihtiyacı olsun olmasın tanıdık akraba iş yapıyorsa yardıma giderdik **(H12 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Yukarıda ifade edilen yardımlaşma ve dayanışma alanları Kili'nin de ifade ettiği dayanışmanın, yardımlaşmanın ve iş birliğinin geleneksel yanı ve biçimidir. Bu yönüyle dayanışma ve yardımlaşma belli bir konu, sorun etrafında ortaya çıkan ve sorun çözüme ulaştıktan sonra dağılan lakin “geleneksel gizil bir güç” olarak varlığını sürdüren bir örgütlenme biçimidir. Bunun ile birlikte dayanışma, yardımlaşma ve iş birliği için köyde çeşitli örgütler de kurulabilmektedir (1978, s. 51-52). Kabak köyünde de bu bağlamda 1970'li yıllarda köy kooperatifinin kurulduğu görülmektedir. H23 K1'in ifadesi ile, 1970'li yıllarda tarım ve hayvancılık üzerine kalkınma kooperatifi, 1980'li yıllarda ise Devlet Su İşleri tarafından sulama üzerine ikinci bir kooperatif kurulmuştur. Kooperatiflere ait besihane ile köy menfaatine ticari faaliyetlerde bulunulmasının yanında kooperatifler, tarım için gerekli ürünlerin ucuza alınması hususunda da köye fayda

sağlamıştır. Yine kooperatiflerin bazı tarımsal aletleri köylünün hizmetine sunması, kısa süreli de olsa bir köy otobüsü temin etmesi köylüye sunduğu diğer hizmetlerdir. Kooperatiflerin köye kazandırdığı önemli bir diğer hizmet ise köye sulama için kanallar yapmasıdır. Köylü kooperatifin yaptığı kanallara yine kooperatifin motorları ile su aktararak tarlalarını daha kolay sulayabilmektedir. Bu noktada köylünün kanallara su aktarabilmesi için sadece elektrik parasını ödemesi yeterli olmuş bunun haricinde bir masrafı olmamıştır. 2000 sonrasında ise köylünün maddi imkanlarının iyileşmesi ile birlikte köylü, kooperatifin motorları yerine kendi su pompalarını koyarak daha uzak tarlalarını sulamaya başlamış ve kooperatife olan ihtiyaç azalmıştır. Bunun sonucunda da 2004-2005 yıllarında iki kooperatifin de kapatıldığı görülmektedir (H23 K1).

İlk önce hayvancılıkla tarım üzerine bir kooperatif kuruldu. Besihane falan kuruldu. Kalkınma kooperatifi 1970 yıllarında kuruldu. Ondan sonra 10-15 sene sonra sulama kooperatifi kuruldu. Tarlaları suluyorduk. Sakarya'dan kanala su döküyordu iki tane motorumuz vardı. Devlet Su İşleri kurduydu. İki tane kooperatif kuruldu. Ama ikisini de şimdi kapattık. Tarım kooperatifi sulamaya geçti. Sulamada herkes oralara kendi dinamolarıyla su çekti. Şimdi ikisini de kapattık. 2004 yılında mı 2005 yılında mı ney kapatıldı bunlar **(H23 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Köyde bir iş yapılacağı zaman komşular ve akrabalar arasındaki emek üzerinden yapılan yardımlaşma ve dayanışma alanları günümüzde farklılaşmıştır. Mülakat verilerinden hareketle yukarıda ifade edilmiş olan dört yardımlaşma ve dayanışma alanı hem evlat kuşağından hem de ebeveyn kuşağından bireyler arasında değişime uğramıştır. İlk olarak geçmişte tarla, bostan ve bahçelerde görülen yardımlaşma günümüzde köylüler arasında yavaş yavaş kaybolmaya başlamış vaziyettedir. Bunu doğuran sebeplerin neler oldukları hakkında kendileriyle mülakat yapılan bireylerin yaptıkları açıklama ve yorumlar farklı mekanizmaların varlığına işaret etmektedir. Bunlardan biri köyde eski döneme nazaran bir zenginleşmenin gerçekleşmesi, bu zenginleşmeyle birlikte sahip olunan arazi miktarının artması ve fakat artan arazi miktarına karşın azalan veyahut sabit kalan hane nüfusunun ancak kendi işlerine yetişebilmesi, bu nedenle de komşulara yardıma gidilememesidir (H23 K2). İkinci bir yorum makineleşmenin köyde artması ve çoğu hanenin bu vasıtalara sahip olması sebebiyle yardıma çok da ihtiyaç olmamasıdır (H1 K1). Üçüncü bir açıklama artan işgücü ihtiyacının artık mevsimsel işçiler tarafından temin edilmesi nedeniyle komşuların işgücü paylaşımına duydukları ihtiyacın azalması fakat yardıma ihtiyaç olsa dahi komşular ve akrabaların artık başkasına yardım etmekten

kaçınması ve herkesin sadece kendi ailesinin çıkarlarını öncelemesi ve onları gözetmeye başlamasıdır (H14 K1, H11 K2). Benzer sonuçlar Tütengil'in Adapazarı çevresinde yaptığı araştırmalarda da ortaya çıkmaktadır. Traktör ve tarım aletlerinin köylere girmesi, bölgede ürün çeşitliliğinin artması, bölgeye yapılan yolların ürünleri pazara götürmeyi kolaylaştırması, köyün kasaba ve şehir ile temasının sıklaşmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda Tütengil, köylerde para eden ürünlerin artması ile birlikte ihtiyaçların da arttığını, köylünün evlerine karyola, koltuk, metal çatal, bıçak, ütü, vb. yeni tüketim nesnelerinin girmeye başladığını, radyo sayısının arttığını ve köylü gazetelerinin yanı sıra günlük gazetelerin de bölgede görülmeye başladığını belirtmektedir. Tütengil tüm bu değişimlerle birlikte köylünün yardımlaşma duygusunun da zayıflamaya başladığını artık herkesin sadece kendini düşünür bir hale geldiğini ifade etmektedir (1969, s. 16-17). Benzer biçimde Kabak köyünde H23 K3'ün de ifade ettiği üzere, herkesin kendi uğraşabileceği kadar alanı ekmesi gerektiği düşüncesinin artmaya başladığı gözlenmiştir. Ayrıca "İktisadi Yapı" bölümünde de açıklandığı üzere, köylü kendi ihtiyacı için ürettiği ürünleri (sebzesini, sütünü yağını vb.) artık kendisi üretmemektedir. Bu sebeple köyde bahçe ekimi ortadan kalkmaya başlamaktadır. Bahçesinde kendi sebzesini eken az kişi ise eskisi kadar çok ekmemekte ve komşularından yardım almadan kendisi bu işi yapabilmektedir.

Çok değişti. Önceden yiyeceğini kendin ekiyordun, pancarını mesela komşularla imece usulü yapıyordun. Ha bu gadar ekilmiyordu belki ama imece usulü köydeki çalışmamız çoktu genç kızlar filan. Hep erkekler çalışmıyordu ki. Ama şimdi sen kendin gitmiyorsun ki gomsuyu çağırasın. Kimse kimseye bir gün işe gitmiyor. İmece usulü kalktı. Erkekler kendi işlerini hak edip de nereye gidecek (H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

Şimdi herkes gendi yiyeceğini gendi şey yapıyor. Öyle vay birleşem de şu işi yapam yok. Mesela biz 1976'da makina aldık. Makine sökmediği zaman köyde üç beş kişi, sekiz on kişi toplanıyordu, pancar söküyoduk, gırçıyoduk, gönderiyoduk. Şimdi onlar galktı. Şimdi herkesin gapısının önünde makina var, iklim şartları da 8-10 senedir değişti. İklim şartları değişince işi zamanında yapıyoz zorluklar galmadı (H1 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı).

Şimdi hiç galmadı. Herkes gücü yettiği gadar şu anda. İhtiyaç da yok. İhtiyacı olanlar da yapmıyor zaten. Mevsimlik işçi kullanılmaya başladı onun yerine. İşte, millet belli bir şeyden uzaklaşıyor yani minneti olmuyor yani ne biliyim (H14 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı).

Her şey değişti, o da değişti. Eskiden birbirine mesela öncütleşirdin, sen ona giderdin o sana gelirdi her şeyde işte güçte. Ama şimdi her şey bitti. Öncütleşme, yardımlaşma diyeyim. Ama şimdi onlar kalktı artık. Aynı köy hayatı da şehir hayatları gibi oldu. Herkeş ailesinin içinde, yuvasının içinde yaşayıp gidiyor. Bitti onlar bitti. Yok yok. Eskiden varıldı. Eskiden benim bi işim olursa bi hışımından akrabamdan yardım alabilirdim. Çağırdığın zaman gelirdi, komşun gelirdi. şimdi o işleri paranla dahi yaptırılmazsın. Paranla dahi bi komşudan yardım alamazsın. O işler bitti yani **(H11 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Yok, şimdi herkes iş gücünü yükseltti. İşini çok büyüttü ama iş gücü aynı yerinde duruyor. Kışa yaklaşırken mesela bir adam bitirdi öteki için neyine ekiyor o gadar ekmeyeydi. Yani şimdi eskidenki yardımlaşma çekememezliğe geldi. Ekmiyeydi gazandığını bana mı vercek diyor **(H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

İkinci olarak, günümüzde köyde ihtiyacı (gıda, para alet edevat vb. ihtiyaçlar) olana yardımcı olma gibi konularda değişiklik meydana gelmiştir. Kendileriyle mülakat yapılan bireyler, artık eskisi gibi komşudan alet edevat, makine almadıklarını/alamadıklarını belirtmekte ve bunun çeşitli sebeplerini sıralamaktadır. Özellikle köylünün tarlalarında çalışırken işlerini kolaylaştıracak traktör, kamyon, biçerdöver gibi makinelere sahipliğinin artması bu sebeplerin başında gelmektedir. Böylece köylü kendi işini sahip olduğu bu makinelerle halletmekte, çoğu halde komşusunun yardımına ihtiyaç duymamaktadır. Bunun yanı sıra kişilerin belirttiği üzere; pulluk, kazayağı, barana, ratatil gibi alet edevatın pahalı oluşu ve arızalanmaları halinde onarım maliyetinin yüksek oluşu, kişilerin malzemelerini komşularıyla paylaşmaları önünde bir engel teşkil etmektedir (H2 K1). Köylüler tarafından sadece alet edevat, makine gibi eşyaların yardımlaşmasının azalmasının yanı sıra borç para alma-verme anlamındaki yardımlaşma ve dayanışmada da ciddi azalmaların olduğu ifade edilmektedir. Burada sebep olarak gösterilen hususlar; enflasyonun artması, kurdaki dengesizlik, paranın yatırım amaçlı kullanımının artması, kişilerin kendi menfaatlerini başkalarının ihtiyaçlarından öne koyması, borç verilen kişiye duyulan güvensizlik ve kendisinin yardıma muhtaç olduğunun diğerleri tarafından bilinmesinin istenmemesi yanında kullanılan yeni tarım araçlarının pahalı oluşudur (H17 K2, H6 K1, H23 K3). Bireyler, alet edevat, para gibi ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında eskiden köyün genelinden bunları temin edebileceklerini fakat mevcut durumda sadece kendilerine yakın gördükleri birkaç komşu veya akrabasından bunları isteyebileceklerini belirtmişlerdir. Buradaki yardımlaşma karşılıklı olup kişiler kendilerinde olmayan bir aleti diğerinden karşılamakta, yeri geldiğinde kendi elindeki aleti de o kişiyle paylaşmaktadır.

Şimdi fazla verilmiyor. Çok güvendiğin kişi olursa mesela bir haftalığına veririm ama bir hafta sonra geri isterim misal parayı. Takım da eskisi gibi gari verilmiyor. Şimdi takımlar aletler pahalı olduğu için. Bazen nazı geçen istiyor veriliyor da herkese verilmiyor. Herkesten de alamıyon herkese de veremiyon. Eskiden böyle aletler yoktu yoktu nerde. Tırpan orak, motorlar vardı eski motorlar. Pulluk. Önceden verilirdi bunlar şimdi yok. Ya şimdi pahalı olduğu için aldığın takım atıyom onun da bir tarafı gırdı mı arızalandı mı misal en ucuz yaptırdığın 2-3 milyar. Yani pahalı her şey **(H2 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Vallahi şimdi vermiyorlar. Eskiden verirlerdi. Eskiden ödünç parayı aldığın zaman bir ayda iki ayda istediğin gibi hani bekletirdin. Şimdi zaten paranın kendisini de alaman. Şimdi güvenemiyon aldığını vermiyor diyor. Kendi akrabana ver alamıyon. Eskiden mecbur verirdi, imkanı yok verirdi **(H17 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Geçmişte bunlar biraz daha fazlaydı. Paranın felan önemi yoktu. Varısa daha çok yardımcı olurdu insanlar. Şimdi hemen parası varsa o parasını bir yerlere kullanmaya çalışıyor. Altına bağlıyor dolara bağlıyor. Ona niye vereyim işte ben şunu şuraya bağlar şu kadar para kazanırım. Menfaatler biraz daha ön plana çıkmaya başladı eskiye göre **(H6 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Şimdi bir malzemeyi senede sadece 3 gün kullanıyoruz herkes kendi alıyor. Halbukine sen ben birleşsek de 3 gün gullancağımıza beş gün gullansak ne olur? Olur. Gün olarak vaktin var ama ne ortak olacak ya, kendimin olsun fazla para veriyim diyo kendi gidip alıyo. ...Tanıdık, komşu çok yakın arkadaş. Başkasından isteyemez de. Vermiceni bildiği için. Ben bu adama boşa giderim olsa da vermez der istemez. Ya bide acaba isteyince düştüm mü sanacak düşüncesi de var. Ha bu çok mu değil. Bu genelde orta kısımlarda belli bir yere gelmiş, belli bir düzeye gelmiş ya ben istersem benim battığımı anlarlar mı acaba? Paraya ihtiyacım olduğunu anlarlar mı acaba? Biraz da ondan istemezler **(H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Üçüncü olarak geçmişte düğün ve cenaze zamanlarında köylüler arasında sergilenen yardımlaşma ve dayanışmanın günümüzde azalmaya başladığı görülmektedir. Geçmişte görülen düğün evine bayrak asma, yufka kutlama, misafir taksim etme gibi adetler ortadan kalkmış olup günümüzde düğünlerde düğün sahibine birkaç yakını dışında köyden kimse yardımcı olmamaktadır (H23 K1). Cenazelerde de benzer bir durum söz konusu olmakla birlikte bazı adetler kısmen sürdürülmeye devam etmektedir. Cenaze evine köylüler ve köy dışından yakınlar taziye için gelmekte, gelenlere yemek ikramları yapılmakta ancak bu ikramlar eskisi gibi konu komşu tarafından değil daha çok cenaze sahibi tarafından karşılanmaktadır. Cenaze sahibi merasime gelen kişileri genellikle evin avlusunda ya da önünde ağırlamakta, belediyeden kiraladığı bir çadırda onlara pide ve ayran ikram etmektedir. Bugün yine bazı komşular cenaze evine yemek götürmekte ancak bu durum az sayıda kişi ile sınırlı kalmaktadır. Bireyler, tıpkı geçmişte olduğu gibi

günümüzde de cenaze evinde ikram beklenildiğini, fakat bugün ikram biçiminin değişimi ile bu beklentinin durumu iyi olmayan kişilere maddi külfet olduğunu, ayrıca bu beklentinin karşılanmaması durumunda köylülerin kendilerini ayıplayıp onlar hakkında dedikodu yapabileceğini düşünmektedir (H19 K1). Hem düğün hem cenaze zamanlarında eskisine nazaran misafir ağırlama geleneğinde bir düşüş olduğunu belirten bireyler, bunun ulaşım olanaklarının gelişmesi ve araç sahipliğinin artması ile ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Köye dışardan gelen kişiler genellikle kendi araçları ile gelmekte, düğün/cenaze merasimine katılmakta ve tören sonrasında aracıyla geri dönmektedir (H11 K2). Misafirler köylüler tarafından uzun süreli ağırlanmadığından bazı bireyler bu durumun kendileri açısından rahatlık olduğunu belirtmekte ancak komşular arasındaki ilişkileri olumsuz etkilediğini düşünmektedir (H7 K2). Ayrıca bugün misafirlerin uzun süreli ağırlanması ortadan kalkmaya başladığından köy konağı da işlevini yitirmiş ve şu anda atıl duruma düşmüştür.

Şimdi düğünlerde yakın akrabalar; dayı olsun bacın emmi olsun geliyor yardım ediyö. Önceden gomsular da geliyodu. Ama şimdi çok yakının, birinci göbek yakının gelip yardım ediyö. Öbür göbekler haa düğününe geliyor hayırlı olsun, gülüyör oynuyorlar ama bir sıkıntın var mı şunu getirelim bunu getirelim yok **(H23 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

...Şimdi bu pide halk arasında dedikoduya mahal oluyör. Ben normal durumum iyi de olsa kötü de olsa ben vermiyöm mesela. Senin durumun benden zayıf senin cenazen oldu mu bak gördün mü Ömer bile verdi A* vermedi. Millet o bir pideyi laf ediyör. Ama böyle bir adet olmasa kimse gider o kadar cenaze evine de yük de olmaz. Baş sağlığını diler cenazesini defneder çıkar gelir. Şimdi millet iki üç saat orda pide bekliyör **(H19 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Ya geçmişte de öyleydi, geçmişte biraz daha yoğundu. Hani o zaman insanlar fazla atı arabası yoğundu, geliyodu cenazeye gelirdi düğüne gelirdi daha fazla misafirlikte kalırdı. Ama şimdi adamın arabası var bir saat sonra bırakıp gidiyör sana taziyede bulunup. Eskiden öyle değildi **(H11 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

...Önce el gücüyle yapılyordu. Komşular toplaşlyordu. Şimdi hazır yemekçi geliyör sen hiç gitmiyön bile. Bu da bir yönden iyi bir yönden kötü. Öbürü çileliydi. Şimdi çilesiz. Önceden bir hafta yemek hazırlıyön. Şimdi kamyonlan geliyör, adam yemeği dağıtıyör. Paran varsa bu daha iyi. Eskiden bir hafta iki hafta hazırlık yapılyordun dolmalar yemekler. Eskiden 3-4 gün düğün oluyordu, eş dost boyna geliyördu yatıyördu. Her gün koyun kesilirmişti. Kaynaşma anlamında ama eski iyiydi kaynaşma vardı **(H7 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Son olarak köylüler arasında kışlık yiyeceklerin veya bazı gıdaların hazırlandığı dönemlerde yardımlaşma ve dayanışma biçimlerinde değişimler olmuştur. Eskiden ekme, yufka, bulgur, mısır vs. gibi ürünleri komşularla bir araya gelip kullanıma hazır hale getiren köylüler günümüzde böyle bir yardımlaşmanın ortadan kalkmaya başladığını ifade etmektedir. Evde tüketilen ürünlerin ekiminden ziyade piyasaya yönelik ürünlerin tarlalara ekilmesi ve bahçe bostan ekimlerinin azalması, köydeki yaşam standartlarının yükselmesi, şehre ulaşımın artmasıyla birlikte marketteki ürünlere erişimin kolaylaşması köyde kışlık yiyecek içecek hazırlama kültürünü zayıflatmıştır. Böylece hanelerin birçoğu tüketileceği ürünleri ihtiyaç duyduğunda marketten alabilmekte, kışlık yiyecek hazırlayan az sayıda hane de kendi hanesi için hazırlığını yapmaktadır (H7 K2, H23 K1). Bu hazırlık sürecinde genellikle komşulardan yardım alınmamakta olup hazırlık hane içiyle sınırlı kalmaktadır.

Şimdi yardımlaşma yok, gidip gelme yok. Ekme biçme olmayınca sende pazardan alıyon bende pazardan alıyom. Eskisi gibi yoksulluk yok (**H7 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı**).

Yok, şimdi kalktı. Şimdi herkes gendi yiyeceni gendi şey yapıyor. Öyle vay birleşem de şu işi yapam yok (**H23 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

6.2. İLİŞKİLERDEKİ DEĞİŞİMLER

Geçmiş ile bugün arasında komşular arasındaki yardımlaşma ve dayanışma biçimlerindeki değişimler komşuluk ve akrabalık arasındaki ilişkilerin de şekillenmesinde etkili olmuştur. Eskiden köydeki işlerin çoğu halde komşularla birlikte yapılması köy halkının sosyalleşmesinin de bir kaynağı olmuştur. H2 K2'nin de belirttiği gibi, köylü bir yandan kışlık yiyeceğini hazırlarken bir yandan da komşusuyla sohbet etmiş ve eğlenmiştir. Çoğu halde kadınlar bu işlere zorla değil, isteyerek gitmekte ve bu tür işlerden keyif aldıklarını dile getirmektedirler. Düğün, bayram, cenaze, hastalık, ekim ve hasat zamanlarında sürekli bir araya gelen köylülerin ilişkileri de daha yoğun olmuştur. Bugün ise komşular ve akrabalar arasındaki ilişkilerin eskiye göre zayıfladığı görülmektedir. Kişiler artık kendisine yakın hissettiği birkaç hane haricinde komşularına ziyarette bulunmamaktadır. Ayrıca komşuların birbirlerine gidip gelmesi özellikle *Covid 19* salgını sonrasında iyice seyrekleşmiştir. Hatta H1 K4, salgın sonrasında gelip

gitmelerin azaldığını belirtmekte ve salgının aslında gelip gitme konusunda insanların bahanesi haline geldiğini ifade etmektedir. Yine benzer şekilde bayramlarda da insanların birbirlerine ziyarette bulunma biçimlerinde değişim olduğu görülmektedir. Ebeveyn kuşağına mensup bireylerin ifade ettikleri gibi, eskiden yaşı büyük küçük fark etmeden bir hane üyesi, köydeki diğer tüm haneleri ziyaret etmektedir. Fakat bugün yaşlıların sadece kendinden büyük kişilerin olduğu haneleri ziyaret ettikleri, gençlerin ise bazılarının yine eski gelenekleri sürdürüp toplandığı ve haneleri ziyaretlere devam ettikleri, bazılarının ise sadece yakın akrabaları ve komşularını gezmekle yetindikleri görülmektedir (H23 K3).

Yardıma isteyerek güle oynayarak giderdik. Misal vereyim düz damlar olurdu, mısırlar dökülürdü. Ben A*'ya derdim, akşam gel de mısır soyalım. Öbür gomşuya derdim. Bir de taze mısır gonurdu gölle derdik, gölle vururduk. O mısırı soyardık onu soyarken gölle gelirdi, doldurulurdu gaplara, yirdik içerdik, çayımızı içerdik sohbetleşirdik. Akşamları böyle bir arkadaş çevremiz vardı. A*, B*, C* birlikte çay gahve, gavurga [mısır patlatması] yapardık sohbetleşirdik. Şimdi nerde. Mesela akşam olurdu çağırırdık birilerini. Şimdi benim gardeşimin üç gelini var. Yok çağırmalar felan, kırk yılda bir onu da gaynanası yapıyor yapınca da. Şimdi resmileşti. Eskisi gibi saygı sevgi kalmadı. Birbirine gelme gitmeler yok eskisi gibi **(H2 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Bayramlarda eskiden daha iyi gezilirdi. Şurda beş altı senedir bayramı bilmiyoz hani. Hastalık bahane oldu, önceden gene oluyordu, 4-5 senedir hastalıktan sonra hiç yok **(H1 K4, Kadın, Evlat Kuşağı)**.

Bayramda yeni nesil seçiyor, eski nesil seçmiyor da. Eskiye göre azalma var da yeni nesil gençler toplaşır gezeriz. Yaşlılar tabi eskiye gidiyolar. Onlar istiyor ki 60 yaşındaki de gelsin, 20 yaşındaki de gelsin, ful eski olalım. Ya eski bitti. Şimdi en basiti 65 yaşında bi adam 2-3 gapıya gidiyor başka gidemiyor. Şimdi gençler toplaşırlar grup grup, yaş grubu olarak, bir uçtan girer bir uçtan çıkarlar. Onlar şey diyor, ben 70 yaşındayım ondan büyüğüm o da gelsin. Onlar da gelsin onun küçüğü de gelsin. Şimdi gezme gibi olmuş. Örnek veriyom eskiden 50 yaşındaki adam da kalkıp bütün kapıları gezermiş. Küçük olsun büyük olsun illa ki bir hane ziyareti gibi. Şimdiki diyor ki bu yaştan sonra ben gezemiyom da gezmeye de gerek yok da. Gelen varsa gelsin gapım açık **(H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı)**.

Bireyler alet, edevat ve para alma verme gibi konularla ilgili olarak komşular ve akrabalar arasında alışveriş durumlarının azalmasının sebeplerinden birisi olarak güven eksikliğini göstermektedirler. Komşuya ve akrabaya duyulan bu güven eksikliği yalnızca alışverişte değil, kişi köyden başka bir yere uzun veya kısa süreli gittiğinde evi ocağı, çoluk çocuğu başkasına emanet etme hususunda da görülmektedir. Eskiden, H1 K1'in de ifade ettiği

gibi, köylüler komşu ve akrabalarına böylesi bir güven eksikliği duymamakta; evini ocağını, çoluk çocuğunu rahatlıkla komşusuna/akrabasına emanet edebilmektedir. Bugün ise bu hususlarda sadece az sayıda yakın akrabaya güven duyulmakta, bu konularda karşılıklı güvenin ortadan kalkmasının gerekçesi olarak da televizyon ve sosyal medya gibi mecralardan konu komşu ve akrabaların güveni suistimal ettiklerine dair duyduklarından hareketle geliştirmiş oldukları kaygıyı göstermektedirler (H12 K1). Dolayısıyla köylünün eskiden tahayyül edemediği güveni suistimal edici olayları sosyal medya, televizyon gibi araçlarla birlikte artık tahayyül edebilmesi komşuya ve akrabaya güven eksikliğini tetikleyen önemli bir etken olmaktadır.

Tabi emanet edecek komşularımız var. Önceden daha fazlaydı. Mesela bizle çalışan bi D* vardı ben Polatlı'ya gittiğim zaman evlerimiz yan yanaydı. D* ben Polatlı'ya gidiyom geç gelirim bizim eve bakarak ol. Adam ben gelirdim gece bir de balkonda adam dikiliyo lambayı söndürür içeriye girerdi. Şimdi onlar biraz kalktı (H1 K1, **Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Eskiden ederdim. Şimdi edemem. Akrabaya da edemeyiz şimdi. Edemezsin ya. O bitti. Televizyonlarda duyuyon birbirini öldürüyor vuruyo o onun namusuna oynuyor o onun namusuna oynuyor. Bu ne, bu ne (H12 K1, **Erkek, Ebeveyn Kuşağı**).

Kendileriyle mülakat yapılan bireyler; özgürce, konu komşunun eleştirisi veya dedikodusunun konusu olmaksızın istediklerini yapmak bakımından eskiden ve günümüzde nasıl farklılıklar olduğu sorusuna cevaben eskiden giyim kuşam seçimlerinde, bir davranışı sergilemede, sosyal ilişkilerinde dedikoduları çıkar diye konu komşudan özellikle de kendilerinden yaşça büyük olanlardan çekindiklerini, korktuklarını ve buna göre hareket ettiklerini belirtmektedirler (H4 K2). Ayrıca sürekli köylüler tarafından takip edildiklerini, yanlış bir şey yaptıklarında ayıplandıklarını, eleştirilere maruz kaldıklarını ve dedikodularının yapıldığını dile getirmektedirler (H2 K2). Günümüzde ise kişiler, köyde dedikodunun yapılmaya devam ettiğini ancak köyün genelinin bu dedikoduları önemsemediklerini ifade etmektedir (H15 K2). Bu anlamda bugünün özgürce, konu komşunun eleştirisi veya dedikodusu olmaksızın istediğini yapmak bakımından eskisinden daha rahat olduğu kendileriyle mülakat yapılmış olan çoğu bireyin ortak görüşü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Babamın yanında bile ablamın okuldan gelince etekli durmayıp altına bir şey giydiği bir nesilden bu nesle kısa zamanda çok çabuk geçtik. Ben mesela şimdi denizime gidip bikinimi giyen birisiyim. Köyde zamanında herkes şalvar giyerken ben çok rahat pantolon giyerdim. Evin en küçüğü olma şansını yaşadım ben. Ablamlarda öyle bir şans yoktu. Eskiden köydeki kızlar başörtüsüz çıkmıyordu mesela. Benle yaşıt olan kızların bayramda saç açmak isteyip de abisinden babasından kaçarak saç açtığını gören birisiyim yani **(H4 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Bugün daha rahat yaparım. Kimse garışamaz. Evin yanında iki hane vardı önceden. Gız sabahtan giderdik perdeyi kaldırır ordan bakarlardı bize. Çekinirdik. Neyse o sene de bizim mallardan danalarımız öldü. O komşu bana kız dedi o danaları ne öldürüp öldürüp durursunuz. Biz danamızın ölmesini ister miyiz? Ölüyor ne oluyorsa dedim. Onlardan çekinirdim. Rahatsız olurum baktıklarından. Bu yanda hacı yengem perdenin arasında, o yanda onlar rahat iş yapamazdım. Gelenime gidenime bakarlardı. Bugün tabi ki rahatım. Eskiden dedikodu olur diye gorkardım **H2 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Eskiden dedikodusu olurdu, şimdi de olur dedikodusu da şimdi dikkate almıyoz. Takmıyom kimseyi **(H15 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

6.3. YAŞLILIK VE ERKEK OTORİTESİNDEKİ DEĞİŞİMLER

Ailedeki yaşlı birey ve o kapsamda yaşlı erkek otoritesinin değişimine benzer biçimde köydeki yaşlı erkek ve kadınların otoritesinde de bir değişim meydana gelmiştir. Ebeveyn kuşağına mensup bireylerin ifadesi ile, eskiden köyü ilgilendiren bir durum söz konusu olduğunda muhtar, azaları ve köyün ileri gelen yaşlıları karara varmaktadır. Muhtar ve azalar da genellikle köyün yaşlı, erkek ve sözüne güvenilen kişileridir. Köylüler arasında bir anlaşmazlık olduğunda köyün ihtiyar heyeti toplanmakta bir nevi mahkeme görevi görerek konuyu bir karara bağlamaktadır. Konunun muhatabı olan kişiler ise H19 K1'nin de ifade ettiği gibi bu karara riayet etmek zorunda olup tarafların karara itiraz etme imkânı bulunmamaktadır. Benzer bir durum Tanyol'un Elifoğlu köyü çalışmasında karşımıza çıkmaktadır. Köylüler arasındaki anlaşmazlıkların köydeki ihtiyar heyeti tarafından halledildiğini, bu anlamda ihtiyar heyetinin köyün hem adli hem de sivil bir kurulu olduğunu ifade etmektedir. Tanyol, aynı zamanda, Kabak köyündeki durumun tersine olarak, Elifoğlu köyünde muhtarın bu anlamda bir otoritesinin olmadığını da eklemektedir (1962, s. 214). Erdentuğ ise bu hususta otorite ve prestij kavramlarını birbirinden ayırarak durumu açıklamaya çalışmaktadır. Prestij kavramını kişinin hürmet görmesi, otorite kavramını ise kişiye itaatle açıklayan yazar; ihtiyar bir kişinin yaşından dolayı hürmet gördüğünü fakat yaşın tek başına bir kişiyi otorite sahibi yapmaya

yetmediğini ifade etmektedir. Erdentuğ, köy halkı üzerinde otorite sahibi olmak için yaş ile birlikte, ahlaki itibar ve servetin de gerekli şartlar olduğunu belirtmektedir (1968, s. 76-78). Kabak köyünde ise yaş, cinsiyet ve ahlaki itibar otorite için gerekli şartlar iken servet hususunda böyle bir zaruret bulunmamaktadır. Nitekim köyün ihtiyar heyetinde maddi durumu iyi olan kişilerle birlikte H23 K2'nin de belirttiği gibi maddi durumu zayıf olan kişiler de bulunmaktadır. Kendisi ile mülakat yapılan bireylerin ifade ettikleri gibi, kişinin yaşının yanında ahlaklı ve sözüne güvenilen bir kişi olması köyde otorite için yeterli sebepler olarak kabul edilmektedir. Bugün ise köyde böyle bir heyetin mevcut olmadığı, kişilerin bir anlaşmazlık yaşamaları halinde mahkemelere veya kolluk kuvvetlerine başvurdukları görülmektedir. Köyde böyle bir değişimin olmasında kişilerin şehirle temasının artması, şehre gidip gelmelerin ve mahkemelere başvuruların kolaylaşması, ayrıca kolluk kuvvetlerinin herhangi bir anlaşmazlıkta eskiye göre daha hızlı bir biçimde köye intikal edebilmesinin neden olduğunu söylemek mümkündür.

Köyde bir olay oldu, bir şey oldu demi yüz kızartıcı. Muhtar azaları toplardı. Köyden bir iki kişide büyük toplardı. Birine derdi ki git C* yi çağır da gel. Sen bana zarar vermişsin ama sen babayığitsin ben sana bi şey diyemiyom. Çağırırdı gel bakalım. Sen A*'nın tarlasına zarar vermişsin. Sıkı mı itiraz etsin. Derdi yarın bunun zararını ödiyeceksin. Sıkı mı gık desin çakardı iki tane. Hadi bir daha yapsın bakalım (H19 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı).

Eskiden ihtiyar heyeti vardı. Onların içinde durumu zayıf olan da vardı. Daha çok sözüne güvenilir mi yalancı mı dolancı mı değil mi? Parası önemli değil sözüne güvenilir mi? Doğru mu, dediğini yapar mı? O konulara paradan daha çok değer verilirdi (H23 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı).

Yaşlı otoritesinin köyde azalmasına, bazı hallerde gençlerin yaşlılarla anlaşmazlık yaşamalarına ve onlara karşı çıkmalarına rağmen araştırma sürecinde köyde yaşlılar bir ortama geldiklerinde gençlerin yaşlılara yer vermeleri, yaşlıların sözlerini kesmemeleri ve oturularına dikkat etmeleri gibi hususlarda gençlerin yaşlılara hürmet göstermeye kısmen devam ettikleri gözlemlenmiştir. Şu an köyde eski saygı göstergeleri kısmen devam etmesine rağmen büyüğün yanında sigara içmeme, büyükler konuşurken söze girmeme gibi davranışlar ortadan kalkmaya başlamıştır. H23 K3'ün de ifade ettiği gibi, eskiden bir genç büyüğünün söylediği bir şeye karşı çıktığında ilk tepkiyi babasından alırken şu an öyle bir durum söz konusu değildir. Gençler yaşlılarla aynı ortamda

bulduklarında onlara kısmen hürmet göstermelerine rağmen yaşlılara katılmadıkları bir husus olduğunda onlara karşı çıkabilmekte ve bazen tartışma yaşayabilmektedir.

Yaşlılar da bulaşmıyor gari. Kalkar bir şey der. Eskiden bir şey demek kesinlikle büyüğün karşısında konuşulmaz. Şimdikiler çokça babası yaşındakilere laf söylüyor şey yapıyor ondan yaşlılar fazla karışmaz. Şimdi kavgaya bile kalkıyor. Koca adamı dövecek. Babası yaşındaki adam dövülür mü? Lan eskiden kalktın yav bu böyle değil dedin babası eve gidince döverdi ilk. Haklı da olsa haksız da olsa. Şimdi bebeye laf söz geçmiyor. Bebeden sonra da babası benim oğluma niye laf söyledin. Eskiden köyden birisi büyükse sigara bile içilmezdi yanında. Kalkar gider binanın arkasına geçer orda içerdi. Şimdi fark etmiyor, yakılıyor. Şu an o kadar kötü de olmadık bir büyük girse şimdi yarısı kalkar yer verir yarısı vermez. Bizde gene şehire göre bir tık fazladır. Bir topluluğa girdi mi küçük kalkar yer verir. Şehirdekiler kadar değil ister istemez köy kısmı daha şeydir. Onun için yer verilir, o konuşurken susulur ama işine gelmedi mi o zaman dinlemez. Yani bitmedi ama yarıya düştü (**H23 K3, Erkek, Evlat Kuşağı**).

Köyde yaşlılık otoritesinin azaldığını gösteren bir diğer konu ise çocukların terbiyesi hususunda ortaya çıkmaktadır. Ebeveyn kuşağına mensup bireylerin ifade ettikleri üzere eskiden komşu ya da akrabadan bir yaşlı veya büyük köydeki herhangi bir çocuğun terbiyesinde söz sahibi olabilmekte, çocukları bu anlamda uyarabilmektedir. Hatta bazı durumlarda komşu veya akrabanın çocuklarına dayak atılabilmektedir. Böyle bir durumda ebeveynler çocuğunu uyaran, azarlayan veya döven kişiye bir tepki göstermemekte veya bu konunun üstüne düşmemektedir (H7 K2). Bugün ise evlat kuşağına mensup bireyler çocuklarının terbiyesi hususunda çocuklarını kendilerinden başka kimsenin azarlayamayacağını ve dövemeyeceğini, böyle bir durum olması halinde tepkilerini göstereceklerini ifade etmektedir (H23 K4).

A*'nın hanımıyla B* çocuğuna bir tokat atmıştı da. Kadın geldi B*'ye hakaret etti durdu. Eskiden sıkı mı? Büyük dayak atacak sen ses çıkarcan. Eline koluna sağlık denirdi. Kayınbabam bebeleri döver geçermiş kimse tık demezmiş. Saygısından. Düğün zamanı kayınbabam bindirmezmiş çocukları otobüse. Bebelere yalata yalata vururmuştu. Kimse tık demezmişti. Analar binermişti otobüse bebelere bir tokat ağlaya ağlaya eve gidermişti bebeler (**H7 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı**).

Benim küçüklüğümde başkası karışabiliyordu. Mesela amcamdan korkardık, saygı duyardık. Daha şimdi de öyle amcamın karşısında bir çift laf söylememişizdir. Amcamdan ben dayak yedim mi yedim. Ama kimse haklı haksıza bakmadı. Amca dövdü mü dövdü. Ben haklıya falan bakmam benim çocuğumu benden başkası dövemez arkadaş. Şimdi herkes de öyle oldu. Benim çocuğuma benden başkası karışamaz. Dokunamaz. Bencilleşti mi diyim işlerine mi öyle geliyor. Çocuğum

saygısızlık yaptı haklıydı haksızdı yok. Dokunamazsın kardeşim diyorlar dövemezsin (H23 K4, Erkek, Evlat Kuşağı).

Yaşlı erkeklerin köydeki otorite biçimlerinin yanında sadece erkek olmanın da beraberinde getirdiği bazı ayrıcalıklar görülmektedir. Bu hususta ebeveyn kuşağına mensup bireylerin evlendikleri zamanda köyde görülen önemli âdetlerden biri kadının erkeğin önünden geçmemesidir. Bu âdet büyük ebeveyn kuşağı mensubu olan H9 K2'ye sorulduğunda cevap olarak kendi zamanında kadının erkeğin önünden geçmesi halinde erkeğe uğursuzluk getireceği ve gününün kötü geçeceği düşünüldüğünden böyle bir şeyin yapılmadığını ifade etmiştir. Ebeveyn kuşağı mensubu bireylere aynı soru yöneltildiğinde kendilerinin de erkeğin önünden geçmediklerini, bir erkek ile aynı yolda karşılaşmaları halinde beklediklerini ve erkek geçtikten sonra yollarına devam ettiklerini fakat bu uygulamanın uğursuzluğu dile getirmekten ziyade saygıdan kaynaklandığını belirtmişlerdir (H5 K1). Bugün için ebeveyn kuşağına mensup bireylerin çoğunun bu uygulamayı terk etmelerine rağmen bazı kadınların hâlâ bir erkek gördüklerinde onun yolunu kesmedikleri ve erkeğin geçmesini bekledikleri görülmektedir (H17 K1). Bu hususta özellikle ebeveyn kuşağından erkeklerin bazıları böyle bir uygulamanın kalkmasını bir saygı yitimi olarak değerlendirmekte ve sitelemlerini dile getirmektedir. Evlat kuşağından bireyler ise böyle bir âdetin ortadan kalktığını, artık böyle bir hassasiyetlerinin olmadığını ayrıca böyle bir âdeti gerekli ve mantıklı bulmadıklarını ifade etmektedirler (H23 K6).

Şimdi yok bi şey yok. Şimdi yol kesmek denen bi şey yok. O zaman varıdı. Şimdi bekleme hiç yok şimdi. Geçerse adamın günü uğursuz geçer öyle derlerdi. Sonra sonra uğur da kayboldu gitti yok. Hiç kimse kimseyi tanımaz, isterse kim olursa olsun feriştağ gelsin geçer gider (H9 K2, Kadın, Büyük Ebeveyn Kuşağı).

Hiç gimse yapamaz eskileri kimse yapamaz. Eskiden saygı sevgi çoğudu. Gelinler önüne geçmezdi. Şimdikiler vurup hemen geçiyor saygı sevgi yok açıkça. Ama eskiden şurdan bi adam geldiği zaman beklerdi kadın. O geçerdı veyahut geç geç derdi. Mesela A* burdan geçiyor, A* şurda bekler ben ordaysam ben geçerim A* sonradan gider. Ama kızım geç der oğlum geç der mesela adamın önünden geçer gider. Ama şimdi vurup gelip geçiyor (H5 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı).

Şimdi sen burdan çıktın topluma doğru yayan gidiyorsun. Şurda da şu kapının önünden geçerkene bi kız çocuğu var. O da senin yolunu kesiyor. Bizim buralarda benim hanım dışarı çıksın, şurdan bi adam geliyorsa onun yolunu kesmez, onun yolunu bekler. Yahut o geç yenge geç der öyle geçer. O kadın beni saymadan

geçiyorsa o iyi değildir. İyi olsa zaten o geçip gitmez **(H17 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşığı)**.

Şimdi öyle bir şey kalmadı. Bence olmaması da gerekiyor. Kadın erkeğin önünden geçebilir yani. Çok saçma bir uygulamaymış eskiden bence **(H23 K6, Kadın, Evlat Kuşığı)**.

Komşular ve akrabalar arasında yardımlaşma, dayanışma ve ilişki biçimlerinde, meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin kişiler tarafından nasıl değerlendirildiğinin ve yorumlandığının açıklanmasının ardından izleyen Bölüm 7’de aile ve komşuluk ilişkilerinde ve hane içinde otorite biçimlerindeki değişimlere dair değerlendirmeler bir bütün halinde ele alınarak bunların ilgili literatürdeki kuramsal tartışma ve/veya ampirik veriler dahilinde neye işaret ettikleri, farklılıkların ve benzerliklerin neler oldukları incelenmektedir.

7. BÖLÜM

AİLE VE KOMŞULUK İLİŞKİLERİNDEKİ DEĞİŞİMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

“Aile” bölümünde günümüzde hanede baba ve büyük otoritesinin, “Komşuluk ve Akrabalık” bölümünde de köydeki yaşlılık otoritesinin zayıfladığından bahsedilmiştir. Ayrıca yine “Komşuluk ve Akrabalık” bölümünde yardımlaşma ve dayanışmanın komşular ve akrabalar arasında zamanla nasıl değiştiği ifade edilmiştir. Bu bölümde ilk olarak kendileriyle mülakat yapılan ebeveyn kuşağına mensup bireylerin bu değişimleri nasıl değerlendirdikleri, ikinci olarak köydeki mevcut değişimlerin ve değerlendirmelerin bir köy topluluğu veya cemaatindeki toplumsal ve kültürel değişmelerin birer teşhis kılavuzu oluşturacak nitelikteki seçilmiş bazı analitik-kuramsal bakış açıları dahilinde nasıl yorumlanabileceği ifade edilecektir.

Ebeveyn kuşağına mensup kadın ve erkek bireyler eskisine göre günümüzde kendilerine gösterilen saygının azalmasından ve otoritelerinin yitiminden şikâyetçi olmaktadır. Fakat erkeklerin bu noktada kadınlara göre daha dirençli oldukları; çocukları, gelinleri ve köyde kendinden küçük bireylerle daha fazla anlaşmazlık yaşadıkları ve bazen de onlarla çatışabildikleri görülmektedir. Ebeveyn kuşağına mensup bireyler eskinin fazla baskıcı otorite ve saygısını, bugünün ise özgürlüğünü iyi bir şey olarak değerlendirmekle beraber kişilerin fazlaca bireyselleşmesi ile özgürleşmesini ve kendilerine gösterilen saygının yitmesini doğru bulmamaktadırlar (H7 K2, H17 K2). Benzer şekilde H23 K1 geçmişte babasına ve köyün yaşlılarına gösterdiği saygının bugün kendisine gösterilmemesinden şikâyet etmekte, hanedeki kişilerin kendi kararlarını verme hususunda bugünün daha iyi olduğunu düşünmesine rağmen kendisinin evin büyüğü olarak izni alınmasa dahi haberdar edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Şimdi rahatlık var serbestlik var. O konuda şimdiki daha iyi. Şimdi herkes hür kendince. Şimdi serbestlik hürlük çok. Eskisinde saygı vardı şimdi o yok. Baba bi şey yapamıyor. O yönden eskinin şeysi iyi. Eskiden korku vardı, saygı vardı. Saygı anlamında eski daha iyiydi. Şimdi yok saygı sevgi **(H7 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Eski eleştiriden dolayı biraz sıkıntılıydı tabi. Komşunun eleştirisine kapıldığı zaman o kötü. Şimdiki rahat tabi. Aman komşum şunu söyleyecek yani çocuğuna şunu şöyle diyecek tabi şimdiki rahat. Eskiden kinayacak. Laf eder evin erkeğine nakil olur o da gelir seni azarlardı. O azarı işitmeyem diye konu komşudan çekiniliyordu. Şimdi de haddinden fazla özgürsün. Eskiden sen başın açıp da imkânı mı izin almadıktan sonra çık bakalım **(H17 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Valla şimdiki gençlere sorarsan şimdi iyi diyorlar. Aslında o zaman iyiydi. Büyüklük vardı. Küçüklük vardı. Saygı vardı. Sevgi vardı. Şimdi sen 5-6 kişi oturuyoz senin yarı yaşında bir adam ayak ayak üstüne oturmuş ohh. Hiç. Veyahut da ayaklarını uzatmış, selam veriyon, dilinin ucuyla selamını alıyor. Önceden daha iyiydi. Eskiden sert idi. Şimdi yaş ilerledikçe o zaman daha iyi geliyor bana. O zaman belki biz de bu kadar ne olacak bu kadar saygı sevgi ne olacak diyorduk ama yaşımız ilerledikçe eski günlerimizi arıyoz. Hangi yaşlıya sorarsan sor. Ahh eski günler ahhh! Şimdi gençlerin bana yaptıkları gözümün önüne geldiği zaman eskilerde biz bunlardan daha iyiydik. İnsanlık iyiydi, gelip gitme iyiydi, dostluk vardı. Şimdi her şey paraya dayanmış. Paran varsa tefeci de olsan faizci de olsan veya kötü bir insan da olsan para para para. ...Eskisi kadar katı olmaması da gerekir ama gençler bunu suistimal ediyorlar. Gençlere özgürlük. Gençlere ne kadar özgürlük verecez? Yiyim, içim, geziyim diyorlar başka bi şey anladıkları yok ki. Eskisi gibi olmasın ama şimdiki gibi saygısız olmasın. Eskiden bi şey sorulmazdı şuraya git derdi, bunu böyle şunu şöyle yapın. Giderdik iyi de olsa kötü de olsa onu öyle yapardık. Şimdi beni takmıyorlar bile. Ben bi yere gideceğim zaman büyükten izin çıkarsa giderdim. Büyükten izin çıkmasa gidemezdim ki. Şimdi bunlar akşamdan işlerini ayarlamışlar Allahaismarladık diye geliyorlar. Nereye memlekete. Bi şey diyemiyon ki zaten onlar yolunu çizmiş. Normalinde onlar çalışıyorlar istedikleri gibi gider gelirler ama en azından benim de haberim olsun **(H23 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Yardımlaşma ve dayanışma konusunda kendisiyle mülakat yapılan bireyler günümüzde köyde yardımlaşma ve dayanışmanın eskisine nazaran azalmasından, maddi menfaatin ön plana çıkmasından, kişilerin kendi menfaatlerini ve çıkarlarını öncelemesinden, bireyselleşmenin artmasından ve komşuluk ilişkilerinin zayıflamasından şikâyet etmekte ve bazı kişiler bunların sebebi olarak telefon, televizyon gibi teknolojik araçların köyde yaygınlaşmasını görmektedir (H2 K2, H12 K2, H11 K1).

Zamanla onlar galktı. Birbirine yakınlık bağlılık vardı. Şimdi mesafe oldu. Gerçekten akrabalıkta da mesafe oldu. Eskiden içinden gelen bir şeydi birbirlerine yardım etmek. Bir işin olduğunda gelirlerdi şimdi eskisi gibi gelmez. Atadan babadan da öyle gördük herhalde ondan da ama şimdi yok. Herkes gendi başına garar veriyor. Şimdi herkes kendi başına. Telefon, televizyonlar ne yazık ki her şeyi değiştiriyor **(H2 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Şimdi akşam olduğu zaman hele kışın gidiliyordu ben o komşuya, öbür komşuya onlar bize geliyordu. Mısır patlatılıyordu. Oturuyorduk sohbet ediliyordu iyiydi. Bunlar bitti. Örf adetti büyüklerde öyle yapardı. Ne biliyim ne geçti. Şimdi şu

televizyon var ya anan baban arkadaşın kızın oğlun aha bu **(H12 K2, Kadın, Ebeveyn Kuşağı)**.

Eskiden insanların birbirlerine karşı muhabbetleri, birbirlerine karşı insanlar daha hoşgörülüydü, daha yakınlardı. Şimdi menfaat her şeyin önüne geçti. Komşuluğun da hısım akrabalığın da kardeşliğin de. Menfaat ön plana çıktı. Şimdi her insanda bir zenginlik hevesi var. İlla ki geçmişte de insanlar zengin olmak varlıklı olmak ister ama şimdiki kadar değildi, ben öyle görüyorum. İnsanlara ufak tefek bazı imkânları olduğu zaman yeterli geliyordu. O zaman da ilişkilerin ona göre oluyodu **(H11 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Ebeveyn kuşağına mensup bireyler geçmişin baskıcı yanını ve özgürlüğü kısıtlamasını olumsuz bir durum olarak değerlendirirken bugün geçmişin saygısının sürdürülmesi gerektiğini dile getirmekte; büyüğün veya yaşlının otoritesinin sarsılmasına, büyüğe ve yaşlıya gösterilen saygının azalmasına sitem etmektedirler. Bu sitemde belirgin iki husus göze çarpmaktadır. İlk olarak kişilerin ifade ettiği şekli ile kendileri büyüklere her türlü saygı ve hürmeti göstermelerine rağmen şu an aynı konuma geldikleri halde bu saygı ve hürmet ortadan kalkmıştır. Bu kişiler hakları olduğunu düşündükleri saygının kendilerine gösterilmemesini bir hak ihlali olarak değerlendirmektedir. İkinci olarak, iki kuşak arasında Kabak köyünde eskiye göre büyük ölçekli hatta radikal denilebilecek bazı değişimler yaşanmıştır. Bu durum karşısında değişimi gözleyenlerin bugüne dair kendi hayat tecrübeleri ve eski değerleri arasında bir duygusal çelişki ve çatışma yaşadıkları gözlenmektedir. Bu anlamda özellikle ebeveyn kuşağına mensup kadınlar geçmişte baskılanma ve özgür olmama halinden kurtuldukları durumu iyi olarak nitelendirmelerine rağmen aynı zamanda kişilerin özgürlüğünü kısıtlayan bir unsur olarak büyüklere ve yaşlılara saygının da var olması ve devam etmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Onlar açısından daha özgür olmak istenilen bir şey olmasına karşın kendi yetiştikleri kültürel kodların zayıflaması da istenmedik bir durumdur ve bu durum onları duygusal anlamda bir çelişki yaşamaya sevk etmektedir.

Değişimin bireysel görünümleri ile bağlantılı toplumsal bazı yanları da mevcuttur. Bugünün şartlarında kişilerin; yaşlıların ve topluluğun denetiminden, dedikodusundan, taleplerinden uzaklaşmaya ve özgürleşmeye başladıkları görülmektedir. Fakat kişilerin ifadeleri ile geçmişte özgürlüklerini kısıtlayan saygı ve saygı ile bağlantılı baskıyı bünyesinde barındıran yaşamın kişiler açısından değerli olan bir yanı da bulunmaktadır.

Kişiler, yardıma ihtiyaçları olduğunda, bir derdi sıkıntısı olduğunda veya sosyal anlamda iletişim kurmak istediklerinde yalnız kalmamaktadır. Kişilerin ifadeleri ile eski değerlerin azalmasıyla insanlar artık kendi çıkarını düşünen, kazancı ve parayı ilk önceliği yapan, birbirine yardımcı olmayan, yaşlısına, büyüğüne saygısı azalan ve bencil bir hale gelmiştir. Özetle Kabak köyünün sakinleri günümüz toplum yapısının kendilerine sağladığı özgürlükten ve maddi olarak eskisine göre daha rahat olmaktan memnun olmakla beraber kişilerin bencilleşmelerinden, bireyselleşmelerinden, kendi çıkarlarını öncelemelerinden; aile, akraba ve komşuluk bağlarının, ilişkilerinin zayıflamasından; yardımlaşma ve güven duygusunun kaybolmasından rahatsızlıklarını dile getirmektedirler. Geçmişte özgürlüğün kısıtlandığı fakat dayanışmanın, yardımlaşmanın, güvenliğin ve denetimin fazla olduğu, belirsizliğin daha az olduğu bir yapı mevcuttur. Bu husus bizi insanların arzuladığı; özgürlük-dayanışma, özgürlük-güvenlik, özgürlük-güven ve bireyselleşme-biz bilinci gibi ikiliklerin bir arada işlerliği olup olamayacağı gibi bir tartışmaya götürmektedir. Bu hususta Durkheim ve Sennett gibi düşünürler bu ikilikleri bir arada sürdürme gerekliliği ve yolları hakkında fikirlerini dile getirmişlerdir.

Durkheim modern toplumda artan bireyselleşmenin ortaya çıkaracağı sorunları açıklamaya çalışmıştır. Durkheim'a göre aile, topluluk gibi eski toplumsal örgütlenme biçimlerinin yerini devletin almaya başlamasıyla özdeşleşebileceği daha büyük bir topluluk bulamayan insan, normsuzluk veya aşırı bencillik durumuna düşmekte ve bu durum artan intihar oranlarında kendisini görünür kılmaktadır (Appelbaum, 1970, s. 32). Durkheim iş bölümünün ortaya çıkardığı birey merkezli dayanışma biçimine dair umutlu olmakla birlikte ahlaki bağların zayıflaması ile toplumda çözümlenin artabileceğine dair endişelerini de belirtmektedir. Düşünürü göre, bireyin gerçek anlamda özgürleşmesi arzu ve çıkarların ahlaki bir disipline adanmasıyla mümkün olabilmektedir (Çoban, 2022, s. 121). Toplumsal dayanışmanın özgürce kendi çıkarları peşinde koşan bireyler ile oluşamayacağını savunan Durkheim, toplumun üyelerini farklı meslek gruplarında uzmanlaşmaya sevk eden iş bölümünün belirtilen patolojik yanlarının çözümü için, ahlaki güçlendirmeye yönelik meslek gruplarının oluşturulmasını önermektedir (Swingewood, 1998, s. 129-132). Modern toplumun bireysel çıkarlarının sadece bu tarz kurumlar aracılığı ile toplumun genel çıkarları ile uyumlu hale geleceğini ve anomik halinin

mesleki çizgi doğrultusunda kişiler için yeni topluluk dayanışmalarının kurulması ile aşıllacağını ifade etmektedir (Appelbaum, 1970, s. 32; Swingewood, 1998, s. 132).

Benzer biçimde Sennett’de modern toplumla kişilerin özdeşleşebileceği cemaatlerin eksikliğini sorunlu bir durum olduğunu ifade etmekte ve modern üretim biçimlerinin yarattığı sorunlara bir çözüm önerisi olarak “tehlikeli bir zamir” şeklinde nitelendirdiği “biz” kavramının açıklamasını sunmaktadır. Sennett’e göre “Yer bir coğrafya, bir politik mekandır; cemaat de yerin toplumsal ve kişisel boyutlarının toplamıdır. Bir yer, orada yaşayan insanların “biz” zamirini kullanmaya başlamasıyla bir cemaat, bir semt haline gelir.” Fakat modern üretim biçimindeki esnekliğin belirsizliği, güven ve bağlılık duygusunun aşınmaya başlaması ve kişinin işi aracılığı ile hayatını çizememesi gibi sebepler Sennett’in deyimi ile insanlarda bir cemaat özlemi yaratmaya başlamıştır. Sosyal bir bağın karşılıklı bir bağlılık hissinden doğduğunu belirten yazar bağımlı olmayı, güven duymayı kötüleyen bu yeni düzenin kişiler arasında bu tür bağların kurulmasını istemediğini ifade etmektedir. Güven ve karşılıklı bağlılık duygularının aşınmasının tüm kolektif yapılara tehdit oluşturduğunu belirtmekte ve bu kelimelerin “komüniteryanizm” hareketi tarafından sahiplenildiğini söylemektedir. Fakat bu hareketlerin de cemaatin gücünün kaynağının birlik duygusu olduğunu savunması ve cemaat içine çelişkiler girdiği zaman sosyal bağların zayıflayacağı gibi savunmacı bir cemaat yapısı sergilemesi Sennett tarafından sorunlu görülmektedir. Bu noktada Sennett’in önerisi farklılıklara rağmen insanların birbiri ile tartışması ve birbirini dinlemeyi öğrenmesinin uzun vadede daha güçlü ilişkiler ortaya çıkaracağı yönündedir. Sennett’e göre “Güçlü bir ilişki, insanlar arasındaki farkların zamanla benimsendiği bir ilişkidir.” Değişimin ayaklanmalarla değil ihtiyaçları birbiri ile paylaşan insanların arasında gerçekleşeceğini düşünmekte, fakat bu ihtiyaçların ne tür politik sonuca sebebiyet vereceğini bilmediğini “Ama, insanları birbiri için kaygılanmaz hale getiren bir rejimin, meşruiyetini uzun süre koruyamayacağından...” emin olduğunu belirtmektedir (2017, s. 159-171).

Durkheim ve Sennett’in bahsettiği toplum yapısının beraberinde getirdiği sıkıntılar Kabak Köyü’nde de görülmeye başlamasına rağmen bu isimlerin ifade ettiği ve kendi araştırma nesnelerinde gördükleri aşırı bireyselleşme ve özgürleşme ile birlikte kişilerin özdeşleşebilecekleri bir yapının veya biz bilincinin ortadan kalkması durumu Kabak

Köyü'nün şu anki durumu için pek uygun görünmemektedir. Köyde yapılan mülakatlar sonucunda köydeki biz bilinci, köye aidiyet, yardımlaşma ve dayanışmanın büyük oranda zayıflamasına ve azalmaya başlamasına rağmen bunun bütünüyle ortadan kalkmadığı da görülmektedir. Nitekim H19 K1'in ifade ettiği gibi, ilişkileri çok iyi olmadığı durumda bile köylüler köy dışında birbirlerini desteklemekte ve birbirlerine yardımcı olmaya devam etmektedir. Yine H23 K1'in ifade ettiği gibi, kişiler köyde zor duruma düşüp yardıma ihtiyaç duyduğu zamanlarda, komşuların geneliyle, hatta yakın akrabaları ile, olan yardımlaşma eskisine göre azalsa bile köy içinden kendisine yardım edecek kimseleri hala bulabilmektedir. Bu sebeple kişiler eskiye oranla komşuluk ve akrabalık arasındaki ilişkilerinin, yardımlaşmanın ve dayanışmanın azaldığını ifade etmelerine rağmen yine de şehre göre bu hususların köyde daha iyi olduğunu düşünmektedirler.

Dışarı karşı birbirimizi kollama olur köyde. Eğer bir işi düştüyse yapılması gerekiyorsa yapabiliyorsan gel ben senin işi çözerim yapılır. Küs olun müs olun onu söylemen ama taş da koyman ekmeğine. Kendi kendimizi kollarız şehre göre daha çok bizde kollama **(H19 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Biz pancarda en sona galdık. Makinası olan mesela C* gomşumuz. Geçen sene geldi mazodunu goydum, bana bir gün pancar söktü. Şimdi bu adam galsa ben insanlık namına, eskiyi göz önünde bulundurarak mecbur giderim. Ama şu var ben galdım, arabasına binip de Polatlı'ya gidip de ondan sonra o galdığı zaman ona da gitmem. Ama C* geldi gardaşım gelmedi. Makinasını çekti vay bilyası dağıldı şunu buydu diye gelmedi. O da gelebilirdi. C* geldi naptı bir gün söktü Allah razı olsun diyom. Unutur muyum unutmam. O iş olmasa başka şey olsa ben C*'ye gene giderim **(H23 K1, Erkek, Ebeveyn Kuşağı)**.

Modernleşme sürecinde toplumların değişim sürecinin anlaşılması ve tartışılması grupların temel nitelikleri üzerinden sınıflandırılmaya veya ideal tipler üzerinden değerlendirilmeye/anlaşılmaya çalışılmaktadır. Literatür içerisinde çeşitli grup tanımları olmasına rağmen en yaygın kullanım Cooley'nin birincil ve ikincil grup ayrımıdır. Birincil gruplar yüz yüz etkileşimin fazla olduğu, dostluk, yardımlaşma ve sevgi bağlarının yoğun olduğu gruplardır. Aynı zamanda birincil gruplar, üyelerinin olaylara biz kavramı ile yaklaştığı bu anlamda dayanışmanın yüksek olduğu ve bireyselliklerin ortak bütün içinde kaynaştığı gruplardır. İkincil gruplar ise (Cooley ikincil kavramını kullanmamasına rağmen birincil grubun karşıtı durumu ifade etmek için literatürde yer etmiş bir kavramdır.) birincil gruplara göre daha büyük, üyelerinin benzerlik göstermediği, görece

geçici ve karşılıklı çıkarlara göre düzenlenen resmi grupları ifade etmektedir. Birincil gruplar daha çok endüstri öncesi ya da geleneksel toplumlarda yaygın görülen biçimken ikincil gruplar daha çok modern toplumların bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (Özkalp, 2018, s. 113-114).

Cooley'nin birincil grup kavramsallaştırmasını Yasa da Sindel köyünün durumunu ifade etmek için kullanmaktadır. Burada akrabalar ve komşuların kendi aralarında sürekli etkileşim halinde olduklarını ve etkileşimin ana özelliğinin yardımlaşma olduğunu ifade etmektedir. Bu yardımlaşma alet edevat verme biçiminde olduğu gibi düğün, doğum, ölüm, evlenme gibi zamanlarda da görülmektedir. Komşular birçok halde birbirleri hakkında çoğu şeyi bilmektedir. Komşular birbirleri ile yardımlaştıkları gibi birbirleri ile anlaşmazlıklar yaşamakta, birbirlerinin dedikodusunu yapmakta, birbirlerini sevenler olduğu gibi kıskananlar ve birbirini öldürenler bile söz konusu olmaktadır. Köydeki ilişkilerin bu niteliğinde Yasa'ya göre fiziki yakınlık, yapılan işlerdeki benzerlik, benzer soydan gelme gibi etkenler asıl rolü oynamakta ve bu etkenler köyü birincil grup haline getirmektedir (1960, s. 32-33).

Sindel'de görülen duruma benzer bir durumun Kabak köyünde de olduğu görülmektedir. Ebeveyn kuşağına mensup bireylerin geçmişte alet edevat alma, ihtiyacı olana yardımcı olma, borç para verme, düğün, evlenme ve cenaze gibi durumlarda birbiri ile yardımlaştıkları görülmektedir. Geçmişte köyde yapılan işlerde bir benzerlik söz konusu olmakla beraber bu işler genellikle komşular tarafından birlikte yapılmaktadır. Bunun yanı sıra köyde yaşayanlar çoğu halde belli soylardan gelmektedir. Bu anlamda Kabak köyünün de geçmişte birincil grup özelliği taşıdığını söylemek mümkündür. "Aile" bölümünde ifade edildiği gibi, geçmişte köy içi ve akraba evliliklerinin fazla olması ve köy dışından nadiren evlilik yapılmasının da bu duruma etki ettiği görülmektedir. Kişilerin geçmişte çoğu halde komşularının akrabası olduğu bir durum söz konusudur. Böyle bir durum köyde biz bilincinin oluşmasını ve dayanışma/yardımlaşma konusunu da olumlu yönde etkilemektedir. Yukarıdaki bölümlerde de tartışıldığı üzere kişilerin akraba ve köy içi evliliklerinin azalması, yine çeşitli sebeplerle komşuları ve akrabaları ile yardımlaşma ve dayanışma biçimlerinin değişimine paralel olarak köy, birincil grup yapısından uzaklaşmaktadır.

Modern ve geleneksel toplum yapısını analiz etmek için başvurulan önemli kavramsallaştırmalardan bir diğeri Tonnies'in toplumsal örgütlenmenin iki karşıt ideal tipi olarak oluşturduğu *Gesellschaft* (*cemiyetvari*) ve *Gemeinschaft* (*cemaatvari*) kavramlarıdır. Tonnies'e göre insan istencinin iki biçimi bulunmaktadır. Bunlar ussal istenç (*Kurwille*) ve doğal istençtir (*Wesenwille*). Birer toplumsal örgütlenme biçimi olarak *Gesellschaft* ussal istence denk düşerken *Gemeinschaft* doğal istence denk düşmektedir (Appelbaum, 1970, s. 26). Tüm sosyal ilişkiler ilişkiye giren bireylerin irade süreci ile var olmaktadır. Bu anlamda *Kurwille*, bir hedefe ulaşmak amacı ile ilişkiye giren ve amaçla araç arasında ayırım yapan rasyonel irade etme biçimiyken *Wesenwille*, kurulan ilişkinin kendisinin değerli olduğu hissedilerek gerçekleştirildiği ve bir bireyin karakterinden veya mizacından kaynaklanan bir irade etme biçimidir. *Gesellschaft* ve *gemeinschaft* kategorilerine tarihsel gelişimin aşamaları ve sınıflandırıcı kavramlar olduğu yönünde Tonnies'in kastının dışında birçok değerlendirme yapılmıştır. Bu iki kategori gerçek hayatta salt bir biçimde bulunmayan ve gerçek sosyal varlıklarda değişen oranlarda bulunan ideal tiplerdir. Bu anlamda Tönnies çağdaş toplumda *cemiyetvari* ilişkilerin oransal olarak fazla olmasına rağmen kişilerin sadece zekâ ve akılla motive olmadığını az veya çok *cemiyetvari* ilişkileri bünyesinde barındırması, duygular ve eğilimlerle motive olması zorunluluğunu dile getirmektedir. Bu sebeple sosyoloğun görevi somut bir yapının ne oranla *gesellschaft* veya *gemeinschaft* bir yapıya yaklaştığını tespit etmektir. (Heberle, 1966, s. 150-151).

Nitekim Kabak köyünün de geçmişte *cemaatvari*, şu an için *cemiyetvari* ilişkilere ve örgütlenme yapısına sahip olduğu şeklinde mutlak bir sınıflandırma yapmak, yaşanan değişimi birinden diğerine geçiş olarak veya birbirinden bağımsız sınıflandırma kategorisi olarak okumak mümkün görünmemektedir. Köyde geçmişte *cemaatvari* ilişkilerin daha yoğun olmasına rağmen köyü saf bir biçimde *cemaatvari* ilişkiler yığını olarak görmek de mümkün değildir. Kişilerin de kısmen farkında oldukları eskiden köyde komşu ve akrabalarla birlikte iş yapmanın veya yardımlaşmanın kişiler için mecburi ve zorunlu bir yanı da bulunmaktadır. Örneğin kişiler yeri geldiğinde kendi işini yapabilmek için diğer komşulara ihtiyaçları olduğunun kısmen farkında olarak komşularının işi için onlara yardıma gidebilmektedir. Bugün için ise saf bir biçimde *cemiyetvari* ilişkilerin köyde görüldüğünü söylemek yine yanlış olacaktır. Bugün köyde *cemiyetvari* ilişkilerin

oransal olarak artmaya başlamasına rağmen kişiler -sayısı eskiye oranla fazlaca azalmasına rağmen- herhangi bir maddi çıkarı olmadan ilişkinin kendi başına değerli olduğunu hissettikleri arkadaşlık ve komşuluk gibi ilişkilerini kısmen sürdürmeye devam etmektedir.

Kabak köyündeki değişimin anlaşılması açısından yararlı bir başka kavramsal-analitik çerçeve ise Wolf'un köylü koalisyonlarını birbirinden ayırt etmek adına oluşturduğu tek ve çok katlı koalisyon biçimleridir. Çok katlı koalisyonlar tıpkı lif telleri gibi birbirleriyle ilişkili ve birbirlerini destekleyen birçok telin örülmesiyle meydana gelen yapılar olup her bir tel birleşerek daha güçlü tek bir bağı ortaya çıkarmaktadır. Böyle bir yapıda iktisadi etkinlikler aynı zamanda arkadaşlık, akrabalık veya komşuluk ilişkilerini ima etmektedir. Mevcut ilişkiler bu ilişkileri yöneten sosyal yaptırımların, sosyal yaptırımlar ise ilişkileri destekleyen ve temsil eden sembollerin varlığını göstermektedir. Bu haliyle de çeşitli ilişkilere dayanılarak kurulan böyle bir koalisyon iştirak edenlere birçok konuda güven vermektedir. Wolf böylesi bir koalisyonun görece olarak sert kabul edilebileceğini ancak tüm bağların bir arada olması halinde gücünü koruyabileceğini, bu sebeple de koalisyonun her bir telinin kendisine zarar vermeye çalışan herhangi bir güce karşı şiddetli bir şekilde karşı koyacağını belirtmektedir. Çok katlı koalisyon biçiminin aksine tek katlı koalisyonda ise uygun tek bir çıkarın etrafında birleşen kişiler başka durumlarda birbirlerine karşı sorumlu olmadıklarından daha esnek bir yapıya sahiptirler. Genellikle tek katlı koalisyonlarla köylü hane halkının dışarıdan gelen taleplerle olan ilişkisinde "bireyselleştiği" durumlarda karşılaşılabılır. Wolf bunun üç şart altında gerçekleşebileceğini belirtmektedir. Bunlardan ilki eski düzenin zayıflayıp her bir hane halkının komşularıyla ilişkilerini sınırlandırıp kendileri için dış dünya ile ilişkiye girmeleri halidir. İkinci olarak toplumsal iş bölümünde gözle görülür bir artış gerçekleşmesi sonucu çekirdek hanelerin oluşmaya başladığı ve bu hanelerin eski hanesinden bağımsız olarak yeni işverenlerle ilişkiye girmeleri durumudur. Son olarak pazarın köylü cemaati ile olan ilişkisinin yoğunlaşması sonucu bütün ilişkilerin satılık malları olan bireylerin tek çıkarlı ilişkilerine dönüştüğü durumdur. Bu son durum kişileri iktisadi anlamda değeri olmayan şeyleri görmezden gelmelerine ve ekonomik karşılığı bulunan nesnelere için rekabet etmelerine sebep olmaktadır. (2000, s. 133-135).

Kabak köyünde ebeveyn kuşağı mensubu bireylerin ifadeleri ile geçmişte komşular ve akrabalar arasındaki ilişkilerin çok katlı bir koalisyon olduğunu söylemek mümkündür. Her bir ilişkinin birbirini destekleyen ve birbiriyle bağlantılı olduğu bu düzlemde, bu bağlar toplumsal yaptırımlarla da desteklenmektedir. Bu bağlara zarar verecek herhangi bir hususa köylü sert bir biçimde tepki vermektedir. Yukarıdaki bölümlerde de ifade edildiği üzere örneğin bir genç köydeki bir yaşlıya herhangi bir saygısızlık yaptığında gencin köylü tarafından yaptırıma uğraması, ayıplanması veya dayak yemesi muhtemeldir. Köyde tek katlı koalisyon biçimlerinin artmasını da yine Wolf'un belirttiği hususlar ile ilişkilendirmek mümkündür. İlk olarak Kabak köyünde köylünün maddi durumunun iyileştiği, şehirle temasının arttığı, teknolojik araçların geliştiği ve köylünün bu araçlara ulaşabildiği, dışarıdan gelen taleplere karşı hane halkının komşularına bağlılığının azaldığı, mal ve hizmetleri üzerinde kendi başına denetim sağlayabildiği durumda ortaya çıkmıştır. Bu durum kişilerin ifadeleri ile köyde pahalı olduğu için malzemelerini komşusuyla paylaşmayan, komşusunun yardıma ihtiyacı olduğunda kendi yapabileceği kadarını ekmesi gerektiğini düşünen, kısaca kendi çıkarını önceleyen bir insan tipinin artmaya başlaması ile görünür olmuştur. İkinci olarak iş bölümünde bariz bir artışın yeni çekirdek ailelerin kurulmasına imkân verdiği ve kurulan bu yeni çekirdek ailelerin hanelerinden bağımsız olarak işverenlerle yeni ilişkiye girdiği durum Kabak köyü için sadece kişinin şehre çalışmak için gittiği durumda söz konusu olmuştur. Yine daha önceki bölümlerde ifade edildiği üzere, bugüne kadar köyde yaşamaya devam eden -bir kişi hariç- kişilerin hanesinden ayrılarak kendi çekirdek aileleri vasıtasıyla araçlar ile münasebete girdikleri ve farklı bir iş yaptıkları durum görülmemektedir. Wolf'un köylünün dışarıdan gelen taleplere karşı bireyselleşmesi için ifade ettiği son durum olan şebeke pazarların köyde yaygınlaşması sonucu köylünün ekonomik değeri olan nesnelere için birbiri ile rekabet içinde olduğu durumun şu an için köyde çok fazla söz konusu olduğu düşünülmemektedir. Köylü mallarının çoğunu devletin belirlediği standart fiyatlara göre devlete ait işletmelere satmaktadır. Özel sektöre satılan ürünler için ise, H23 K3'ün de ifade ettiği gibi, köyde bir mal alınıp satılacakken kişiler birbirine danışmaktadır. Bu anlamda fiyat kırma vb. uygulamalarla birbiriyle rekabet etme durumu görülmemekte, aksine komşusunun malına az fiyat verilmesi, alıcının güvenilir olmaması gibi hallerde kişiler birbirlerini uyarılmaktadır.

Bi şey satılırken danişılır. Ben satcam, sen satmışsın kaçā gitmiş kaçā gelmiş. Ama rekabet yok, sen çoğa sattın ben aza sattım yok. Şimdi telefonda olduğu için alanlar da paylaşıyor satanlar da paylaşıyor. Yan köyde bile satılan maldan haberimiz var yani. Devlet zaten fiyatı kendi belirler. Herkese eşittir. Sana az bana fazla devlette olmaz. Özel sektör için sorulur o kaçā verdin, kaçā aldın. Sorulur o. Yan komşu sattı mesela kaçā verdin? La işte 5 liraya, ee bende satcam da ona göre fiyat araştırırsın. Ufak bir rakam oynar arada. Biri ederinin altında satarsa da deriz la olum ben bu fiyata verdim gel seninkini de şu fiyata verelim diye uyarılır. Verme la o üçkağatçıya denir. Paranı çabuk al denir. Şimdi o elin tüccarı senede bir kere görürsün köylünü her gün görürsün **(H23 K3, Erkek, Evlat Kuşāğı)**.

Köylülerin pazarla kendi başlarına ekonomik bir ilişkiye girdikleri mevcut durumda köylünün komşusuna iktisadi anlamda bağılılığı da zayıflamaktadır. Bu durum köylünün araçlar, şebeke pazarlar veya devlet ile tek katmanlı bir ilişki içerisine girmesine sebep olmaktadır. Eski durumda arkadaşlık, komşuluk, mal alıp verme vb. konularda köy içinde çok katmanlı bir ilişki ağı mevcuttur. Kabak köyünün eski halinde beraber iş yaptığın, düğün hazırlığında bulunduğun, derdini paylaştığın, cenazesinde yanında olduğun, herhangi bir konuda yardım alabildiğin kişinin hem akraban hem komşun hem arkadaşın hem iş ortağın olduğu çok yönlü ilişkiler söz konusu olmaktadır. Çoğu kez çok yönlü ilişkilerde bir bağı kopması veya zayıflaması diğer bağıların da zayıflamasına neden olabilmektedir. Örneğin köyde geçmişte kadınların kışlık yiyecekleri birlikte hazırlamaları mecburiyeti ve hali kişilerin maddi imkanlarındaki düzelme, bahçe bostan ekiminin azalması ile paralel olarak günlük ihtiyaçların artık şehirdeki marketlerden satın alınmaya başlanmasıyla kadınlar arasındaki komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri zayıflayabilmektedir. Bundan farklı olarak kişinin şehirle temas etmesi sonucunda algılarındaki ve düşünme biçimindeki değişimler ile farklı arkadaşlıklar, farklı ilişkiler kurması eski komşuluk ve arkadaşlık bağlarında bir zayıflamaya neden olup birlikte iş yapma durumunu ve isteğini değiştirebilmesi de muhtemeldir.

ÖZET VE SONUÇ

Ankara-Polatlı'ya bağlı bir kırsal yerleşim birimi olan Kabak köyünde yapılmış olan bu araştırma ailenin kuruluşu-evlilik, aile içi ilişkiler, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin işleyişine yön veren değerler, normlar ve inançlardaki biçimsel ve özsel değişimler ve köyün iktisadi yapısındaki değişmelerin neler olduklarının ve bunların farklı kuşaktan bireyler tarafından nasıl değerlendirildiğinin ortaya çıkarılması amacı ile yapılmıştır. Bu amaçla öncelikle yaşanan sosyo-kültürel değişimlerin neler olduğu ve kişilerin bu değişimlere nasıl bir tepki verdikleri ve değerlendirdikleri ele alınmış, ardından bu değişimlerin ve değerlendirmelerin literatürdeki benzer çalışmalar ve alana dair kuramsal yaklaşımlar ile benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konularak anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma verilerinden modernleşme süreci ile ilgili genel olarak ne söylenebileceğinden önce çalışmada ortaya çıkan ampirik görüntünün ne olduğunu konuların ele alındığı sıra ve ana hatları ile özetlemekte yarar bulunmaktadır.

Kabak köyü, 1980'lere kadar Sakarya Nehri kıyısında bulunan tarlalarda sulu tarım yoluyla sebze ve meyve, kıraç alanda ya da nehre daha uzak arazilerde ise tahıl yetiştirilen bir iktisadi varoluşa sahiptir. Köydeki meyve ve sebze üretimi kadar tahıl üretimi de ağırlıklı olarak pazarda satmak için değil hane nüfusunun ve beslediği hayvanların ihtiyacını doğrudan karşılamaya yönelik olup, 3-4 hane haricinde kişilerin satmak için elinde fazla bir ürün de kalmamaktadır. Bu üretim sonucunda elinde az miktarda fazla ürünü kalan kişilerin bu ürünleri değerlendirebileceği dört yol bulunmaktadır. Bunlardan ilki köye gelen *çerçiciler* ile elindeki fazla malı takas etmektir. İkinci yol, köy bakkalıyla elde fazla bulunan malların takas edilmesi veya malların ona satılmasıdır. Üçüncü yol, köydeki hanelerin az miktardaki fazla mallarını birleştirerek birlikte bir at arabası veya traktör kiralamaları ve mallarını pazara satmak üzere götürmeleridir. Dördüncü yol ise, köylülerin kendilerine göre daha fazla üretim yapan, şehirle bağlantısı ve şehre gitme imkânı bulunan, köyün görece zengin hanelerine ürünlerini satmaları ya da bu hanelerin şehre kendi mallarını satmak için götürürken durumu kötü olan köylünün malını da kendi malı ile birlikte götürmeleri ve ürünün satışı sonrası gelen parayı köylüye vermeleridir. Bakkal ve köyün maddi durumu iyi olan bireyleri ile olan bu münasebet literatürdeki bazı çalışmalarda da görülmektedir. Fakat bu çalışmalarda köyde ürünün pazarlanması veya

mübadelesine aracılık eden kişilerin bu mübadele ilişkisini bir iyi niyet gösterisi altında yürüttükleri fakat gerçekte köylünün zararına olacak biçimde aslen birikim yapmak amacıyla yaptıkları ve bu yolla da sermayelerini arttırdıkları belirtilmektedir. Fakat Kabak köyünde varlıklı kişiler bireysel bazı özellikleri ve motivasyonları sebebiyle bu ilişkileri örtük veya açık bir suistimale dayalı bir birikim yapma şeklinde sürdürmemişler aksine komşularına destek olmayı seçmişlerdir.

Bu dönem içerisinde işleyecek fazla toprağı bulunmayan ve nüfusu giderek artan hanelerin nüfus yoğunluğunu azaltmak ve hanenin devamlılığını sağlamak için iki tür beka stratejisi izledikleri görülmektedir. Bunlardan ilki hanenin bazı üyelerinin çalışmak için şehre göçmesi ve kendine şehirde bir hayat kurması, böylece hane üzerindeki nüfus yoğunluğunu azaltmasıdır. İkinci strateji ise hanenin bazı üyelerinin köyün görece daha zengin ailelerinde ücret karşılığı çalışması ve haneye ek bir gelir sağlaması olmuştur. Bu dönemde Kabak köyünde, bazı köy çalışmalarında olduğu gibi hem köyde hem de şehirde ikamet etme durumu sadece ekonomik durumu iyi olan 4-5 hanede görülmüştür. Şehre çalışmak için gidip akşam köyüne dönen bir köylü tipi ise Kabak köyünde görülmemiştir.

1970'li yıllarla birlikte köyde geçimlik üretim mantığının yavaş yavaş terk edilmeye ve pazar için üretim mantığına geçilmeye başladığı görülmektedir. Bu durum 1980'li yıllarla birlikte köye yeni makine ve teknolojilerin girmesi, şehirle temasın artmasını sağlayacak yol ve vasıtaların artmaya başlaması, 1990'lı yıllarda sulama sisteminin uzak tarlaları sulama imkânını vermesi ve 2000'li yıllarda köye yönelik kredi imkânlarının fazlaşması ile hızlanmıştır. Tüm bu olanaklarla köyde kalan hanelerin maddi imkânları ve tarımsal arazileri de toprak satın alma yoluyla artmaya başlamıştır. Bunun sonucunda 2000'li yıllara kadar ihtiyaç olduğunda köy içinden ve civar köylerden temin edilen ücretli mevsimlik işgücü Türkiye'nin doğu bölgelerinden gelen işgücü ile karşılanmaya başlanmıştır.

Üretim mantığının pazar için üretime kayması köylülerin üretim ve tüketim malları bakımından da pazara bağımlı hale gelmelerine neden olmuştur. Bugün için köyde bazı yaşlı kişiler haricinde kendi tüketimi için ürün yetiştiren köylü bulunmamaktadır. Aynı süreçte daha önce at arabaları ile köye gelen ve aynı ve/veya nakdi mübadele yolu ile

köylülerin kimi ihtiyaç maddelerini temin eden *çerçilerin* yerini 1990'lı yıllarla birlikte arabaları ile köye gelen *Cumartesci* ve *Salıcılar* almaya başlamıştır. *Salıcı* ve *Cumartescilerin çerçilerden* önemli bir farkı ise köye ambalajlı ürünleri getirmesinde görülmektedir. Yine bu dönem içerisinde kurulan bakkalın köye getirdiği ürünler değişmiş ve burada, şehir bakkallarında görülebilecek ambalajlı ürünler satılmaya başlanmıştır. 2000 sonrasında ise köyde özel araçların artmasına paralel olarak köylü ihtiyaç duyduğu ürünleri şehirdeki marketlerden almaya başlamış, böylece köy bakkalı kapanmış, *cumartesci* ve *salıcının* köye gelme sıklığı azalmıştır.

Kişilerin tüketim mantığını etkileyen önemli bir etken ise köylülerin de ifade ettiği gibi onların alışkanlıklarının ve yeteneklerinin değişmeye başlaması olmuştur. Özellikle 2000 sonrasında köydeki ilkokulun kapatılması ile hem köyde hem de şehirde ikamet etme biçimleri artış göstermiştir. Okulun kapatılması ile evli çiftler şehirde de bir ev kurmuş, bunun sonucunda özellikle evli kadınlar çocukları ile senenin 8-9 ayı süresince şehirde yaşamaya başlamıştır. Ayrıca kişiler hayvan yetiştirmedikleri müddetçe -köy şartlarının kış aylarında zor olması, köyde doğalgazın olmaması ve tarım ile alakalı işlerinin bulunmaması gibi sebeplerle- artık kış ayları boyunca genellikle şehirde yaşamaktadır. Kişilerin şehirde yaşamaya başlamaları eski alışkanlıklarının değişmesine vesile olmuş ve bunun sonucunda köyde kendi tüketimi için ürün yetiştirmek kişilere zor gelmeye başlamıştır. Bu sebeple kişiler köyde oldukları zamanlarda da şehirden alışverişlerini yapmayı tercih etmekte ve bunu bir kolaylık olarak görmektedirler. Bazı ebeveyn kuşağı mensubu bireyler ise böyle bir durumu rahatlık olarak görmenin yanında eski üretim biçiminin kaybolmasından şikayetlerini dile getirmekte ve kendi tüketimi için ekim yapmaya küçük çaplı da olsa devam etmektedir.

Tüketim nesnelesindeki değişim sadece gıda ürünlerinde değil evde ve işte kullanılan araç gereçlerde de kendisini göstermektedir. Kişiler gelirlerinin ve köy dışı ile temaslarının fazlalaşması sonucunda istek ve beklentilerinin çoğaldığını, buna bağlı olarak harcamaların ve çalışma miktarının da arttığını belirtmektedir. Köydeki bireylerin istek ve beklentilerinin ise kuşaklar arası farklılaştığı, evlat kuşağı mensubu bireylerin ebeveyn kuşağı mensubu bireylere göre istek ve beklentilerinin derecesi ve şeklinin değişmekte olduğu ve bu durumun bazı hususlarda anlaşmazlıklara sebep olduğu da görülmektedir.

1980'li yıllarla birlikte köylünün üretim biçimi devletin ve özel sektörün kalite standartlarına göre şekillenmeye başlamıştır. Köylü, ürünlerin satışından elde edeceği kârı arttırmak için kimyasal gübreler ve çeşitli ilaçlar kullanmaya başlamış ve artık üretimden kazanç sağlayabilmek için bu ürünlerin kullanımı bir gereklilik haline gelmiştir. Köylünün kimyasal gübre, ilaç ve tohumlara yönelmesi eski tohumların bulunmasını ve kullanılmasını büyük oranda azaltmıştır. Bunun sonucunda köylü küresel veya yerel ölçekte tohum, gübre ve ilaç şirketlerine bağımlı hale gelmeye başlamıştır.

Kabak köyünde yaşanan iktisadi değişimlere paralel ve birbirini destekleyici biçimde aile ve komşuluk ilişkileri biçimsel ve özsel bazı değişimlere uğramıştır. 2000 öncesinde köyde geniş aile yapısının hâkim olduğu ve evlenen çiftlerin köyde yaşadıkları müddetçe erkeğin babasının evinde birlikte yaşadıkları görülmektedir. Şehre çalışmak için giden hane üyeleri haricinde çekirdek aile yapısı köyde tam anlamıyla mevcut olmamıştır. Köyde kalan bireyler evlendikleri zaman genellikle ev içinde bir odada veya eve eklenti bir yapıda yaşamışlardır. Hane üyelerinin sayısının ve buna bağlı olarak hane içindeki gerilimlerin artması durumlarında evlenen çiftler evlerini ayırmıştır. Fakat kazanç, gelir ve yapılan işteki birlik baba ölene veya sahip olduğu malları çocukları arasında bölene kadar devam etmiştir. Bu bireylerin evlerini ayırmaları modern anlamda bir çekirdek aile olduklarını anlamına gelmemektedir. Nitekim Yasa da (1955) bu tür ailelere dar aile demeyi tercih etmektedir. Kabak'ta 2000 sonrasında kişilerin evlilik esnasında ayrı bir ev kurma yoluna gitmeye başlamışlardır. Fakat bu yeni tip dar ailede Yasa'nın belirttiği dönemdeki kadar ilişkilerin tümüyle geleneksel kalıplara bağlı olmadığını belirtmek gerekmektedir. Bu aileler şu an kendi ev içi ilişkilerinde kısmi bir özgürlüğe sahip olsalar bile baba ölünceye veya baba sağken sahip olunan mallar bölüştürülünceye kadar hanenin malları üzerinde tek başlarına söz söyleyememekte, kendi dar ailesini ilgilendiren büyük kararlarda yine tam anlamıyla özgür olamamaktadır. Ayrıca karı-koca, erkek-kadın, ebeveyn-çocuk vb. arasındaki ilişkiler de tam anlamıyla geleneksel kalıplardan sıyrılmamıştır. Bu sebeple bu tür aileleri dar aile ile modern çekirdek aile arasında ara bir aile formu olarak okumak mümkün görünmektedir.

Günümüzde bu tür aile yapısının köydeki haneler için zaruri bir yanının olduğu söylemek mümkündür. Nitekim 2000 sonrası evlenen kişiler-özellikle gelinler-hane üyelerinin

birlikte yaşadıkları biçimi kabul etmemektedir. Bununla birlikte hanenin sahip olduğu malları kendi arasında bölmesi ve işlerin ayrılması da istendik bir durum değildir. Kişiler sahip olunan mallar üzerinde yapılması gereken işlerin tek başına yapılamayacak olduğunu, hem de gelir ve kazancı arttırmak anlamında bir arada olmalarının kendilerine faydalı olduğunu ifade etmektedirler. Bu sebeple kendisi ile mülakat yapılan bireylerin ifadeleri ile hanede oluşabilecek gerginlikleri ve nüfus yoğunluğunu azaltmak için kişiler evleri ayırma yoluna giderken gelir ve kazançlarını arttırmak ve işleri yürütebilmek için gelir ve kazançlarını ayırmamışlardır.

Ailedeki biçimsel değişimler ile birlikte hane içi ilişkilerde ve görevlerde de değişimler yaşandığı görülmektedir. Ebeveyn kuşağına mensup bireylerin evlendikleri zaman itibari ile, hane reisi hem erkek hem de hane büyüğü olduğu için yetkiyi elinde tutmakta ve haneyi ilgilendiren konularda çoğu halde diğer üyelerin fikrini almamaktadır. Evli bireyler kendilerini ilgilendiren konularda da hane reisine veya eşlerine danışmadan karar vermemektedir. Bu durumla birlikte ebeveyn kuşağına mensup bireylerin evlendikleri dönemde hane büyüklerine saygısının göstergesi olan başka haller de bulunmaktadır. Hane reisinin önünde uzanmamak, sigara içmemek, laubali hareketler yapmamak, büyüklerin yanında çocuk sevmemek, eşi ile samimi davranışlarda bulunmamak bunlardan bazılarıdır. Ebeveyn kuşağına mensup kadın bireylerden evlendikleri zaman itibariyle kocası, kaynanası ve kayınbabasının işlerine karışmamaları, verilen görevleri itiraz etmeden yerine getirmeleri beklenmektedir. Böyle davranmadıkları hallerde ise kadının karşılaşacağı uygulamalar genellikle dayak ve hakaret olmaktadır.

Evlat kuşağına mensup bireylerin evlendikleri zaman itibari ile hanedeki reis otoritesinin zayıfladığı, haneyi ilgilendiren bir konuda reisin tek başına karar almadığı ve evli çiftlerin kendilerini ilgilendiren konularda çoğu halde büyüklere danışmadan da hareket edebilir hale geldikleri görülmektedir. Reisin azalan otoritesi kendini eski saygı göstergelerinin zayıflamasında da göstermektedir. Bu anlamda büyüğün yanında uzanmama, sigara içmeme ve büyüğün sözünü kesmemeye bugün de dikkat edilmesine rağmen; büyüklerin yanında çocuğunu sevmeme, söylenmezlik gibi adetler ise ortadan kalkmıştır.

Hane içi iş bölümünde ebeveyn kuşağının evlendiği zaman, ev içi işlerin dağıtımını yapan kişi kaynanayken evin işleri çoğunlukla kaynana denetiminde gelin tarafından yapılmaktadır. Gelin aynı zamanda bahçe bostan işlerinde de çalışmakta, kaynana ise daha hafif işler ve çocuk bakımı ile ilgilenmektedir. Bugün, gelinlerin evlerinin ayrı olması sebebi ile kaynanalar bu işlerini kendileri yapmakta ve gelinler kendilerini ziyarete geldiklerinde de onlara çok fazla iş vermemekte, gelinlerin kendilerine küsmelerinden ve alınmalarından çekinmektedir. Ayrıca günümüzde kadınlar sadece ev işleri ile ilgilenmekte, dışarı işleri yapmamaktadır. Hanenin dışarı işleri ise erkekler tarafından yapılmaktadır. Fakat eskiden olduğu gibi hanenin dışarı işleri ile alakalı olan süreçte sadece reis etkili olmamakta, iş ile ilgili bir karar alacağı zaman genellikle oğulları ile istişare etmektedir.

Kabak köyü özelinde hane biçiminin, hane içi ilişkilerin, görevlerin ve reis otoritesinin değişmesine sebep olan birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenlerin öne çıkanlarını literatürdeki çalışmalar ve köyden elde edilen veriler ışığında şu şekilde sıralamak mümkündür: Hanenin iktisadi görevlerindeki değişim ile gelişen yeni ekonomik ilişkilerin kişilere hane dışında da çalışabileceği imkânlar sunması, bağımsızlık arzusu, mahremiyet isteği, nüfusun artması ile evin yetersiz hale gelmesi, geçimsizlikler, sahip olunan arazinin yetersizliği ve hane reisinin hızla değişen teknolojiye ve yeniliklere ayak uyduramaması ile oğlanın hanenin işlerinde daha erken söz sahibi olmasıdır.

Kabak köyünde ailedeki değişime paralel olarak evlenme yaşı, adetleri, şartları ve eş seçme biçimlerinde de değişim meydana gelmiştir. Ebeveyn kuşağına mensup bireyler genellikle 20 yaş altında evlenmiş olup bu durumun kişilerin ifade ettiği dört temel sebebi bulunmaktadır. İlk olarak erken evlenmenin genç kadınlar ve erkekler arasında istenmedik durumları önleyeceğinin düşünülmesidir. İkinci olarak hane nüfusunun hızlıca arttırılıp iş yükünün hafifletilmek istenmesidir. Üçüncü olarak 25 yaşına kadar evlenmemiş olanların, özellikle kadınların “evde kalmış” denilerek dedikodusunun çıkmasının önlenmesi isteğidir. Son olarak 1970’li yıllarda devletin ilk kez evlenecek olup, toprağı olmayan ailelere toprak verme vaadi erken yaşta evlenmeyi desteklemiştir. Bugün ise evlenme yaş aralığının 23-27’ye çıktığı ve bu durumun kişilerin eğitim-öğretimlerini tamamlayabilmeleri ve zihnen olgunlaşmaları için istendik bir durum

olduğu görülmektedir. Evlilik yaşı konusunda diğer önemli bir konu ise kadın ve erkek arasındaki yaş farkıdır. Bu hususta hem geçmişte hem de günümüzde kadının erkekten 5-10 yaş büyük olması dedikodulara sebebiyet verebileceğinden istendik bir durum değildir. Kendileriyle mülakat yapılmış olanlar arasında sadece evlat kuşağına mensup bekar erkek bireyler kadının erkekten yaşça büyük olmasının taraflar anlaştıktan sonra sorun olmayacağını ifade etmektedirler.

Evlilik hususunda kuşaklar arasında önemli bir fark ise evlilikte tarafların gözettiği hususlar ve beklentiler noktasında ortaya çıkmaktadır. Ebeveyn kuşağına mensup bireyler arasında akraba ve köy içi evlenme oranlarının fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebi çocuklarının tanıdıkları ve kendilerine kültürel olarak yakın buldukları ailelerin üyeleri ile evlenmelerinin daha doğru olacağına yönelik inançtır. Bununla birlikte mal bölüşümünün engellenmesi ve akrabaların birbirleri ile olan ilişkilerini bozmak istememeleri akraba arasındaki evlilik oranlarının fazla olmasının bir diğer sebebi olarak görülmektedir. Bu duruma paralel olarak ebeveyn kuşağına mensup bireyler, evlendikleri zaman itibari ile evlenecekleri kişinin nesine bakıldığı sorusuna genel olarak evlenilecek kişinin aile yapısına bakıldığını ifade etmektedir. Evlat kuşağına mensup bireylerin evliliklerinde ise ebeveyn kuşağının aksine akraba ve köy içi evlilik oranları azalmış olup akraba ile evlilik artık genel olarak istenilen veya arzulanan bir şey değildir. Ayrıca evlat kuşağına mensup bireylerin geneli evlendikleri zaman eş adayının nesine bakıldığı sorusuna eş adaylarının huyu, ahlakı, aileye karşı tavrı ve güzelliğine baktıkları cevabını vermiştir.

İki kuşak arasında önemli bir fark ise evlenecekleri eş adayının gelir durumu ve babasından ayrı evi geçindirmeye yetecek bir işinin olup olmaması hususunda ortaya çıkmaktadır. Bu noktada ebeveyn kuşağına mensup olanlar evlendikleri zaman evlenecekleri kişiden ayrı bir ev, babasından ayrı bir iş ve eşya aramadıklarını ifade etmektedirler. 2000 sonrası evlenen bireyler için ise durumun tersine işlediği görülmektedir. Evlat kuşağına mensup olanlar, ebeveyn kuşağına göre daha yüksek oranda, evlenilecek kişinin babasından ayrı bir işinin olmasının daha iyi olacağını belirtmiştir. Bu konuda diğer bir önemli nokta ise erkeğin babasından ayrı gelirinin olması gerektiğini düşünen tüm kişilerin kadın olmasıdır. Erkekler ise bu konuda

evlenilecek erkeğin babasından ayrı veya birlikte işinin olması konusunda bir fark gözetmemektedir. Ebeveyn kuşağına mensup bireylerin kendi evlendikleri zaman beklenmediğini ifade ettikleri ayrı bir ev (özellikle şehirde yoksa köyde ayrı bir ev), eşya, vb. istekler evlat kuşağının mensubu bireylerin evlendikleri zaman itibarıyla ve şu an evlenebilmek için özellikle kadının kendisi ve kadının ailesi tarafından evliliğe ruhsat verilmesinin ön şartlarından biri haline gelmiştir. Ebeveyn kuşağı üyeleri kendi çocuklarını evlendirirken karşı tarafın nesine bakıldığı hususunda kendileri ifade etmemelerine rağmen evlat kuşağı üyelerinin ifadeleri ve köydeki mevcut durum göz önüne alındığında, evlenecek erkekte şehirde ücretli çalışma veya memuriyet aranan bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple köyde bir erkeğin evlenebilmesi için öncelikle şehirde bir ev kurması ve çoğu halde şehirde bir işinin olması gerekmektedir. Bundan dolayı köyde maddi durumu iyi olsa dahi evlenebilmek için şehirde ücretli bir işe girmek zorunda olan bireyler bulunmaktadır. Köydeki sosyal olanakların kısıtlılığı, daha fazla çalışma gerekliliği, evde ve köyde özgürlük alanının sınırlılığı gibi sebeplerle kadınlar köyden biriyle evlenmeyi istememekte, kadının ailesi de buna sıcak bakmamakta, bu durum da köyde bulunan erkekler açısından evliliği zorlaştırmaktadır. Bunun sonucunda evlenmek isteyen erkeklerin son dönemlerde yurt dışından evlilik yapmaya başladıkları da görülmektedir.

Evlilik konusunda kuşaklar arasında oluşan bir diğer fark ise evlenecek eşin seçimi sürecinde ortaya çıkmaktadır. Ebeveyn kuşağına mensup olanların çoğu kendilerinin evlenecekleri kişiye büyüklerin karar verdiğini, bu hususta kendilerinin göstermelik olarak onaylarının alındığını belirtmektedir. Yine de bazıları evlenecekleri kişiye kendilerinin karar verdiğini fakat büyüklerin rızası olmasaydı evliliklerinin gerçekleşmeyeceğini ifade etmiştir. Evlat kuşağına mensup olanlar arasında ise görücü usulü ile evlenme oranı yine fazla olmasına rağmen rıza konusunda önemli bir fark söz konusudur: Evlenecek kişiler görücü usulü ile evlenseler de kendi rızaları olmasaydı evliliğin gerçekleşmeyeceğini, kendisinin tanıştığı bir adayla büyüklerin izni olmasa dahi evliliğinin gerçekleşeceğini dile getirmektedirler.

Bu araştırmanın göstermeyi ve anlamayı hedeflediği diğer bir konu ise komşuluk ve akrabalık ilişkilerindeki değişen ilişkiler, yardımlaşma ve dayanışma biçimleridir. Köyde

ebeveyn kuşağına mensup olanların ifadeleri dikkate alındığında, geçmişte yardımlaşma ve dayanışma kabaca dört alanda görülmektedir. İlk köylü, tarlada bahçede birbirlerinin işlerine sırasıyla gitmektedir. İkinci olarak eksikliği duyulan alet edevat, para, gıda vb. ihtiyaçlar köylülerce paylaşılmakta veya piyasa döngüsü dışında ödünç alınıp verilebilmektedir. Üçüncü olarak, düğün ve cenaze gibi törenlerde hanenin yemek hazırlamasında, misafir ağırlamasında ve diğer hazırlıklarında köylü birbirine yardım etmektedir. Son olarak kışlık yiyeceklerin veya bazı gıdaların hazırlandığı dönemde özellikle kadınlar toplanarak bu işleri birlikte yapmaktadır. Kili'nin (1978) de ifade ettiği gibi geçmişteki dayanışma ve yardımlaşmanın bu biçimleri genel olarak belli bir sorun etrafında ortaya çıkan ve sorun çözüldüğünde dağılan bir örgütlenme yapısına sahiptir.

Günümüzde bu dört yardımlaşma ve dayanışma alanı değişime uğramış, zayıflamış veya ortadan kalkmıştır. İlk olarak köyün maddi imkanlarının gelişmesi ve ekilen alanların artmasına karşın hane nüfusunun azalması veya sabit kalması ile tarladaki işler için birbirine yardıma gitme azalmaya başlamıştır. Bu durum köylüler tarafından insanların artık yardıma ihtiyacının azalması ve yapılan işlerin artık köylünün kaldırabileceğinden daha fazla iş gücü gerektirmesi gibi nedenlerle açıklanmıştır. Aynı zamanda kendisi ile mülakat yapılan bireyler ihtiyacın azalmasına rağmen bazı hallerde ihtiyaç olsa dahi komşuların ve akrabaların birbirlerine yardıma gitmeyeceğini çünkü herkesin kendi ailesinin çıkarını öncelemeye başladığını ifade etmektedir. İkinci olarak alet edevat paylaşımının, malzemelerin artık pahalı ve arızalanması halinde maliyetinin fazla oluşu sebebiyle, para vermenin ise paranın değerinin hızlı değişmesi ve borç verilen kişiye güvensizlik gibi nedenlerle azalmaya başladığı görülmektedir. Üçüncü olarak cenaze ve düğün gibi törenlerde yardımlaşma ve dayanışma zayıflamaya başlamıştır. Bugün, büyük oranda cenaze ve düğün evi için yemek yapma gelenekleri ortadan kalkmış olup misafirlere dışarda yaptırılmış yemekler ikram edilmektedir. Ayrıca köyün yolunun gelişmesi ve araç sahipliğinin artması ile uzun süreli misafirliklerin azalmaya başladığı görülmekte ve bu durum yardımlaşma ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Son olarak kışlık yiyecek ve bazı gıdaların hazırlanmasında yardımlaşma ortadan kalkmıştır. Bunun sebebi olarak ise yukarıda da ifade edildiği gibi kişilerin tüketeceği ürünleri artık üretmemesinden ve marketlerden almalarından kaynaklanmaktadır.

Geçmiş ve bugün arasında yardımlaşma ve dayanışma biçimlerindeki bu değişimlerin kişilerin komşuluk ve akrabalık arasındaki ilişkilerini de etkilediği görülmektedir. Eskiden köydeki işlerin çoğu halde komşularla birlikte yapılması, köy halkının bir araya gelmesi ve ilişkilerinin yoğunlaşmasının da bir kaynağı olmuştur. Aynı şekilde düğün, bayram, cenaze, hastalık, ekim, biçim halleri ve zamanlarında sürekli bir araya gelen köylülerin ilişkileri daha yoğun olmuştur. Bireyler, törenlerdeki yeni uygulamaları çalışma açısından bir rahatlık olarak görmelerine karşın bu uygulamaların ilişkileri olumsuz yönde etkilediğini ifade etmektedir.

Köylüler arasındaki ilişki biçimlerindeki değişimin bir diğer görünümü ise köydeki yaşlılık ve erkek otoritesinin değişimidir. Eskiden köylüler arasında bir anlaşmazlık olduğunda bunu çözüme kavuşturan köyün ihtiyar heyeti olmaktadır. Köyde bir kişiyi bu anlamda otorite sahibi yapan etkenler yaş, cinsiyet ve ahlaki itibardır. Bazı köy çalışmalarında olduğu gibi bu otoritenin sağlanması için servet gerekli bir unsur olarak kabul edilmemektedir. Eskiden köyde bir genç, yaşlı konuşurken onun sözünü kesmemek, söylediği söze itiraz etmemek, yanında sigara içmemek, oturuşunu düzeltmek, laubali hareket etmemek gibi hususlara dikkat etmektedir. Bugün ise bu uygulamalar kısmen devam etmesine rağmen gençler artık yaşlı bir kimsenin söylediği söze itiraz edebilmekte veya bazı hallerde onlarla tartışabilmektedir. Ayrıca yaşlı ve büyüklerin köyün herhangi bir çocuğun terbiyesi üzerinde söz sahibi olduğu, gerektiğinde çocuğu dövmediği durum da değişime uğramıştır. Bugün evlat kuşağına mensup bireyler çocukları üzerinde köyün yaşlı ve büyüklerinin böyle bir şey yapmalarına izin vermemektedir. Kişilerin özgürlükleri ve bireyselliklerinin artması köylünün dedikodusu ve eleştirisinden çekinme hususunda da ortaya çıkmaktadır. Kendisi ile mülakat yapılan bireylerin eskiden komşuların, akrabaların dedikodularından ve eleştirilerinden çekindikleri, korktukları fakat bugün yapılacak dedikodu ve eleştirilerden çekinmeden istediğini yapmak anlamında daha özgür hissetmeye başladıkları görülmektedir.

Ebeveyn kuşağının üyeleri hem ailede hem de köy içinde büyüğe karşı gösterilen saygının yitimi hususunda şikayetlerini dile getirmektedir. Bu hususta çocukları, gelinleri ve torunları ile bazı hallerde anlaşmazlık ve çatışma yaşayabilmektedir. Ebeveyn kuşağı üyeleri eskinin baskıcı otorite ve saygısının kendi özgürlüklerini fazla kısıtlamasını doğru

bulmamakta ve bugünün kendilerine sağladığı özgürlük alanından memnun olduklarını belirtmektedirler. Fakat eskiden büyüğe ve yaşlıya gösterilen saygının bugün fazlası ile azalmasını da yanlış bulmakta ve bu konuda sitemlerini dile getirmektedir. Kısaca yaşanan değişimler karşısında kişiler var olan durum ve kendi yetiştikleri şartlar arasında kalmakta ve bu durum kişilerde duygusal bir gerilim yaratmaktadır.

Değişimin bireysel anlamda yansımaları ile bağlantılı olarak toplumsal tezahürlerini görmek de mümkündür. Eski düzenin aşırı baskıcı ve otoriter yapısının zayıflaması kişilere istendik bir özgürleşme alanı açarken köy ve köylü açısından değerli olan yardımlaşma, dayanışma, samimi ilişkiler, güven, biz bilinci gibi unsurların zayıflamasını da beraberinde getirmektedir. Bölüm 7’de yapılmış olan değerlendirme kapsamında tartışıldığı üzere, Durkheim ve Sennett gibi isimler elde edilen kazanımlarla kaybolmaya yüz tutan değerlerin birlikte işleminin gerekliliği ve yolları hakkında fikirlerini ifade etmişlerdir. Fakat bu isimlerin üzerinde düşündükleri toplum yapısı Kabak köyü ile benzerlik göstermesine rağmen köyün farklılaştığı noktalar da bulunmaktadır. Nitekim köyün şu anki halinde birincil grup özelliklerinin yitirmeye başlanmasına, biz bilincinin ve köydeki çok katmanlı bağların büyük oranda zayıflamasına rağmen bunların tamamıyla ortadan kalkmadığını ve bireyselleşme ile özgürleşmenin artmasına karşın bu isimlerin ifade ettikleri tehlikeli ve aşırı bir boyuta şu an için ulaşılmadığını söylemek mümkündür. Köyde yardımlaşma, dayanışma, biz bilinci ve bir topluma aidiyet büyük ölçüde azalmasına, saygı ve otorite biçimleri büyük oranda değişmesine rağmen bu hususlar hala devam etmekte veya günümüz şartlarına göre revize edilmektedir. Bu sebeple Durkheim ve Sennett’in ifade ettikleri şekilde bir toplum yapısının henüz Kabak köyünde mevcut olmadığı fakat bunun ancak muhtemel gelişme yollardan birisi olduğu söylenebilir. Zira bu araştırma kapsamında kendilerine atıfta bulunulmuş olan araştırmaların yapılmış oldukları tarihte tespit etmiş oldukları kimi eğilimlerin daha sonra beklenen doğrultuda ilerlememiş olduklarından bir ders çıkarılması gerekirse, toplumsal ve kültürel değişme meydana geldiği toplumun tarihsel ve kültürel atmosferinden, onun üyelerinin bazı şeyleri sürdürmek yahut korumak, bazılarını değiştirmek için gösterdikleri çabalarından bağımsız olmadığı gibi bu toplumu dışarıdan içeriye doğru kuşatan aynı mahiyetteki etkilerden bağımsız olarak da işlememektedir ve bu etkilerin gelecekte ne

olacaklarını ve bunların bir toplumun üyeleri tarafından nasıl karşılanacağını belli bir kesinlikle öngörebilmenin bir yolu da bulunmamaktadır.¹³

¹³ Bu yorum mevcut tezin danışmanı Doç. Dr. Abdulkerim SÖNMEZ'e ait olup, araştırmacının kendisi tarafından da benimsenmiştir.

KAYNAKÇA

- Akşit, B. (1966). *Türkiye 'de az gelişmiş kapitalizm ve köylere girişi*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğrenci Birliği Yayınları.
- Akşit, B. (1985). *Köy, kasaba ve kentlerde toplumsal değişme*. Turhan Kitapevi.
- Altunsabak, E. (2022). Tarım ve hayvancılığa bağlı geleneksel bilgi sistemleri: Kars ili örneği. [Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez.
- Appelbaum, R. P. (1970). *Toplumsal değişim kuramları* (T. Alkan, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arslan, H. (2014). Türkiye kır çalışmalarında paradigma değişimi. *Sosyoloji Dergisi*. 3(29). 165-179.
- Arslan, H. (2019). *Türkiye 'de kır sosyolojisi araştırmaları*. Siyasal Kitapevi.
- Aydın, Z. (1986). Kapitalizm, tarım sorunu ve azgelişmiş ülkeler, *Onbirinci Tez*, No.3, 126-156.
- Aydın, Z. (2018). *Çağdaş tarım sorunu*. İmge Kitapevi
- Balaban, A. R. (1967). Ankara köylerinden Örecik'te meydana gelen kültür değişmesi. *Antropoloji*, (4), 259-328.
- Baransel, A. (1974). Toplumsal ve kültürel değişme olarak modernleşme. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*. (3). 75-90.

- Belik Kıray, M. (1964). *Ereğli: Ağır sanayiden önce bir sahil kasabası*. D.P.T.
- Belik Kıray, M. (2006). *Toplumsal yapı toplumsal değişme*. Bağlam Yayıncılık.
- Berkes, N. (1942). *Bazı Ankara köyleri üzerinde bir araştırma*. Uzluk Basımevi.
- Beyaz, C. (2019). Kırsal göçmenin kimlik, aidiyet ve bağlılık mücadelesi: Rizeli göçmenler üzerine bir çalışma. [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe sözlüğü*. Paradigma Yayınları.
- Ceylan, S. ve Somuncu M. (2018). Kırsal alanların dönüşümünü kavramsal bakımdan yeniden düşünmek. İçinde N. Türkdoğan vd. (der.), *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (s. 1141-1155). Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Çoban, B. (2022). Durkheim'in bilgi ve toplum anlayışı üzerine bir değerlendirme. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 9, 115-130.
- Derdiyok Kılıçarslan, B. (2019). 1960'lardan 2019'un sonlarına Türkiye'de kırsal dönüşüm: Selvi Köyü örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Eagleton, T. (2016). *Kültür yorumları* (Ö. Çelik, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Erdentuğ, N. (1956). *Hal köyünün etnolojik tetkiki*. DTFC yayını.
- Erdentuğ, N. (1971). *Sün köyünün etnolojik tetkiki*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

- Erdoğan, A. (2013). *Polatlı tarih ve kültür atlası*. Polatlı Belediye Başkanlığı Eğitim ve Kültür Müdürlüğü Kültür Yayınları.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir* (N. Çelebi, Çev.). Anı Yayıncılık.
- Giddens, A. (2012). Küreselleşme ve değişen dünya (H. Özel, Çev.). İçinde C. Güzel (Ed.), *Sosyoloji* (s. 64-135). Kırmızı Yayınları.
- Güçbilmez, E. (1972). *Yenimahalle ve Kayadibi: Karşılaştırmalı bir köy araştırması*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Güvenç, B. (1976). *Sosyal ve kültürel değişme*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Haldun, İ. (1990). *Mukaddime I* (Z. K. Ugan, Çev.). MEB Yayınları.
- Heberle, R. (1966). The sociological system of Ferdinand Tönnies: "Community" and "Society". H. E. Barner (Eds.). *An introduction to the history sociology*, içinde (p.144-165). The University of Chicago Press.
- Henslin, J. M. (2009). *Essentials of sociology: A down-to-earth approach*. Pearson.
- Hobsbawn, E. J. (2020). *Kısa 20. yüzyıl: 1914-1991 aşırılıklar çağı* (Y. Aloğan, Çev.). Everest Yayınları.
- Karpat, K. H. (2020). *Türkiye'de toplumsal dönüşüm: Kırsal göç, gecekondular ve kentleşme* (A. Sönmez, Çev.). Timaş Yayınları.
- Kaya, Y. (2022). *Toplumsal değişme: Toplumsal "oluş" un izinde*. İksad Yayınevi.
- Keyder, Ç. (1983). Paths of rural transformation in Turkey. *The Journal of Peasant Studies*, 11(1). 34-49.

- Keyder, Ç. & Yenal, Z. (2018). *Bildiğimiz tarımın sonu: Küresel iktidar ve köylülük*. İletişim Yayınları.
- Kili, S. (1978). *Çayırhan: Bir Orta Anadolu köyünde toplumsal değişme ve siyasal davranış*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Lerner, D. (1958). *The passing of traditional society: Modernizing the Middle East*. The Free Press.
- Macionist, J. J. (2013). Kültür (T. Poyraz Tacoğlu, Çev.). İçinde V. Akan (Ed.), *Sosyoloji* (s. 57-85). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Moses, J. W. Ve Knutsen, T. L. (2020). *Bilmenin yolları: Toplumsal ve siyasal araştırmalarda rakip metodolojiler* (K. İlbaşı ve E. B. Ersöz, Çev.). Küre Yayınları.
- Murataj, O. (2020). Toplumsal cinsiyet rolleri üzerine kurulmuş kültürler arası evlilikler: Sirbistan’da yaşayan Arnavut-Sırp çiftlerin evlilikleri üzerine bir vak’a çalışması. [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez.
- Nerse, S. (2014). Türkiye kır sosyolojisi paradigma değişimi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(29), 165-179.
- Nerse, S. (2021). *Kır sosyolojisi: Süreç, müdahale ve dinamikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Oğuz, M. Ö. (2019). *Paldır kültür kentleşmeler*. Geleneksel Yayıncılık.
- Oğuzhan, Ü. A. (2007). Türkiye’de modernleşmenin oluşumu ve Cumhuriyet Dönemi Türk romanında batılılaşma olgusu: “Kiralık Konak”, “Sözde Kızlar”, “Yaprak Dökümü”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 55(1), 111-144.

- Özkalp, E. (2013). Aile ve toplumsal gruplar. İçinde A. Ç. Kirel, Z. Sungur Taşdemir (Ed.), *Davranış bilimleri I* (s. 91-123). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özkan, A. (2016). Türkiye tarımında yaşanan sorunlar ve alternatif tarımsal üretim anlayışlarının değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(35), 411-430.
- Özlem, D. (2010). *Kültür bilimleri ve kültür felsefesi*. Notos Kitap Yayınevi.
- Perri 6 ve Bellamy, C. (2012). *Principles of methodology: research design in social science*. SAGE Publications.
- Sayer, A. (2020). *Sosyal bilimlerde yöntem: Realist bir yaklaşım* (S. Gürses, Çev.). Küre Yayınları.
- Sennett, R. (2017). *Karakter aşınması: Yeni kapitalizmde işin kişilik üzerindeki etkileri* (B. Yıldırım, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Silier, O. (1976). *Keban köylerinde sosyo ekonomik yapı ve yerleşim sorunları*. ODTÜ Yayınları.
- Smith, A. D. (1996). *Toplumsal değişme anlayışı* (Ü. Oskay, Çev.). Gündoğan Yayınları.
- Sönmez, A. (2001). Doğu Karadeniz Bölgesi fındık üretim kuşağında toprak ağalığı, köylülük ve kırsal dönüşüm. *Toplum ve Bilim*, 88, 69-104.
- Stirling, P. (1953). Social ranking in a Turkish village. *The British Journal of Sociology*, 33(1), 51-75.
- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik düşüncenin kısa tarihi* (O. Akınhay, Çev.). Agora Kitaplığı.

- Tanyol, C. (1958). Traktör giren “50” köyde nüfus hareketlerinin ve içtimai değişmelerin kontrolü. *Sosyoloji Dergisi*, 2(13-14), 171-222.
- Tanyol, C. (1961). Peşke binamlısı köyü. *İstanbul University Journal of Sociology*, 2(16), 17-59.
- Tanyol, C. (1962). Elifoğlu Köyü. *İstanbul University Journal of Sociology*, 2(17-18), 171-222.
- Tezcan, M. (1984). *Sosyal ve kültürel değişme*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tuğaç, A., Yurt, İ., Ergil, G., & Sevil, H. T. (1970). *Türk köyünde modernleşme eğilimleri araştırması, Rapor-1*. DPT Yayını.
- Turhan, M. (2015). *Kültür değişmeleri*. Altınordu Yayınları.
- Türkdoğan, O. (1973). *Doğu köylerinde sosyo-ekonomik farklılaşma*. Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Tütengil, C. O. (1969). *Türkiye’de köy sorunu*. Kıtış Yayınları.
- Uğuzman-Er, T. (2002). *Beypazarı’nda sosyal-kültürel yapı ve değişme*. Beypazarı Belediyesi Kültür Yayını.
- Van der Ploeg, J. D. (2008). *The new peasantries: Rural development in times of globalization*. Earthscan.
- Wallerstein, I. (2018). *Dünya-sistemleri analizi* (E. Abadoğlu, ve N. Ersoy, Çev.). Bgst Yayınları.

Williams, R. (2012). *Anahtar sözcükler* (S. Kılıç, Çev.). İletişim Yayınları.

Wolf, E. R. (2019). *Köylüler* (A. Sönmez, Çev.). İmge Kitapevi.

Yasa, İ. (1955). *Hasanoğlan köyü*. Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Yasa, İ. (1960). *Sindel köyü*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Yasa, İ. (1969). *Yirmibeş yıl sonra Hasanoğlan köyü*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 09/06/2024	
Tez Başlığı: Türk Köyünde Yeni Modernleşme Eğilimleri Ve Kültürel Değişim: Polatlı/ Kabak Köyü Örneği	
<p>Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 178 sayfalık kısmına ilişkin, 09/06/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %2 'dir.</p>	
Uygulanan filtrelemeler*:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2. ☒ Kaynakça hariç 3. ☐ Alıntılar hariç 4. ☒ Alıntılar dâhil 5. ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç 	
<p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p>	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Ömer DEMİR	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Ömer DEMİR
	Öğrenci No	N21131421
	Enstitü Anabilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Abdülkerim SÖNMEZ

* Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

Date: 09/06/2024

Thesis Title (In English): The New Trends for Modernization and Cultural Change in Turkish Village: The Case of Kabak Village in Polatlı

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 09/06/2024 for the total of 178 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is **2 %**.

Filtering options applied**:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Ömer DEMİR

Student Information	Name-Surname	Ömer DEMİR
	Student Number	N21131421
	Department	Sociology
	Programme	Master's Degree

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

Doç. Dr. Abdülkerim SÖNMEZ

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2. ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Tarih: 17/07/2023 14:31
Sayı: E-35853172-300-00002956314

Sayı : E-35853172-300-00002956314
Konu : Etik Komisyon İzni (Ömer DEMİR)

17/07/2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 04.07.2023 tarihli ve E-12908312-300-00002931481 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Ömer DEMİR**'in **Doç. Dr. Abdulkemir SÖNMEZ** danışmanlığında hazırladığı; "**Türk Köyünde Yeni Modernleşme Eğilimleri ve Kültürel Değişim: Polatlı/Kabak Köyü Örneği**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **11 Temmuz 2023** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Sibel AKSU YILDIRIM
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 2DF8A596-410D-41AC-AAC9-C0336768CAFE

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Musa KAYA

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Memur

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992

Telefon: 3051008

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK 3. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Türk Köyünde Yeni Modernleşme Eğilimleri ve Kültürel Değişme: Polatlı/ Kabak Köyü Örneği Araştırması

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Türk Köyünde Yeni Modernleşme Eğilimleri ve Kültürel Değişme: Polatlı/ Kabak Köyü Örneği bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ömer Demir tarafından yapılmakta olup, araştırmanın akademik danışmanı Doç. Dr. Abdulkerim Sönmez'dir. Araştırmanın temel amacı, bir köy topluluğu örneği olarak Kabak Köyü'nde geçmişten günümüze aile, komşuluk ve akrabalık ilişkilerine dair değerler, inançlar ve kurallarda meydana gelen değişimler ile hane halklarının barınma, sosyal ve iktisadi refah ve yaşam tarzındaki değişimlerin neler oldukları ve bunların nasıl karşılandığı, değerlendirildiği araştırılmaktadır. Araştırma tamamen bilimsel amaçlarla (bir yüksek lisans tezi olarak) ve bilimsel araştırma etik kurallarına uygun bir şekilde yürütülmekte olup, Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından onaylanmıştır.

Bu çalışmada size sorulacak olan sorular esas olarak geçmişten bugüne köyde aile-evilik, akrabalık, komşuluk ilişkilerinde, barınma ve hanelerin geçim-refah durumlarının nelerin değişip değişmediği ve sizin bu değişimleri nasıl değerlendirdiğiniz, bunlardan neleri uygun, iyi, yerinde bulup bulmadığınız hakkındadır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen sizin rızanıza ve onayınıza bağlıdır. Bu çalışmada size kimliğiniz ifşa edici sorular yöneltilmeyecek, kimliğinizi ifşa edici bilgiler, yani adınız ve iletişim bilgileriniz hiç kimseye paylaşılmayacak ve araştırma sonunda hazırlanacak araştırma raporunda bu tür bilgilere yer verilmeyecektir.

Mülakat esnasında size yöneltilen soruların doğru veya yanlış bir cevabı yoktur. Ayrıca, herhangi bir sebeple size yöneltilen bir soruyu cevaplamayabilir, daha önce vermiş olduğunuz bir cevabı düzeltebilir, dikkate alınmamasını isteyebilir veya bütünüyle silinmesini isteyebilir ve mülakatı istediğiniz anda sonlandırabilirsiniz. Katılmak sizin rızanıza bağlı olduğu gibi, devam etmek veya etmemek de sizin rızanıza bağlıdır. Araştırmaya katılmanız veya katılmayı kabul edip sonra vazgeçmeniz size maddi veya manevi, hukuki herhangi bir sorumluluk yüklememekte, mükâfat sağlamamaktır.

Araştırma hakkında merak ettiğiniz tüm soruları cevaplamak bizim açımızdan ahlaki ve bilimsel bir sorumluluktur. Bu soruları mülakatlar öncesinde, esnasında ve sonrasında sorabilir, tamamlandığında araştırmanın bir nüshasını görmeyi talep edebilirsiniz. Araştırma hakkındaki bütün sorularınız için hiç çekinmeden aşağıda belirtilmiş olan iletişim bilgilerini kullanarak tarafıma veya danışmanıma istediğiniz zaman erişebilirsiniz.

Mülakatların kolay yapılabilmesi için, sizin izniniz olması halinde ses kayıt cihazı kullanılacak, izninizin olmaması halinde ise sadece not alınmakla yetinilecektir.

Araştırma sonucunda edinilmiş olan bilgilerden hareketle kimsenin ismine yer vermeksizin bir araştırma raporu hazırlanacak olup, bu rapor herkesin erişimine açık olacak şekilde Yüksek Öğretim Kurulu Tez İzleme Merkezinde kayıtlı tutulacaktır. İhtiyaç olması halinde bu aynı veriler araştırmacılar tarafından daha sonra yapılacak bilimsel çalışmalarda da kullanılacaktır.

1. Araştırmaya katılmayı onaylıyorum.

Evet Hayır

2. Mülakat süresince ses kaydı yapılmasını onaylıyorum

Evet Hayır

Araştırmacı iletişim bilgileri:

Adı Soyadı: Ömer Demir

Mail:

Telefon:

İmza:

Tarih:

Katılımcı:

Adı, Soyadı:

Adres:

Telefon:

İmza:

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdulkerim Sönmez (Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, ksonmez@hacettepe.edu.tr)

EK 4. HANE HALKININ BARINMA KOŞULLARI VE GENEL REFAH DURUMU MÜLAKAT CETVELİ

Türk Köyünde Yeni Modernleşme Eğilimleri ve Kültürel Değişim: Polatlı/Kabak Köyü Örneği Araştırması Hane Halkının Barınma Koşulları ve Genel Refah Durumu Mülakat Cetveli

Hane no:

Mülakat tarihi:

Mülakatın başlama saati:

Mülakatın bitiş saati:

1. Kendisinden Bilgi Alınan Kişinin

1.1. Hane içindeki konumu/hane ile olan bağı: hanenin reisi, reisin eşi, reisin ayrı bir evde yaşayan oğlu, kızı vb.:

1.2. Yaşı:

1.3. Cinsiyeti:

1.4. Tamamladığı öğrenim düzeyi:

2. Hane Halkının Kimlerden Oluştugu ve Bu Kişilerin Sosyo-Demografik Durumunun Ne Olduğu

2.1. Hanenin ne kadar süredir/kaç kuşaktır Kabak köyünde ikamet ettiği:

2.2. Hanenin reisinin kim olduğu: (baba, anne, oğul vb.)

2.3. Hane reisi ile birlikte bu hanenin üyelerinin kimler oldukları: (geliri ve kazancı bir olup, yine aynı şekilde aralarında alacak-verecek olmaksızın herkesin aynı derecede bu gelir ve kazanç üzerinde yararlanma hakkına sahip olduğu kişiler) Örneğin: ben (veya babam) + eşim, bir oğlum, iki kızım toplam beş kişi gibi. (Eğer reis kendisi ise onun bilgileri daha sonra tabloya aktarılacak)

2.4. Hane halkı üyelerinin sosyo-demografik durumu ve eğer söz konusu ise hane üyesi olup, çalışma, öğrenim, askerlik veya başka sebeplerle yılın yarından fazlasını hanenin esas ikamet yerinden başka bir yerde yaşayan kişilerin ayrı olmalarının sebebi

Üyenin kim olduğu	Yaşı	Cinsiyeti	Öğrenim düzeyi	Medeni durumu	İşi/mesleği	Esas ikamet yeri	Uzakta yaşamasının sebebi
1.Reis							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							

Öğrenim düzeyleri: (1) çocuk, (2) okur-yazar değil, (3) okur-yazar, (4) ilkokul, (5) ortaokul, (6)lise, (7) lisans, (8) yüksek lisans

2.5. Hane halkının esas ikamet yerinin neresi olduğu: (a) Kabak köyü, (b) Başka bir yer, belirtiniz:(Esas ikamet yeri: hane halkının bir yılın büyük kısmında ikamet ettiği ve kendileri tarafından da aslen böyle kabul edilen ikamet yeri)

2.6. Eğer söz konusu ise hane halkının ikinci ikamet yerinin neresi olduğu ve burada ikamet etmesinin sebebinin ne olduğu:

2.7. Hane halkının esas ikamet yerinde içinde yaşadığı konutun türü:

(1) Tek katlı müstakil ev

(2) İki katlı müstakil ev

(3) Üç veya daha fazla katlı müstakil ev

(4) Apartman tipi (her bir katında en az iki dairesi olan ve her birinde ayrı bir ev halkının oturduğu ev

(5) Başka,

2.8. Hane halkının esas ikamet yerindeki konutun mülkiyetinin kime ait olduğu:

(a) Haneye/hane üyelerine ait:

(b) Hanede yaşamayan başka aile üyelerine (anne, baba, kardeş vb.)

(c) Kiralık

(d) Lojman vb.

(e) Diğer.....

2.9. Hane halkının esas ikamet ettiği konut içinde yaşayan:

2.9.1 İkinci bir hane olup olmadığı,

2.9.2. Eğer var ise bu hanenin kimin hanesi (evli-bekâr oğul/kız, anne-baba, kardeş vb.) olduğu.

2.9.3. Bu ikinci hanenin/hanelerin geliri ve kazançlarının ayrı olup olmadığı:

2.9.4.Bu ikinci hane/haneler ile toprak işlemek, dükkân işletmek gibi konularda bir ortaklıklarının olup olmadığı:

2.9.5. Bu ikinci hane/haneler ile birlikte yeme-içme konularında bir ortaklıklarının olup olmadığı:

2.10. Eğer hane halkının içinde ikamet ettiği ikinci bir konut var ise, bu konutun türü:

(1) Tek katlı müstakil ev

(2) İki katlı müstakil ev

(3) Üç veya daha fazla katlı müstakil ev

(4) Apartman tipi (her bir katında en az iki dairesi olan ve her birinde ayrı bir ev halkının oturduğu ev

(5) Diğer

2.11. Hane halkının ikinci ikamet yerindeki konutun mülkiyetinin kime ait olduğu:

- (a) Haneye/hane üyelerine ait:
- (b) Hanede yaşamayan başka aile üyelerine (anne, baba, kardeş vb.)
- (c) Kiralık
- (d) Lojman vb.
- (e) Diğer.....

2.12. Hane halkının ikinci esas ikamet ettiği konut içinde yaşayan:

2.12.1 İkinci bir hane/hanelerin olup olmadığı,

2.12.2. Eğer var ise bu hanenin/hanelerin kimin hanesi (evli-bekâr oğul/kız, anne-baba, kardeş, komşu, vb.) olduğu.

2.12.3. Bu ikinci hanenin/hanelerin geliri ve kazançlarının ayrı olup olmadığı:

2.12.4. Bu ikinci hane/haneler ile toprak işlemek, dükkân işletmek gibi konularda bir ortaklıklarının olup olmadığı:

2.12.5. Bu ikinci hane/haneler ile birlikte yeme-içme konularında bir ortaklıklarının olup olmadığı:

2.13. Hane halkının esas ikamet yerindeki konutun sahip olduğu konut kolaylıklarının ve hane halkının sahibi olduğu eşyaların neler oldukları:

Sıra no:	Konut kolaylıkları ve eşyalar	Sayısı/miktarı
1	İçinde oturlan konutun yaşı (yıl olarak)	
2	İçinde oturlan konutun oda sayısı (salon dâhil)	
3	İçinde oturlan konutun alanı (metre kare olarak)	
4	İçinde oturlan konutun ısıtma sistemi	
	(a) Sobalı	
	(b) Kaloriferli (katı yakıtlı)	
	(c) Elektrikli soba	
	(d) Diğer, ...	
5	Evdeki müstakil mutfak sayısı	
6	Evdeki banyo sayısı	
7	Ev içinde tuvalet sayısı	
8	Ev dışında tuvaleti olup olmadığı	

9	Ev içinde borulu su sistemi olup olmadığı	
10	Ev dışında borulu su sistemi olup olmadığı	
11	Evde elektrik olup olmadığı	
12	Evde mutfağında sıcak su temini için şofben veya termosifonu olup olmadığı	
13	Evde banyosunda hazır sıcak su tertibatı (şofben, termosifon) olup olmadığı	
14	Evde (çatıda) sıcak su temini için güneş paneli sistemi olup olmadığı	
15	Evde sabit telefon hattı sayısı	
16	Cep telefonu olan üye sayısı	
17	Mutfağındaki ocak türü	
	(a) Gazlı (LPG'li) ocak	
	(b) Fırınlı (LPG'Lİ) ocak	
	(c) Elektrikli ocak	
18	Elektrikli fırın olanlar	
19	Mikro-dalga fırın	
20	Buzdolabı	
21	Derin dondurucu	
22	Bulaşık makinesi	
23	Mutfak aspiratörü	
24	Çöğ öğütücüsü	
25	Çamaşır makinesi	
26	Çamaşır kurutma makinesi	
27	Ütü	
28	Elektrikli süpürgesi	
29	Halı yıkama makinesi	
30	Dikiş makinesi	
31	Klima	
32	Bilgisayar	
33	Televizyon (tüplü, LCD, panel)	
34	Yayını alma biçimi (çanak, uydu)	

35	Radyo	
36	Teyp/CD çalar	
37	Video/DVD	
38	Fotoğraf makinası	
39	Video kamerası	
40	Bisiklet	
41	Motosiklet	
42	Binek otomobil	
43	Jeep	
44	Kamyon, kamyonet, minibüs vb.	

2.14. Evinin genişliği, kullanışlılığı, ısınması; banyosunun-mutfağının, odalarının donanımı, vb. bakımdan eksik-yetersiz bulunduğu şeylerin olup olmadığı, yetersiz bulunduğu şeyler var ise bunların neler oldukları:

2.15. Evinde eksikliğini duyduğu ve edindiğinde kendini daha rahat, mutlu veya huzurlu duyacağını düşündüğü ev-eşyasının (mutfak eşyası, mobilya, televizyon, video vb.) olup olmadığı ve var ise bunların neler oldukları:

2.16. Evinde bugün sahip olduğu bu imkânları (2.14 ve 2.15'tekiler) geçmişte sahip olduklarına kıyasla nasıl bulunduğu, nasıl değerlendirdiği:

2.17. Hane üyelerinin en yakındaki kent merkezine gitmek istediklerinde bunu daha çok hangi ulaşım biçimini (kendi aracını, dolmuş vb. bir araç) kullanarak yaptıkları:

2.18. Hanenin bir bütün olarak *esas gelir/geçim kaynağının* ne olduğu ve kimler tarafından ne şekilde yapıldığı: (çiftçilik-tarım-hayvancılık, zanaat-sanat, ticaret, memuriyet, işçilik, emekli maaşı, evlatlardan-anne babadan gelen yardım, konu-komşudan gelen yardım, diğer)

2.19. Hanenin bir bütün olarak yan gelir kaynaklarının neler olduğu ve kimler tarafından sağlandığı: (çiftçilik-tarım-hayvancılık, zanaat-sanat, ticaret, memuriyet, işçilik, emekli maaşı, evlatlardan-anne babadan gelen yardım, konu-komşudan gelen yardım, diğer)

2.20. Hanenin az veya çok tarımsal arazisinin olup olmadığı ve varsa alanının (dönüm) ne olduğu:

2.21. Hanenin işlemek üzere başkalarından kiraladığı veya bedelsiz olarak tasarruf ettiği toprak olup olmadığı ve kimden temin edildiği:

(1) Kiralanan alan/ve kimden temin edildiği:

(2) Bedelsiz olarak tasarruf edilen alan ve kime ait olduğu:

2.22. Hanenin sahip olduğu/kiraladığı/ tasarrufu altında bulunan topraklar üzerinde:

2.22.1. Piyasa/pazarda satmak için ne/neler ürettiği:

2.22.2. İşlerin kimler (birini ücretli tutarak, ailecek, sadece erkek veya sadece kadın, ailecek birlikte vb.) tarafından yapıldığı.

2.22.3. Evde tüketmek/çoluk çocuğa/konu komşuya vermek için neler ürettiği ve işlerin kimler tarafından yapıldığı:

2.23. Hiç hayvanının (sığır, koyun-keçi, tavuk-ördek vb.) olup olmadığı ve sayısı:

2.24. Bunların bakımının kimler tarafından yapıldığı, kendilerinden/ürünlerinden nasıl yararlandığı:

2.25. Hanenin köy içinde veya kentte dükkân vb. bir işyerinin olup olmadığı ve eğer var ise bu dükkânın ne dükkânı olduğu ve içinde çalışanların kimler oldukları:

2.26. Hanenin bir yıllık toplam nakdi gelir miktarının yaklaşık olarak ne olduğu:

2.27. (2.26'ya cevap vermiş olsun ya da olmasın) Bir yıllık toplam nakdi gelirinizin 100 TL olduğunu varsaysak, bu gelirin oransal olarak ne kadarını tarımdan ne kadarı da diğer kaynaklardan temin edildiği:

Gelir kaynağı	Toplam gelire katkı oranı (yaklaşık %)
1. Tarım-hayvancılık	
2. zanaat-sanat	
3. memuriyet	
4. işçilik	
5. emekli maaşı	
6. evlatlardan-anne babadan gelen yardım	
7. konu-komşudan gelen yardım	
8. Diğer	

2.25. Hane halkının genel maddi refah durumunun köyde yaşayan diğer hanelere göre, en yakındaki şehirde yaşayanlara göre (mesela Polatlı) ve ülkedeki genel duruma göre nasıl değerlendirildiği:

	(1) Zengin	(2) Orta halli	(3) Biraz zayıf	(4) Fakir
(a) Köydeki diğer hanelere göre				
(b) En yakın şehirdekilere göre				
(c) Ülkenin genel durumuna göre				

2.26. Geçmişe kıyasla hanesinin bugünkü gelir-geçim seviyesi ve bunu temin etmek için ne kadar çalıştıkları bakımından durumlarını nasıl değerlendirdiği:

2.27. Geçmişe kıyasla üretim ve tüketim bakımından (bir işe başlarken, bir ürün satın alırken, üretimde hangi yöntemin kullanılacağını belirlerken ve ne üretileceğini seçerken) neyin nasıl olması gerektiğine nasıl karar verdiği hakkında:

2.28. Geçmişe kıyasla üretilen ve tüketilen gıdalar bakımından (besin kalitesi, tükettiğini üretmek veya üretmemek vb.)

EK 5. YETİŞKİN BİREYLER MÜLAKAT CETVELİ

Türk Köyünde Yeni Modernleşme Eğilimleri ve Kültürel Değişim: Polatlı/Kabak Köyü Örneği Araştırması Yetişkin Bireyler¹⁴ Mülakat Cetveli

Mensubu olduğu hane no:

Mülakat tarihi:

Mülakatın başlama saati:

Mülakatın bitiş saati:

1. Kendisi ile Mülakat Yapılan Bireyin Sosyo-Demografik Durumu

1.1. Mensubu olduğu hane içindeki konumu (hanenin reisi, reisin eşi, oğlu kızı vb.)

1.2. Yaşı:

1.3. Cinsiyeti:

1.4. Tamamladığı öğrenim düzeyi:

1.5. Eğer öğrenimine devam ediyorsa, devam ettiği öğrenimin ne olduğu:

1.6. Bugün itibariyle aktif olarak bir iş veya meslek ile uğraşıp uğraşmadığı:

1.7. Esas iş veya mesleğinin ne olduğu ve ne kadar süredir bu işi yaptığı: (çalışmıyorsa daha önceden yaptığı iş ve mesleği)

1.8. Köken ailesi itibariyle bu köyün yerlisi mi, yoksa yabancısı mı olduğu, yabancısı ise köken ailesinin nereden/hangi yerleşim yerinden olduğu:

1.9. Köyde yıl boyunca mı yoksa yılın belli bir süresince (yazları, kışları vb.) mi ikamet ettiği:

1.10. Eğer yıl boyunca köyde ikamet etmiyorsa, nerede ve kimlerle birlikte ikamet ettiği ve nedeni:

2. Evlilik Biriminin Kuruluşu ve Aile İçi İlişkilerin Evlenilen Zaman İtibariyle Durumu

2.1. Kaç yaşında iken (veya hangi yıl) evlendiği ve eşi ile arasında herhangi bir akrabalık/hısımlık/aynı köyden olma vb. bir yakınlığın olup olmadığı:

2.2. Eşi ile evlenmesinin nasıl gerçekleştiği (müstakbel eşinin evlenilmeye uygun bir eş olacağına kimin karar verdiği, kendisinin rızası veya görüşünü alınıp alınmadığı, alındı ise nasıl, alınmadı ise neden vb.):

¹⁴ Yetişkin bireylerden kastedilen bir hanede yaşı ve medeni durumu her ne olursa olsun büyük anne-baba veya ebeveyn (karı-koca) kuşağına mensup olan bireylerdir.

- 2.3. Evlendikleri zaman itibariyle, (eğer mülakatı veren bir kadın ise önce → koca olacak erkeğin nesine (akraba olup olmadığına, ailesinin durumuna veya namına, kendisinin huyuna-ahlakına, sağlığına, ayrı bir işi olup olmadığına vb.) bakılıp da uygun bir eş/damat olacağı düşünülüyor; eğer mülakatı veren bir erkek ise önce → karı/gelin olacak kızın nesine (akraba olup olmadığına, ailesinin durumuna/namına, kendisinin güzelliğine, mesleğine, kaynanası/kaynatası ile iyi geçinip geçinemeyeceğine vb.) bakılır da, uygun bir eş/gelin olacağı düşünülüyor:
- 2.4. Evlendikleri zaman itibariyle, ev, eşya, çeyiz bakımından yeni bir çiftin evlenmesi için nelerin yeterli görüldüğü ve kendilerine bunların hangilerinin temin edildiği, verildiği:
- 2.5. Evlendiklerinde kimlerle birlikte yaşamaya başladıkları, hanede bulunan diğer bireylerin kimler oldukları ve ne kadar süre bu kişilerle birlikte yaşadıkları:
- 2.6. Evlendikleri tarihte nasıl bir ev içinde yaşadıkları, ev içinde veya eve eklenti olarak kendilerine “karı ve koca”nın birlikte yaşayacakları ayrı bir oda, kat verilip verilmediği, verildi ise bunun ne olduğu,
- 2.7. Evlendiği tarihte içinde yaşanılan hanenin esas geçim-gelir kaynağının ne olduğu, kendisinin/eşinin ayrı bir işi mesleğinin olup olmadığı:
- 2.8. Eğer (erkek veya kadının) kendisi baba ocağında kaldı ise, kimlerin haneden nasıl, ne zaman ve niçin ayrıldıkları:
- 2.9. Eğer bir müddet aynı hane içinde yaşamışlar ise, evlilikten kaç yıl sonra ve ne üzerine kimlerle birlikte ayrı ve yeni bir ev kurdukları:
- 2.10. Evlendikleri zamandaki anlayış itibariye, karı ve kocanın birlerine nasıl davranmalarının beklendiği: (saygı, sevgi, anlayış, ailedeki diğer bireylere karşı eşini koruma, büyüklerin veya küçüklerin önünde birbirlerine davranma biçimleri, yeri geldiğinde sayıp sövme, dövme vb. davranmaları gerektiği):
- 2.11. Evlendikleri zaman itibariyle, kadından ve erkekten, büyükten ve küçükten hane içinde ve dışında hangi işleri yapması beklendiği; nelerin kadının, nelerin erkeğin; neler büyüğün, neler küçüğün işi sayıldığı; hane içinde her şeyin bu anlayışlara göre yapılıp yapılmadığı, yapıldığında ne olduğu, yapılmadığında ne olduğu?
- 2.12. Evlendikleri zaman itibariyle, hane içinde kimin ne yapacağına kim karar verdiği, diğerlerinin görüşünün, rızasının, onayının alınıp alınmadığı, alındığında ne olduğu, alınmadığında ne olduğu?
- 2.13. Evlendikleri zamanın anlayışı itibariyle, hane içinde kimin kime (oğulun/kızın anaya, babaya, büyük küçük kardeşin büyük kardeşe, erkek kardeşin kız kardeşe, gelinin/damadın kaynanaya/kaynataya vb.) nasıl saygı göstermesi beklendiği, gereği üzere yapıldığında ne olduğu, yapılmadığında ne olduğu?

3. Bugün İtibariyle Kendi Hanesi İçindeki İlişkiler

- 3.1. Bugün itibariyle karı ve koca olarak birlerine nasıl davrandıkları (dul veya boşanmış kişiler iseler evli oldukları dönemin sonu itibariyle (saygı, sevgi, anlayış, ailedeki diğer bireylere karşı eşini koruma, büyüklerin veya küçüklerin önünde birbirlerine davranma biçimleri, yeri geldiğinde sayıp sövme, dövme vb. davrandıkları):

3.2. Bugün itibariyle, üyesi oldukları hanede, kadından ve erkekten, büyükten ve küçükten hane içinde ve dışında hangi işlerin yapılmasının beklendiği, nelerin kadının, neler erkeğin; neler büyüğün, neler küçüğün işi sayıldığı ve işlerin buna göre yapılıp yapılmadığı, yapılırsa ne olduğu, yapılmazsa ne olduğu, nasıl tepki verildiği?

3.3. Bugün itibariyle, hane içinde kimin ne yapacağına kimin karar verdiği, diğerlerinin görüşü, rızası alınıp alınmadığı, alındığında ne olduğu, alınmazsa ne olduğu, diğer üyeler bunu nasıl karşıladıkları?

3.4. Bugün itibariyle, hane içinde kimin kime (oğulun/kızın anaya, babaya, büyük kardeşin küçüğe, küçüğün büyük kardeşe, erkek kardeşin kız kardeşe, kız kardeşin erkek kardeşe, gelinin/damadın kaynanaya/kaynataya vb.) nasıl saygı göstermesi beklenir, bunlar beklendiği şekilde yapılırsa ne olur, yapılmaz ise ne olur?

4. Geçmişe Kıyasla Bugün, Bugüne Kıyasla Geçmiş Birlikte Değerlendirildiğinde Aile ve Evlilik Konularında Kendi Çocuklarına Neyi Tavsiye Edeceği ve Bunların Gerekçeleri Değerlendirme konuları:

4.1. Kadının ve erkeğin evlenme yaşı bakımından:

4.2. Evlenecek olanların kendi aralarında sevip anlaşarak mı yoksa büyüklerin kararı ile mi evlenmelerinin daha iyi olduğu bakımından:

4.3. Evlenilecek olan kişinin akraba olup olmaması bakımından:

4.4. Evlenilecek olan kişinin ailesinin tanıdık, aynı veya yakın bir yerleşim yerinden olup olmaması bakımından:

4.5. Evlenilecek olan kişinin ailesinin gelir-servet durumu, toplum içinde tanıma biçimi (iyi kötü insanlar vb.), şan ve namları bakımından:

4.6. Evlenecek/evlenilecek olan erkeğin babasından/ailesinden ayrı ve bir ev geçindirmeye yetecek derecede geliri olan bir işinin olup olmaması bakımından:

4.7. Evlenilecek kadının bir işinin/mesleğinin olup olmaması bakımından:

4.8. Evlenilecek olan erkeğin huyu, ahlakı, evini çekip çevirme yetenekleri ve becerisi bakımından:

4.9. Evlenilecek olan kadının kendisinin huyu, ahlakı, evini çekip çevirme yetenekleri ve becerileri bakımından:

4.10. Karı ile koca arasındaki ilişkilerin (saygı, sevgi, şefkat, paylaşma, koruma, yardımlaşma, dayanışma konularında) nasıl olması gerektiği bakımından:

4.11. Ana-baba ile çocuklar arasındaki ilişkilerin, saygının, sevginin, şefkatin, paylaşmanın nasıl olması gerektiği bakımından:

4.12. Kardeşler arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiği bakımından:

4.13. Hane içinde ve dışında kadının, erkeğin, büyüğün küçüğün hangi işleri yapması, yapmaması gerektiği bakımından

4.14. Hane üyelerinin ne yapacağına kimin karar vermesi gerektiği bakımından

4.15. İçinde sadece karı-koca ve bekâr çocukların bulunduğu bir hanenin mi yoksa erkeğin veya kadının anne-babası, evli veya bekâr kardeşlerinin olduğu bir hanenin mi daha iyi olduğu:

4.15.1. Karı ile koca arasındaki ilişkilerin daha iyi olması, başkalarının bu ilişkilere karışmasının önlenmesi bakımından:

4.15.2. Çocukların bakımı ve terbiyesi bakımından:

4.15.3. Yaşlı ve hasta olanların bakımı bakımından:

4.15.4. Evli çiftin kendi yuvasını büyütmesi, gelir ve kazancını dilediğince tasarruf etmesi ve harcaması bakımından:

4.15.5. Gelin ile kaynana, kaynata, görümce, kayın, elti arasındaki ilişkilerin iyi olması bakımından:

4.15.6. Evli oğul ile ana-baba, kız ve erkek kardeş, erkek kardeşinin eşi ile olan ilişkilerin iyi olması bakımından

4.16. Yaşlılığa ulaştığında bir kimsenin çocukları ile birlikte mi yoksa kendi başına mı yaşamasının daha uygun ve yerinde olacağı:

4.17. Bir bütün olarak bakıldığında geçmişte ana-baba ile evlat karı ile koca aile içinde büyük ile küçük arasındaki ilişkiler neye göre (dine, örf, yasaya vb.) düzenleniyordu, bugün neye göre düzenlenmekte olduğu ve bunu nasıl karşıladığı, değerlendirdiği:

5. Geçmişe Kıyasla Köy Hayatı ve Köyde Haneler Arası İlişkiler Hakkındaki Değerlendirmeler

5.1. Köyde oturuyor olmaktan memnun olup olmadığı, memnun ise nelerin memnun edici olduğu, değil ise nelerin memnun edici olup olmadığı, neler olsaydı daha iyi olurdu:

5.1.1. Geçmişe kıyasla köyün doğal koşulları (havası-suyu, yazı-kışı, gürültüsü-sakinliği, kokusu-temizliği vb.) bakımından:

5.1.2. Geçmişe kıyasla köyde var olan ulaşım, iletişim, alışveriş, sağlık hizmetleri bakımından:

5.1.3. Geçmişe kıyasla evindeki barınma koşulları (su, elektrik, ısıtma biçimi) ve diğer konut kolaylıkları bakımından:

5.1.4. Geçmişe kıyasla çocukların eğitim imkânları bakımından:

5.1.5. Geçmişe kıyasla akrabalar, komşular arasında tarlada-bahçede birlikte iş yapma, kışlık yiyecek hazırlama, ihtiyacı olana yardımcı olma konularında:

5.1.6. Geçmişe kıyasla komşuların-akrabaların düğünde, bayramda, cenazede birbirine yardımcı olma, ziyaretinde bulunma bakımından:

5.1.7. Özgürce, konu komşunun eleştirisi veya dedikodusuna konu olmaksızın istediğini yapmak bakımından:

5.1.8. Geçmişe kıyasla komşuların akrabaların bir ihtiyacı olduğunda ödünç para alma, alet edevat alma bakımından:

5.1.9. GemiŖe kıyasla bir yere giderken (askere, alıŖmak için baŖka bir Ŗehre veya kısa süreliğine seyahate) gözü arkada kalmadan evi-ocağı, çoluk-çocuğunu konu komŖuya-akrabaya emanet etme bakımından:

5.2. Hayatının bundan sonraki kısmını köyde mi, yoksa Ŗehirde mi geçirmek istediği ve bunun gerekçeleri:

5.3. Kendi çocuklarının köyde mi, yoksa Ŗehirde mi hayatlarını devam ettirmelerini istediği ve bunun gerekçeleri:

5.4. Bir bütün olarak bakıldığında gemiŖte köy içinde konu komŖu, akrabalar, büyük ile küçük arasındaki iliŖkiler neye göre (dine, örfe, yasaya vb.) düzenleniyordu, bugün neye göre düzenlenmekte olduğu ve bunu nasıl karŖıladıđı, değerlendirdiği:

EK 6. GENÇ BİREYLER MÜLAKAT CETVELİ

Türk Köyünde Yeni Modernleşme Eğilimleri ve Kültürel Değişim:

Polatlı/Kabak Köyü Örneği Araştırması Genç Bireyler¹⁵ Mülakat Cetveli

Mensubu olduğu hane no:

Mülakat tarihi:

Mülakatın başlama saati:

Mülakatın bitiş saati:

1. Kendisi ile Mülakat Yapılan Bireyin Sosyo-Demografik Durumu

1.1. Mensubu olduğu hane içindeki konumu (hanenin reisi, reisin eşi, oğlu kızı vb.)

1.2. Yaşı:

1.3. Cinsiyeti:

1.4. Tamamladığı öğrenim düzeyi:

1.5. Bugün itibariyle aktif olarak bir iş veya meslek ile (aile ile birlikte yapılan çiftçilik, zanaatkarlık, dükkân işletme vb. dahil olmak üzere) ile uğraşıp uğraşmadığı:

1.6. Esas iş veya mesleğinin ne olduğu ve ne kadar süredir bu işi yaptığı:

1.7. Eğer çalışmıyorsa daha önceden yaptığı bir iş veya mesleğin olup olmadığı ve halen bu işle niçin bağının devam etmediği (işinde çıkarılma, işini sevmediği için ayrılma, sağlık-hastalık nedeniyle veya köydeki anne-babasının bir ihtiyacı nedeniyle vb.)

1.8. Köyde yıl boyunca mı yoksa yılın belli bir süresince (yazları, kışları vb) mi ikamet ettiği:

1.9. Eğer yıl boyunca köyde ikamet etmiyorsa, nerede ve kimlerle birlikte ikamet ettiği ve nedeni:

2. Bir Evlilik Biriminin Kuruluşu İçin Hangi Şeylerin Nelerin Gerekli Olduğu, Kendisinin Bu Bakımdan Durumunun Ne Olduğu

2.1. Bugün bir erkek evlenmek isterse, evlenecek olduğu kişinin kim olacağından ayrı olarak, öncelikle neleri yerine getirmiş veya sahip olmuş olmalı (belli bir yaşa gelmiş olmak, eğitimini tamamlamış olmak, askerliğini yapmış olmak, düzenli bir işi veya mesleğinin olması, kendi başına (karısına veya anne-babasına muhtaç olmadan ailesini geçindirecek miktarda gelire sahip olması, mülkiyeti kendine ait bir evinin olması vb.):

¹⁵ Genç bireylerden kasıt halen yasal olarak evlenme yaşında olup, henüz evlenmemiş olan 18-30 yaş aralığındaki bireylerdir.

2.2. Bugün bir kadın evlenmek isterse, evlenecek olduğu kişinin kim olacağından ayrı olarak, öncelikle neleri yerine getirmiş olmalı (belli bir yaşa gelmiş olmak, eğitimi tamamlamış olmak, düzenli bir işi veya mesleğinin olması, kocasına muhtaç olmayacak derecede bir gelire sahip olması vb.):

2.3. Bugün köyde yaşıyor olmanın genç bir kimse için evlenecek bir eş bulmak bakımından doğurduğu bir kolaylık veya zorluğunun olup olmadığı:

2.3.1. Kadın açısından:

2.3.2. Erkek açısından:

2.4. Yukarıda belirtilenler ve onlara ek olarak huy, namus, şeref, onura dâhil hususlar da dahil olmak üzere:

2.4.1. Bir erkek kendisi bakımından hangi ön şartları sağlamadan kesin olarak evlenmeyi düşünmemeli ve bunun nedeni:

2.4.2. Bir kadın kendisi bakımından hangi ön şartları sağlamadan kesin olarak evlenmeyi düşünmemeli ve bunun nedeni:

2.4.3. Bir erkek hangi ön şartları sağlamadan bir kadın onunla evlenmeyi kabul etmemeli:

2.4.4. Bir kadın hangi ön şartları sağlamadan bir erkek onunla evlenmeyi kabul etmemeli:

2.5. Bugün evlenecek/evlendirilecek olsaydı, köyde mi yaşamaya devam etmek isterdi yoksa şehir de mi, neden?

3. Kendi Ebeveynlerinin, Akranlarının, Arkadaşlarının, Komşularının Genel Hali Düşünüldüğünde Onların Evliliklerinde Neleri İyi Buldukları, Neleri İyi Bulmadıkları

3.1. Karı ve koca olarak birlerine nasıl davrandıkları (gösterdikleri karşılıklı saygı, sevgi, anlayış, ailedeki diğer bireylere karşı eşini koruma, büyüklerin veya küçüklerin önünde birbirlerine davranma biçimleri, yeri geldiğinde sayıp sövmeye, dövme vb.):

3.2. Ev içinde ve dışında, kadına veya erkeğe, büyük olana veya küçük olana has denilip diğerlerinin bir yükümlülük üstlenmedikleri işler ve sorumluluklar bakımından:

3.3. Hane içinde kimin ne yapacağına ne satın alınacağına-alınmayacağına, kimin nereye gideceğine-gitmeyeceğine nasıl karar verildiği ile ilgili olarak:

3.4. Çocuklara kimin bakacağı, nasıl terbiye edileceklerine karar vermek bakımından:

3.5. Aile/hane içinde kimin kime (oğulun/kızın anaya, babaya, büyük kardeşin küçüğe, küçüğün büyük kardeşe, erkek kardeşin kız kardeşe, kız kardeşin erkek kardeşe, gelinin/damadın kaynanaya/kaynataya vb.) nasıl saygı göstereceği, nasıl hizmet edeceği bakımından:

4. Evlilik ve Bir Aile Kurma Konularındaki Düşünceleri ve Gerekçeleri

4.1. Bugün itibarıyla genç bir kadının veya erkeğin hangi yaşta evlenmesinin doğru ve yerinde olacağı ve bunun gerekçeleri:

- 4.2. Evlenecek olanların kendi aralarında sevip anlaşarak mı yoksa büyüklerin kararı ile mi evlenmelerinin daha iyi olacağı:
- 4.3. Evlenecek olanların yaşça aralarında ne kadar bir farkın olmasının gerekli veya aksine gereksiz olduğu (kadının yaşının erkeğin yaşından büyük veya küçük olması durumunda ne olacağını da dikkate alarak)
- 4.4. Evlenilecek olan kişinin akraba olmasının mı yoksa olmamasının mı daha iyi olacağı:
- 4.5. Evlenilecek olan kişinin ailesinin tanıdık, aynı veya yakın bir yerleşim yerinden olmasının mı yoksa olmamasının mı daha iyi olacağı:
- 4.6. Evlenilecek olan kişinin ailesinin gelir-servet durumu, toplum içinde tanınma biçimi (iyi kötü insanlar vb.), şan ve namlarının önemli olup olmadığı:
- 4.7. Evlenilecek olan erkeğin huyu, ahlakı, evini çekip çevirme yetenekleri ve becerisinin nasıl olması gerektiği:
- 4.8. Evlenilecek olan kadının kendisinin huyu, ahlakı, evini çekip çevirme yetenekleri ve becerilerinin neler olması gerektiği:
- 4.9. Karı ile koca arasındaki ilişkilerin (saygı, sevgi, şefkat, paylaşma, koruma, yardımlaşma, dayanışma konularında) nasıl olması gerektiği, neler olmaz ise yapılan evliliğin iyi ve huzurlu bir evlilik olmayacağı:
- 4.10. Bir evlilik birliği içinde ana-baba ile çocuklar arasındaki ilişkilerin, saygının, sevginin, şefkatin, paylaşmanın, dayanışmanın nasıl olması gerektiği:
- 4.11. Bir evlilik birliği içinde kardeşler arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiği:
- 4.12. Hane içinde ve dışında kadının, erkeğin, büyüğün küçüğün hangi işleri yapması, yapmaması gerektiği:
- 4.13. Hane üyelerinin ne yapacağına kimin karar vermesi gerektiği:
- 4.14. Evliliğin başlangıcında, evlenen kişilerin içinde sadece kendilerinin yaşadıkları ayrı bir evlerinin olmasının mı yoksa erkeğin veya kadının anne-babası, evli veya bekâr kardeşlerinin olduğu bir hanenin mi daha iyi olacağı:
- 4.13.1. Karı ile koca arasındaki ilişkilerin daha iyi olması, başkalarının bu ilişkilere karışmasının önlenmesi bakımından:
- 4.14.2. Doğacak çocukların bakımı ve terbiyesi bakımından:
- 4.14.3. Evli çiftin kendi yuvasını büyütmesi, gelir ve kazancını dilediğince tasarruf etmesi ve harcaması bakımından:
- 4.14.4. Gelin ile kaynana, kaynata, görümce, kayın, elti arasındaki ilişkilerin iyi olması bakımından:
- 4.14.5. Evli oğul ile ana-baba, kız ve erkek kardeş, erkek kardeşinin eşi ile olan ilişkiler bakımından:
- 4.15. Anne-baba hasta, yaşlı veya kendi kendini idare edemeyecek durumda olduğunda onun evli çocukları ile birlikte mi yoksa kendi başına mı yaşamasının daha uygun ve yerinde olacağı:

4.16. Geçmişte ana-baba ile evlat karı ile koca aile içinde büyük ile küçük arasındaki ilişkiler neye göre (dine, örfе, yasaya vb.) düzenleniyormuş, bugün neye göre düzenlenmekte olduğu ve bunu nasıl karşıladığı, değerlendirdiği:

5. Köy Hayatı ve Köyde Haneler Arası İlişkiler Hakkındaki Değerlendirmeler

5.1. Köyde oturuyor olmaktan memnun olup olmadığı, memnun ise nelerin memnun edici olduğu, değil ise nelerin memnun edici olup olmadığı, neler olsaydı daha iyi olurdu:

5.1.1. Köyün doğal koşulları (havası-suyu, yazı-kışı, gürültüsü-sakinliği, kokusu-temizliği vb.) bakımından:

5.1.2. Köyde var olan ulaşım, iletişim, alışveriş, sağlık hizmetleri bakımından:

5.1.3. Halen içinde yaşadıkları evin barınma koşulları (su, elektrik, ısıtma biçimi) ve diğer konut kolaylıkları bakımından:

5.1.4. Doğacak çocukların eğitim imkânları bakımından:

5.1.5. Akrabalar, komşular arasında tarlada-bahçede birlikte iş yapma, kışlık yiyecek hazırlama, ihtiyacı olana yardımcı olma konularında:

5.1.6. Düğünde, bayramda, cenazede birbirine yardımcı olma, ziyaretinde bulunma bakımından:

5.1.7. Özgürce, konu komşunun eleştirisi veya dedikodusuna konu olmaksızın istediğini yapmak bakımından:

5.1.8. Bir ihtiyacı olduğunda ödünç para alma, alet edevat alma konularında:

5.1.9. Bir yere giderken (askere, çalışmak için başka bir şehre veya kısa süreliğine seyahate) evi-ocağı, çoluk-çocuğunu konu komşuya emanet etme konularında:

5.2. Hayatının bundan sonraki kısmını köyde mi, yoksa şehirde mi geçirmek istediği ve bunun gerekçeleri:

5.3. Bir gün çocukları olduğunda onların köyde mi, yoksa şehirde mi hayatlarını devam ettirmelerini isteyeceği ve bunun gerekçeleri:

5.4. Bir bütün olarak bakıldığında geçmişte köy içinde konu komşu, akrabalar, büyük ile küçük arasındaki ilişkiler neye göre (dine, örfе, yasaya vb.) düzenleniyordu, bugün neye göre düzenlenmekte olduğu ve bunu nasıl karşıladığı, değerlendirdiği: